

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

KİTLESEL GÖÇ, SOSYAL KABULLENME VE UYUM BAĞLAMINDA TÜRKMEN İŞÇİLERİN ÇALIŞMA DENEYİMLERİ

Mustafa KARATAŞ

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN**

**ANKARA
2020**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KİTLESEL GÖÇ, SOSYAL KABULLENME VE UYUM
BAĞLAMINDA TÜRKMEN İŞÇİLERİN ÇALIŞMA
DENEYİMLERİ**

Mustafa KARATAŞ

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN**

**ANKARA
2020**

Etik Beyan

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Kitlemel Göç, Sosyal Kabullenme ve Uyum Bağlamında Türkmen İşçilerin Çalışma Deneyimleri” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Mustafa KARATAŞ

Tarih:/....../2020

İmza:

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iv
Önsöz	x
Simgeler ve Kısaltmalar	xi
Şekiller	xii
Çizelgeler	xiii
1.GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Problemi	6
1.2 Önem	6
1.3 Varsayımlar	9
1.4 Sınırlılıklar	9
1.5 Tanımlamalar	10
1.6 Göç Olgusu ve Göç Tipolojileri	11
1.6.1 Göç Olgusu	11
1.6.2 Göç Tipolojileri	15
1.6.2.1 İç Göç	15
1.6.2.2 Uluslararası Göç	17
1.6.2.3 Düzenli Göç	25
1.6.2.4 Düzensiz Göç	26
1.6.2.5 Kitlese/Toplu Göç	32
1.6.2.6 Zorunlu Göç	34
1.6.2.7 Gizli Göç	39
1.6.2.8 Beyin Göçü	42
1.6.2.9 Ekonomik Göç	43

1.7 Göç Kuramları	44
1.7.1 Ravenstein'in Göç Kanunları	45
1.7.2 İtme-Çekme Kuramı	51
1.7.3 Göç Hacmini Etkileyen Faktörler	56
1.7.4 Akım ve Karşı Akım	58
1.7.5 Göçün Özellikleri	60
1.7.6 Göç Sistemleri Kuramı	63
1.7.7 İlişki Ağları Kuramı	63
1.7.8 Neo klasik Kuram	66
1.7.9 Dual İş Gücü Kuramı	68
1.7.10 İşgücü Göçünün Yeni Ekonomisi Teorisi	71
1.7.11 Birikimli Nedensellik Kuramı	73
1.7.12 Kurumsal Kuram	74
1.7.13 Dünya Sistemleri Kuramı	76
1.8 Göç Evreleri	76
1.8.1 Göç Öncesi Dönem	77
1.8.2 Göç Kararı	78
1.8.3 Transit Dönem	84
1.8.3.1 Geçici Barınma Merkezleri	87
1.8.3.2 Geri Gönderme Merkezleri	94
1.8.3.3 Yeniden Yerleştirme İşlemleri	98
1.8.4 Göç Sonrası Dönem	101
1.9 Göç Hukuku	104
1.9.1 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	106
1.9.2 İkamet ve İnsani İkamet	107
1.9.3 Sınır Dışı Etme	108
1.9.4 Uluslararası Koruma	109
1.10 İş Piyasasına Erişim ve Politikalar	111
1.11 Göçmen Kaçakçılığı	118

1.12 Türkmen Kavramı	120
1.13 Uyum	121
1.14 Sosyal Kabullenme	124
1.15 Ekolojik Yaklaşım	125
1.16 Göç ve Sosyal Hizmet Uygulamaları	127
1.17 Araştırmanın Amaçları	133
2.GEREÇ VE YÖNTEM	135
2.1 Araştırmanın Modeli	135
2.2 Veri Toplama Araçları	143
2.3 Süre ve Olanaklar	154
2.4 Verilerin Çözümlemesi	154
3.BULGULAR	160
3.1 Türkmenleri Tanıtıcı Bilgiler	160
3.2 Aile Yapısı	167
3.2.1 Kendi İçlerinde Evlilik	167
3.2.2 Geniş Aile	170
3.2.3 Baba Karar Alıcı Olarak	170
3.2.4 Anne Baskın	173
3.3 Göç Öncesi	173
3.3.1 Hayat Şartları	174
3.3.2 Göç Etmeden Önceki İş	186
3.3.3 Göç Etme Kararı	189
3.4 Transit Göç	196
3.5 Göç Sonrası Dönem	214
3.6 Türkiye’deki İş Deneyimleri	214
3.6.1 Meslekler ve İş Hayatı	215
3.6.1.1 Meslekler	215

3.6.1.2 İş Bırakma Nedenleri	217
3.6.1.2.1 Ücret Azlığı	218
3.6.1.2.2 İşten Çıkarılma	219
3.6.1.2.3 Çalışma Şartlarının Ağrılığı	221
3.6.1.2.4 Sağlık Nedenleri	222
3.6.1.2.5 Kötü Muamele	223
3.6.1.2.6 İşletme Sahibinin Değişikliği	225
3.6.1.2.7 İş Yerinin Kapanması	226
3.6.1.2.8 Maaş Alamama	226
3.6.1.3 İş Bulma Yöntemleri	227
3.6.1.3.1 Akraba Yardımı ile İş Bulma	228
3.6.1.3.2 Kendilerinin İş Bulması	229
3.6.1.3.3 Arkadaş Yardımı ile İş Bulma	232
3.6.1.3.4 Zincirleme İş Bulma	233
3.6.1.3.5 Aile Bireylerinin İş Bulması	233
3.6.1.3.6 Sosyal Ağlar	234
3.6.1.4 Çalışma Süresi	235
3.6.1.5 Aile Ygöçlarının Çalışma Durumu	236
3.6.1.6 İş Başlangıcı	239
3.6.1.7 Kazanç	239
3.6.1.8 İş Bulma Sürecinde ki Zorluklar	240
3.6.2 Çalışma Hayatında ki Sosyal Sorunlar	243
3.6.2.1 Sosyal Güvenlik	246
3.6.2.2 Çocuk İşçi	247
3.6.3 Memnuniyet	249
3.6.3.1 Olumlu Muamele Görme	250
3.6.3.2 Kolay İş Bulma	251
3.6.3.3 İşin Konumu ve Ulaşım	252
3.6.4 Memnuniyetsizlik	253

3.6.4.1 İş ile İlgili Memnuniyetsizlikler	254
3.6.4.1.1 Ağır İş Koşulları	255
3.6.4.1.2 Adres Öğrenmenin Önemi	256
3.6.4.1.3 Ücret Düşüklüğü	257
3.6.4.1.4 İzin Azlığı	258
3.6.4.1.5 Geçinme Sıkıntısı	259
3.6.4.1.6 Sosyal Aktivite Eksikliği	260
3.6.4.2 Mesleki Eğitim Ya da İş Kurumlarına Başvuru	261
3.6.4.3 İş Yeri ile İlgili Memnuniyetsizlikler	261
3.6.4.3.1 İş Yerinde Kötü Muamele	262
3.6.4.3.2 İş Yerinde Adil Davranış Görmeme	263
3.7 Türkçe Öğrenme Şekli	266
3.7.1 İş Hayatının Dil Öğrenmeye Etkisi	266
3.7.2 Türkçe- Türkmençe Dil Ygöçlüğü Faktörü	268
3.7.3 Radyo-Televizyon Faktörü	269
3.8 Sosyal Yardım	271
3.8.1 Sosyal Yardım Bilgilendirme ve Ulaşılabilirlik	277
3.8.1.1 Topluluk Arasında Haberleşme	278
3.8.1.2 Sosyal Medya Platformları	279
3.8.2 Sosyal Yardımların Kesilmesi Ya da Sosyal Yardımlardan Yararlanamama	280
3.9 Sosyal Kabullenme	282
3.9.1 Olumlu Kabullenme	283
3.9.2 Olumsuzluklar	286
3.9.2.1 Ötekileştirme	286
3.9.2.2 Halktan Kötü Muamele Görmek	287
3.10 Uyum	291
3.10.1 Kimlik Kartı Algısı	292
3.10.1.1 Kimlik Kartı Karmaşıklığı	293
3.10.1.2 Kimlik Kartı Fonksiyonları	296

3.10.2 Günlük Hayat Deneyimleri	297
3.10.2.1 Eğitimin Devamlılığı	297
3.10.2.2 Güvenlik	299
3.10.3 Yeni Uygulamalardan Haberdar Olma	300
3.10.4 Diğer Uyruklarla Uyuşamama	301
3.10.5 Sınırdışı Korkusu	302
3.10.6 Temel Hak ve Yükümlülükler Bilgisi	303
3.10.7 Uyum- Dil İlişkisi	304
3.11 Karşılaştırmalar	308
3.11.1 Göç Etmeden Önce ve Sonraki Meslek Karşılaştırması	308
3.11.2 Babaların Göç Öncesi- Göç Sonrası Meslek Durumları	308
4.TARTIŞMA	310
5.SONUÇ VE ÖNERİLER	361
ÖZET	394
SUMMARY	395
KAYNAKLAR	396
EKLER	421
Ek-1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	421
Ek-2 Görüşme Formu	424
Ek-3 Etik Kurul Kararı	426
Ek-4 Kurum Araştırma İzni	427
Ek-5 Kurum Araştırma İzni	428
Ek-6 Türkmenlerin Kısa Yaşam Öyküsü	429
ÖZGEÇMİŞ	437

ÖNSÖZ

Kitlesel göç, sosyal kabullenme ve uyum bağlamında Türkmen işçilerin çalışma deneyimlerini incelemeyi amaçlayan bu araştırmada veriler nitel araştırma deseni kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında 40 Türkmen işçi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda Türkmenlerin çalışma şartları ve deneyimleri ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmamı yaparken bu zorlu sürecin başında tez konusu belirlemede ve çalışmalarını yürütmemde bana yol gösteren ve özgün çalışma konumu belirlememde bana destek olan değerli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Veli DUYAN'a, çalışmalarım sırasında görüşleriyle bana destek veren tez izleme komitesi üyeleri Sayın Prof. Dr. Elif GÖKÇEASLAN ÇİFTÇİ ve Sayın Doç. Dr. Ercüment ERBAY hocalarıma,

Çalışmanın son aşamasında tezime yaptıkları son dokunuşlarla çalışmamı daha da güzelleştiren Jüri üyelerine,

Çalışmalarımda beni destekleyen sevgili annem ve babama,

Çalışmam esnasında bana destek vererek değerli görüşlerini ve yardımını esirgemeyen değerli arkadaşım Münevver GÖKER'e, bu zorlu çalışma sürecimde her zaman yanımda olan ve desteğini esirgemeyen arkadaşım Nağme AKSOY'a,

Son olarak araştırmama katılarak öykülerini benimle paylaşan isimsiz Türkmen işçilere ayrıma uğramayacakları daha iyi bir hayat olması dileğiyle,

Sonsuz teşekkür ederim...

SİMGELER VE KISALTMALAR

AFAD	: Acil ve Acil durum Yönetimi Başkanlığı
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
İŞİD	: Irak-Şam İslam Devleti
İOM	: International Organization Of Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
OECD	: Organization For Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
UNİCEF	: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu)
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ŞEKİLLER

Şekil 1.1 Göç Olgusunda Kaynak ve Hedef Yerler İle Engelleyici Faktörler	53
Şekil 1.2. Transit Dönemde Göç Faktörünü Etkileyen Faktörler	83
Şekil 1.3. Transit Göç Döngüsü	87
Şekil 3. 1 Aile Yapısı Kod Alt Kod Haritası	171
Şekil 3.2. Göç Öncesi Kod Alt Kod Haritası	195
Şekil 3.3 Transit Göç Kod Alt Kod Haritası	204
Şekil 3.4 Göç sonrası Kod Alt Kod Haritası	212
Şekil 3.5 Türkmenlerin Türkiye’deki İş Deneyimleri Hiyerarşi Haritası	265
Şekil 3.6 Sosyal Yardım Kod Alt Kod Haritası	281
Şekil 3.7 Uyum Kod Hiyerarşisi Haritası	306
Şekil.5.1 İş Piyasası Uyum İlişkisi	382

ÇİZELGELER

Çizelge 1.1 Uluslararası Göç Koridoru Sıralamaları	20
Çizelge 1.2. 2000 ile 2019 Yılları Arasında En Çok Uluslararası Göçmene Sahip Yirmi Ülkenin Sayıları	23
Çizelge 1.3. 2000 ile 2019 Yılları Arasında En Çok Uluslararası Göçmen Veren Yirmi Ülkenin Sayıları	24
Çizelge 1.4. Yıllara Göre Düzensiz Göçmen	30
Çizelge 1.5. Anlaşmazlık ve Felaketlere Dayalı Yerinden Edilmeler	36
Çizelge 1.6. 2017 Yılında Türkiye'ye En çok Giriş-Çıkış Yapan 10 Ülke	40
Çizelge 1.7. 2018 Yılında Türkiye'ye En çok Giriş-Çıkış Yapan 10 Ülke	41
Çizelge 1.8 2017-2018-2019 Geçici Barınma Merkezi Sığınmacı Sayısı	92
Çizelge 1.9. Geçici Barınma Merkezleri ve Barınma Tipleri	91
Çizelge 1.10 Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri	96
Çizelge 1.11 2014-2019 Yılları Arasında Bütün Uyruklara Dayalı Yerleştirme İstatistikleri	100
Çizelge 1.12 İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı	119
Çizelge 2.1 Toplam Kod Sayısı	158
Çizelge 3.1 Türkmenleri Tanıtıcı Bilgiler	161
Çizelge 3.2 Sosyo-Demografik Bilgiler	163
Çizelge 3.3 Aile Yapısı	166
Çizelge 3.4 Göç Öncesi	174
Çizelge 3.5 İŞİD ile Kalma Zamanları	177
Çizelge 3.6 Göç Öncesi Eğitim	178
Çizelge 3.7 Türkmenlerin Göç Etmeden Önceki İş	186
Çizelge 3.8 Aile Bireylerinin (Abi/Kardeş) Göç Öncesi İş	187
Çizelge 3.9. Aile Bireylerinin (Baba) Göç Öncesi İşleri	188
Çizelge 3.10 Göç Etme Kararı	189
Çizelge 3.11 Transit Göç Kategorileri	197

Çizelge 3.12	Göç Sonrası Dönem	207
Çizelge 3.13	Türkiye’deki İş Deneyimleri	215
Çizelge 3.14	Türkmenlerin Meslekleri	216
Çizelge 3.15	Türkmenlerin İş Bırakma Nedenleri	217
Çizelge 3.16	İş Bulma Yöntemleri	227
Çizelge 3.17	Türkmenlerin Çalışma Süresi	235
Çizelge 3.18	Aile Yakınlarının (Abi/Kardeş) Çalışma Durumu	236
Çizelge 3.19	Aile Yakınlarının (Baba) Çalışma Durumu	237
Çizelge 3.20	Türkmenlerin İş Başlangıcı	239
Çizelge 3.21	Türkmenlerin Kazançları	240
Çizelge 3.22	Türkmenlerin İş Bulma Sürecindeki Zorluklar	241
Çizelge 3.23	Türkmenlerin Çalışma Hayatında ki Sosyal Sorunları	244
Çizelge 3.24	Çocuk İşçiliği, Yaş İşe Başlangıç Kod Matrisi	248
Çizelge 3.25	Türkmenlerin İş Memnuniyeti	249
Çizelge 3.26	Türkmenlerin İş Memnuniyetsizlikleri	253
Çizelge 3.27	İş İle İlgili Memnuniyetsizlikler	254
Çizelge 3.28	İş Yeri İle İlgili Memnuniyetsizlikler	261
Çizelge 3.29	Meslek Karşılaştırması	307
Çizelge 3.30	Meslek Karşılaştırmaları (Baba)	309
Çizelge 4.1	Yıllara göre Türkiye’de İkamet İzini Alan Yabancılar	316

1. GİRİŞ

Dünya üzerindeki siyasal ya da coğrafik çevresel değişimler beraberinde büyük göç dalgalarını ya da diğer bir deyişle ile kitlesel göçleri de beraberinde getirebilmektedir. Tarihin her döneminde sosyal, ekonomik, siyasi ve hukuki boyutlarda kitlesel göçleri görmek mümkündür. Son yıllarda meydana gelen ve süreklilik arz eden, küreselleşme ve bölgesel eşitsizlikler nedeniyle geri kalmış ülkelerden gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelere göç hareketinin olduğu gözlemlenmektedir.

Geçtiğimiz yıllarda küresel anlamda çeşitli sebeplerden dolayı sığınmacıların ve göç edenlerin sayısında beklenmeyen bir artış gözlemlenmiştir. Bu sığınmacıların çoğu savaş ya da kıtlık dolayısıyla (Adams, 2004) yerlerinden ayrılmışlar ve fiziksel, psikolojik işkence, cinsel saldırı, bombalama ve diğer vahşice tutumlardan kaynaklanan travmaları yaşamışlardır (Neuner, 2004). Küresel çapta toplulukların bu tür olaylardan etkilendiği düşünüldüğünde bu tür grupların deneyimlerinin incelenmesi önemli görülmektedir.

International Organization Of Migration (İOM), tarafından yayımlanan 2020 Dünya Göç Raporu'nda, ülkelerinde yaşanan şiddet ve anlaşmazlık dolayısıyla yerinden edilen insanların sayısı 41,3 milyon olmuştur. Bu sayı 1998 yılından beri kaydedilen en yüksek rakamdır. Suriye yerinden edilmelerde en fazla sayıya ulaşan ülkedir (6.1 Milyon). Suriye'yi Kolombiya (5.8 Milyon) ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti (3.1 Milyon) izlemektedir (İOM,2020).

Özellikle bulundukları ülkede yaşanan anlaşmazlıklar ve karışıklıklar dolayısıyla ile insani yaşam koşullarında yaşamak için, sığınmacılar tarafından, Avrupa ülkelerine

geçişte kısa yol olarak görülen Türkiye, son yıllarda birçok uyruktan göçmen akımına uğramakla birlikte, güney sınırlarında savaştan kaçan göçmenlerin kitlesel göçüne maruz kalmıştır. Son yıllarda görülen en büyük göç dalgalarının yaşanması, beraberinde yeni yasal düzenlemelerin ve programların geliştirilmesini mecbur kılmıştır. 5726 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'nın yürürlüğe girmesi, İçişleri Bakanlığı bünyesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)'nin kurularak yabancılara ait iş ve işlemlerin Emniyet Genel Müdürlüğü'nden devir alınarak ayrı bir kurum bünyesinde branşlaşarak yürütme planlamalarının yapılması, aynı zamanda İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin kurulması, göç yönetimi konusunda Türkiye'nin etkin politikalar oluşturması için çalışmalar yaptığını göstermektedir. Ayrıca Merkez Göç Uzmanı, İl Göç Uzmanı, Psikolog ve Sosyal Hizmet Uzmanı istihdamı için gerekli düzenlemeler söz konusu Kanun'da yer almış, görevleri yönetmeliklerce belirlenmiştir.

Kitlesel ve düzensiz bir şekilde gelen göç dalgalarının olması ve daha önce de bahsedildiği gibi jeopolitik konumunun köprü görevi görmesi dolayısı ile Türkiye, daha önce eşi görülmemiş göç sorunsalı ile karşı karşıya kalmıştır. Göç akımlarının sayısının yüksek düzeyde olması da diğer ülke uygulamalarından ayrılarak kendisine has bir göç yönetim stratejisi geliştirmesine ve alanda yaşanacak problemler ile ilgili pratik çözüm için ciddi büyüklükte ödenek ayrılmasına neden olmuştur.

Araştırmada GİGM tarafından hazırlanan Faaliyet Raporlarından faydalanılmıştır. Burada dikkat çeken nokta en son faaliyet raporunun 2017 yılında yayımlandığıdır. Göç alanında ihdas edilen branşlara bakıldığında göç alanında bilgi-beceri-değer donanımı, bilişim, istatistiksel veri, mütercimlik, psikolojik ve sosyal destek, avukatlık hizmetleri, göç yönetimi disiplini, uyum ve iletişim gibi birçok alanda multi-disipliner çalışmanın gerekli olduğu ön görülerek gerekli kadro çalışmalarının yapıldığı değerlendirilebilir.

Türkiye'ye resmi ya da resmi olmayan yollardan gelen birçok yabancı uyruklu göçmenin olduğunu söylemek mümkündür. GİGM resmî web sitesindeki verilere göre özellikle düzensiz olarak Türkiye'ye gelen yabancı uyruklar arasında başta Suriyeli olmak üzere, Afganistan, Irak, Pakistan, Özbekistan, Gürcistan, Bangladeş, İran, Azerbaycan ve Kongo uyruklu olmak üzere Türkiye'nin doğusundan ve Afrika'dan göçmenlerin olduğu görülmektedir. Düzenli ve düzensiz göç alanına ait bilgiler bu tez çalışmasının diğer bölümlerinde irdelenecektir. Buradan da anlaşılabacağı gibi göç sonucunda birçok çeşitli kültürden ve toplumdan insanların geldiği görülebilmektedir. Üçüncü ülkelere gitmeyerek, Türkiye'de kalma kararı veren yabancılar için uyum sürecinde kültürleşme, yeni sosyal kimlik elde etme, uyum ve entegrasyonlarının sağlanması gibi konuların hassasiyetle ele alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kitlesel göç kavramı, ordu anlaşmazlıkları, insan hakları ihlaline yol açan eden politik gelişmeler, ülkedeki rejimden kaynaklanan iç çatışmalar dolayısı ile geniş ölçekte insan topluluklarının yaşam yerlerini terk ederek güvenli bir bölge arayışına girmeleri kapsamında ki büyük göç dalgaları olarak tanımlanabilir (BMMYK, 2002).

Ekici ve Tuncel (2015)'e göre insani ihtiyaçları gidermek için gerekli olan maddi gereksinimlerin eksikliği ve güvenlik problemleri, insanların kitleler halinde yerlerini bırakmalarındaki en önemli unsurlardır. Göç olgusu insanlık tarihinin en önemli olguları arasında yer almış ve önemini daima korumuştur. Yakın tarihte de global olarak önemli sosyal olaylardan ve beraberinde getirdiği sosyal problemlerden biri olarak önemini korumuştur. Arap Baharı olarak adlandırılan durum birçok ülkeyi etkilediği gibi, Türkiye'nin de bu ülkelere komşu ülke niteliği taşıması sebebiyle etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur.

İç savaş ve anlaşmazlıklar nedeni ile yerinden edilen Suriyeli sığınmacılar, sınırı olan diğer ülkelere zorunlu olarak kitlesel akımlarla geçiş yapmak zorunda kalmışlardır. Suriye'deki karışıklıklardan kaynaklı olarak düzensiz bir şekilde

Türkiye'ye gelen mecburi geliş yapan Suriyelilere yönelik gerekli göç yönetim programları ve acil destek hizmetlerinin geliştirildiği bilinmektedir. Bu kapsamda Suriyeli sığınmacıların acil ihtiyaçlarının giderilmesi için sınıra ygöç illerde gerekli hizmet zincirlerinin oluşturulması, korumanın sistemlerinin oluşturulması ve insani gereksinimlerinin sağlanması için geçici barınma merkezleri kurulmuştur.

Türkiye'ye kitlesel göç ile gelen Suriyelilerin analizi, çatışmaların ve göçün devam etmesinden ötürü zorlaşmaktadır. Türkiye'de, 30.04.2020 tarihi itibarı ile GİGM'nün istatistiklerine göre, kayıt altına alınan Suriyeli sayısı 3.580.263'dür (GİGM, www.goc.gov.tr, 2020). Aynı dönemlerde Irak Şam İslam Devleti (İŞİD veya DEAŞ) örgütünün terörünün artmasına paralel olarak, sadece Suriye'den değil Irak'tan da çok sayıda göçmenin kaçarak sınırlarımıza geldiği ve Türkiye'nin korumasına girdiği görülmektedir. Dolayısıyla, bu türden göçler karşısında nasıl bir yol izlenmesi gerektiğinin saptanması ve geçmiş deneyimler ile Türkiye'nin uygulamakta olduğu politikalar ve politikalarda değişimler yakından incelenerek bu alanda sağlıklı ve kalıcı politikalar üretmek için alt yapı ve bilgi birikiminin geliştirilmesi daha da önem kazanmaktadır (TODAİE, 2015).

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezinin 2014 yılında hazırlamış olduğu, "Irak Türkmenleri Güncesi" isimli raporunda 350.000 Türkmen'in göçe sürüklendiği, saldırılarda yetişkinlerle birlikte birçok çocuğun hayatını kaybettiği, zorlu göç yolunda sıcağın ve diğer nedenlerden dolayı kişilerin hayatlarını kaybettiği kaydedilmiştir. GİGM verilerine göre kişisel bazda uluslararası koruma başvurusu yapan ülkelerde Irak birinci sırada gelmektedir. 2019 verilerine göre uluslararası korumaya başvuran Iraklı sayısı 15.532'dir (<https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>, Erişim Tarihi: 07.05.2020).

Iraklı Türkmenlerin kendi ülkelerinde yaşanan karışıklıklardan dolayı ikamet ettikleri elde edilen verilerden de görülebilmektedir. Türkmenlerin yurtdışına göç

ederken en çok tercih ettikleri ülke Türkiye’dir. Bu durumun başlıca sebebi, ülkede yaşanan iç anlaşmazlıklar ile birlikte, eğitim dilinin Türkçe olması, coğrafi yakınlık, iş piyasası ile ilgili alternatiflerin varlığı, insani yaşam koşullarının Türkiye’de daha iyi olması, kültürel köken benzerlikleri gibi nedenler gösterilebilir (Gündüz ve Kalaycı, 2016).

Sadece Türkiye’de değil, Avrupa’da da göçün etkileri görülebilmektedir. 2017 yılı verileri baz alındığında, 2016 ve 2017 yıllarında Avrupa’ya gelen sığınmacıların ve göçmenlerin yerel servislerde ve alt yapı hizmetlerinde hatırı sayılır bir baskısının olduğunu söylemek mümkündür. Yeni gelenlere göçmenlere iş bulmak, topluma uyum konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Göçmenlerin Avrupa ülkelerinin sosyal refah sistemlerine dahil olmaları, dışlanma gibi oluşabilecek sosyal sorunların önüne geçmektedir. (Hooper, Desiderio, Salant, 2017).

Göç ettikleri hedef bölgenin farklı yaşam kurallarını uyum sağlayan göçmenler, tecrübelerini sonradan gelenlere aktarmışlardır. Başka bir deyişle, ilk gelen göçmenlerin kurmuş oldukları sosyal ağları, teknoloji ve iletişimdeki gelişmeler, insanları göçe cesaretlendirmiş ve kitlesel göç hareketine neden olmuştur (Petersen,1958, akt: Çağlayan, 2006). Göç fırsatı yaratacak faktörlerin hayli farklılaştığı ve çoğaldığı, bu fırsatlarında insanları göç hareketine yönlendirdiği bir gerçektir. İşgücü göçü iyi eğitilmiş nitelikli kişilerin ucuza çalışması, küreselleşme olgusunun etkileriyle birlikte daha net şekilde oraya çıkabilmektedir (Çağlayan, 2006).

Göçmenlerin Avrupa ülkelerine gitmek için en fazla tercih ettiği göç koridoru olan Türkiye, göç dalgalarının beraberinde getirdiği sosyo-ekonomik sorunlar ile de yüzleşmek durumunda kalmıştır. Eğitim, Sağlık gibi temel haklar ile ilgili hizmetlerin verilmesi yolunda çeşitli politika uygulamaları geliştirilmeye çalışılırken, günümüzde hala resmi olarak kaydı bulunmayan her uyruktan göçmen için kayıt altına alma çalışmaları devam etmektedir. Yazılı ve görsel kaynaklardan görüleceği üzere başta

Suriyeliler olmak üzere birçok yabancınn geçimlerini sağlamak için iş piyasasında yer aldıkları değerlendirilebilir. Kültür ve dil farklılığının olması uyum sorununu ve dolayısı ile iş piyasasına erişimde sıkıntıları beraberinde getirebilecektir. Bu bakımdan Türkiye’de uyum çalışmalarının yapılması ve buna yönelik sistemlerin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

1.1 Araştırmanın Problemi

Türkiye’ye kitlesel glerle gelen Türkmen göçmenlerin sosyal kabullenme ve uyum bağlamında yaşadıkları deneyimlerin ekolojik boyutta neler olduğunun belirlenmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2 nem

Uyum çalışmalarının yapılabilmesi ve işlemesi için, uyum programlarının düzenlenmesi, eğitim süreci, sağlık hizmetlerine erişim, hassas gruplar, sosyal hizmetler ve yardımlar, çalışma durumu, sosyal ve temel haklara erişim gibi konuların önemsenerek gerekli g yönetim planlamasının yapılması gerekmektedir (şeker, Sirkeci ve Yüceşahin, 2015, s.99). G konusunda külfet paylaşımının küresel bazda en fazla üstlendiği ülke olarak Türkiye'nin jeopolitik konuma sahip olması nedeni ile bir g güzergahı olması, çeşitli ülkelerden düzenli ya da düzensiz göçmenlerin Türkiye’de ikamet etmeleri önemli bir husustur.

Uluslararası sosyal hizmet, uluslararasında veya ulusal sınırlar ötesinde problemler ile ilgilenen veya bu sorunları zmek için sınır ötesi çalışmalar gerektiren bir sosyal hizmet çeşididir (Akimoto, 2006)

Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği / Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği'nin global tanımlamasına göre sosyal hizmet mesleği, insanın sosyal değişimini, sosyal gelişimini ve sosyal bağlılığını güçlendirmek ve tam bağımsızlığını sağlamayı amaçlar. Sosyal hizmetin amacı, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim, geçim kaynağını sağlamaya yönlendirmek, iş, ev yönetimi ve sosyal katılım ile ilgili olarak destek sağlamak ve kişisel gelişime katkı vermektir. Sosyal hizmet uygulamaları ile ilgili genel amaçlara bakıldığında sığınmacılarla / göçmenlerle bazı önemli noktaların olduğu vurgulanabilir. Sığınmacıların / göçmenlerin kabullenilmesinin sağlanması, maddi refahlarının sağlanması için gerekli destek mekanizmalarının oluşturulması, kişisel gelişimlerinin desteklenmesi, temel hizmetlere (sağlık ve eğitim vb.) eşit erişimin yapılandırılması, sosyal kabullenmenin sağlanması için gerekli çalışmaların yapılması, sosyal katılım ve etkileşimin gerçekleştirilmesi, kendi kaderini belirleme ile ilgili olarak karar almalarının sağlanması ve toplumsal düzeyde meydana gelebilecek durumlar (ırkçılık vb.) ile ilgili baş etme mekanizmalarının geliştirilmesi bu noktalardan bazılarıdır (Salomon, 2015).

Küresel bir sosyal sorun olarak göç konusunda yapılacak çalışmaların, uluslararası bazda politikaları ve uygulamaları belirleyeceği bir gerçektir. Özellikle ekonomik anlamda, yeni kültür ve yeni coğrafyalar tanıyan göçmenlerin ev idaresini ve uyumunu sağlayacak en önemli hususlardan birisi de iş piyasasına erişimi sağlamaktır. Özellikle Suriye'de başlayan ve daha sonra çevre ülkelere de yansıyan göç sorunsalı ile ilgili olarak uluslararası külfet paylaşımı ve koordinasyonun sağlanması için yapılacak alan çalışmalarının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

İş deneyimleri özellikle kitlesel göç, uyum ve sosyal kabullenme perspektifinde incelendiği için çalışmaya denk başka bir akademik çalışma bulunmamıştır. Türkiye'ye kitlesel göç ile gelen Suriyeliler ile ilgili birtakım çalışmalar olsa da Türkmenlerin iş deneyimleri ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bundan dolayı araştırmaların bulgu yoğunluğu katılımcı Türkmenler üzerinden elde edilmiştir. Araştırmaya en ygöç çalışmalar 2017 yılında "Ankara'nın Türkmen

Göçmenleri” (Yemen, Ölmez ve Oruç, 2017) ve “Irak Türkmenleri ve Türkmenlerin Yurt Dışına Göçü” (Sirkeci, 2005) isimli çalışmalardır. Her ne kadar araştırmanın bazı noktalarına göre durum tespiti yapılmış olsa da araştırmada daha derinlemesine bilgilerin yer aldığı, meslek karşılaştırmaları, çalışma durumları ve iş odaklı olması nedeniyle bu çalışmalardan ayrılmaktadır.

İş piyasasına uyum, sosyo-ekonomik uyumun en önemli basamağıdır. Bazı ülkelerde çalışma ikamet izni ve sivil haklara erişim için en önemli araçlardır. İş piyasasına erişim, göçmen açısından bir ülkenin toplumuna katılım için (gelenen ülkenin dil bilgisine sahip olmak vb.) önemli olmakla birlikte göçmenin yeterlilikleri ve eğitim seviyesi, barınma ve mesleki eğitime erişimde önemlidir (Lodovici,2010). Bu bağlamda sosyo-ekonomik düzeydeki uyumun önemli bir noktası olan iş piyasasına erişim barınma, temel ihtiyaçların temin edilmesi ve işlevselliğin sağlanması açısından büyük önem arz etmektedir. Uyumun olmaması durumunda göçmenlerin yoksulluğa sürüklenme risklerinin olduğu gibi, sosyal yardımlarla geçinmeye yönelik yoksulluk kültürü oluşması da muhtemeldir.

Bu çalışmada da kitlesel göç ile Kuzey Irak’tan Türkiye’ye gelen ve çalışan Türkmenlerin çalışma deneyimleri, ekonomik hayata katılımı baş etme stratejileri, uyum, sosyal kabullenme ve kitlesel göçler kapsamında incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca bununla birlikte kültürleşme, çok kültürlülük, sosyal kimlik gibi konular irdelenerek sorunsal ile ilgili olarak geniş çerçevede değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca araştırmanın konusu ile ilgili olarak yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir.

1.3 Varsayımlar

Türkmen işçilerin iş deneyimlerinin, yaptıkları iş kollarına göre değiştiği varsayılmaktadır.

Türkmen işçilerin uyum ve sosyal kabullenme sürecinde iş deneyimlerinin etkisinin olduğu varsayılmaktadır.

1.4 Sınırlılıklar

Göç konusu, Türkiye için önemli bir sosyal olgu olduğu için, araştırma yaparken gizlilik prensiplerine riayet edilmesi gerektiğinin altı çizilmelidir. Katılımcılar Uluslararası Koruma Başvuru Sahipleri olduğu için gizlilik prensibi ön planda tutulmuştur. Hem çalışmanın gizliliği hem de göç unsurunun hassas bir konu olması nedeniyle ve bunun yanında Türkmenlerin kültürel olarak farklılıklarının olması dolayısı ile araştırmada pek çok sınırlılıkla karşılaşmıştır. Bu sınırlılıklar aşağıda belirtilmiştir:

1- Sınırlılıklardan ilki ses kayıt cihazının kullanılamamasıdır. Bu bakımdan araştırmacı katılımcılar ile yaptığı görüşmeleri not ederek kayıt altına almıştır. Bundan dolayı görüşme devam ederken aynı zamanda not tutmaya çalışmak için bir süreç geçirmiş ve katılımcıların bazı ifadelerinin kaybolmasına neden olmuştur.

2- Araştırmayla ilgili bir diğer sınır ise kadın katılımcıların olmamasıdır. Türkmenlerin kültürel aile yapısı gereği kadınları çalıştırmamaları ya da çalışmak

zorunda kalan kadın katılımcıların katılmaya gönüllü olmamaları cinsiyet bakımından sınırlılık oluşturmuştur.

3- Bir diğer sınırlılık katılımcıların çalışma koşullardır. İş yerlerinden izin alamayan ya da iş saatini dolduramayan katılımcıların görüşmelere gelmesinde sıkıntılar olmuştur. Bundan dolayı bazı görüşmeler geç gerçekleşmiş ya da bazıları da hiç olmamıştır.

4-Ayrıca bilgi vermenin kendi güvenlik konusu da bir başka sınırlılıktır. Bazı Türkmenler, bilgilerinin alınarak güvenlik açığı olacağını ve sınır dışı edilebileceklerini düşünmeleri gerekçesi ile araştırmaya katılmamışlardır.

5- Türkmen işçilerin bazılarının ifadelerinin analize dahil edilmeyecek kadar kısa olmasıdır.

6- Korumacı ve ataerkil yapıda oldukları değerlendirilen Türkmenlerden kadın çalışanlar ile görüşmenin büyük güçlükler içermesi nedeniyle kadın Türkmenler araştırmanın dışında kalmışlardır.

1.5 Tanımlamalar

Şartlı Mülteci: Mensubu olduğu topluluk veya siyasi görüşlerinden dolayı ya da tabiiyeti, uyruğu ve buna benzer özellikleri nedeniyle kötü muamele görme olasılığı olan kişilerin menşe ülkesinin korumasından yararlanamaması ve çeşitli nedenlerden ya da korkulardan dolayı önceden yaşadığı yerleşim birimine dönmek istememeleri

nedeniyle herhangi bir statüsü olmayan kişilere, kanuni statü belirleme prosedürleri sonucu verilen statüyü ve Iraklı Türkmenlerin başvuruları sonucu alabilecekleri statüyü, (Avrupa ülkeleri dışında olan olaylar ile ilgili)

Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi: Uluslararası Koruma Başvurusu yapmasına rağmen, başvurusu yetkili makamlarca inceleme sürecinde olan kişileri,

İş Deneyimi: Bir işte çalışıldıktan sonra elde edilen tecrübeler ve deneyimler bütünü,

Türkmen İşçi: Iraktaki iç karışıklıklardan dolayı Türkiye'ye gelerek korunma talebinde bulunan ve iş piyasasında çalışan Türkmenleri,

Yabancı: Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişiyi,

Sığınmacı: Sığınma talebi henüz alınmamış kişiyi ifade eder.

1.6. Göç Olgusu ve Göç Tipolojileri

1.6.1 Göç Olgusu

Göç olgusuyla ilgili olarak birçok kaynakta farklı tanımlamalar olduğundan ortak bir tanımlamanın geliştirilmesi mümkün görünmemektedir. Bu durumun daha çok göçün dinamikliği, küresel dengelerin değişkenliği, coğrafi koşulların küresel ısınmaya dayalı olarak farklılaşması, siyasi ve politik anlaşmazlıkların giderek

artması, bölgesel istikrarsızlıkların olması gibi sebeplere bağılı olduğu değerdendirilebilir.

Göç alan ölkelerin çekiciliklerinin, göç veren ölkelerinde göçe iten sebeplerinin artması dolayısı ile dünyanın birçok yerinde göç akımlarının oluştuğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda göç tanımlamalarının, özellikle göç akımlarının neden sonuç ilişkilerinden kaynaklandığı düşünöldüğünde farklı tanımlamaların olması doğal karşılanabilir.

Uluslararası göç yazınında konunun çok-disiplinli, çok-yönlü ve dinamik yapısından ötürü kuramlar ve kavramlar konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Çok-disiplinli uluslararası göç yazını dikkate alındığında, uluslararası insan hareketleri giderek “hareketlilik” kavramıyla ifade edilmektedir. Bu bağlamda kitlesel göçler ile gelen nüfusların niteliklerinin, genel olarak orta ve uzun vadede gerçekleşen nüfus hareketlerinden ciddi farklılıklar göstermediğı de bilinmektedir (TODAİE, 2015).

Kişinin bulunduğı yeri terk ederek, yurt içinde ya da yurt dışında farklı yerleşim birimlerine hareketlilikleri itici veya çekici faktörlerin etkisiyle yaygınlaşır (Massey vd. 2014 akt: Karaman, 2015), çeşitli iç veya dış göç tiyolojileri meydana getirilen; sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel, idari ve iklime bağılı boyutlar ile hayati tehlikelerin olması veya daha sağlıklı ve refaha sahip bir coğrafyada yaşam sürdürme, uygun fırsatlar yakalama şansını ve isteğini sahip oldukları seyahat özgürlüğü ilkesi kapsamında kullanabilme vb. faktörler göç tiyolojilerini farklılaştırmış, cinsiyet ile biyolojik özellikler ve çalışma hayatı gibi konular da düşünöldüğünde, göçlerin tanımlanması netlik kazanmaktadır (Karaman, 2015).

Göç olgusu, genel olarak “mesafe” ve “zaman” boyutları ile tanımlamaya çalışılır. Bu boyutlarda başlangıçta araştırmacılar tarafından fikir birliğı sağlansa da

bu noktadan sonra tanımlamalarda farklılaşmalar görülebilmektedir. Birçok göç analizcisi bu iki boyut ile ilgili olarak gölgede kalmış noktaları aydınlığa çıkarmak için çalışmalar yürütmektedir. Muhtemelen göç için en iyi tanımlama, bir ya da daha fazla kişinin mekânsal sınırı aşarak ikamet yerini değiştirmesi olarak yapılabilir. Bu tanımlamanın basit olmasına rağmen, konuların tartışması ile ilgili olarak başlangıç noktası oluşturduğu söylenebilir. Bu tanımlamada ele alınması gereken noktalar “mekânsal sınırlar” ve “ikamet değişikliği”dir. Mekânsal sınır olgusu, göçün meydana geldiği bölgenin sınırlarını baz alır. Bu bölge, politik bir bölge (hükümet, vilayet ya da yerel yönetim vb.) ya da idari bölge (hakimiyet, sayısal çoğunluk vb.) olabilir. Bu tanımlama ışığında her göç çalışmasının mekânsal sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir (Kok, 1999).

Bir sosyal olgu olarak göç kavramının çeşitleri arasında bir sınırlamanın ya da çeşitlenmenin olduğunu söylemek zordur. Göç olayına neden olan faktörler, mesafe, coğrafyaya ve devamlılığa göre incelenebileceği gibi, göç hareketine iten nedenlere göre de çeşitlendirilebilirler. Ayrıca, göçlerin istekli ve zorunlu olması da göç olgusunu çeşitlendirebilir (Amerikalıların köleleştirmek için Afrika kökenli yabancıları getirmeleri gibi). Mevsimlik tarımsal işçileri, göçebe hayatı yaşayan topluluklar, dönemsel olarak yer değiştiren yazlıkçılarda devamlı veya geçici göç çeşitlerine örnek olarak verilebilir (Öztaş ve Zengin, 2005).

Göç olgusu birçok bakış açısını kapsamaktadır. Göçün, her toplumsal yapının ekonomik ve sosyal yaşantısının en önemli faktörlerinden olduğu bir gerçektir. Ülkenin yasal alt yapısına uygun ve gerektiği gibi yapılandırılan göç yönetiminin hem toplumsal yapıya avantaj sağlayacağı düşüncesi gittikçe daha fazla kabul görmektedir. Göçün çok çeşitli ve karmaşık bölümleri şunları içerir: Göçmen hakları, iş göçü, aile birleşimi, toplum ve göç, düzensiz göçle mücadele, ticaret ve göç, göç ve sağlık, uyum, kalkınma ve göç (İOM, 2004).

Göçler, insan ve toplum yaşamına önemli oranda bir dinamizm, başka bir deyişle bir değişim kazandırmıştır. Değişmenin ve gelişmenin temel öğelerinden biriside bilindiği gibi dinamizmdir. İnsani ve toplumsal gelişmenin hız kazanmasında, kültürlerin ve uygarlıkların etkileşiminde göç olgusu da önemli bir etken olmuştur. Kıtalararası, bölgelerarası, ülkelerarası, kavimler arası vb. çeşitli düzeylerdeki göçlerle toplumsal ve kültürel değişim ile dönüşümler çok daha hızlı bir dinamizm içerisinde gerçekleşmiştir. İnsanlık tarihinin önemli bir kesitini göçlerden kaynaklanan çatışma ve uzlaşmaların, kargaşa ve kaynaşmaların, ayrılma ve birleşmelerin oluşturduğu bir gerçektir (Güngör, 2005). Bir başka tanımda ise göç; " İnsanların bir yerleşim ünitesinden, bir başkasına yerleşmek suretiyle yaptıkları, dini, iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerden dolayı hayatlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere yapmış oldukları mekânsal yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar bir yerden başka bir yere göç hareketi yaparlarken, bunları gönüllü ya da gönülsüz olarak gerçekleştirmektedirler. İnsanların, pek çok bağı (iş, eş, aile, akrabalar, sosyal çevre, doğal çevre vb.) arkalarında bırakarak gitmeleri mantıklı görünmese de hem geçmişte hem de günümüzde bu türden yer değiştirmeler görülebilmektedir (Korkmaz, 2018).

Yukarıdaki tanımlamaların ışığında göç kavramı; uluslararası, ulusal veya yerel yönetimler düzeyinde, meydana gelmiş/ gelen/ gelebilecek olan politik çatışmalar ve uyumsuzluklar, coğrafi değişiklikler, ekonomik yetersizlikler, dini ya da diğer farklılıklardan kaynaklanan toplumsal ötekileştirmeye yönelik damgalama ve insanlık dışı davranışlar veya baskılar, refah ülkelerinde ki cazip yaşam koşullarının gelişen teknoloji ve sosyal bağlar ile aktarımının hızlı şekilde yapılması sonucunda insani koşullarda yaşama isteğinin etkileri gibi durumlardan kaynaklanır. Bu durumların etkisiyle bireysel, aile ya da kitlesel olarak zaman, mesafe ve mekânsal sınırlama ilkelerine dayalı olarak hayatının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere yer değiştirmelerine verilen olay örgüsü olarak tanımlanabilir.

1.6.2 Göç Tipolojileri

Göç tanımlarının yapılmasının ardından göç tiplerinin incelenmesi de büyük önem taşır. Birçok göç tipi bulunmasına rağmen, göç olgusunun dinamik yapısı göze alınarak tiplerin ileride daha farklılaşacağı da değerlendirilmelidir. Bu bölümde bu zamana kadar tespit edilen göç türleri ele alınacaktır.

1.6.2.1 İç Göç

Bir ülkenin kendi sınırları içerisinde belirli yerleşim biriminden belirli bir başka yerleşim birimine gerçekleştirilen göç hareketine iç göç denilmektedir (Sağlam, 2006). Genel olarak kırsal ve kent arasındaki, çekici ve itici faktörlere bağlanan iç göçün nedenlerinin ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği söylenebilir (Çelik ve Murat,2014).

İç göçler, göç veren ve göç alan yerleşim birimlerindeki toplumsal yapıyı etkilemektedir. Meydana gelen bu değişimler toplumsal mekanizmalarda zamanla bazı değişikliklere yol açmıştır. Özellikle kent yerleşim birimlerinde yaşanan bu sorunlar karşısında farklı çözüm önerileri gündeme getirilmiştir (Bostan, 2017).

İç göçler, bir ülkenin iç dinamiklerini değiştirme potansiyeline sahiptir. İçgöçün tüm göç hareketlerinde en büyük yüzdeyi kapması ve derecede sosyo-ekonomik değişimlere yol açması bu sebeptir. Türkiye açısından değerlendirildiği zaman iç göçlerin daha çok coğrafi ve mesleki hareketlilik olduğu söylenebilir. Ayrıca Türkiye’de daha çok kırsaldan kente olan iç göçler, kitlesel bir hareketliliği de ortaya koymaktadır (Doğan,1998).

2017 yılı Dünya Ekonomik Forumu'nda da göç konusu ele alınarak içgöçün önemi ile ilgili önemli tanımlamalar ve tespitler yapılmıştır. Burada yapılan sınıflandırmaya göre içgöç politik sınırlar içerisinde gerçekleşen bir kavram olarak ele alınmıştır. İçgöç birçok insanın hayatını etkileyen, aynı zamanda uluslarca az ilgi gösterilen bir konudur. İçgöç yapan birçok insan aslına bakılırsa uluslararası göç yapan kişilerle aynı sorunları yaşayabilirler, ancak bu konuda ki bilgiler güncel olmayabilmektedir ya da limitlidir. Bunun nedeni içgöç kavramının tanımının ülkelerin konsept farklılıklarının olmasıdır. Örneğin, “Kalınan yer ya da ikamet yeri ne kadar geniş?”, “Merkezi yönetim mi? Yerel Yönetim mi?”. İçgöç ile ilgili veriler dikkatle ele alınmalıdır (WEF, 2017).

İçgöç unsuru, birçok kaynakta ayrıntılı incelendiğinde aslında göç kavramının büyük bir oranını oluşturmaktadır. İçgöç denildiğinde yazında en çok ele alınan nedenler arasında ekonomik göç yer almaktadır. Daha iyi bir iş bulma isteği, iş imkanlarının ve cazibelerinin sanayii şehirlerinde olması, daha iyi yaşam standartlarına ulaşım isteği, köy-kent gelir farklılıklarının olması, daha iyi eğitim, kültür ve sosyal faaliyetlerine duyulan ihtiyaç, ulaşım, sağlık vb. temel ihtiyaçların diğer şehirlerde erişilebilirliğinin yüksek olması ve buna benzer nedenlerden dolayı içgöç olgusunu görmek mümkündür.

Her ne kadar içgöç olgusunun ekonomik, kültürel veya siyasi vb. nedenlere bağlı olduğu söylene de zoraki iç göçün varlığından da bahsedilebilir. Son yıllarda insanların bulundukları yerlerden diğer yerleşim birimlerine, vatandaşları tarafından ya da kendi hükümetleri tarafından, yine kendi ülke sınırları içerisinde mecburi göç ettirilmesi söz konusudur. Psikolojik ve sosyolojik etkileri ön plana çıkaran bir özelliğe sahip olan bu durum “Mecburi İçgöç” olarak ifade edilmektedir (Saraçlı, 2011).

Zorunlu göç (Forced Migration), daha sonra ayrı bir başlık olarak incelenecek olsa da, içgöç kapsamında burada ele alınmasının daha doğru olduğu değerlendirilmiştir. Yurt içi yer değiştirme alternatifleri ya da yurt içinde yerinden edilen kişilerin durumları hukuki ve göç statüleri anlamında önemli roller oynayabilmektedir. Yurt içi alternatiflerin olmayışı, iç göçü, uluslararası göçe çevirebilmektedir. Bu bağlamda coğrafya olarak aynı ülke sınırları içerisinde kaçış alternatifleri olmayan göçmenlerin tek seçenekleri uluslararası göç olabilmektedir.

Yurtiçinde yerinden edilen kişiler (Internally Displaced Persons (IDPs), özellikle, ordu çatışmalarının etkilerinden kaçınma, genel şiddet olaylarının olması, insan haklarının ihlal edilmesi ya da doğanın tahribata uğraması, insanların sebep olduğu felaketlerin meydana gelmesi gibi travmatik olaylar sonucunda evlerinden, yaşam yerlerinden veya özel sınırlarından gitmeye ya da terk edilmeye zorlanmış, tanımlanmış uluslararası sınırları geçememiş olan insan ya da insan gruplarıdır (UNHCR, 2011). Zorla yerinden edilmiş kişiler ya da gruplar konusu zoraki göç bölümünde tekrar ele alınacaktır.

1.6.2.2. Uluslararası Göç (Dış Göç)

Küresel olarak günümüzde yaşanan uluslararası göç, karmaşıklığı ve etkileri ile kendisini hissettirmektedir. Bu bakımdan tanımlamaları, teorileri ve kapsamaları da çeşitlilik gösterebilmektedir. Uluslararası göç külfet paylaşımını gerektiren bir unsur olduğundan belli sözleşme ve kanunlarla da çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda uluslararası göç hukukundan bahsetmek mümkündür. Uluslararası göç mevzuatı, devletler arasındaki yasal düzenlemelerdeki göçe ilişkin belgeler, antlaşmalar ve düzenlemeler olarak tanımlanabilir.

Koçak ve Terziye (2012)'ye göre Uluslararası güç, bir ülkede yaşayan ve oranın vatandaşı olan insanların, başka bir ülkede bulunan yerleşim birimine srekliplik arz edecek şekilde gitmesi ve hayatını gittiği yerleşim biriminde devam ettirmesidir. Bireylerin yaşadıkları ülkeyi terk etmelerinin nedeni gönüllü ve bireysel ya da zorunlu nedenlere dayanabilmektedir. Bazı durumlarda devletlerin vatandaşlarını buna zorlamasıda g hareketini gerçekleşebilmektedir. Beyin göçü, iş göçü göçü ve insan değişimi gleri, zorunlu gler, dış gn bazı kolları olarak grlebilir.

Uluslararası göçün nedenlerinin başında g alan ülkelerdeki daha cazip ücret ve çalışma koşulları, konforlu yaşam ve sosyal güvenlik gelmektedir. Ayrıca g alan ülkelerdeki sosyal imkanların ve hukuki alt yapıların varlığı (konut, eğitim, sağlık hizmeti vb.) g kararı üzerinde etkili olmaktadır. Etnik grupların varlığıda g hareketini etkileyen nedenler arasında bulunmaktadır. Çünkü, g kararı, sosyal ağ içindeki bireylerin tecrübelerine bağlı olarak verilebilir. G deneyimlerinde aktarılan tecrübeler g adaylarını etkilemekte, aynı hedef yerleşim birimine g edilmesine neden olmaktadır. Son yıllarda, küresel olarak ülkelerdeki savaşlar ve iç karışıklıklar gn en önemli faktörleri arasında görülmektedir olmaktadır. Askeri darbeler, i karışıklıklar, yönetim değişiklikleri gibi nedenlerle milyonlarca insan zorunlu olarak g etmek durumunda kalmıştır (Baştürk, 2011).

Uluslararası Göç İstatistikleri zerine Birleşmiş Milletler Tavsiyeleri Raporu'nda uluslararası g, ülkedeki daimi ikamet yerini değiştiren kişiler olarak tanımlanmış, bunlar da kısa ikametli göçmenler ve uzun ikametli göçmenler olarak sınıflandırılmaya gidilmiştir. Kısa ikametli uluslararası göçmenler üç ay ile bir yıl arasında yapılan yer değiştirme, uzun ikametli uluslararası göçmenler ise bir yıl ve daha uzun süre ile yapılan yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmışlardır. Bu şekilde tanımlamalar olmasına rağmen, bütün ülkelerde aynı tanımlama kullanılmaz. Birçok lke uluslararası g olgusunu tanımlamak için değişik metotlar kullanır. Örneğin bazı ülkeler bunu tanımlamada minimum ikamet zamanını baz alır. Tanımlamalardaki

değişiklikler ve farklılıklar ülkeler arasında ki veri toplama tekniklerinin farklılıklarından kaynaklanmaktadır (İOM, 2018).

Yazılı veya görsel literatürde Uluslararası Göç olgusunu birçok şekilde görmek mümkündür. İnsanlar, çağlar boyunca daima daha iyi yaşama koşulları aramak ya da içinde bulunduğu toplumda yaşadığı olumsuz durumlardan dolayı sınır aşırı göç hareketinde bulunmuşlardır. Günümüzde de uluslararası göçe şahit olunduğu, özellikle sınır ülkeler arasında yoğun şekilde göç dalgalarının yaşandığını söylemek mümkündür. Yakın zamanlarda özellikle ülkelerindeki iç karışıklıklardan dolayı Türkiye'ye kitlesel göçte bulunan Suriyelilerin, yine ülkelerindeki ekonomik şartlar ve iç anlaşmazlıklar nedeniyle Amerika'ya göç eden Güney Amerika ülkelerinin olduğu görülmektedir.

Doğru, kesin, tutarlı ve güncel verilerin uluslararası göç bakımından değerlendirilmesi şu anda ve gelecekte oluşabilecek durumlar ve politikalar önceliğinden büyük önem taşımaktadır. Sistematik olarak uluslararası göçün yapısını ve düzeylerini küresel olarak takip etmek için Avrupa Birliği (AB) nezdinde United Nations Population Fund'a bağlı olarak faaliyet gösteren Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü düzenli aralıklarla, tahmini olarak uluslararası göçmenlerin cinsiyet, yaş, gidilecek ülke, kaynak ülke bilgilerine göre bütün ülkeler bazında değerlendirerek, uluslararası göçmenlerin durumları ve uluslararası göçün dünyadaki durumu ile ilgili olarak raporlar hazırlamaktadır (UN,2017).

Uluslararası göç olgusu ile ilgili olarak, çeşitli sınıflandırmalar yapılmaya çalışılmıştır. Genel sınıflamaya göre uluslararası göçün iki ana unsura dayalı olarak gerçekleştiği görülebilir. Bunlar: zoraki göç ve gönüllü göçtür. Bir ülkeden diğerine, çeşitli nedenlerden dolayı sığınmacı ya da mülteci olmak için ya da zorunlu olarak yerinden edilen insan olması sebebiyle sınırları geçen kişiler zoraki göçmen, bunların

dışında kalan ve özellikle ekonomik amaçlar taşıyarak sınırları geçenlere ise gönüllü göçmen denilebilir (Wimalaratana, 2017).

Çizelge 1. 1. Uluslararası Göç Koridoru Sıralamaları (WEF,2017)

Sıra	Menşe (Kaynak) Ülke	Hedef Ülke
1	Suriye	Türkiye
2	Suriye	Lübnan
3	Hindistan	Birleşik Arap Emirlikleri
4	Sudan	Güney Sudan
5	Suriye	Ürdün
6	Meksika	Amerika Birleşik Devletleri
7	Hindistan	Kuveyt
8	Filistin	Ürdün
9	Myanmar	Tayland
10	Hindistan	Suudi Arabistan

İOM 2020 Raporu'na göre dünyada 272 milyon uluslararası göçmen bulunmakta olup bunların 3'ünde 2'sini çalışan göçmenler oluşturmaktadır. Ayrıca bu yıl için tespit edilen rakamlar daha önce 2050 yılı için öngörülen 230 milyon sayısını geçmiştir. Uluslararası göçün ön görülebilir ya da tahmin edilebilir olması giderek zorlaşmaktadır. Bunun nedeni yaşanan olaylar (ekonomik krizler, anlaşmazlıklar vb.) ve uzun dönemli yaşanan durumlardır (demografik değişiklik, ekonomik kalkınma, iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve ulaşım erişilebilirliği). Göç olgusu ile ilgili olarak uzun dönemli veri tahmini belirli bir artış göstermemektedir. Buna rağmen göç verileri ekonomik, coğrafik, demografik ve göç modelleri gibi faktörler ile şekillenmektedir. Bunun yanında göç koridorları da çok önemlidir.

Çizelge 1.1'de görüldüğü gibi bir başlangıç ve varış söz konusudur. Genel olarak literatür incelendiğinde başlangıç ülkesi menşe (kaynak) ülke, varış ülkesi de hedef

ülke olarak adlandırılmaktadır. Verilerin elde edilmesi noktasında da menşe ülke ve hedef ülke bilgilerinin elde edilmesinin uluslararası göç analizi bakımından önemli olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda uluslararası göç kapsamında özellikle göç yolları ve göç koridorları düşünüldüğünde menşe ülke ve hedef ülke tanımlamalarının da bilinmesi gerekmektedir (WEF,2017).

Menşe (Kaynak) ülke, göç hareketlerinin (yasal ya da yasadışı) başlangıcı ya da kaynağı durumunda ki ülke olarak tanımlanmıştır. Bunun yanında menşe devlet tanımlaması da ayrı olarak yapılmıştır. Menşe devlet, ilgili kişinin vatandaşı olduğu Devlet (Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Bireylerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, 1999) olarak tanımlanmıştır (İOM, 2009). Birçok değerlendirme de özellikle Uluslararası Koruma gibi prosedürlerde menşe ülke bilgisi büyük önem taşımaktadır. Uluslararası Koruma ayrı bir başlık olarak ele alınacaktır. Ancak menşe ülke bilgisi, prosedürlerin gerçekleştirilmesi ve statü verilmesi gibi konularda belirleyici faktör olarak rol oynamaktadır. Özellikle GİGM bünyesinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarının değerlendirme aşamalarında Menşe Ülke Bilgi olgusunu göz önünde tutmaları gerekmektedir. Uluslararası koruma başvuruları incelenirken, etkin ve adil karar verebilmek, başvuran tarafından iddia edilen hususların doğruluğunu tespit edebilmek amacıyla menşe, ikamet ve transit ülkelerle ilgili kaynakları ve diğer kaynaklardan YUKK 93'üncü maddesi hükmü gereği güncel bilgi ilgili birimlerce toplanmaktadır (YUKK, 2014).

Menşe Ülke Bilgisi, yabancının ya da kitlesel olarak ülkeye gelen topluluğun geldikleri ülkeye dair; insan hakları ve güvenlik durumu, politik durum ve hukuki çerçeve, kültürel uygulamalar ve sosyal tutumlar, insani ve ekonomik durum, olaylar ve güncel durum ile coğrafya bilgilerini içererek değerlendirme aşamasında daha etkin müdahalelerin ve kararların verilmesinde büyük rol oynamaktadır (ACCORD, 2013).

Hedef ülke ise, göç hareketleri (yasal ya da yasadışı) için varılacak hedef konumundaki ülke olarak tanımlanmıştır (İOM, 2009).

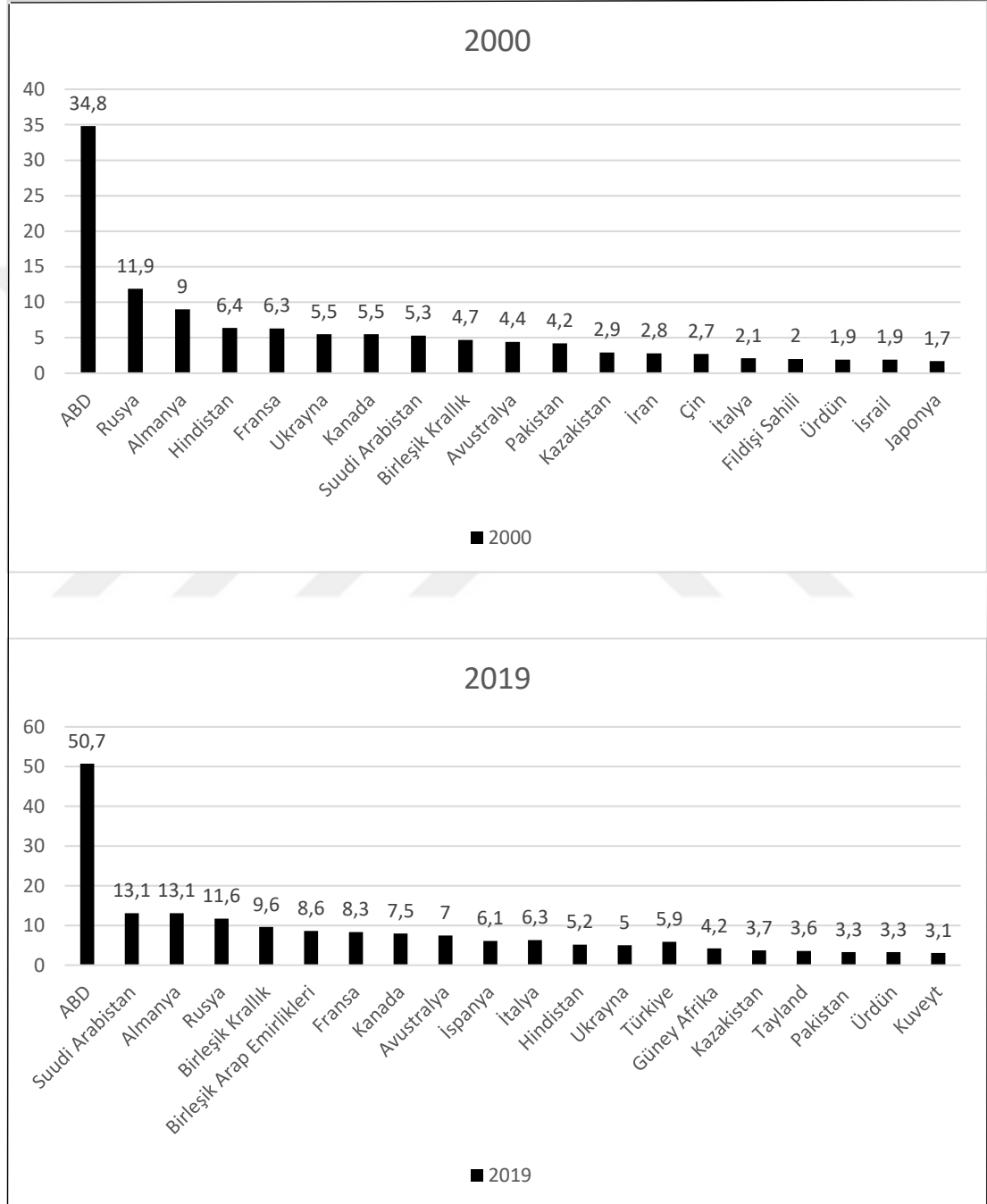
Dünya çapında uluslararası göç sayısı hızla artmaktadır. Bu büyüme hızı dikkate alındığında 2000 yılında 2,8 olan oran 2017 yılında 3,4 olmuştur. Dünyadaki uluslararası göçmenlerin çoğu değişik ülkelerde küçük rakamlarda bulunurlar. 2017 yılında uluslararası göçmenlerin %50 den fazlasının on büyük ülkede yaşadığı, dünya da sadece yirmi ülkenin tüm uluslararası göçmenlerin %67'sine ev sahipliği yaptığı tespit edilmiştir. Çizelge 1.2'de görüldüğü gibi Amerika Birleşik Devletleri'nde 50 milyon uluslararası göçmen yani genel sayının %19'u kadar göçmen bulunmaktadır. Suudi Arabistan, Almanya, Rusya ikinci sırayı alırken, üçüncü ve dördüncü sıraları 12 milyon uluslararası göçmen ile diğer ülkeler almıştır (UN,2017).

Çizelge 1.2' deki ülkeler, hedef ülke statüsünde bulunmaktadır. Çizelge 1.2 incelendiğinde Amerika Birleşik Devletleri'nin en çok uluslararası göçe maruz kaldığı ülke olduğu görülmektedir. Özellikle Güney Amerika ülkelerinde meydana gelen siyasi çatışmalar ve ekonomik sıkıntılar dolayısı ile daha iyi koşullarda yaşam isteği ve hayat kalitesini arttırma umudu ile Amerika Birleşik Devletleri'ne yoğun göç söz konusudur.

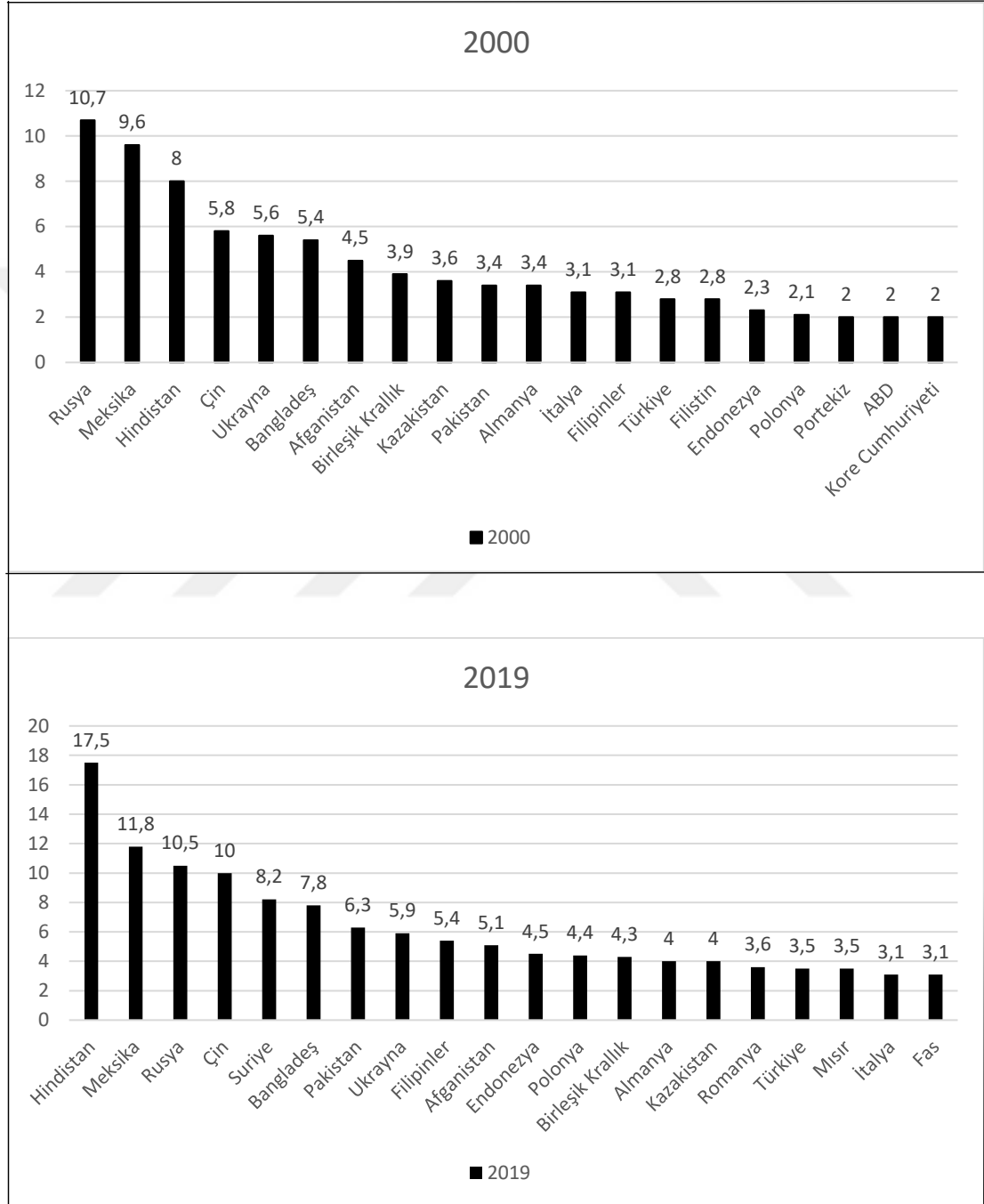
Arap Baharı'nın etkisi ve Suriye'deki iç karışıklıklar dolayısı ile 2000 yılında listede olmayan bazı ülkeler (Suudi Arabistan, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri, Ürdün vb.) 2019 yılında ilk yirmi ülke arasına girmişlerdir.

Hedef ülkelere gidişte coğrafi konum ya da refah sistemi gibi durumların çekici faktörler olduğu söylenilebilir. Bu bağlamda menşe ülke ile hedef ülke arasındaki itme-çekme faktörlerinin tespit edilerek değerlendirilmesi büyük önem taşır.

Çizelge 1.2. 2000 ile 2019 Yılları Arasında En Çok Uluslararası Göçmene Sahip Yirmi Ülkenin Sayıları (Milyon), (https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2019&cm49=50, Erişim Tarihi: 10.05.2020)

Çizelge 1.3. 2000 ile 2019 Yılları Arasında En Çok Uluslararası Göçmen Veren Yirmi Ülkenin Sayıları (Milyon),(https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_origin&t=2019&cm49=356, Erişim Tarihi: 10.05.2020)

Bunun yanında coğrafi konumda merkezi ülke olarak faaliyet gösteren ülkelere uluslararası göç yoğunlaşabilmektedir. Bu bağlamda daha iyi sentez yapmak için göç veren menşe ülkelerinde incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çizelge 1.3 incelendiğinde Hindistan'ın en yüksek düzeyde uluslararası göçmen verdiğini görmek mümkündür. Çizelge 1.2'de incelendiğinde aynı zamanda Hindistan'ın uluslararası göçmen aldığını görmek de mümkündür. Meksika ülkesi de ikinci sırada yer almaktadır.

Bu çalışmanın konusu da uluslararası göç kapsamına girmektedir. Türkiye'nin jeopolitik konumu gereği bir geçiş ülkesi olması nedeniyle komşu ülkelerinden yoğun göç dalgalarına maruz kalmaktadır. Ancak sadece uluslararası göç kapsamında değerlendirmek yeterli olmayacağından diğer göç türleri ile de değerlendirmeler yapılacaktır.

1.6.2.3 Düzenli Göç

Günümüzde düzenli göç hareketlerini yönlendiren en önemli dinamik dünyada servetin son derece eşitsiz dağılımı ve buna bağlı olarak dünyanın birçok bölgesinde problem haline gelen yoksulluk ve işsizliktir. Bu gibi istikrarsız durumlar nedeniyle göçmen ihtiyacı ve en gelişmiş bölgelerdeki nüfus azalmasına bağlı olarak çıkan işgücü açığı göçmen talebine neden olmaktadır (Canpolat, 2015).

YUKK incelendiğinde ülkeye giriş ve vize, ikamet gibi konuların düzenlendiği görülebilir. GİGM verilerine göre Türkiye'ye 2018 yılında 39.468.492 resmi giriş,

39.315.104 adet resmi çıkış yapılmıştır. Ayrıca giriş ve çıkışlar için “Belge Kontrolü” şartı koşulmuştur.

Türkiye’de daha önce belirtildiği gibi jeopolitik konumu gereği düzensiz göç hareketlerinin rotası haline gelmiştir. Türkiye’de, 2019 yılında, yakalanan yasadışı göçmen sayısı 454.662 olmakla birlikte düzensiz göçmenlerin uyrukları Irak, Pakistan, Afganistan, Suriye, Moldova, Filistin, Myanmar, Gürcistan, İran ve diğer uyruklardan oluşmaktadır (<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>., Erişim Tarihi: 12.05.2020).

Bununla birlikte yine düzenli göçün unsuru olarak ülkede kalışlar için ikamet prosedürleri düzenlenmiştir. Çeşitli ikamet izin sistemleri YUKK’nda düzenlenmiş olup, bunlar: kısa süreli aile ikameti, aile ikameti, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni, insan ticareti mağduru ikamet izni şeklinde sınıflandırılmışlardır.

1.6.2.4 Düzensiz Göç

GİGM’nün resmî web sitesinde yapılan tanımlamada düzensiz göç (Irregular migration); bir ülkeye illegal yollardan giriş yapmak, bir ülkede illegal şekilde ikamet sağlamak veya legal yollarla giriş yapılmasına rağmen, kanuni kalış süresi içerisinde ülkeden ayrılmamak anlamına gelmektedir (<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda>). Hedef ülke, transit ülke ve kaynak ülkelerde düzensiz göç kavramının değerlendirilmesi önemlidir.

Hedef ÷lkeye kanuni olmayan yollar ile gelen veya kanuni yollarla gelip kanunda öngör÷len çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişiler düzensiz göç kapsamındadır. Ayrıca kendi ülkesini terk eden bir yabancınn gerekli yasal prosedürlere uymayarak, hedef ÷lke sınırlarını izin olmaksızın geçen kişilerde bu kapsamdadır. Geçiş ÷lkelerinde ise, kaynak ÷lkelerden ulaşılmaq istenen hedef ÷lkeye gitmek için kanuni ya da kanuni olmayan yollarla ÷lkeye girip bu ÷lkeyi başka bir ÷lkeye geçiş yapmak için kullanıp, geçiş ÷lkesinin hudutlarından çıkış yapan kişilerde düzensiz göç kapsamında değerlendirilmektedir (GİGM, 2018).

Ulus devletlerin yabancıların hudutlardan girişı ve ÷lke içinde kalışlarının kontrolünü sağlamak için göç yönetimi kapsamında almış oldukları sıkı tedbirlere rağmen, her yıl ciddi rakamlarda insanın yasadışı statü ile yaşadığı gör÷lmektedir. Bu sınırlar arasındaki kitlesel hareketler şüphesiz son yıllarda, kaynak (menşe) ÷lkedeki ekonomik yoksunluklar, çatışma ve iç yönetimden kaynaklı çalkantılar gibi faktörler sonucunda artmıştır. Avrupa ÷lkeleri, coğrafi konumlarının elverişli olması ve daha gelişmiş insani yaşam standartları (ekonomi, güvenlik vb.) nedeniyle cazibe merkezi olarak görülürken, Avrupa ile diğer ÷lkeler arasında köprü görevi olan Türkiye gibi ÷lkeler de düzensiz göç akışlarından etkilenmiştir (İçduygu ve Aksel,2012).

Tanımlamalara bakıldığında düzensiz göç, hedef ÷lkedeki göç rejim sisteminin (yasal giriş-çıkış, ikamet, vize, izinsiz kalış vb.) çeşitli şekillerde ihlal edilmesi ile vücut bulmaktadır. Her ne kadar ÷lkeler içinde bulundukları düzensiz göç durumlarını uygun politikalarla düzenli duruma getirmek için çalışmalar yürütse de özellikle de transit ÷lke durumunda ki coğrafyalarda göç akışının devam etmesi dolayısı ile tam olarak düzenli duruma geçmek mümkün olamamaktadır.

Daha önce kaynak ÷lke ve hedef ÷lke tanımlamaları yapılmıştı. Ancak transit ÷lke tanımlaması yapılmamıştı. Transit ÷lke, kelime anlamından da anlaşılacağı gibi geçiş ÷lkesi, geçici ikamet ÷lkesi gibi anlamlara gelebilmektedir. Ancak en genel

tanımı ile Transit ülke, göç dalgalarının ya da göç akımlarının yasal veya yasal olmayan yollarla içinden geçtiği, hedef ülkeye ulaşma kapsamında en ygöç yol güzergahı olarak belirlenen, geçiş açısından güvenlik boyutlarında sıkıntı olmayan ve tercihen düzensiz göç yasal düzenlemeleri bulunan, hedef ülkeye gidiş ile ilgili olarak gerekli organizasyonların yapıldığı ya da yasal prosedürlerin yerine getirilmesine değin geçici ikamet edilen ülke olarak da tanımlanabilir. Bu çalışmanın birçok yerinde ise üçüncü ülke kavramı yer alacaktır. Bu bağlamda temel olarak üçüncü ülke, başka bir ülkeye gitmek için vize başvurusu yapan ya da transit durumda olan bir kişinin menşesi ülkesi dışındaki hedef ülkeye verilen isimdir (https://en.wikipedia.org/wiki/Third_country_national, Erişim Tarihi: 10.05.2020) .

Burada vurgulanması gereken bir durumda Türkiye'nin de aslında bir transit ülke vasfı taşıyor olmasıdır. Özellikle YUKK'nda Uluslararası Koruma Bölümünde şartlı mültecilerin üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar kalabileceği hükmü bulunmaktadır (YUKK,2012).

Ülkeler, düzensiz göç dalgalarını engellemek ya da bunlar için uygun göç yönetimini planlamak için gerekli çalışmaları yürütmektedirler. Özellikle son zamanlarda sınır güvenliklerinin artırılması ya da sınır duvarlarının inşasının hız kazanması düzensiz göçün önlenmesi açısından birçok ülke sınırında görülen ya da yeni görülmeye başlamış göç tedbirleridir. Teknolojinin baş döndürücü şekilde gelişmesi bile sınır güvenliği ve göç akımının önüne geçememiştir. Tedbirlerin ciddi maliyet gerektirmesi ve konunun uluslararası çözüm yollarında tıkanıklıkların olması göç sorununa engel olamamıştır.

Dünyada güncel olarak bu tedbirlerin yer aldığı haberleri görsel ve yazınsal basında görmek mümkün olmuştur. Düzensiz göçün engellenmesi için en iyi tedbir olarak değerlendirilen “Duvar” uygulamasını birçok ülkede görmek mümkündür. Şu

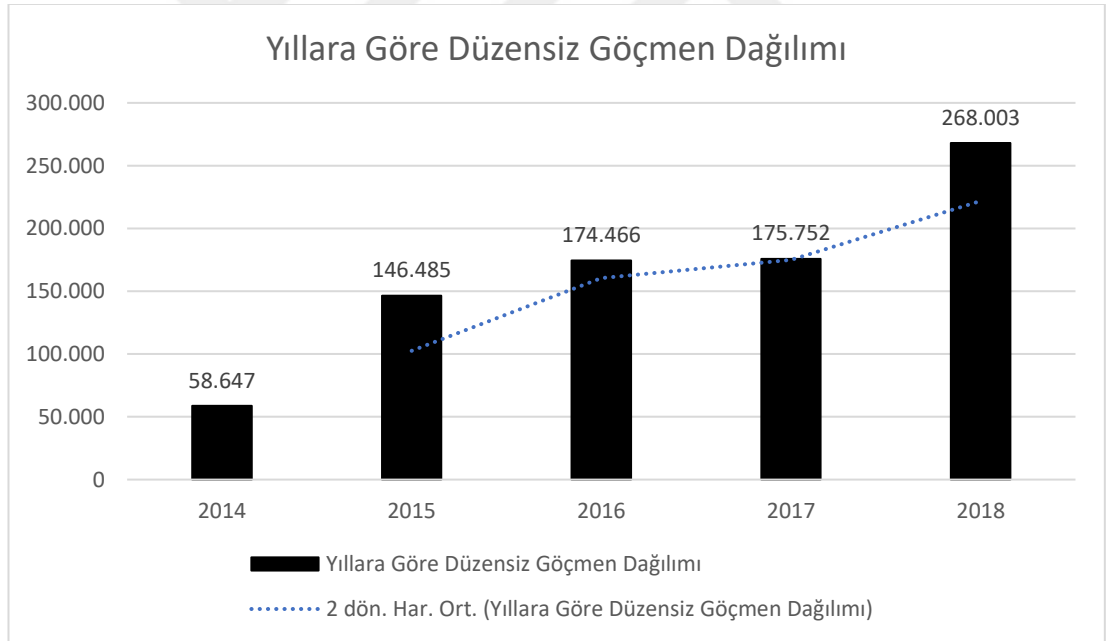
an için göçü önlenmesi planlanan en büyük duvar Amerika-Meksika sınırına yapılmaktadır. Duvarın yapımı hali ile devam etmektedir. Son gelişmelerle birlikte Amerika ile Meksika arasındaki sınıra her ne kadar tamamen duvar yapılmak istense de bu durumun maliyetinin yüksek olduğu basına yansımaktadır. Kaldı ki Amerika Meksika sınırı 3,145 kilometredir. Usa Today haber merkezinin hazırladığı güncel “Duvar Haritası” web sitesi üzerinden takip edilebilir durumdadır. Güncel olarak bakıldığında sınır güvenliğinin harcanan milyarlarca dolara rağmen tamamen duvarlar ile sağlanamadığı, bunun yanında araçlı sınır güvenliği ve diğer tel çeşitleri kullanıldığı görülmektedir (USA TODAY, 2019, <https://www.usatoday.com/border-wall/>,).

BBC News’in, 24 Ağustos 2015 tarihli “Göçmen Krizi: Göçmenleri dışarıda tutmak için demir ağlar yapıldı” başlıklı haberinde *“Avrupa’ya geçmek isteyen göçmenlerin sayısı her geçen gün artıyor. Birçok göçmen Macaristan üzerinden geçerek Avrupa Birliği’nin serbest pasaport bölgesine geçiş yapmak istiyor. 2014 yılında 120.000 göçmen sınıra gelmiş ve bu sayı sonraki yıl üç katına çıkmıştır. Bu akıma son vermek için Budapeşte yönetimi Sırbistan ile sınırına tel örgü çekmeye başlamıştır.”* şeklinde ibareye yer vermiştir (BBC News, 16.02.2015).

Independent Gazetesi’nin 9 Kasım 2018 tarihli “Avrupa Birliği, Berlin Duvarı Yıkıldığından Beri İlk Defa 1000 km Duvar İnşa Etti” başlığı ile yayınladığı haberinde yapılan sınır duvarlarına dikkat çekerek “Avrupa Birliği, 1989’da Berlin Duvarı’nın yıkılmasından bu yana 1000 kilometrelik sınır duvar inşa etti ve bu durum “Avrupa Kalesi” (Fortess Europe) adı altında yapılan bir araştırmada yer almıştır. Göç araştırmacıları, kıtaların göç için aldığı altyapısal çalışmaları inceleyerek Avrupa Birliği’nin 1990’lı yıllarda sadece iki duvar inşa ettiğini, bu sayının 2017 yılına kadar on beşi bulunduğunu belirtmişlerdir. Özellikle 2015 yılındaki göçmen krizinin ardından İspanya’dan Litvanya’ya uzanan bir duvar yapılanmasından bahsedilebilir ki 28 üye ülkeden 10’u duvar inşalarını devam ettirmektedir (Stone, 2018).

Türkiye’de de düzensiz göç ile mücadele ile ilgili olarak gerekli yapılanmaları sürdürmektedir. Özellikle daha önce YUKK kapsamında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Yabancılar Dairesi Başkanlığı’nın görev ve yetkisi altında bulunan düzensiz göç iş ve işlemleri daha sonra ihtiyaç ihtiva etmesi üzerine Yabancılar Dairesi Başkanlığı’ndan alınarak yeni bir birim oluşturulmuş ve adına Düzensiz Göç İle Mücadele Dairesi Başkanlığı verilmiştir. Bu birimin görev yetkilerinde düzensiz göç ile ilgili olarak iş ve işlemlerin yürütülmesi ve ilgili kolluk birimleri arasındaki koordinasyonu sağlamak bulunmaktadır.

Çizelge 1.4. Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Dağılımı GİGM, Erişim Tarihi:07.02.2019

GİGM’nün istatistiklerine (Çizelge 1.4) göre 2014 yılından itibaren Türkiye’ye yönelen düzensiz göçmen sayısında önemli artış gözlemlenmektedir. Yine 2018 yılında yakalanan düzensiz göçmenlerin arasında çoğunluğu oluşturan uyruklar Afganistan (100.841), Pakistan (50.438) ve Suriye (34.053)’dir. Çalışma konusu olan

Türkmenlerinde içinde bulunduğu Irak uyruğu en fazla yakalanan dördüncü uyruk olup sayısı 17.629'dur GİGM, 2019, Erişim Tarihi: 07.02.2019).

Özellikle komşu ülkelerden yoğun şekilde göç alan Türkiye özellikle son Suriye Kitlesel Göçü ile şimdiye kadar yaşamış olduğu en büyük göç dalgaları ile karşı karşıya kalmıştır. Ülke içindeki kaotik durum ve Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD) üyelerinin yeni yapılanma oluşturarak hak iddia etmeleri sonucunda sadece Suriye'den değil Kuzey Irak'tan da göç hareketleri olmuştur. Türkiye'de bulunan kayıt altına alınan Suriyeli sayısı 31.01.2019 tarihi itibarı ile 3.640.046'dır.

Başta Pakistan, Afganistan ve İran uyruklu olanlar ile birlikte Afrika kökenli yabancılarında bulunduğu göçmenlerin, İran üzerinden Türkiye'ye yasal olmayan yollardan giriş yaptığına ilişkin haberlerin sayısı artmaktadır. Birçok engeli geçerek sınırlardan legal olmayan yollarla giriş yapan bu kişiler, Türkiye'deki resmi prosedürleri gerçekleştirmek yerine izinsiz olarak yollarına devam etmeye çalışmaktadırlar. Gerek İran'da bulunan Afgan göçmenler, gerekse de ülkelerindeki istikrarsızlık nedeniyle İran üzerinden Türkiye'ye gelen Afganların bir kısmı Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine gitmenin yollarını ararken diğer bir kısmı da Türkiye'de yaşam kurmaya çalışmaktadır. İran'da ikamet eden sığınmacıların uyrukları ve sayıları şu şekildedir: Afganistan (1.583.979), Irak (34.532), Pakistan (14.320) ve Türkiye (713)'dir (Koç, 2018). Bu sayıların verilmesinin nedeni sözü edilen uyrukların Türkiye üzerinden diğer ülkelere gitmeye aday olabilmeleridir.

Özellikle İran, Suriye ve Irak üzerinden düzensiz göçmenlerin geldiğini görmek mümkündür. Düzensiz göç dalgalarının Türkiye'de yoğun şekilde görülmesi daha önce de belirtildiği gibi kayıt altına alma ya da sınır güvenliğini artırma gibi önlemlerle düzenli hale getirilmeye çalışılsa da kitlesel şekilde göçlerin olmasının bu sistemi sekteye uğratan en önemli durumlardan olduğu değerlendirilmektedir. Konu ile ilgili mevzuat düzenlemeleri hukuki boyut ile ilgili bölümlerde değerlendirilecektir.

Genel olarak bakıldığında bazı göç tanımlamalarının iç içe geçtiğini görmek mümkündür. Ancak düzensiz göç içerik bakımından birçok göç tipoloji tanımında kesişim noktası olabilmektedir. Bu bağlamda göç tanımlamalarında ki farklılıklara bakmak bazı noktalarda ayırım sağlayacaktır.

Sivil Toplum Kuruluşları, düzensiz göç bağlamında üçüncü ülkelere mülteci ya da göçmen yerleştirmede büyük roller üstlenebilmektedirler. Bilindiği gibi üçüncü ülkelere yerleştirme yapma konusunda, Birleşmiş Milletler ve Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) büyük rol üstlenmektedir.

1.6.2.5 Kitlesele / Toplu Göç

Araştırma, konusu gereği birçok göç modelini içerebilir ancak odaklanması gereken noktanın kitlesele/toplu göç (mass/collective migration) olması önemli bir noktadır. En kısa tanımı ile kitlesele göç, yüksek sayı değeri olan topluluk hareketi olarak tanımlanabilir (İOM, 2009).

Bir alan çalışması sonucunda elde edilen bulgular kitlesele/toplu göçün tanımlanmasında dört ana kategori belirlemiştir:

- I. Ciddi büyüklükte sayıları bulunan insan gruplarının uluslararası sınırı aşmaları,
- II. Hedef ülkeye varışlarda hızla yükselen göçmen oranı,
- III. Özellikle acil durumlar olmak üzere, yakın şehirlerin gidişe uygun olmaması, ihtiyaçlara cevap verememesi ya da kapasitelerinin olmaması,

- IV. Uygun olduğu zaman sığınma prosedürlerinin olması, olmadığı durumlarda değerlendirmenin büyük sayılar baz alınarak ortak olarak yapılması (ECHCP, 2004).

Kerber'e göre kitlesel göç için, belirli yerleşim biriminden ya da ülkeden gelme, kitlesel göç gerçekleştiren kişilerin sayısı ve kitlesel göçün hızlı olması şeklinde üç faktörünün bulunması gerektiğini belirtmektedir. Bundan dolayı, kitlesel göç hareketinin hızlı bir biçimde ve rakamlarda gerçekleştiği ve bu nitelikleri nedeniyle de bireysel uluslararası koruma statüsü belirleme usullerinin uygulanmasının mümkün olmadığı ve ev sahibi ülkenin kaynaklarının ve kurumlarının üzerinde ciddi yük oluşturduğu durumlarda görülebilir.

İç savaş, karışıklık gibi şiddet durumlarının ortaya çıkabilmesi, kitlesel göç durumlarına neden olabilmektedir. Ülkede var olan karışıklıkların devam edebileceği ve bu sürenin sonunda göç eden toplulukların kendi ülkelerine dönebileceği değerlendirilebilir. Bu durumdan dolayı kitlesel göçe maruz kalan toplulukların koruma altına alınması hususunda kanuni düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Geçici koruma, koruma sağlanacak kişilerin temel insan ihtiyaçlarının ve korunmalarının sağlanması için ortaya çıkan bir uygulamadır (Gorlick, 1999, akt: Öztürk, 2017).

Kitlesel göç ulusal göç mevzuatında şu şekilde yer almıştır: “*aynı ülkeden veya coğrafi bölgeden kısa bir süre içerisinde ve yüksek sayılarda gerçekleşen ve söz konusu sayılar nedeniyle bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemlerinin usulen uygulanabilir olmadığı durumlardır.*”(GİGM, 2019 Erişim: 15.02.2019).

Türkiye, geçici koruma bulmak amacıyla sınırlara gelen veya sınırları geçen durumu kritik yabancı kitlelere geçici koruma sağlanması ile ilgili olarak Kanuni düzenlemeleri yapmış olup durum ile ilgili olarak YUKK'nun Geçici Koruma başlıklı 91. Maddesinde düzenlemelere gidilmiştir. Bu konu daha sonra hukuki çerçevede ele alınarak ayrıntılarıyla incelenecektir.

Kitlemel göç, bu çalışmanın da konusu olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Araştırmacı, konu ile ilgili olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nde çalıştığı zamanlarda özellikle 2013 yılında meydana gelen kitlemel göçleri, gözlemlene fırsatı bulmuş, kayıt sorumlusu olarak sahada çalışmıştır. Bu bağlamda bütün tanımlarda göz önüne alınarak araştırmacının tecrübesi dahilinde kitlemel göç tanımlaması şu şekilde yapılabilir: Ülkesinde meydana gelen doğal olaylar (kıtlık, açlık, felaketler vb.), politik anlaşmazlıklar (yönetim değişikliği, hak iddia etme, darbe vb.) veya bulundukları transit ülkede kalan göçmenler için uygun hukuki düzenlemelerin olmaması (toplu sınır dışı edilme vb.) ya da imkanların kısıtlanması (işsizliğin artması, eğitim, sağlık gibi temel haklarda kısıtlama vb.) durumunda meydana gelen büyük nüfuslarla yapılan göç hareketine kitlemel göç denilebilir.

1.6.2.6 Zorunlu Göç

Zorla göç kavramı kapsamında incelenmesi gereken en önemli noktalardan birisi yerinden edilmiş kişilerin (Internal/International Displaced Persons (IDP)) incelenmesidir. Yurt içi düzeyinde yerinden edilen kişiler ile ilgili BMMYK tanımlaması iç göç bölümünde de yapılmıştı. Bunlara ek olarak birkaç tanımlama ekleme gereksinimi duyulmuştur.

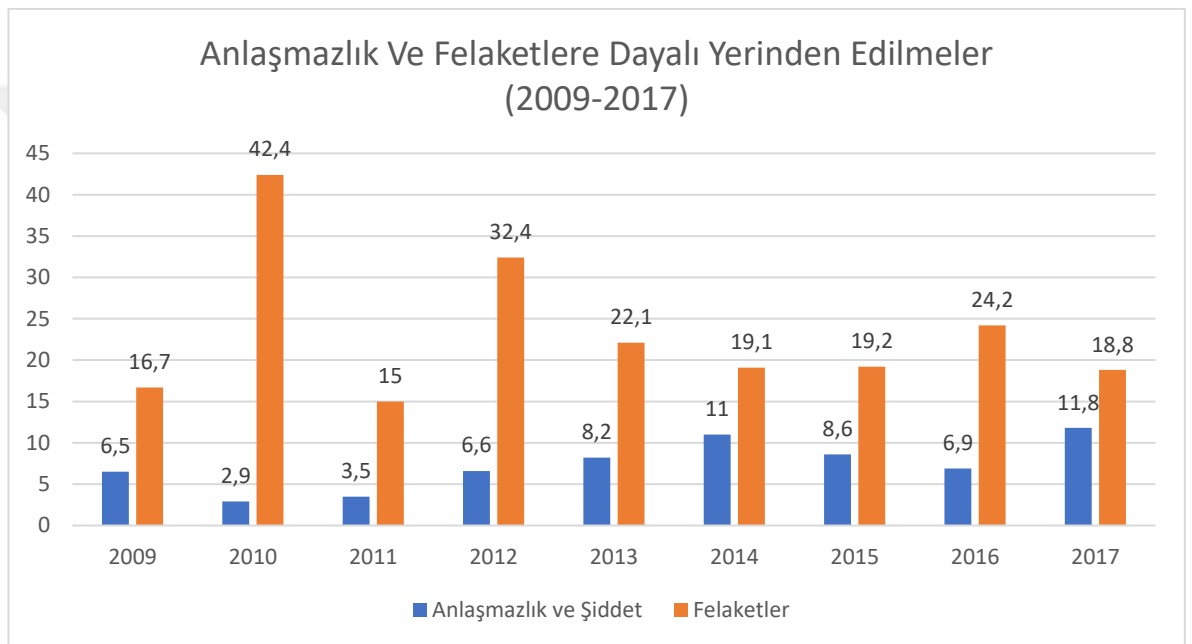
Yurtiçi Yerinden Edilme Takip Merkezi (Internal Displacement Monitoring Center) tanımlamasına göre yerinden edilmenin birçok kapsamı vardır. Yerinden edilmenin ana tetikleyicileri arasında ordu anlaşmazlıkları, her türlü şiddet durumları, insan hakları ihlalleri, ani veya yavaş yavaş meydana gelen doğa felaketleri vardır. Kalkınma yatırımları, geniş alt yapı çalışmaları, kentsel dönüşüm gibi durumlarda insan hakları ihlallerine ve yerinden edilmelere neden olabilmektedir. Bu tetikleyicilere ek olarak yapısal değişikliklerde neden olabilmektedir. Bunlarla kast edilen durumlar: yoksulluk, eşitsizlik, kırılgan ve zayıf hükümet, hızlı kentleşme, iklim değişikliği ve çevresel bozulmalardır (IDMC Web Sitesi, 2019<https://www.internal-displacement.org/about-us>).

Aslına bakılırsa sığınmacılarla, yurt içinde yerinden edilen insanlar arasında bir fark yoktur. Tek farkları adlarından da anlaşılacağı gibi sığınmacıların ulusal sınırları geçmiş olmalarına karşın yurt içinde yerinden edilen kişilerin sınırları geçememeleridir. Ülkeleri içinde yerinden edilenler uluslararası korumadan yararlanamamaktadırlar ve uluslararası mevzuatta yer bulamamaktadırlar. Durumları itibarı ile aynı şeylere maruz kalmışlardır. Yurt içinde yerinden edilme durumu BMMYK kriterlerince başka bir üçüncü ülkeye yerleştirme kriteri taşımamaktadır. Ancak bazı şehirlerde kendi ülkelerinde hala risk altında bulunan kişiler için yeniden yerleştirme istisnası yapılmaktadır (BMMYK, 2011).

Yerinden edilme olgusu küresel bir durum haline gelmekle beraber politik, ekonomik, insani ve gelişimsel zorlukları da beraberinde getirmektedir. Burada en önemli noktalardan birisi de her yerinden edilme durumu değişiklik gösterir ve kişiler tarafından deneyimlenir. Burada kast edilen durum yerinden edilmeye sebep olan nedenlerdir. Felaketler, savaşlar ya da başka rahatsızlık veren veya şiddet içeren durumların yaşanması, bu türlü durumların uzaması ve çok zaman alması, hükümetlerin ya da komşu ülkelerin yerinden edilmiş kişilere yardım etme istek düzeyleri gibi faktörler yerinden edilme sürecini doğrudan etkilemektedir. 2017 yılında dünya üzerinde 30.6 milyon kişinin yerinden edildiği ve en çok etkilenen ve

göç veren 10 ülkenin Çin, Filipinler, Suriye, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Küba, Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan, Irak, Somali ve Etiyopya olduğu anlaşılmıştır (Global Report On Internal Displacement, 2018).

Çizelge 1.5. Anlaşmazlık ve Felaketlere Dayalı Yerinden Edilmeler (Global Report On Internal Displacement, 2018).

Çizelge 1.5’de görüldüğü gibi felaketlerden kaynaklı yerinden edilmelerin daha fazla olduğu görülebilmektedir. Görüldüğü gibi 2010 yılında ciddi şekilde doğal felaketlerden kaynaklı istatistiklerin olduğu görülmektedir. Bu durum ile ilgili yapılan taramalarda depremlerin, volkanik faaliyetlerin, fırtınaların etkili olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Haiti Port- Au- Prince bölgesinde yedi ile sekiz arasında meydana gelen depremlerde 200.000 kişinin ölmesine ve 1.500.000’den fazla insanın evsiz kalmasına neden olmuştur. Yeni Zelanda’da meydana gelen 7,1 şiddetindeki depremde milyonlarca dolar hasar meydana gelmiş ve bir çok kişi evsiz kalmıştır. Yine aynı yıl Endonezya’da 7.7 büyüklüğünde oluşan depremlerde 3 metrelik tsunamiler oluşmuş

ve birçok ölüm ve zarar meydana gelmiştir. Yine Endonezya’da Merapi volkanik dağının harekete geçmesi nedeniyle 350 kişi hayatını kaybetmiş, 400.000 kişinin ise yerinden edilmesine neden olmuştur (Erişim: <https://www.livescience.com/10938-biggest-natural-disasters-2010.html> Erişim tarihi: 21.02.2019).

Sosyal eşitsizlikleri arttıran ve dünya genelinde büyük sosyal sorunlara sebep olan bir diğer faktör ise iklim ve doğa olaylarıdır. İklim değişikliğinden dolayı meydana gelen sosyal sorunlar sonucunda yoksulluk ve yerinden edilmeler meydana gelebilmektedir. İklim mültecileri, yerinden edilmiş ve uygunsuz yaşam koşullarında yaşamlarını sürdürmektedirler. Bununla birlikte iklim değişikliğine bağlı olarak topraktaki bozulmalar, güvenli ve temiz su ve gıdaya erişimi zorlaştırmakla birlikte su ve havaya bağlı sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Bu durum, ölüm ve hastalık oranlarının yükselmesine, sağlıksız beslenmeye, kaygı bozuklukları ve ruh sağlığı problemlerinde artışa sebebiyet vermektedir. Doğal afetler sonucunda hassas gruplar (çocuklar, kadınlar, yaşlılar ve yoksullar vb.) zarar görebilmektedir (Demirbilek, 2016).

2010 yılında, meydana gelen 385 adet doğal felaket dünya çapında 297.000 kişinin hayatını kaybetmesine, 217 milyon kişinin hayatının etkilenmesine ve 123,9 milyar dolarlık zarar meydana gelmesine neden olmuştur. Toplamda 131 ülke bu tür doğal felaketlere maruz kalmış olup, sayılan bu 385 doğal felaketin 120’si, 10 ülkeyi vurmuş olup bu da %31.2’lik bir orana denk gelmektedir. Çin, Hindistan, Filipinler, Amerika Birleşik Devletleri ve Endonezya doğal felaketlerden en çok etkilenen ülkeler arasındadır. Çin’de toprak kayması ve su baskınları nedeniyle 7186 kişi hayatını kaybetmiş, 145.7 milyon kişi mağdur olmuştur (Guha-Sapir, Vos, Below, Ponserre, 2010).

2017 yılında yapılan güncel tespitler sonucunda 335 adet doğal felaketin kaydı oluşturulmuş olup, 95,6 milyon insanın hayatının etkilendiği, 9,697 kişinin hayatını

kaybettiği ve toplam zararın 334 milyar dolar olduğu tespit edilmiştir. Bu felaketlerin eşit şekilde dağılmadığı, Asya ülkesinin özellikle su baskınları ve fırtınalardan etkilendiği, bütün doğal felaket olaylarının %44'üne maruz kaldığı, ölümlerin %58'inin meydana geldiği ve etkilenen insan oranının %70'inin bu bölgeden olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Verilen bu bilgilere rağmen, Amerika Birleşik Devletleri'nin maruz kaldığı 93 doğal felakete karşın %88'lik pay ile en fazla ekonomik zarar gören ülke olduğu anlaşılmıştır. Çin (25 kayıtlı olay), Amerika Birleşik Devletleri (20 kayıtlı olay) ve Hindistan (15 kayıtlı olay) bu doğal felaketlere en ağır şekilde maruz kalan ülkelerdir. Genellikle bu ülkelerin yüz ölçümleri büyük olduğu için meydana gelen zarar da büyüktür (Natural Disasters, 2017).

Zorunlu göç ve dolayısı ile yerinden edilmedeki bir diğer önemli nokta da politik, siyasi, bölgesel ve küresel anlaşmazlıklardır. Çizelge 1.5'de görüldüğü gibi doğal felaketlerden kaynaklı yerinden edilmeler olsa da ülke içi anlaşmazlıklarında zorla yerinden edilmelerde etkili olduğu görülmektedir. 2010 ve 2017 yılı karşılaştırıldığında 2010 yılının diğer yıllara göre bariz bir şekilde doğal felaketlerden kaynaklı göçlerin daha fazla olduğunu görmek mümkündür. Ancak 2017 yılında anlaşmazlıkların diğer yıllara göre daha fazla olduğu görülebilmektedir. Özellikle tez konusu olarak seçilen örneklemde bölgesel anlaşmazlıklardan kaynaklanan bir coğrafyadan göç etmesi nedeniyle bu durumun sebeplerinin küresel çapta da ele alınması gerektiği değerlendirilebilir.

Zorunlu göçün nedenleri bazı zamanlarda “korumaya ihtiyacı olan” ile “ekonomik nedenlerden dolayı göç eden kişiler” arasındaki tanımlamaların belli olmaması nedeniyle tam olarak saptanamayabilir. Bunun nedeni ise ülkelerde ki hızlı gelişen krizler ya da hızlı değişimlerdir. Birçok göç analistine göre gelişmemişlik ve anlaşmazlık arasında bir ilişki olmakla beraber ekonomi ile de zoraki göç arasında bir bağ olduğu değerlendirilmektedir (Castles, Loughna ve Crawley, 2003).

Özellikle çözülmeyen ya da yenilenen anlaşmazlık dinamikleri olan ülkeler, göç dalgalarına neden olmakta, bu konuda araç olabilmekte ve akımlara neden olmaktadır. 2016 yılının sonunda oluşan ve BMMYK kayıtlarında bulunan sığınmacıların uyrukları şu şekildedir: Afganistan, Suriye, Somali, Güney Sudan, Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Merkez Afrika Cumhuriyeti, Myanmar, Eritre ve Burundi'dir. Bu ülkelerin sahip olduğu sığınmacı oranı tüm dünyanın %79,2 sine denk gelmekte bu da yaklaşık 13,5 milyon kişi yapmaktadır (İOM, 2018).

1.6.2.7 Gizli Göç

Gizli göç (Clandestine Migration), ülkenin düzenlemiş olduğu yasal göç düzenlemelerine uymayarak, gizli şekilde gerçekleşen göçtür (İOM, 2019). Bu durumda üstünde düşünülmesi gereken konu ülkelerin kanunları ile düzenledikleri göç politikalarına göçmenlerin ya da sığınmacıların ne kadar uyum sağladığı ve bu konuda ne kadar bilgilendirme yapıldığıdır.

Daha önce de bahsedildiği gibi gizli göçte ülkeye girişler yasal ya da yasal olmayan yollardan yapılmaktadır. Ülkeler arasındaki vize rejimi ve kalış anlaşmaları da bu durumu etkileyebilmektedir. Şöyle ki düzenli bir göçmen ülkeye yasal yollardan giriş yaptıktan sonra kalış rejimlerine uymayarak ya da vize ihlali yaparak düzensiz göçmen haline gelebilirler.

Çizelge 1.6 ve 1.7'de 2017 ve 2018 yılına ait Türkiye'ye giriş, çıkış ve farkları çıkarılmıştır. 2017 yılı verileri incelendiği zaman Rusya uyruklu yabancıların en fazla giriş çıkış yaptığı görülmektedir. Giriş çıkışların arasında ki farkların verilmesinin nedeni çıkış yapmayan yabancıların sayısına ulaşmaktır. Verilere bakılacak olunursa 2017 yılında en fazla giriş, çıkış arasında ki farkı olan ülke Irak olarak görülmektedir.

Çizelge 1.6. 2017 Yılında Türkiye’ye En çok Giriş-Çıkış Yapan 10 Ülke (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Resmi Web Sitesi, Erişim: 27.02.2019)

Sıra	Uyruk	Giriş	Çıkış	Fark
1	Rusya	4.702.482	4.686.600	+ 15.882
2	Almanya	3.519.206	3.528.675	- 9.469
3	İran	2.497.812	2.484.348	+ 13.464
4	Gürcistan	2.433.711	2.430.226	+ 3.485
5	Bulgaristan	1.848.198	1.847.515	+ 683
6	İngiltere	1.603.479	1.608.055	- 4.576
7	Ukrayna	1.265.668	1.265.011	+ 657
8	Irak	896.724	870.986	+ 25.378
9	Hollanda	789.000	797.146	- 8.146
10	Azerbaycan	762. 289	741.378	+ 20.981
Toplam		32.058.216	32.035.516	+ 51.926

2018 yılına ait Çizelge 1.7 incelendiğinde yine en fazla giriş çıkış yapan ülkenin Rusya olduğu görülmektedir. 2017 yılına nazaran giriş çıkış yapan ülkeler de ki sıralamaların değiştiğini görmek mümkündür. Irak ülkesinin yine Rusya’dan sonra en kalabalık uyruk olduğu tablodan anlaşılmaktadır. Bu tablolarla düzensiz göçmenlere ait uyruk dağılımı karşılaştırıldığında Irak ve İran uyruklu yabancıların düzensiz göçmen dağılımındaki yeri büyüktür. Bu bağlamda Türkiye’ye düzenli olarak gelerek daha sonra düzensiz hale gelen ya da ihlaller yapan bir çok uyruktan yabancı olduğu değerlendirilebilir.

Gizli göç, gizli çıkış, yolculuk, giriş, gizli ikamet ve gizli işçilik gibi kavramları kapsayan bir şemsiyedir. Aynı zamanda gizli göç, bünyesinde çeşitli faktörleri barındırmaktadır.

Çizelge 1.7. 2018 Yılında Türkiye’ye En çok Giriş-Çıkış Yapan 10 Ülke (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Resmî Web Sitesi, Erişim: 27.02.2019)

Sıra	Uyruk	Giriş	Çıkış	Fark
1	Rusya	5.986.184	5.590.742	+ 395.442
2	Almanya	4.480.071	4.474.801	+ 5.270
3	Bulgaristan	2.412.045	2.404.819	+ 7.226
4	İngiltere	2.235.983	2.239.861	- 3.878
5	Gürcistan	2.101.232	2.112.710	- 11.478
6	İran	2.024.658	2.007.304	+ 17.354
7	Ukrayna	1.378.426	1.1.381.264	- 2.838
8	Irak	1.179.836	1.123.012	+ 56.824
9	Hollanda	1.014.734	1.008.777	- 5.957
10	Azerbaycan	867.998	865.179	+ 2.819
Toplam		39.468.492	39.315.104	+ 460.784

Örneğin kişisel gizli göçler, sınır ötesi iş bulan kurumların olması, iş verenler ya da toprak sahipleri gibi faktörler, gizli göç ile ilgili olarak kaçakçılık, evrakta sahtecilik, vergi kaçırma, iş ve ulusal sigorta ile ilgili olarak değişik yollara başvurmak gösterilebilir. Bundan dolayı gizli göç sayılan bütün faktörlerin arasındaki sosyal ilişkiler ve bağlantıları bünyesinde bulundurur. Sonuç olarak gizli göç otoritelerin yetersizliği, isteksizliği, bu durumlarla ilgili olarak koruyucu tedbirlerin alınmamasından kaynaklanır (Düvell, 2016).

Gizli göç konusunda önemli olan konulardan birisi de ev sahibi ülkenin ya da hedef ülkenin, jeopolitik konumu, uyguladığı vize rejimi, ülkeler arası vize anlaşmaları, göç ile ilgili olarak kanuni düzenlemesinin olmasıdır. Gelişen teknoloji ve küresel bilgi paylaşımı ile bazı ülkeler artık pasaport yerine kimlik kartları ile ülkeleri seyahat edebilmektedir. Türk vatandaşları geçerli kimlik kartları ile Kuzey

Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne ve Gürcistan'a seyahat edebilirlerken, biyometrik kimlik kartları ile de Ukrayna ülkesine seyahat edebilmektedirler.

1.6.2.8 Beyin Göçü

Kaliteli eğitime ve iyi niteliğe sahip iş gücünün, daha insani olanakları sunan ülkelere gitmesi olarak tanımlanabilecek beyin göçü, uluslararası göç hareketleri içinde en çok tercih edilen göç türüdür (Özdemir, 2018).

BBC News resmi web sayfasında yapılan bir haberde beyin göçü ile ilgili verilere dikkat çekilmiştir. 6 Ocak 2019 tarihli haberde, Hollanda Göç ve Vatandaşlık Kurumu (IND) verilerine göre, 2018 yılın 11 aylık bölümünde Türkiye'den toplam 1020 akademisyen ve yüksek eğitimli kişinin "beyin göçü" için Hollanda'ya başvuru yaptığı haberi yer almıştır (BBC News, 2019,06.01.2019).

Özellikle Türkiye'de 2016 yılında yaşanan politik durumlar ve darbe girişimi sonrası istikrarsızlıkların olması ve buna bağlı olarak göç hareketlerinin olduğu yazılı ve görsel basına yansırken aynı zamanda yazınsal alanlarda da yer almaktadır.

Kaynak ülkeler eğitimli ya da yetenekli işçilere dört şekilde ulaşabilir. Bunlar;

1. **Eğitimin etkisi.** Buna beyin etkisi ya da beyin gücü kazanımı ismi verilebilir. Bu tip göçlerde, eğitim için gönderme ekonomilerinde eğitim yatırımlarının çekiciliği bakış açısı vardır. Bu durumlar, insan kazanımını ve gelişmeyi doğrudan etkiler.

2. **Dönüş göçü (Return Migration).** Bazı sürgüne giden ülke vatandaşları tekrar memleketlerine dönüş yapabilir ve beraberlerinde sosyal, fiziksel ya da insan topluluğu olarak yurt dışından dönebilirler ve ekonomiye katkı verebilirler.

3. **Para havaleleri.** Göçmenler gelirlerinin bir kısmını evlerine gönderebilmektedirler. Bu transferler bazı durumlarda ve ülkelerde olduğu gibi (Dominik Cumhuriyeti, Ürdün vb.) ulusal gelirlerin büyük bölümlerini oluşturabilmektedir ve doğru kullanılırsa ekonomiyi ciddi şekilde büyütmeye yardımcı olabilmektedir.

4. **Sürgün etkileri.** Sürgün olan kişiler yurt dışında kalarak bile memleketleri için iyi bir kaynak olabilmektedirler. Bu durumda tavsiye verme ya da parayı daha doğru yatırımlara harcama gibi konularda etkin rol oynayabilmektedirler. Bu etki direkt olarak gözlemlenebilir bir durumdur. Yabancıların doğrudan yatırımı (FDI-Foreign Direct Investment), bazen bu ülkede bulunan kişilerin yönlendirmesi ile olabilmektedir (Brzozowski, 2008).

1.6.2.9 Ekonomik Göç

Göç literatürüne hem ulusal hem de uluslararası yazına bakıldığında en önemli noktalardan birisi hangi statüde bulursa bulunsun göçmenin temel ihtiyaçlarını karşılaması, kendisinin ve ailesinin geçimini sağlaması için ekonomik başatme mekanizmalarını harekete geçirmesidir.

Ekonomik göç araştırmacının tanımı ile bulunduğu coğrafyadaki itici sebeplerden dolayı (iş gücü azlığı, politik istikrarsızlık, doğal afetler vb.), ekonomik cazibesi ve hayat standartlarının yükselmesi ile ilgili olarak bireysel ya da aile olarak yapılan yer değişikliğine verilen isimdir.

Tez konusu ile ilgili olarak ekonomik göç önemli bir husustur. Ancak burada zoraki bir göç sonucunda geçim sıkıntısı ile çalışan göçmenler ele alınacaktır. Daha doğrusu burada göç kararının hangi dinamiklere bağlı olarak alındığı daha önem kazanmaktadır. Ekonomik göç ve iş gücüne etkisi bu tezin ilerleyen bölümlerinde ayrı bir başlık olarak incelenecektir.

1.7 Göç Kuramları

Özellikle küreselleşme ile birlikte göç olgusu dünya çapında gerçekleşen en önemli sosyal değişimlerden birisi haline gelmiştir. Günümüzde ülkelerdeki politik anlaşmazlıklar ya da gruplar arasındaki çıkar çatışmaları nedeniyle insanlar çeşitli nedenlere ve baskılara dayalı olarak hayatlarını daha iyi idam ettirebilecekleri ülke içi ya da ülke dışı yerleşim birimlerine hareketlerini gerçekleştirebilmektedir. Göçün gerçekleşmesi ile ilgili olarak nedensellikler farklılaşabilmektedir. Bundan dolayıdır ki yazınsal alandaki makaleler ya da kaynaklar incelendiğinde göç olgusunun gerçekleşmesi ile ilgili olarak merkezi bir kuramın olmadığı anlaşılmaktadır.

Göç kuramlarına genel bir bakış yapılacak olunursa hepsinin etkilendiği nedenlere ya da göç politikasının gelişmesinde önemli faktörler oynayan etmenlere bağlı neden sonuç analizi yapıldığı görülebilmektedir. Kuramın geliştirilmesini sağlayan göçe ait istatistiki veriler, hedef ülke ve kaynak ülke arasında ki demografik farklılıklar, kalkınma boyutları, ticari olanaklar, göç için karar verme sürecinde bireysel ya da aile karar mekanizmalarının varlığı, iş gücü, sağlık, güvenlik, zorla yerinden edilme, toplumsal cinsiyet vb. etmenler kuramların geliştirilmesinde önemli rol oynayabilmektedirler.

Göç kuramlarında daha önce de belirtildiği ana bir kuramın varlığından söz edilmemekle birlikte birikimli bir şekilde ilerleme ya da birbirine tezat oluşturacak fikirlerin gelişmesi ile bazı önemli kuramlar meydana gelmiştir. Araştırmacılar, göç kuramlarını sınıflandırırken, göç kuramlarının kaynağı, göç şekilleri, ilgili olduğu disiplinler ya da bilim dalları, kuramların uygulanabilirliği gibi çeşitli faktörleri göz önünde tutmuşlardır (Wimalaratana, 2017).

1.7.1 Ravenstein'in Göç Kanunları

Ernst George Ravenstein, Londra'da Kraliyet Coğrafya Topluluğunda çalışan Alman kökenli bir coğrafyacıdır ve topluluğunda ilk kraliyet altın madalyasını alan üyedir. “Göç Kanunları (Laws of Migration)” isimli makalesini İstatistik Topluluğu Dergisi'nde 1885 yılında yayınlamıştır.

Ravenstein'in göç kanunları ile ilgili olarak genel yazında yapılan taramada göç ile ilgili olarak ortaya koyduğu durumların hepsinin tam geçerliliği olmasına rağmen, bundan sonraki birçok göç kuramına temel oluşturduğu anlaşılabılır. Bu bağlamda özellikle 1885 yılında yayınlamış olduğu “Göç Yasaları (On The Laws Of Migration)” isimli makalesinin kısa bir analizinin tez çalışmasında yer almasının diğer bahsedilecek olan göç kuramlarını anlama açısından önemli olduğu kanaatine varılmıştır.

Ravenstein, söz konusu çalışmasını yürütürken özellikle İngiltere, İskoçya, İrlanda ve komşu ülkelerdeki doğum yerlerini, nüfus oranlarının 1871 yılları ile 1881 yılları arasındaki değişimlerini temel almıştır. Burada sayıların değişimleri ile ilgili olarak nüfus kaydı yapılan eyaletler ve nüfus kayıt bürolarının verileri dikkate

alınmıştır. Kayıt bölgelerinin ya da ofislerinin yaş, doğum yerleri ve insanların özelliklerinin bulunduğu en önemli yer olduğu anlaşılmıştır.

Cinsiyet ve göç alanında da tespitlerde bulunan Ravenstein, özellikle tespitte bulunduğu dönemlerin şartlarına bağlı olarak kadınların daha çok göçe yatkın olduklarını anlamıştır. Yedi İskoç kasabası arasındaki göç değişimleri incelenirken, yüz erkeğe karşın 111 kadın göçmenin olduğu anlaşılmıştır.

Ravenstein'in "Göç Kanunları" (1885) makalesinde yer alan kanunlar araştırmacı tarafından incelenerek aşağıdaki şekilde yorumlanmıştır:

"Kadın, erkeklere nazaran daha çok göç olgusuna yatkındır. Bu durum kadınların ev yaşantısına daha yatkın olduğunu düşünenler için tam bir sürpriz olabilir ama nüfus sayımlarındaki değişiklikler bunu net olarak göstermektedir. Yapılan incelemelerde kadınların sadece ev işleri için merkezden kasabalara göç etmedikleri, aynı zamanda uygun üretim merkezlerinde işçi olarak çalıştıkları ve bulaşık veya mutfak işlerini yaptıkları görülmüştür".

Burada, Ravenstein, göç kanunları olarak nitelendirdiği durumun tamamen göçün temeli olduğunu vurgulamanın çok yanlış bir algılama olabileceğini vurgulamakla beraber sadece ilk elden ulaşılan verilerin yorumlandığını belirterek anlatımlarına yer vermiştir:

"1- Buradaki çalışmamızda ki verilerimize dayanarak da görülmektedir ki odak noktamız olan göçmenlerin çoğu "kısa mesafeli" yolları kat etmiş ve göçmenleri içine alabilecek fırsat merkezlerine ve endüstri yerleşimlerine göç akımları oluşmuştur. Bu göç akımları çeşitli nüfus kaymalarına ve yer değiştirmeler sonucunda oluşmuştur.

Tabii ki bu yer deşistirmenin tahminini tam olarak yapmak için her ülkenin ulusal göçmen sayısını, göçmenleri içine alabilecek kasabaların ve bölgelerin nüfuslarına ihtiyaç vardır.”

Ravenstein’ın çalışması incelendiğinde yukarıda da bahsedildiğı gibi kısa mesafeli göç hareketlerinin olduğı görülebilmektedir ki özellikle kıyasladığı yerleşim birimleri birbirine komşu yerleşimlerdir. Burada fırsat merkezlerinin ve endüstrileşmenin de beraberinde getirdiğı çekim ile özellikle iş fırsatlarını gören göçmenlerin buralara doğru göç ettikleri görülmektedir. Özellikle “göç akımı” kavramını kullanması ciddi şekilde nüfus hareketlerinin olduğunu göstermektedir. Ravenstein burada büyük endüstri merkezlerindeki iş imkanlarının çekici faktör olduğunu vurgulayarak, incelenen göç olgusunda önemli bir etken olduğunu vurgulamıştır.

“2- Sınırlı mesafede bu tür çekim merkezlerinin olması gibi durumlar göç hareketinin doğal sonucudur. Ama ülkeler genel olarak düşünöldüğünde, göçmenlerin bu yerler tarafından içlerine çekilmeleri aşğıda ki şekilde gerçekleşmektedir:

Ülkenin içinde yaşayanlar hızlı bir şekilde gelişen kasabaları hemen çevrelerler ve oralara göç ederler; ana nüfustan geriye kalan boş yerler uzak mesafede yaşayan göçmenler tarafından doldurulurlar. Bu durum hızlıca gelişen şehirlerin en uzaktaki yerleşim yerlerine ulaştığını hissederek adım adım gerçekleştirilir. İçine alma kapasitesi olan şehirlerdeki sayılı göçmenler, mesafelere bağılı olarak zamanla, şehrin kendi nüfusuna oranla azalacaktır. Bu şekilde şehirlerde işe alma haritaları oluşabilecektir. Bu haritalar, aynı zamanda mesafeden kaynaklanan dezavantajlardan kaynaklanan denklemler ile ilgili olarak iletişimi sağlayacaktır.”

Anlaşılabacağı gibi şehirlerde meydana gelen fırsatlar ve endüstrileşmeye bağlı olarak iş imkanları insanları cezbetmektedir. Bundan dolayı insanlar iş imkanlarının bulunduğu yerlere doğru göç akınları gerçekleştireceklerdir. İş sahalarının açılması ya da profesyonelliğe bağlı olarak doldurulamayan iş imkanları uzak mesafede bulunan göçmenler ile doldurulacaktır. Ancak bu durum adım adım olmalıdır. Aslına bakılırsa burada Ravenstein, göç planlamasından bahsetmektedir. Göçün fark edilmesi ve adım adım ilerlemesi düşüncesi hakimdir. Ülkenin en uç kısmına ulaşılması ise dışarıdan bir göçü engellemek için kurgulanmaktadır. Başka fırsatları olan şehirlerin mesafelere bağlı olarak yapılandırılması gerektiği savunulmuştur. Haritalar çıkarılarak bölgesel olarak göç analizlerinin yapılması gerektiğini ve gereksiz mesafe kayıplarının önüne bu şekilde geçilebileceği düşünülmektedir. Örneğin A şehri için yapılacak olan iş alımlarının A şehrine yakın mesafelerden olması gerektiğini, B şehri için olan iş alımlarının B şehrine yakın yerlerinden yapılması gerektiği, A şehri için yapılacak alımlarda B şehrine yakın yerlerden olmasının önüne geçilmesi ve mesafe sorunun önüne geçilmesi haritalandırma ile aşılabacaktır.

“3- Yayılma süreci, emme sürecinin tersidir, buna rağmen benzer özellikleri gösterirler.”

Emme sürecinden ilk iki madde de bahsedilmişti. Fırsat merkezlerinin iş imkânı olan göçmenleri emdiğinden bahsetmek mümkündür. Ancak yayılma durumunda daha fazla alternatif iş imkanlarının bulunduğu yerlere doğru dağılma söz konusu olabilir. Ravenstein burada ekonomik durumun daha iyi olması durumuna binaen göç hareketlerinin gerçekleşeceğinden bahsetmektedir. Aslında iki hareketin sonucunda da iş imkanlarına olan ihtiyaç söz konusudur.

“4-Her ana göç akımı başka bir göç akışı ile dengelenir.”

Ravenstein burada göç akımları ile ilgili bir dengelemenin olabileceği görüşündedir. Göç amaçlı giriş olan bir şehirde aynı oranda göç çıkışı da olabilmektedir. Örneğin, Huntingdonshire (İngiltere de bulunan bir şehir), 1861 ile 1901 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarında göç verdiği anlaşılmıştır. Ravenstein bu türlü kıyaslamaları yaparak, karşı göç akışlarının varlığını gösterme çabası içinde bulunmuştur. Ravenstein'in çalışmasının benzeri olan başka göç giriş ve göç çıkışları verilerine dayalı olarak araştırmalar yapılmıştır. Buna rağmen göç akımları ile ilgili yapılan çalışmalarda yine aynı sonuçlar ortaya çıkmıştır (Grigg,1977).

“5- Göçmenler, endüstri ve fırsatları olan şehirlere gitmek için uzun mesafeli hareket tarzını izlerler.”

Ravenstein, bu kuralında uzun mesafeli göç kavramından bahsetmiştir. Daha önceki kanunlarda kısa mesafeli ve birbirine ygöç yerleşimlere yapılan göç hareketlerinden bahsedilmiştir. Burada göçmenlerin daha iyi bir yaşam için hedef seçtiği bir gelişmiş şehre uzun mesafeli göç hareketi gerçekleştirdiği vurgulanmaktadır.

“6- Kasaba ya da kırsal bölgelerde yaşayan insanlar, kentte yaşayan insanlara göre daha çok göç etmektedir.”

Endüstrileşmenin etkisi ile bu şehirlerin göçmen emme potansiyellerinin daha fazla olduğu dile getirilmişti. Buradan anlaşılacağı gibi göçmenlerin şehirlere daha iyi iş imkânı için gelmeleri, kentte yaşayan nüfusun herhangi bir şekilde göç etmelerine neden olmamıştır.

“7- Kadınlar erkeklere oranla daha çok göç etmektedirler.”

Burada da anlaşıldığı gibi, Ravenstein, göç olgusunda cinsiyet ile ilgili de sonuçlara ulaşmıştır. Kadınların erkeklere oranla daha fazla göç eğiliminde bulunduğu tespit edilmiştir.

“8- Ülkeler sınırlarını bölgelerine göre genişletmişlerdir. Buna bağlı olarak olan göçmen akımına daha geniş yerler açmışlardır. Bu şekilde sınırların dışına çıkılmaması sağlanmıştır.”

Bu kuralda ülkelerin, bölgelerine göre sınırlarını belirledikleri anlaşılmaktadır. Ülkenin içinde bulunduğu imkanlara istinaden daha fazla göçmeni karşılamak ya da daha iyi imkanlar sağlamak için sınırların bilinerek buna göre göç emici yerlerin düzenlenmesi yapılmıştır.

“9- Göç akışları- Göçmenler geçiş yaptıkları bölgelerin yerlilerini tararlar ve hedeflerine ilerleme de bu yerlileri unutmazlar ve onlar için o şehirde iş imkanı sağlayacak bir kaynak konumuna gelirler.”

“10- Göç akımlarının birçoğu coğrafi şartlara bağlı olarak da anlamlandırılabilir.”

Waldo Tobler (1889) yayınlamış olduğu makalesinde bu kanunların güncelliğini ve kabul edilebilirliğini şu sorularla tartışmıştır:

“Şimdi burada geçen yıllar süresince bu kanunlara neler olduğunu kendimize sormalıyız? Çürütülmüş müdür? Eğer öyleyse hangisi? Eğer öyle değilse neden? Bunlar çürütülemez düşünceler mi? Bunlar bugün hala geçerli mi? Aralarında hala

geçerli olanlar ya da güncellenenler var mı? Eğer öyleyse hangileri? Ve sonuç olarak, Ravenstein’in o zaman ki nüfus sonuçların elde ettiği düşüncelere dayanılarak, biz de aynı verilerle neler elde edebiliriz? Teorilerimiz, metodolojilerimiz ya da tekniklerimiz daha iyi mi? Elimizde daha iyi veriler var mı?

Yukarıda anlatılan yedi kanun ve açıklamalarındanda anlaşılacağı gibi Ravenstein’in kuramının diğer göç kuramlarına temel oluşturabileceği değerlendirilmektedir. Bu çalışma, her ne kadar döneminde geçerli olsa da genel geçer bir yanının olduğunu söylemek zordur. Ravenstein’in çeşitli toplumsal gelişmeler odağında dizayn ettiği göç tanımlaması, göçün günümüzdeki yapısının anlaşılması için yetersizdir (Çağlayan, 2006).

1.7.2 İtme - Çekme Kuramı

İtme-çekme kuramı ile ilgili olarak içerik ve yapı temeli Everett S. Lee tarafından yazılmıştır. Lee’nin söz konusu “Göç Teorisi (A Theory Of Migration)” 1966 yılında Pennsylvania Üniversitesi tarafından yayınlanmıştır. Makalenin daha iyi yorumlanması için göç edilecek yere “hedef”, göçün başlangıcı olan noktaya ise “kaynak” denilmiştir.

Lee (1966), Ravenstein’in “Göç Kanunları”na getirilen birkaç eleştiri ile anlatımlarına başlamıştır. Bunlardan bazıları, Ravenstein’in göç kanunlarını belirlemesinde, bu kanunları ihlal eden nedenlerin üzerinde durmadığı, Ravenstein’in bu kanunları kurgularken herhangi bir sınıflandırma yapmadığından dolayı doğru eleştirilemeyeceği gibi gözlemlerdir. Yine de Lee bu eleştirilere rağmen Ravenstein’in kuramının bir başlangıç ve bitiş noktasının olduğunu vurgulamıştır.

Ravenstein'in kuramından sonra ona karşılık olarak birçok göç çalışması yapılmıştır. Yaş ve göç ilişkisi, cinsiyet ve göç ilişkisi, ırk ve göç ilişkisi, mesafe ve göç ilişkisi, eğitim ve göç ilişkisi, iş gücü ve göç ilişkisi ve buna benzer çalışmalar yürütülmesine rağmen, birçok araştırmanın göçün karakteristik yanına odaklandığı Lee tarafından belirtilmiş, ancak az sayıda çalışmanın göçün nedenlerine ya da hedefe varılan noktada ki durumlara odaklandığı vurgulanmıştır.

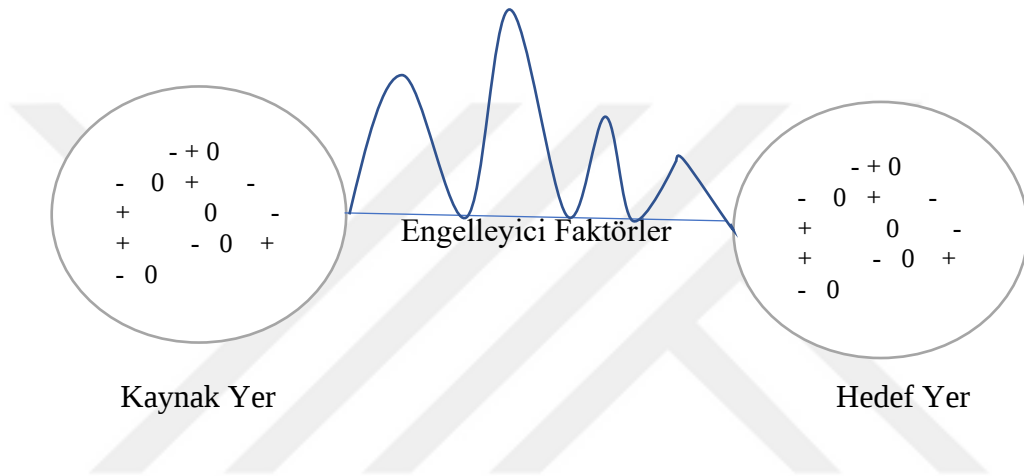
Lee (1966), göçün nedenlerine ve göçün ulaşacağı hedefteki durumlara odaklanmıştır. Bu bağlamda Lee, kuramsal açıklamalarında göç faktörlerine neden olan dört ana etken belirlemiştir. Bunlar:

- I. Kaynak ya da yaşanan yer ile ilgili faktörler,
- II. Hedef ya da varılması planlanan yer ile ilgili faktörler,
- III. Engelleyici faktörler,
- IV. Bireysel Faktörler

Bu faktörlerden ilk üçü Şekil 1.1'de şematik olarak gösterilmiştir. Her yerleşim yeri ile ilgili olarak (hedef veya kaynak yer) insanları olduğu yerde tutan, çeken ya da iten nedenler olabilir. Bunlar (+), (-) veya (0) sembolleri ile gösterilmektedir. Bu faktörlerin birçoğu insanları aynı şekilde etkileyebileceği gibi, farklı şekilde farklı insanları da etkileyebilir. Nitekim, birçok insan için iyi hava koşulları çekici neden olurken, kötü hava koşulları itici bir neden olabilir. Güzel bir eğitim sisteminin bulunduğu yer ile ilgili olarak çocuğu olan bir ebeveyn için (+) olabilir, ancak yüksek emlak vergilerinden dolayı çocuğu olmayan bir ev sahibi için (-) olabilir. Ancak evli olmayan ve vergi mükellefiyeti bulunmayan bekar bir erkek için durumlarda farklılıklar olabilir.

Kaynak olan yerlerdeki faktörlerle, hedef destinasyondaki faktörler arasında farklılıklar olabilmektedir. Yerleşim biriminde yaşayan kişilerin o bölge ile ilgili olarak pratikleri ve uzun süreli deneyimleri vardır. Bu durum genel olarak hedef yerleşim yeri için geçerli değildir.

Şekil 1.1 Göç Olgusunda Kaynak ve Hedef Yerler İle Engelleyici Faktörler (Lee,1966)

Söz konusu hedef yerleşim biriminin bazı avantaj ve dezavantajlarının öğrenilmesi için söz konusu yerde yaşanılması gerekir. Bundan dolayıdır ki hedef yer ile ilgili durumları görmemezlikten gelme (şansını denemeyi isteme) ya da bu yerler ile ilgili merak edilenler vardır.

Kaynak yer ile hedef yer ile ilgili önemli farklılıklardan birisi de göçmenlerin yaşadığı yaşam döngü aşamalarının farklı olmasıdır. Birçok göçmen için kaynak yer, gelişimsel yılların yaşandığı, genç olarak iyi bir sağlık durumlarının olduğu, çevreye ve olumsuz davranışlara karşı dikkatli olunmasını gerektirmeyen ve moral bozucu sorumlulukların olmadığı yer olarak bakılmaktadır. Diğer bir yandan yeni bir çevrede, yeni gelen göçmenlere yönelik meydana gelebilecek bastırmalar ya da dışlamalar, hedef yerleşimde ki olumlu ya da olumsuz düşünceler için hatalı bir durum olur.

Göçün sonuçları ile ilgili olarak her ne kadar kaynak yer ile hedef yer arasında ki farklılıklara bakılsa da, (+) ve (-) koşullarına göre de göç hareketine karar verildiği söylenemez. Dengelerin hareket etme lehinde olması için bir durağanlığın ya da belirsizliğin olması da yeter bir durumdur. Ayrıca iki nokta arasında bazı hafif ve aşılamayan engelleyici faktörler bulunabilmektedir. Bu engellerden en fazla araştırılan konu mesafedir. Ancak bu durum araştırılması gereken en önemli konu değildir. Aslına bakılırsa Berlin Duvarı gibi engeller ya da ülkelerin çeşitli göç kanunları hareketleri sınırlandırabilmektedir. Başka insanlar, engellerden başka şekillerde etkilenebilir. Bazı insanlara önemsiz gelen şeyler, bazı insanlar için engelleyici faktör (ev eşyalarının transferi vb.) olabilirler.

Engelleri etkileyen bir diğer faktör ise göçmenlerin taşıdıkları yüklerdir. Bu durum bazı göçmenler için önemli olmayan ve üstesinden gelinebilecek bir durum olarak engelleyici faktör niteliği taşımaz, ancak, diğerleri için çocuklar ve diğer eşyalar da hesaba katıldığında ciddiye alınması gereken bir engelleyici faktör halini almaktadır.

Son olarak, göçü kolaylaştıran, geciktiren ya da karar aşamasına getiren bireysel faktörler vardır. Bunlardan bazıları kişinin yaşamı boyunca aynıdır. Diğerleri ise direkt olarak yaşam döngüsü ve keskin kırılmaların olabileceği aşamalardan oluşur. Bu bağlamda, bunların kaynak ve hedef yerleşim birimleri arasında gerçekleşen göçün ana sebepleri olduğu söylenemez. Kişisel duyarlılıklar, bilgi edinme ve başka yerdeki koşulların farkındalığı göç durumunun değerlendirilmesinde göz önüne alınabilir. Hedef yerleşim biriminin bilgisi, kişisel bağlantılarla veya özel yollardan elde edilen bilgilerle anlaşılabilir. Buna ek olarak, değişime direnen – yerleşim yerini değiştirmek başka şeyleri de değiştirir- ve yeni bir yere gittiğinde değişimde yapması gerektiğini düşünen kişilikler olabilmektedir. Bazı bireylerin göçleri için zorlayıcı nedenler olmalı, diğerleri içinse küçük provokasyonlar ya da vaatler yeterli olacaktır.

Dolayısıyla göç etme kararı hiçbir zaman tamamen mantıklı değildir ve bazı insanlar için göç kararı mantıksal çerçevede değerlendiremezler. Burada, geçici duyguların hissedilmesi, ruh sağlığında meydana gelecek bozukluklar ve yaşanabilecek olası olaylar sonucunda meydana gelebilecek tahribatlar gibi istisnai durumların yaşanması beklenilebilir.

Aslına bakılırsa, göç eden kişilerin çoğu kendileri için bu kararı vermezler. Çocuklar yol boyunca ebeveynleri tarafından taşınırlar. Kadınlar ise eşlerine eşlik ederler. Sonuç olarak tanıdıkları yerden kopmanın üzüntüsünü aile olarak çekerler. Göçmenlerin hayat döngüsündeki temelde yatan bazı pozitif durumlar göçü sınırlandırmada önemli bir faktördür ve bazı zamanlarda beklenmedik yıkımlar bazı süreçleri yavaşlatabilir. Çocuklar, bakım ve geçim açısından ailelere bağılıdır, ama büyüdüklerindeki bu geleneksel bir durumdur, gelişim dönemleri bitmiş sayılır ve yeni bir döneme başlarlar. Böyle zamanlar eğitimin devamı, iş gücüne katılım ya da işten ayrılma gibi zamanlar olabilmektedir. Evlilik dönemi de yaşam döngüsünü etkileyebileceği gibi, boşanma ya da çiftlerin birisinin ölümü de değişiklikler yaratabilir.

Bölgede yaşanmış olan birçok ya da birkaç olay, kişilerin o bölgede yaşama isteğini azaltabilir ve diğer bölgelere olan ilgiyi arttırabilir. Faillerce işlenen suçlar sonucunda mağdur olan ya da adaletsizliklerle karşılaşan kişiler yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalabilirler. Bir toplumdaki yaşayan insanların bir kısmının bu tür durumlara uğraması, toplumun tamamının göç etme kararını etkileyebilmektedir.

Bu göç kavramsallaştırmasında kaynak ve hedef yerlerindeki faktörler, engelleyici faktörler, ve bireysel düzeydeki faktörler, bir bütün olarak bu kuramın kanıtlayıcıları olarak görülebilmektedir. Lee makalesinde bazı şartlar altında gelişen göç boyutlandırmalarını değerlendirerek göç akımı, karşı göç akımı ve göçün karakteristik yapısına ışık tutmaya çalışmıştır.

1.7.3 Göç Hacmini Etkileyen Faktörler

1- *Bölgesel farklılıklar ve bölge içerisinde ki alanların çeşitlendirilmesine bağlı göç boyutu.* Eğer göç olgusunu hedef ve kaynak yerleşim birimlerinde ki olumlu ve olumsuz faktörlerden kaynaklandığı varsayılıyor ise, yüksek düzeyde göçün sonucu olarak yaşanan yerlerde büyük bir ayrımcılık ya da farklılık söz konusudur. Bu tür durumlar, 19. Yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde, 12. ve 13. Yüzyıllarda Doğu Avrupa'da, 20. Yüzyılda Sibiry bölgesinde olduğu gibi yerleşime açık olan ülkelerde görülebilir. Bu tür durumlar altında, yerleşim yerinde yaşamaktan tatmin olmayan insanların bu bölgelerde ki fırsatların artması ile çekici hale gelmesi sonucu göç etme kararlarında etkili olduğu söylenilebilir. Bu tür çekici durumlar sonucunda hızlı yayılmalar görülebilir. Örneğin, California'da altın bulunması, Colorado'da gümüş bulunması ve Hint bölgesinin beyaz halka yerleşim için açılması gibi durumlar verilebilir. Ulaşımı geliştirmek, koruma, araç gereçlerin olması, yaşamsal ihtiyaçların kolay bulunabilirliği gibi gelişimsel durumların olması hem özel hem de kazançlı şartların varlığını sağlamaktadır. Bu şekilde, askerler, tüccarlar ve serveti olan kadınlar eşliğinde, öncüler ve kurucular, göç hareketlerinin olabileceği uzak yerleşim birimleri ve geçici yerleşimler oluşturmuşlardır.

Bu yerleşim sürecinin sonucunda bölgesel farklılıklar arasındaki ayrım azalmıştır. Buna karşılık olarak, endüstrileşmenin gelişmesi ile yerleşim buralarda sık olmuş ve sonucunda bölgesel ayrımcılık yine yükselişe geçmiştir. Dinamik ekonomide, işçileri çekici kılabilcek yeni iş fırsat alanları olabilmekte iken, eski girişimcilerin işletmelerinde kar olmamasından dolayı işçi kaybı olmuştur.

2-*Göç boyutu insan çeşitliliğine göre değişmektedir.* İnsan farklılıkları da göç boyutunu etkileyebilmektedir. Aynı özelliklere sahip insanların (aynı ırk, etnik köken,

eğitim, gelenek, gelir vb.) olduğu yerde daha az göç oranı görülebilmektedir. İnsanlar arasında çeşitliliğin ve farklılıkların olması, grupların var olmasına neden olmaktadır.

İnsanlar arasındaki ayrımcılık dolayısı ile bazı grupların sosyal statüleri, diğerlerine göre daha yüksek olacaktır. Irk ve etnik gruplara yapılan ayrımcılıklar istisnadan çok kural olarak görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ayrımcılığın derecesi, yerinden yerine ciddi şekilde farklılıklar göstermektedir. Ayrımcılığın sonucunda gettolaşma oluşmaktadır. Bu durumda da insanların geniş kitlelerle hareket ettiğini görmek mümkündür. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde siyah ırka yönelik ayrımcılıklar bu tür hareketleri beraberinde getirmiştir. Etnik ayrımcılık belki azınlıklar asimile edildiklerinde ortadan kaybolabilmektedir.

3-Göçün boyutu engelleyici faktörlerin aşılmasına bağlıdır. Bu hipotezin ayrıntılı bir şekilde anlatılmasına lüzum görülmemiştir. Göç kararını vermedeki en önemli faktörlerden birisi de engelleyici faktörlerin göz önünde tutulmasıdır. Berlin Duvarı'nın altındaki tünelden geçmek ya da 18. ve 19. yüzyıllarda Amerika'da deniz yolu ile yapılan geçişler ciddi anlamda sıkıntılarla doluydu. Zamanla ülkelerdeki ortak pazar anlayışı değişik göçmenlerin gelmesine ve bir ülkeden diğerine göçmen vermelerine neden olmuştur. Tarihte göç akışlarını etkileyecek birçok engelleyici faktör vardır. Bazı engelleyici faktörler eskilerden kalma bazı engellerin uzantısı olarak da görülebilmektedir.

4-Göçün boyutu ekonominin dalgalanmasına bağlı olarak değişebilir. İş döngüleri, göçün boyutlarını direkt olarak etkileyebilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta kaynak ve hedef yerlerdeki olumlu ya da olumsuz şartların tahlil edilmesidir. Ekonomik genişleme süresince, yeni işler ve endüstrileşme hızlı bir şekilde arttı ve eski işletmeler daha uzak mesafelerden işçi almaya başladılar. Tabii ki bu fırsatlar hemen yaygınlaşmadı, ülkelerdeki bazı yerleşim birimlerinde hala

durgunluk yaşıyordu. Kaynak yerleşim birimi ile hedef yerleşim birimi arasındaki pozitif faktörlerde olumlu bir yükselme söz konusu iken, sadece kaynak yerleşim biriminde ki negatif faktörlerde sadece üzüntü söz konusudur. Bunalım zamanlarında, bazı yeni açılan iş yerleri başarısız oldu ya da genişlemeyi sürdüremediler.

5-Ciddi kontroller uygulanmadıkça hem göç hacmi hem de göç oranı zamanla artma eğilimindedir. Göç hacmi, zamanla bazı nedenlerden dolayı artabilir. Bu nedenler arasında bölgesel ayrımcılıktaki artış, insanlar arasındaki ayrımcılıktaki artış, engelleyici faktörlerdeki azalmalar olabilmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi, Endüstrileşme ve Batılılaşma ile birlikte ülkelerin kesin ve belirgin amaçları olmuştur. Bu durumda yerler arasındaki ayrımcılık da arttırmıştır. Gelişmekte olan ya da gelişmiş ülkelerdeki ekonomiler ve yaşam kolaylıkları bölgesel ayrımcılığa neden olmaktadır. Uluslararası ölçeğe bakıldığında, ilerleyen ve gerileyen ülkeler arasındaki ekonomik durum arasında büyük bir farklılık oluşmaktadır. Bütün ülkelerdeki tarımsal ve şehirleşmedeki farklılıklar daha belirgin hale gelmiştir.

Göç hacmini genişletecek bir diğer durum ise insanlar arasındaki farklılıkların olması ve bu farklılıkların herkes tarafından görülmesidir. İlkel ya da tarıma dayalı toplumlarda uzmanlaşma sınırlıdır ve insanlar arasındaki farklılaşmalar cesaretlenmeleri kırabilmektedir. Gelişmiş toplumlarda uzmanlaşma ilerlemiştir ve özel eğilimler ile eğitimlerle ilgili farkındalık vardır.

1.7.4 Akım ve Karşı Akım

1-Göç, büyük ölçüde oluşan ve tespit edilen akımlarla meydana gelmektedir. Göçmenlerin genel olarak belirlenmiş ve bilinen yollardan hedef yerleşim birimlerine gittikleri ortak bir gözlemdir. Bu aslına bakılırsa doğru bir gözlemdir. Çünkü fırsatların olduğu yerler zaten konumlandırılmıştır ve buralara ulaşım da zaten kurgulanmıştır.

Burada belki önemli olan noktalardan birisi de nasıl hedef noktaya gelindiye aynı şekilde kaynak noktaya geri dönüşün de önemli olduğudur. Çünkü işi almak için tekrar kaynak yerleşim birimlerine gidiş gerekebilmektedir. Karşılaşılan engellerin önceki göçmenler tarafından üstesinden gelinmesi, daha sonra gelen göçmenlerin zorluklarını azaltacaktır. Birçok durumda büyük hareketlenmeler, göç akımlarının yapısını da oluşturmaktadır.

2-Her bir büyük göç akımı, karşı akımı geliştirmiştir. Karşı akım bir sebepten dolayı meydana gelebilir. Bunlardan bir tanesi hedef yerleşim biriminin yok olması, gelişiminin durması, bunalımda olması, hedef ve kaynak yerleşim birimlerinde dengelenmelerin yaşanması vb. sebepler gösterilebilir. Göç akımının varoluşu, kaynak ülke ile hedef ülke arasında bağlantı oluşturur ve varış noktasında yeni niteliklerin kazanılması, yeteneklerin ve sağlığın daha iyi olması, daima kaynak yere avantajlarla dönülmesi gibi olumlu sonuçları da olabilmektedir. Göçmenler kaynak yerde aslında ne kadar sömürüldüklerinin farkına varırlar ya da yeni bölgedeki bağlantıları ile irtibata geçerek eski işin tekrar kurulduğunu söyleyebilir. Dönüş yapan göçmenlerin çocukları hedef yerleşim biriminde doğacaktır ve onlarla geleceklerdir. Bunlarla birlikte, göçmenlerle birlikte göç akımında bulunan hedef yerleşimin yerlileri de olabilmekte ve kaynak yerin fırsatları ve imkanları konusunda bilgi sahibi olabilmektedirler. Ayrıca, göç yapan herkes, varış yerinde süresiz olarak kalma niyetinde değildir. Örneğin, İtalyan göçmenler, Amerika Birleşik Devletleri'nde İtalya'ya döndüklerinde rahat yaşayacakları kadar para kazanmayı hedeflerler.

3-Göç akışının etkinliği (akış ile karşı akışın oranı ya da karşı akımın dolayısı ile oluşan nüfus dağılımı) kaynak yerdeki göç akışın olmaması ile daha etkili boyutlara ulaşabilir. Aslına bakılırsa burada da bahsedilen konu açıktır. Kısıtlıktan dolayı İrlanda'ya dönen İrlandalı göçmenler ya da Amerika'ya göç etmiş olan siyah ırkların Afrika'ya dönmesi gibi.

4-Eğer göç edilen yer ile kaynak yer birbirine benzer özellikler taşıyorsa göç akımının etkisi düşük olur. Bu durumda karşılıklı göçler meydana gelir. Ve karşılıklı olan göçlerde herhangi bir yarar elde edilmeyeceği gibi yapılan göç hareketlerini de etkisiz kılacaktır.

5-Göç akışının verimliliği, engelleyici faktörlerin büyük olması durumunda daha verimli hale gelir. Göç edenler kendilerini göç etmeye zorlayıcı faktörlerin olmasından dolayı engelleyici faktörlerin üstesinden gelirler ve bu göçler yapılmaya değer görülmektedir. Bir dereceye kadar akım ve ters akımın engelleyici faktörleri aynı olabilir ve dönüş yapan göçmenler aynı engellerle iki defa yüzleşebilmektedir. Örneğin iki yer arasında gidiş geliş yapan göçmenlerin yolculuk maliyeti iki katına çıkmaktadır.

6-Göç akımının verimliliği ekonomik koşullara, refah zamanındaki bolluğun arkasından bunalım zamanlarındaki imkansızlıklara göre farklılık gösterebilir. Gelişim dönemlerinde hedef yerler fırsatların ve endüstrileşmenin olduğu yerler olmakla birlikte hızla gelişmişler ve buralardan tersine göç pek fazla olmamıştır. Bunalım zamanlarında birçok göçmen kendilerini daha güvende hissedecekleri ve endüstrileşmemiş yerlere ya da kaynak yerleşim birimlerine geri dönmüşlerdir.

1.7.5 Göçün Özellikleri

1-Göç, seçici bir yapıya sahiptir. Basitçe anlatmak gerekirse göçmenler kaynak yerin nüfusuna göre farklı özellikler taşır. Göçün seçici bir özelliğinin olması, göçmenlerin kaynak ve hedef yerleşimlerinde ki olumlu ve olumsuz faktörleri yorumlamaları, engelleyici faktörlerle çeşitli şekillerde başa çıkmaları ve bazı kişisel faktörlerin olması gibi nedenlere bağlıdır. Bundan dolayı göçün seçici bir yapısının

olmaması imkansızdır. Bu seçim faktörü göç akımlarında pozitif ya da negatif etkiler bırakabilmektedir.

2-Göçmenler ilk olarak hedef yerdeki olumlu faktörlere yönelirler bu da göçmenin olumlu tercih yaptığını göstermektedir. Aslına bakılırsa bu türde ki insanlar göç yapmak zorunda değillerdir. Göç hareketini gerçekleştirirler çünkü uzaklarda olan avantajları algılayabilirler ve kaynak yer ile hedef yer arasındaki avantajları ve dezavantajları karşılaştırmak isterler. Örneğin, yüksek eğitilmiş bir kişi olduğu yerden memnundur ancak başka bir yerde daha iyi tekliflerin gelmesi durumunda göç edebilmektedir. Profesyonel ve yönetici insanlar daha fazla hareket ederler ve onların göçleri genelde ilerleme ya da terfi alma ile ilgilidir.

3-Göçmenler, olumsuz seçimlerde, kaynak yerleşim birimindeki olumsuz faktörlerden etkilenirler ya da bütün bir insan topluluğu üzerindeki olumsuz ve ezici durumlara odaklanarak olumsuz faktörleri göç önüne alabilirler. Köken olarak farklı olan ve gittiği hedef yerde başarısız olan kişilere ekonomik ve sosyal şartlar daha ağır gelebilmektedir. Örneğin Ortodoks olmayan, eğitimsiz ve rahatsızlık verici kişiler zorla göç ettirilmeye zorlanmışlardır.

4-Göçmenleri seçim durumuna bakıldığında, iki çeşit model olduğu görülmektedir. Daha önce de anlatıldığı gibi insanlar iki şekilde göç seçimlerini oluşturmaktadırlar. Bunlardan ilki kaynak yerleşimdeki olumsuz koşullar, gruplara uygulanan baskılar vb. iken ikincisi yerleşim yerindeki avantajların hissedilerek bunlara cevap verilmesidir.

5-Olumlu seçimlerin derecesi, engelleyici faktörlere bağlı olarak farklılıklar gösterir. Her ne kadar kaynak yerleşim biriminde seçimler negatif ya da rastgele olsa da, engelleyici faktörler göçmenler arasında zayıf olanını ya da yeteneksizi ayıklama

durumlarında büyük rol oynarlar. Örneğin ortaklıkların olduğu bir gecekondu mahallesinin sakinleri ancak birkaç blok öteye taşınmışlardır. Ortaklıkları bağlayıcı faktörleri olmuştur.

6-Yaşam döngüsünün aşamalarında göçe yüksek eğilimli olmak, göçmenlerin seçimleri için önemlidir. Bir dereceye kadar göç aslına bakılırsa geçiş olarak görülebilmektedir. Nitekim, işe giren ya da evlenenler, ailelerinin evlerinden göç ederler. Aynı şekilde boşananlar ya da dul kalanlarda taşınabilmektedirler. Bu tür durumların uygun yaş aralıklarında meydana gelmesi, önceden planlanan bir göç hareketinin de habercisi olabilir. Ayrıca başka seçim tiplerinin (evlilik statüsü, ailenin genişliği vb.) olması da önemlidir.

7-Göçün özellikleri kaynak yerdeki topluluğun özellikleri ile hedef yerdeki toplumun özellikleri arasında ki farklılıklara da bağlı olabilmektedir. Kaynak ve hedef yerlerdeki insanların değişik karakterde olmaları göçmenleri olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Göçmenler daha göçe başlamadan bile hedef noktadaki topluluğun karakterlerine bürünebilirler ancak kesinlikle geldikleri toplumun bir parçasını kendilerinde tutarlar. Çünkü zaten kaynak yerdeki topluluğun olumsuz faktörlerinden etkilenerek göç kararı vermişler ve göç edecekleri hedef yerin olumluluklarına odaklanmışlardır.

Makale incelendiğinde bugünkü göç akımlarının yapısına uygun olduğu görülmektedir. Ayrıca makalede genel hatları ile bireysel, aile ve toplum boyutlarında incelemelerde bulunulmuştur. Özellikle kaynak yer, hedef yer ve engelleyici faktörler bu çalışmanın bulgusunda da ele alınacaktır. Bu bağlamda bu göç yaklaşımı çalışmanın ruhuna daha yakın olduğu değerlendirilmektedir. Lee, kuram çalışmasında göç aşamalarına da değinmiş, ayrıca engelleyici faktörlerin o zamanki durumuna dikkat çekmiş ve sınır güvenliği, göç politikası gibi faktörlerden dolayı engelleyici faktörlerin farklılaşabileceğini vurgulamıştır.

1.7.6 Göç Sistemleri Kuramı

Bu kuramın arkasında ki en büyük varsayım, göçün ekonomik, sosyal, kültürel ve kurumsal olarak, göç alan ve göç veren ülkeyi değiştirebileceğidir. De Haas (2010), göç sistemleri kuramı ile ağ kuramının birbiri ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, sistem teorisinin odağının göç süreçlerinin meydana geldiği yerlerdeki makro ve mikro bağlantılarla gerçekleştiği düşünülmektedir (Fawcett ve Arnold, 1987; Kritiz, Lim ve Zlotnik, 1992; Wimalaratana, 2017). Mikro düzeydeki faktörler, akrabalıklar ve arkadaşlıklar iken, makro düzeyde ekonomi, hakimiyet, politik sistemler, göç ile ilgili ulusal düzenlemeler, kültürel ve sosyal sistemlerdir.

Göç akımlarının birçok ülkede göç sistemlerini ve ekonomi, iş piyasası, sosyal ve kültürel gibi ana faktörlerde değişkenlik gösterdiği görülebilmektedir. Bu çalışmanın daha önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi göç koridorları artık bilinen ülkeler arasında var olmaktadır. Bu bağlamda göç koridorlarının olması ve göç akımlarının ya da karşı akımlarının olması göç sistemlerini oluşturabilmektedir.

1.7.7 İlişki Ağları (Network) Kuramı

Çalışmada göç faktörlerinden ve bu faktörleri oluşturan unsurlara yer verilmektedir. Bu faktörlerle ilgili ayrıntılı tanımlamalar çalışmanın ileriki bölümlerinde ele alınacaktır. Bu tür faktörlerin oluşumu ya da daha önceden varlığının olması göç kültürünü ya da göç akımlarını oluşturabilmektedir. Özellikle göçmenlerin, göç kararını vermekte, göç yolculuğu ile ilgili tecrübeleri bilmelerinde ve daha önce de belirtilen “engelleme faktörleri” aşmalarındaki kolaylıkları bilmeleri, hedef ülkedeki yerleşim birimindeki göçmen havuzunda tanıdıklarının olması ya da daha

önce o ülkede geçici dönem yaşayarak bilgi, beceri, deneyim ve ülkenin hukuki yapısını hakkında bilgi sahibi olmaları, kolaylaştırıcı unsurlardandır.

Özellikle iletişim araçlarının ve sosyal paylaşım platformlarının gelişmesi ve küresel çapta yaygınlaşması, bağlantı kurma ve iletişim kurmada çıgırlar açmaktadır. Göçmenlerin iletişim araçlarını kullanmaları ile ilgili konu bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ele alınacaktır. Ancak göçmenler arasında deneyim paylaşımının ya da bilgi aktarımlarının yoğun şekilde olması, daha sonradan kaynak ülkeden, hedef ülkeye gelecek olan göçmenler için yol gösterici olabilmektedir. Örneğın, göçmenler sınırları aşmada insan kaçakçıları kullanabilmektedirler. Ancak hepsine güvenleri olmayabilir. Bu noktada göçmenler daha önce sorunsuz ulaşım yaşadıkları göçmen kaçakçıları diğerlerine tavsiye edebilir ve bu durum göç akımında, akış hızını yükseltebilmektedir. Göçmen ağı, göçmen insanların sosyal çevreleri (aileleri, arkadaşları vb.) ile ülkelerindeki akrabalarından oluşmaktadır.

Göç ağları, göçün ekonomik, sosyal ve psikolojik faturalarının aza indirgenmesinde önemli bir rol oynar. Massey, göç olgusunu yayılma süreci olarak görmüş ve şu şekilde bunu açıklamıştır (Massey, 1990; akt: Haas, 2010):

“Ağları genişletmek, yolculuk maliyetini düşürebilir ve göç etme ihtimalini arttırabilir. Bu tür göç akımları bir diğerinden beslenebilir ve zamanla göç hareketi toplumun her tabakasını kapsayarak yayılır. Göç hareketinin yarattığı durumlardan dolayı oluşan ağlar sebebiyle bu tür göç ağları oluşur... Özellikle ağ bağlantılarına yönelik iletişimler göçün başladığı yerlerde ciddi şekilde artarsa, göç olgusu artık kendisini yenileyerek devam eden bir döngü halini alır.”

Göçmen ağları şeklinde oluşan sosyal ilişkiler, birbirine karışmayan ancak sürekli olarak devam eden bir süreci oluştururlar. Ancak, eğer göç ağları akrabalık ya

da etnik kökene bağı olarak oluşmuş ise, her ne kadar grup üyeleri mevcut göçmenler için köprü görevi görse de, bunlar aynı zamanda yabancılar için de o gruplarda gözlemcilik yaparlar. Toplumlar sosyal ve etnik anlamda katmanlı tabakalardan oluşurlar. Göç olgusu, bütün bir topluma yayılmaz. Bazı göçmenler gruba özellikleri uymadığı için giremezler ve bazıları da uygun görülmedikleri için gruplardan çıkarılırlar. Bazı göç ağlarını içinde grubu olan iki tarafı keskin kılıca benzetmek doğru olabilir. Bu nedenle dışarıdan gelen yabancıları dışlayabilirler. Buradan yola çıkarak kapalı grupların göç maliyetlerinin fazla olduğu ve yabancıları dışlayan bir yapılarının olduğu hipotezi üretilebilir (Haas, 2010).

Göç ağları, otomatik olarak daha fazla göçe sebep olmaz. Bu durumun gerçekleşmesi için göçmenlerin, göç hareketini başlatmaları için gerekli kaynakları harekete geçirmeleri, göçmen adayına ahlaken, vicdani olarak yardım etme eğiliminde olmaları gerekir. Örneğin, marjinal olan ya da yoksul olan göçmenler, göç hareketlerini gerçekleştirecekleri kaynakların eksikliğinden dolayı yardım alamazlar. Asimile edilmiş göçmenler belki yardım eğiliminde olabilirler ama çoğunlukla yardım etmemektedirler. Bundan dolayı, ekonomik olarak iyi duruma gelen göçmenlerin, göç hareketlerinde daha da yardımcı olduğu söylenilebilir (Haas, 2010).

Göç alanındaki kaynaklar göç ağları kuramının göç sistemleri kuramını ortaya çıkardığını söylemektedir. Bu durumda öncü göçmenlerin deneyimleri, sonradan hedef yerleşim birimine gelerek yerleşenlerin ya da yeni göçmenlerin geleceğinin tahmin edilmesi gibi durumlara odaklanılması gerekmektedir. Sosyal çevre kapsamında akrabalar, arkadaşlar ve hatta yakın milletteki tanıdığı kişiler varış yerinde birçok konu ile ilgili yardımcı olabilmektedirler. Burada özellikle öncü göçmenler talep edilen ya da istenilen konular ile ilgili bilgi sağlamakla birlikte, kaynaklarını da harekete geçirmektedirler.

“Öncü göçmen” ile anlatılmak istenilen insanlar, gidilmemiş yere ilk önce giden, orada yaşamını idam ettirmeyi başaran ve orada iş bularak çalışan kişi olarak tanımlanmaktadır. Öncü göçmenlere, genel bakış açısı, memleketlerini ve yaşadıkları yeri bırakarak, daha önce kendi milletlerinde ya da gruplarında göç edilecek yere gitmemiş olan insanlar arasından “ilk taşınanlar” olarak tanımlanmaktadır. Öncü göçmenlerin rolü göç ağları ve göç sistemleri açısından oldukça önemlidir. Birileri göç etmeye başlamadan, göç konusunda konuşmak anlamsızdır (Bakewell, De Haas ve Kubal, 2012).

Bu bağlamda göç ilişki ağları kuramı, göçmenlerin, akrabalık, özel bir gruba mensubiyet ya da etnik köken vb. nedenlerden dolayı göç kararını almalarında, göç hareketini başlatmalarında, göç yollarını belirlemede ve hedef olan yerleşim birimine vardıklarında sürekli ya da geçici olarak destek vermede önemli bir rol oynar.

1.7.8 Neoklasik Kuram (Neo-Classical Theory)

Uluslararası göç alanında en eski ve iyi bilinen göç kuramı Neoklasik Kuramdır. Bu kuramda iş gücünün, ekonomik gelişme üzerindeki etkisi vurgulanmaktadır. Neoklasik kuram ile ilgili olarak akademik yazında ayırım mikro ve makro olarak yapılmaktadır. Bunun sebebi ise bireysel olarak iş gücünün etkisi ile toplumsal düzeyde meydana gelen etkinin birbirinden farklı özellikler taşımasıdır.

Bu kuram ve uzantılarına göre, uluslararası göç aynı iç göçte olduğu gibi, iş gücündeki arz ve talep çıktılarının coğrafi olarak farklılıkların olmasından meydana gelmektedir. Buna bağlı olarak ücretlendirmelerde farklılıklar olabilmektedir. Bu bağlamda ücretlendirmedeki farklılıklar işçilerin az ücretli yerlerden, çok ücretli yerlere hareketlenmesine neden olur. Uluslararası göçün, neoklasik makro ekonomisi

önerisi, basit ve kesin olarak, toplumun sosyal yapısı ve düşüncesi ile göç politikalarının entelektüel şekilde ki gelişimi ile şekillenmektedir. Bu perspektif birkaç öneri ve varsayım içermektedir (Douglas vd., 1993):

1-Ülkeler arasındaki ücretlendirmeler, uluslararası işçi göçmenliğine neden olmaktadır.

2-Ücretler arasındaki farklılıkların giderilmesi iş gücü hareketini sonlandıracaktır. Bunun sonucunda bu türlü farklılıkların olmaması nedeniyle göç meydana gelmeyecektir.

3- İnsan sermayelerinin uluslararası akışı – ki bunlar yetenekli işçilerdir- ücretlerdeki farklılıklar nedeniyle tersine dönebilir ve tekrar dönüş yapan işçilere değişik şekilde ücretlendirmeler yapılabilir. Bu durumda vasıfsız işçilerin karşısında olabilecek değişik bir göç modeli ortaya koymaktadır. Burada anlatılmak istenilen durum, yetenekli işçilerin göç akışı sonrasında ücretlendirmelerden memnun kalmamaları dolayısı ile tekrar aynı yerlerine dönmeleri söz konusu olduğu durumlarda, dönülen yer nitelikli işçilere uygun fiyatlandırma yaparak niteliksiz işçilerin yerlerine onları istihdam etmektedirler.

4-İş pazarları, uluslararası işçi göçünü etkileyen en önemli mekanizmadır. Diğer faktörlerinin etkisi uluslararası göç olgusunu önemli derecede etkilememektedir.

5-Hükümetler için göçü kontrol etmedeki en önemli politika göç akışının düzenlenmesi veya iş gücünün etkisini bu olguya göre ayarlamaktır.

Yukarıdaki durumlarda genel olarak neoklasik modelin makro düzeyi ele alınmıştır. Ancak neoklasik modelin bir de mikro boyutunun olduğu daha önce de vurgulanmıştı. Ailesel ya da bireysel düzeyde bakıldığında göç kararı bir tür yatırım olarak da görülebilmektedir. Burada önemli bir nokta da gerçekleştirilecek göç olgusunun maliyet ve kar durumlarının nasıl olacağıdır.

Birçok gelişen ülkede, ilk yapılan göç her zaman gönüllü olmamaktadır. Yoksulluk, sivil anlaşmazlıklar ve politik düzenlemelerdeki olumsuzluklar bu durumda önemli faktörler arasındadır (UNESCAP, 2007). Bu bakış açısından dolayı neoklasik kuram gelişen ülkelere pek uyumlu olmayabilir. Ev ekonomisi şartlarının iyi olmaması ya da daha iyi çevre koşullarının yurt dışında olmasına rağmen, bazı göçmen olmayan kişiler yurtlarında kalırlar. Bunun sebebi de ailelerle, akrabalarla ya da cinsiyete dayalı olan hiyerarşik güçlü ilişkilerdir. Kadınlar genel olarak evde kalırlar çünkü cinsiyet normlarına göre aileyi arkada bırakmak uygun bir davranış olmamaktadır. Erkeklerin evde kalmalarının nedeni ise ev ekonomisinin sağlanması için yerine getirilmesi gereken sorumluluğu yerine getirme ve güvenliği tesis etmedir. Ayrıca, aileler çocuklarının eğitimleri, güvenlikleri ve akıl sağlıkları için dışarıya göç etme kararlarından vazgeçebilmektedirler (Wimalaratana, 2017).

1.7.9 Dual İş Gücü Piyasası (Dual Labor Market) Kuramı

Dual yani ikili iş gücü piyasası kuramı Amerika Birleşik Devletleri'nde, kurumsal ekonomistler tarafından geliştirilmiştir. 1960 ve 1970 yılları süresince, Amerikalı iş gücü ekonomistler, araştırmalarında Amerika'nın büyük şehirlerindeki dezavantajlı konumda bulunan işçilere ve yoksulluğa dikkatleri çekmek istemişlerdir. Bu durumdaki yerlere gecekondü mahallesi ya da getto isimlerini kullanmışlardır. Gecekondü mahallelerinde ve gettolarda geçim sıkıntısından oluşan memnuniyetsizlikler ve uygulanan politikaların başarısızlığının yanında azınlıklar ve

kadınlarında iş bulma sürecinde sıkıntı çekmeleri dolayısı ile ekonomistler, dual iş gücü modellerini açıklamışlardır.

Bu kuramın esasında her iş gücü piyasasının içinde iki ayrı iş gücü durumundan bahsedilmektedir. Ancak, ikiye ayrılan iş gücü arasında hareketlilik yok ya da sınırlıdır. Doeringer-Piore'un ortaya koymuş oldukları formülasyona göre pazarlar iki boyutta sınıflandırılmışlardır: İşin özellikleri ve kişisel özellikler. Bu iki sınıflandırma yapılırken özel meslekler ya da kurumsal özelliklerden ziyade genel özelliklere bakılmıştır. Bu sınıflandırmanın birbiri ile ilişkisinin sonucunda iş gücü piyasasının birincil ve ikincil sektörleri ortaya çıkmıştır (Blaauw, 2006).

Yukarıda da bahsedildiği gibi, politik ve ekonomik baskıların da etkisiyle geçmişte piyasalar alt gruplara ayrılmıştır. Çeşitli şekillerde sınıflandırılan iş gücü piyasaları, süreçlerini de bu sınıflandırmanın içerisinde devam ettirmişlerdir. Bu durum Reich, Gordon ve Edwards (1973) tarafından incelenerek kategorize edilmiş ve tanımlanmıştır:

1-Birincil ve İkincil Sektörlerin Ayrışması. Birincil ve İkincil sektörler, ikili iş gücü piyasasında kullanılan terminolojiler olup birbirlerinden bazı özellikleri ile farklılık gösterirler. Birincil işler istikrarlı çalışma alanları ve geliştirmeyi esas alır. Genellikle yapılacak işlerle ilgili olarak yetenek gerekmektedir. Ücretler yüksek olup, işlerin basamakları bulunmaktadır. İkincil sektörler, genellikle iş yeteneği gerektirmez. Ücretler düşüktür ve fazla iş basamağı yoktur. İkincil işlerde (sürekli olmasa da), azınlık çalışanları, kadınlar ve gençlerle doludur.

2-Birincil Sektör İçerisindeki Ayrışma. Birincil sektördeki ayrışma denildiğinde “alt sınıf” ve “bağımsız” iş gruplarından bahsedilebilir. Alt sınıf birincil sektörler, rutin ve kişilik karakterinin güvenilirliğine, disiplinine, kurallara ve

otoriteye karşı davranışına ve kurumun amacını kabullenme niteliklerine bağlıdır. Hem fabrika hem de ofis işleri bu bölümde yer almaktadır. Buna karşılık, bağımsız birincil sektör işlerinde teşvik edici ve gerekli şeyler yaratıcılık, problem çözücülük, girişimci karakterlere sahip olma ve hala iş için profesyonel standartlara sahip olma durumudur. Bu işlerde gönüllülük yüksektir ve kişisel motivasyon ile kazanımlar ödüllendirilmektedir.

3-Irk Ayrımı. Azınlık işçileri genellikle ikincil sektörde olmalarına rağmen, alt sınıf ve bağımsız birincil işlerde farklı alt piyasalarla karşılaşma durumu olabilmektedir. Bazı uygun işlerde, ön yargı ve kurum önceliklerinden dolayı “ırk seçiciliği” faktörü bulunmaktadır. Coğrafi farklılaşma, ırk ayrımcılığı ile ilgili olarak önemli bir etkiye sahiptir.

4-Cinsiyet Ayrımı. Birçok iş alanı genellikle erkekler, diğerleri de kadınlar içindir. Kadınların işlerindeki ücretlendirme genellikle erkeklerin ücretlendirmesine göre düşüktür. Kadınların işleri genellikle hizmet sektörünü içermektedir. Bu tür işler genellikle diğer kişilere ya da erkeklere hizmet etme ile ilgilidir. Bu işlerin karakterleri de aile ya da okullarda gelişmektedir.

Bu göç kuramına bakıldığında sadece çekici faktörler göze çarpmaktadır. Bundan dolayı itici faktörlerin ele alınmadığı söylenilebilir. Sadece çekici faktörlerdeki ayrımlara ve sektörlerle göre sınıflandırma yapıldığı ve ayrıca sınıflandırmaların sektörlerle göre artabileceği değerlendirilmiştir.

Göç kapsamında ele alındığında özellikle nitelikli ve niteliksiz göçmen işçilerin göç akımını etkileyecek hedef yerleşim birimlerinin, sektörlerin ve yaşam alanlarının sınıflandırılması burada ele alınmıştır. Bu kapsamda girişimci, iş veren, niteliği olmayan kişilerin farklı işlerde çalışabilecekleri düşünülerek farklı göç yolları

izleyebileceği düşünülebilir. Ayrıca ırk ve cinsiyetinde ihtiyaç bulunan sektörlerle akımı söz konusudur.

Söz konusu kuramın geliştirildiği dönemlerde kadınların yaptıkları işlerin sınırlı olduğu ve daha çok sınıflandırmalarda “erkeklerin işi” olarak kavramsallaştırma yapılması, kadınların bu süreçte limitli olarak göç sürecine dahil olduklarını göstermektedir. Ayrıca cinsiyet ayrımcılığının hem işlerde hem de ücretlendirmelerde farklılık gösterdiği görülmektedir. Aslına bakılırsa bir çok kaynakta kadınların daha çok göçe yatkın oldukları daha önce bu çalışmanın birkaç yerinde belirtilmişti. Ancak iş gücünün sınırlı olması, mesleki olarak kadınlara az iş verilmesi ve kadınların ücretlerindeki düşüklükler hem göç kararını hem de göç akımını doğrudan etkileyebilmiştir.

Bir diğer ele alınması gereken durum ise ırk durumudur. İncelendiği üzere sektörlerde ırk ya da tabiiyetin öne çıktığı da görülmektedir. Coğrafi yapının bu duruma etki ettiği söylenebilir. Ayrıca ırka göre iş tanımlamalarının olması her ne kadar iş bulma konusunda bir haritalandırma yapsa da ırk ayrımcılığını göstermektedir. Bundan dolayı çok uluslu ya da göç akımının yoğun olduğu ülkelerde işe alımlarda ırk unsurunun öne çıkartıldığı söylenilebilir.

1.7.10 İşgücü Göçünün Yeni Ekonomisi Teorisi (New Economics Labour Migration):

İşgöçünün yeni ekonomisi kuramı Oded Stark ve David E. Bloom tarafından geliştirilerek, 1985 yılında yayımlanan makale ile yapılandırılmıştır. Teorik düzeyde göç araştırmacıları giderek daha geniş alanlara yayılmış, özellikle iş gücü kararlarının büyük düzeyde göç kararlarını etkilediklerini görmüşlerdir. Göç kararında daha geniş

toplumlara girme isteği ve onlarla iletişim kurma isteği de göçü davranışını etkilemektedir. Uygulamada, bu kuramda eski ve yeni göçü modellerinin birleştirilerek sentezinin yapıldığı sylenilebilir.

Bu kuramda, yeni göçü kararı verenlerin ya da eğiliminde olanların, iş verenlerin tutumlarının ve göçü srecindeki btn aktrlerin karakteristik özelliklerinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. İnsanların yaşamlarında kendi gelir dzeylerine yakın ya da benzer referans gruplarının oluşturulduğunu ve kişilerin bu referans gruplarından etkilendiği vurgulanmaktadır. Bu referans gruplarında kişiler, kendi dzeylerini diğerleri ile karşılaştırırlar. Bunun karşılaştırmalar sonucunda kişilerde bazı faktrler oluşmaya başlar. Bu faktrler: maliyetler, karlar, greli memnuniyet ve greli yoksunluktur. Greli memnuniyetin ve greli yoksunluğun birbirine zıt durumlar olduğunu sylemek mmkndr.

Kişilerin göçü eğilimleri ya da göçü davranışları burada önemli bir nokta olarak ele alınmaktadır. Kişiler, aynı referans grupta ki greli durumunu daha iyi yapmak için ya da durumunun daha iyi olabileceği bir referans grubunun bulunduğu yere ulaşmak için göçü hareketini gerçekleştirebilirler. Dşk greli yoksullukta ki kişiler, gelirleri dşk olsa da genel olarak yüksek greli yoksunluk olan grubun parçası olmayı tercih ederler. Burada vurgulanan bir diğer tespit ise, greli yoksunluğu kişinin, kendisinden daha dşk greli yoksunluğu olan kişiye gre göçü etme eğilimi daha yüksektir. Bundan da ötesi, gelir eşitsizliğinin olduğu bir referans grubunda daha fazla greli yoksunluk olmakla birlikte göçü etme eğilimi de buna bağlı olarak artabilmektedir.

Stark ve Bloom'un kuramının üzerinden gidilmeye devam edilirse, sadece greli yoksunluğa dayalı bir kişisel göçü davranışı dolayısı ile göçü kararı verilmez, bunun dışında da faktrler olabilir. Bu faktrlerden birisi de yetenek dzeyleridir. Anlaşılacağı üzere dşk yeteneği olan işçi göçü etmeyi istemeyecektir.

Bu kuramda göçmen ile ailesi arasındaki karşılıklı yararlardan kaynaklı anlaşmalardan söz edilebilir. Bu anlaşma şartlarının hangilerinin daha değerli olduğu da aile içinde müzakere edilebilir. Buradaki aile yapısındaki sorumluluklar dolayısı ile ayrılıklar söz konusu olmamaktadır. Bundan dolayı genç olduktan sonra bağımsızlık kazanılacağı gibi bir yapılanma söz konusu değildir. Bu kuramda ailenin dinamik üstünlüğünden bahsedildiği gibi kişisel bağımsızlıktan çok karşılıklı bağımlılık söz konusudur.

Söz konusu kurama genel bir bakış açısı ile bakılacak olursa, ailenin tek bir sistem olarak değerlendirildiği söylenilebilir. Bu tek sistemin göç olgusunu analiz ettiği ve ortaya çıkan yarar ve zararlar doğrultusunda göç kararını verdikleri düşünülmektedir. Bu durumda göçün getirdiği maliyetler ve zararlar göçmen ile bütün ev halkı arasında değerlendirilmektedir. Ayrıca gönderilen havalelerin, ailelerin yapısında çeşitli değişikliklere neden olacağı da bu kuram kapsamında öngörülmektedir. Özellikle ailenin sosyal, ekonomik ve sosyo-demografik yapısında, havale akışından kaynaklanan faktörlerden dolayı değişiklikler meydana gelebilecektir.

1.7.11 Birikimli Nedensellik Kuramı (Cumulative Causation Theory)

Birikimli Nedensellik Kuramı ile ilgili ortaya koyulan faktörlere bakıldığında, göç ağları ile öne çıkan ya da zamanla oluşan göç kültürü kavramından bahsetmek doğru olacaktır. Bu kurama göre göçü etkileyen en temel faktörün göçmen ağları olduğu söylenebilir. Ancak oluşan göç kültürü, nüfusun dağılımı ve bazı iş kollarının göçmenler tarafından yapılabilecek olması büyük önem taşımaktadır (Özcan, 2016).

Bir diğerk değerkendirme ile bu kuram, ilk göçmenin, göç olgusunu gerçekleştirdikten sonra geldiğı kaynak ÷lkede ki arkadaşlarını ve çevrelerini nasıl destekledikleri ve cesaretlendirdikleri, hedef ÷lkeye geldiklerinde iş bulmanın kolay olduğunu ve burada ki risklerin az olduğunu onlara aktarması ile zamanla oluşan göçün daha da artacağı yönündeki tanımlamaları barındırır (Jennissen, 2004 akt: Wimalaratna, 2017).

Fussell, 2010 yılında Latin Amerika'daki uluslararası göç olgusuna istinaden oluşan birikimli nedensellik ile ilgili yaptığı araştırmada çeşitli sonuçlar elde etmiştir. Çalışmada iki yönlü yol izlenilmiştir. Temel olarak bakıldığında iki önemli noktaya dikkat çekilmiştir. Bunlar göç ağıları ve ekonomik ilişkilerdir. Bazı akademisyen çevreler birikimli nedensellik kuramının zaman ile kendisini tüketeceği görüşündedir. Zamanla “göç kamburu” oluşacağı görüşü hasıl olmuş, göç eden topluluğun doyuma ulaşmasına kadar göç akımlarının devam edeceği daha sonrasında kişisel düzeyde göç hareketinin olmayacağı düşünülmektedir. Göç kamburu, göç veren ÷lkenin potansiyel göçmen olacak kişilerin kalmaması, hedef ÷lkedeki iş gücü durumunun durgunlaşması ya da savaş, anlaşmazlık dolayısı ile ters akım olması ile oluşmaktadır. Başka bir deyimle, göçün sosyal ve ekonomik boyutlarının arasında ki etkileşim bu kuramın temellerini oluşturabilmektedir.

1.7.12 Kurumsal Kuram

Kurumsal teori, göç olgusunu, makro perspektif açısı ile alır. Özellikle göç hareketinin uluslararası düzeyde başlaması ile birlikte birçok özel ve gönüllü kurumlardan söz edilebilir. Bu tür kurumlar, büyük ÷lkelere gitmek isteyen çok sayıda insanın bu taleplerine ulaşmak istemelerine binaen ya da başka ÷lkelerden niteliklerine göre göç verecek ÷lkeye sınırlı sayıda vize hakkı tanınması sonucunda oluşmuşlardır. Özellikle gelişen endüstrileşme kapsamında oluşan göç kara borsası dolayısı ile özel

girişimciler, bu alandaki boşlukları değerlendirerek kendi lehlerine çevirmeye başlamışlardır. Sonrasında, bu durum ile ilgili çeşitli olumsuz oluşumların olması (kaçakçılığın artması, istismarların olması vb.) dolayısı ile gönüllü insani kurumlar hem yasal hem de yasal olmayan göçmenlerle iletişim kurarak destek sistemlerini oluşturmuşlardır. Girişimler ve kurumlar zamanla göçmenler tarafından daha çok bilinen unsurlar olmaya başlamışlardır. Bu kapsamda kurumlar sosyal sermaye oluşturarak uluslararası hareketi destekleyerek sürdürülebilirliğini arttırmıştır (Olejarova, 2007).

Tarihsel analiz yapıldığında da göçmenler tarafından elde edilen haklar, kanunlar ya da var olan kurumlar dolayısı ile göç akımının arttığı görülebilir. Ekonomik döngüden bağımsız olarak iş döngüsünün olması da kurumsal bağlantıların artmasına neden olmuştur (Hollifield, 2000, akt: Zanker, 2008). Genel olarak kurumsal kuram ile ilgili olarak kaynaklarda en çok ilişkilendirilen kuramın göç ağıları kuramı olduğu görülebilmektedir.

Göçmen ağıları kuramı ve kurumsal kuram, uluslararası göç akışını açıklamaya çalışan kuramlardır. Uluslararası göç olgusunun büyük ölçeklerde gerçekleşeceği durumlarda kurumsal bir yapı halini alabilir. Kurumsal teoriye göre, uluslararası göçmenleri giriş yapmaları durumunda kâr amacı güden ya da gütmeyen birçok kurumun varlığında artış olabilmektedir. Yasal olan kurumlar olduğu gibi yasal olmayan kurumlarında varlığından bahsedilebilir. Bu tür kurumların işlevleri arasında (gizli) ulaşım, iş gücü antlaşmaları, (sahte) belgelendirmeler, ikamet ya da iskân işlemleri ya da göçmenler için kanuni danışmalıklar vardır (Jennissen, 2007).

1.7.13 Dünya Sistemleri Kuramı

Dünya Sistemleri Kuramı aslına bakılırsa merkez-çevre kuramı şeklinde de isimlendirilebilmektedir. Bu kuramın temelinde merkezde olan ülke ile çevresinde bulunan ve göç veren ülkeler arasındaki ilişkiler baz alınır.

Dünya sistemi, Wallerstein'ın deyimi ile “dünya ekonomisi”dir. Burada merkez olarak alınan durum politik gelişmelerden oluşan merkezlerden ziyade ticari olarak güçlü olan merkezlerdir. Bu tür merkez ülkelerin temel özellikleri yiyecek, yakıt ve koruma gibi temel ihtiyaçları ile ilgili sorunlarının olmaması ve kendilerinden başka bir ya da iki ülke ile ihtiyaçları doğrultusunda hammadde değişimleri yapmalarıdır (Goldfrank, 2000, akt: Vela, 2001).

Merkez ve çevre ülkelerin ilişkisine yukarıda değinilmişti. Merkez (Core) ve çevre (Periphery) yapılanmasında önemli olan unsur güç hiyerarşisidir. Merkez ve çevre ülkeler arasındaki güç hiyerarşisinde güçlü ve varlıklı olan merkez toplumları, fakir ve zayıf olan çevre ülkeleri yönetir ve sömürürler. Özellikle teknolojinin gelişmesi faktörü, merkez ve çevre ülke olma pozisyonlamasında önemli bir rol oynamıştır. Gelişmiş ve ilerleyen ülkeler merkez ülkeler olurken, daha az gelişen yerler çevre ülkeler olmuşlardır (Vela, 2001).

1.8 Göç Evreleri

Göçmenlerin, sebebi ne olursa olsun, göç hareketini başlatmaları beraberinde birtakım süreçleri de beraberinde getirmektedir. Yukarıda göç kuramlarının tanımlanması ile göçmenlerin, göç kararını almaları, göç ile ilgili olarak itici ve çekici

faktörlerin neler olabileceği ve çeşitli kavramsal çerçevelerde göç olgusunun nelere dayalı olarak gerçekleştirildiğine ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Göç evreleri ile ilgili olarak yazınsal alana bakıldığında, göçmenlerin, göç deneyimleri ile ilgili anlattıklarından yola çıkılarak temel düzeyde çeşitli evrelerin varlığına ulaşılmıştır. Göç deneyimleri araştırmalarının çoğunda göç evrelerinin özellikle üç bölümde incelendiği anlaşılmıştır. Bunlar: Göç Öncesi Dönem (Pre-Immigration Phase), Transit Dönem (Transit Phase) ve Göç Sonrası Dönem (Post-Immigration Phase)'dir. Bu çalışmada da göç süreci bir bütün olarak inceleneceği için göç evrelerinin ele alınmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

1.8.1 Göç Öncesi Dönem

Göç öncesi dönem, birey, aile ya da grubun çeşitli nedenlerden göç kararı alarak, hedef yerleşim birimine ya da kendilerini güvende hissedecekleri yere doğru yaptıkları hareketliliğidir. Bu aşamada dikkate alınması gereken durum, göçe iten faktörlerin ya da zorla yerinden edilmeyi doğuran nedenlerin sebep olduğu göç kararlarıdır.

Göç öncesi dönem, ailenin göç etmeye karar vermeden önce, zorluklar gördüğü ilk yerleşim yerinde başlar. Ülkede yaşanan iç karışıklıklar dolayısı ile aile üyeleri birbirlerini koruma iç güdüsü ile büyük yolculuğa çıkmaya karar vermektedir. Ancak buradaki asıl nokta göç kararı verilirken hazırlıksız yakalanma ve aile üyelerinin kaybı söz konusu olabilmektedir. Bu aşamada savaşın ya da iç karışıklıkların beraberinde getirdiği fiziksel etki ile temel ihtiyaçlara erişimde sıkıntılar yaşanabilmektedir. Özellikle yaşadığı yerlerden yiyecek içecek, tıbbi bakım ve barınak için ayrılan aileler bu tür temel ihtiyaçlarını gidermek için güvenli yerler aramaktadır. Kaybettikleri ve

sevdikleri insanlardan ayrılan, kaçarken ailelerinin ve arkadaşlarının öldürüldüğünü ya da onlardan ayrıldığını gören sığınmacılar, bu konudaki endişeleri ile yolculuğuna başlamaktadır. Bu durumda göç başlangıcında aileler bütünlüğünü sağlamak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak adına güvenli yerler aramaktadırlar (UNHCR, 2013).

Göç öncesi dönem ve ayrılışlar deneyimlerini anlamak için, sosyal, politik ve ekonomik faktörlerin ayrıntılı incelenmesi gerekmektedir. Yeni bir ülkeye yerleşme sürecinde, özellikle bu dönemde yaşanan faktörlerin ve kişisel davranışların önemi büyüktür. Aileden ve arkadaşlardan ayrılmak, tanıdıkları çevreyi arkalarında bırakmak, kimin arkada bırakılacağı kararının alınması, hayati tehlikenin olduğu şartların olması, kendileri için önemli olan kişilerin kaybolması gibi durumlar bu evrede yaşanabilmektedir (Drachman ve Ryan, 1991).

Bazı kaynaklarda bu dönemde odaklanılan durum “göç kararı” olgusudur. Bu bağlamda bu bölümde göç kararı olgusunun incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

1.8.2 Göç Kararı

Göç kuramlarının yaklaşımında göç eden kişilerin hareketliliği başlatması için bir karar verdiği değerlendirilmektedir. Göç kararlarının ekonomik ve sosyal çıktıları, göç edilen topluluğa geri bildirim vermesi nedeniyle gelecekteki göç kararlarını etkileyebilmektedir (Massey ve diğerleri, 1993, akt: Özcan,2005).

Göç karmakarışık bir karar yapısını içermektedir. Bu kararlarda ailedeki çoğunluğun desteklediği kişi olabilirken, bu kişinin ya da ailenin seçiminde

anlaşmazlıklarda olabilir. Potansiyel göçmenler, gidilecek yer ile ilgili olarak bilgileri toplarlar ve değerlendirirler. Bu değerlendirmeler, göç kararı alınmadan önce tartışılabilir ve olumlu-olumsuz yönleri masaya yatırılabilir. Uygulamada, ülkelerin var olan görüntüleri ya da var olan bilgilerden dolayı yanlış bilgilendirmeler olabilir. Bazen karar verme sürecindeki tercihlerde de karışıklıklar olabilmektedir (Balaz ve diğerleri, 2014).

Karar verme, genel olarak göç olgusunun davranışsal durumları ile değerlendirilmesi gereken durumdur. Kişisel olarak, kişi bulunduğu yeri, başka bir yerde daha iyi hayat şartları sürdürebileceğini düşünerek terk eder ve göç için oluşan engelleri yönetmeye çalışır. Bir yerin çekiciliği, faydası ya da değeri ile değerlendirilebilir. Yaşanılan olaylarda (evlilik, boşanma, mezuniyet, emeklilik vb.) bulunulan bölgenin faydası ya da değeri bakımından tekrar değerlendirilir ve olası bir göç hareketini tetikleyebilir (Klabunde ve Willekens, 2015).

İnsanların göç kararlarını şekillendiren başka hususlar ise, birçok yazında dile getirildiği gibi, kişisel ve politik güvenlik, geçimlerini sağlayabilecekleri güvenli yer fırsatlarıdır. Bireyin düzensiz yollardan göç etme kararını etkileyen çeşitli düzeylerde faktörlerin olduğunu söylemek mümkündür: uluslararası ve ulusal faktörler, ekonomik koşullar ve politik durumlar kişinin göç kararı almasında önemli faktörlerdir (Cummings vd., 2015).

Bilgi fazlalığı ve bilgi eksikliği faktörü de göç kararını etkilemektedir. Bilgi, göç kararı konusunda en kritik noktalardan birisidir. Bilgi fazlalığı ya da bilgi eksikliği sadece söz konusu bilgiye çeşitli şekillerde erişebilmekle ilgili değildir, aynı zamanda, bilgiye ulaşmak isteyen kişilerin sosyal ve kişisel karakterleri de bilginin çeşitliliği konusunda önemlidir. Özellikle önceden göç deneyimi olan kişinin genel olarak karar vermede anahtar noktaları bildiği söylenilebilir (Balaz ve diğerleri, 2004 akt: Balaz ve diğerleri, 2014).

Bilgi eksikliği, karar vermede önemli bir noktadır ancak genel göç alan yazınında pek odak noktada ele alındığı söylenemez. Buna rağmen literatürde bilgi eksikliklerinden kaynaklı deneyimlerin yaşandığını tespit eden çalışmalar mevcuttur. Yazınsal kaynaklar incelendiğinde bilgi eksikliği durumu ile ilgili olarak dört hususun olduğu varsayımına ulaşılmıştır. Birincisi, bireyler hedef yerleşim yeri ile ilgili olarak eksik bilgiler ile karşılaştıkları zaman ortalama değerleri esas alırlar. Örneğin New York ile ilgili ayrıntılı bilgi sahibi olmayan potansiyel göçmenler, Amerika Birleşik Devletleri'nin genel verilerini esas alabilirler. İkinci olarak, eksik bilgilerin olumsuz olabileceği varsayılabilir. Çalışma ücretlerini bilen ancak ev geçindirmek için asgari miktarı bilmeyen potansiyel göçmen, ikinci hususun nispeten yüksek maliyetli olacağını varsayar. Üçüncü olarak, ikinci hususun tersine, eksik bilginin pozitif olabileceği düşünülebilir. Hedef yerleşim biriminde herhangi bir sağlık riskinin olmayacağı düşünen potansiyel göçmenin iğne prosedürlerini bilmemesi gibi durumlar bunlara örnek olarak gösterilebilir. Burada kast edilen iğne prosedürleri, göçmenlerin taşıdıkları bir hastalığın önüne geçilmesi için yapılan tedbir iğneleri ya da yeni ortamda etkilenebilecekleri bakterilerden korunma için gerçekleştirilen koruma önlemleridir. Son olarak, kişisel olarak göç hareketini gerçekleştiren göçmen, eksik bilgilerin varlığını görmezden gelerek buna göre çözüm stratejileri geliştirebilir (Balaz ve diğerleri,2014).

Yukarıda da bahsedildiği gibi göç aşamalarından oluşmaktadır. Göç aşamalarında sadece göç öncesi dönemde karar verme süreci olduğunu söylemek doğru olmaz. Aynı zamanda transit göç döneminde de karar mekanizmaları işleyebilmektedir. Transit göç döneminin özellikler sonraki başlıklarda incelenecektir. Ancak transit göç kararına burada değinilmesinin konu bütünlüğü açısından doğru olacağı değerlendirilmiştir.

Başka bir yere gitme kararı ile ilgili olarak, göçmenlerin transit dönemdeki karar verme süreçleri karmaşık olabilmektedir. Bu dönemdeki karar verme süreçlerinde birincil ve ikincil kararlardan bahsedilebilir. Birincil kararlarda nerede

kalınacağı, nereye gidileceği ya da nereye dönüş olacağı ile ilgili konular odaktaadır. İkincil kararlarda ise hangi ÷lkeye gidileceği, kaynak ÷lkeye geri dönüş ya da transit ÷lkeye geri dönüş gibi temalar karar sürecinde etkili olabilmektedir (Koser ve Kuschminder, 2016).

Transit yerleşim süreci, göçmenlerin en çok zorlandığı süreç olması nedeniyle, göç kararlarını almaların da ciddi anlamda zorlandıkları süreçtir. Göçmenlerin burada yasal süreçleri yoktur, kaynakları limitlidir ve potansiyel ulaşabilecekleri hedef ÷lkeler ile ilgili bilgilere düzenli ulaşma şansları yoktur. Bu hedef ÷lkelerin bazılarına ulaşım kolay olmayabilmektedir, bazen de göçmenler, kaçakçılık ya da kurumlar aracılığı ile yapılan yönlendirmelerle ulaşım sağlarlar (Koser ve Kuschminder, 2016).

Yapısal faktörler, şekil 1.2’de gör÷ldüğü gibi, kaynak ÷lke, transit ve hedef ÷lkeler ile ilgili olarak algılanmış ya da gerçek bilgiler üzerinden değerlendirilir. Kişisel faktörler, kişisel nitelikleri (cinsiyet, yaş vb.), sosyal sermaye ise göçmen ağlarını, kaçakçılar ile anlaşılanları, diğer sosyal ve ekonomik kaynakları kapsar. Bu model ayrıca politik faktörleri de vurgulamaktadır.

Özellikle politik olarak yapılan kanuni düzenlemeler, teşvikler ve caydırıcı yaptırımlar bunların arasında yer alabilir. Burada önemli olan durum faktörlerin birbiri ile örtüşmeyeceği ya da kendi içinde geçerli olacaktır. Son olarak, girdiler ve bilgiler, karar alma sürecinde birbirinden bağımsız olan önemli olgulardır (Koser ve Kuschminder, 2016).

Göç kararları, göçmenlerin yasal statüsüne göre ya da zorunluluklarına göre de farklılık gösterebilir. Örneğin “Mülteci” statüsü taşıyan ya da adayı olan bir göçmen ile “ekonomik göçmen” arasında karar farklılığını görebilmek mümkündür.

Var olan literatürde bakıldığında özellikle mülteci sıfatı taşıyabilecek göçmenlerin nereye gidecekleri ile ilgili seçimlerini yapma ve karar mekanizmasını işletmede dört ana sebep görülmektedir (Segrot, 2002):

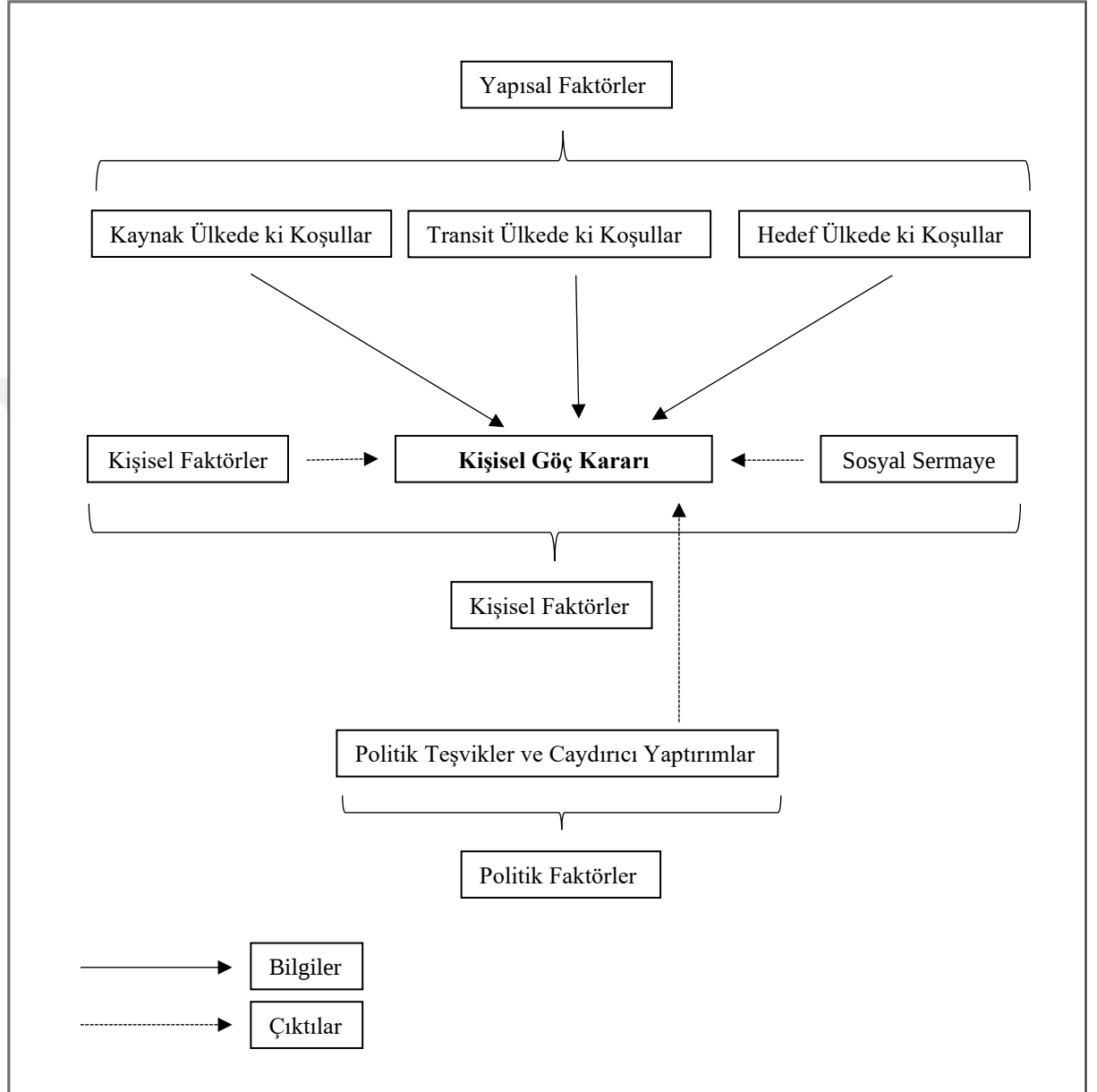
1-İlk olarak, zulümden kaçan insanlar, genel olarak yaşadıkları yeri, kısa zamanda terk etmeye zorlanan, yolculuklarını ya da gidecekleri hedef ülkeleri planlamak için zamanı az olan kişilerdir.

2-İkinci olarak, insanların, ne kadar uzağa seyahat edilecekse, hangi ülkeye gidilecekse ve nasıl ulaşılacaksa, bu durumlara uygun paralarının ve uygun seyahat evraklarının olması gerekir.

3-Üçüncü olarak, ulaşım ağlarının çeşitliliği, vize kısıtlamalarının olması ve diğer göç kontrol mekanizmalarının bazı ülkelere erişim izni verirken bazılarını vermemesi karara etki eden başka faktörlerdir.

4-Son olarak, zorla yerinden edilen kişilerin kendilerini güvenli bir şekilde kendi ülkelerinden çıkaracak ve kendilerini güvenli bir yere götürecek yardımcı kurumların ya da kuruluşların listelerine kaydolmaları gerekmektedir. Bu kurum ve kuruluşların, yerleştirme yapacağı ülkelerle ilgili iyi kararlar vermelerine rağmen, yerleştirme yapılan ülkeler, yerleştirme yapılan kişilerin kararlarını tam olarak yansıtamamaktadır yani planladıkları ülkelere gitmeyebilmektedir. Bu durumda göç eden kişi hangi ülkeye gittiği ile ilgili bilgi sahibi değildirler.

Şekil 1.2. Transit Dönemde Göç Faktörünü Etkileyen Faktörler (Koser ve Kuschminder, 2016,s.7).

Göç kararı, göçün başlangıç noktası olarak görülse de diğer birçok aşamada da dinamik olarak değişebilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi göç sırasında engeller olabilmektedir. Ve bu engeller yeni kararlar almaya neden olabilmektedir. Göçü yöneten ya da karar mekanizması olan kişi, karşılaşılan duruma göre ya da engele göre yeniden karar alabilir. Bu şekilde göç kararı incelemesi yapılmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde, Asya ve Latin göçmenler ile ilgili yapılan bir araştırmada göç öncesi dönemde birçok travmatik durumlarla karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak göçmenlerin travmaları arasında, fiziksel ve cinsel saldırı, savaş, doğal ya da insan yapımı felaketler, suç mağdurları ve buna benzer durumlardır (Li, 2015).

1.8.3 Transit Dönem

Transit dönem, göç döneminde kaynak ülke ile varılmak istenen hedef ülke arasında geçici olarak kalınan yerde geçirilen dönemdir. Genel olarak, göçmenlerin, ülkedeki ekonomik şartlardan ya da zorla yerinden edilme faktörlerinden dolayı geçici olarak yerleştikleri, temel ihtiyaçlarını karşılayabildikleri ve üçüncü bir hedef ülkeye gidene kadar kendilerinin/ailelerinin geçimlerini sağladıkları dönem olarak da tanımlanabilir.

Transit ülkeler göç coğrafyasına bakıldığında, göç veren ülkenin jeopolitik olarak sınır komşusu olan ülkeler olmaktadır. Göç dalgalarının gelmesi ile birlikte transit ülke, gelen göçmenlerin o ülkede belli koşullar altında kalmasına izin verebilmekte ya da karşılaştıkları göç dalgalarına istinaden göçmenlerin hayatlarını idam ettirebilmeleri için bir takım politik ve hukuki alt yapı çalışmaları sürdürebilmektedirler.

Bu dönemde dikkate alınması gereken durumlar: kısa ve uzun süreli tehlikeli veya güvenli yolculuklar, göçmen kampları (Türkiye’de bu terim kullanılmamaktadır. Bunlar yerine “Geçici Barınma Merkezi” ibaresi kullanılmaktadır) ve gözaltı merkezlerindeki (Türkiye’de gözaltı merkezleri ibaresi yerine “Geri Gönderme Merkezleri” ibaresi kullanılmaktadır.) uzun ya da kısa süreli kalışlar, üçüncü bir

ülkenin nihai bir yer değiştirme ya da yerleştirme kararının beklenmesi, hızlı ve son yerleştirme veya son yerleştirme için uzun sürecin yaşanması, yolculuk sırasında ya da transit ülkede kişinin değer verdiği şeyleri ya da kimseleri kaybetmesi (Drachman, 1992). Önceki bölümlerde belirtildiği gibi Türkiye’de bir transit ülke olarak görölmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi göç yönetimin yapılanması için Türkiye’de Geri Gönderme Merkezleri ve Geçici Barınma Merkezleri kurulmuştur. Ayrıca üçüncü ülkelere yerleştirme faaliyetleri de çeşitli sivil toplum kuruluşları aracılığı ile yürütölmektedir. Bu kapsamda Transit Dönem bölümünde “Geri Gönderme Merkezleri”, “Geçici Barınma Merkezleri” ve “Yerleştirme” gibi kavramlara da yer verilmesinin bölümü daha iyi anlatmak için yararlı olabileceği düşünölmüştür. Transit göç kavramı biraz daha irdelendikten sonra bu kavramlara yer verilecektir.

Transit göç, transit alanlar ile de tanımlanabilir. Özellikle, Afrika Bölgesi, Orta Doğu Bölgesi, Yeni Bağımsız Ülkeler (YBÜ) ve Doğu Avrupa bu bölgeler olarak gösterilmektedir. Transit göç ile ilgili olarak dört köşeli bir yapıdan bahsedilebilir: Doğu Köşesi (Rusya, Ukrayna, Belarus, Azerbaycan), Güneydoğu Avrupa Köşesi (Türkiye, Kıbrıs ve Balkan Ülkeleri), Batı Akdeniz ve Atlantik Köşesi (Fas, Cezayir ve Moritanya). Göçmenler, Avrupa Birliği sınırlarına girdikleri zaman dolaşımlarına devam etmektedirler. Bazı kanıtlar Avrupa ülkelerinin de birbirleri için transit alan olduklarını göstermektedir. Örneğin, Yunanistan’dan İtalya’ya, Avusturya’dan Portekiz’e, Macaristan’dan Fransa’ya, Fransa’dan İngiltere’ye olan ve buna benzer göç akımları görölebilmektedir. Transit göç döneminin yaşanacağı ülkelerin altı adet ortak özelliği bulunmaktadır (IMISCOE, 2008):

1-Kaynak ülke,

2-Göç yolculuğu süresince, yol üstünde bulunan ülkeler (Örnek: Rusya, Yemen, Moritanya, Senegal, Mali)

3-Avrupa Birliği ÷lkelerine geçme kpr÷s÷ niteliği taşıyan ÷lkeler (rnek: Ukrayna, Sırbistan, T÷rkiye, Libya, Cape Verde, Fas)

4-İlk Avrupa Birliği ÷lkeleri (rneğin, Slovakya, Macaristan, Yunanistan, Kıbrıs, Malta, İtalya, İspanya). Burada kaynak olarak alınan parçada ilk Avrupa Birliği ÷lkeleri ile asıl kast edilen durum, göçmen akımlarını ilk alan Avrupa ÷lkelerinin olmasıdır.

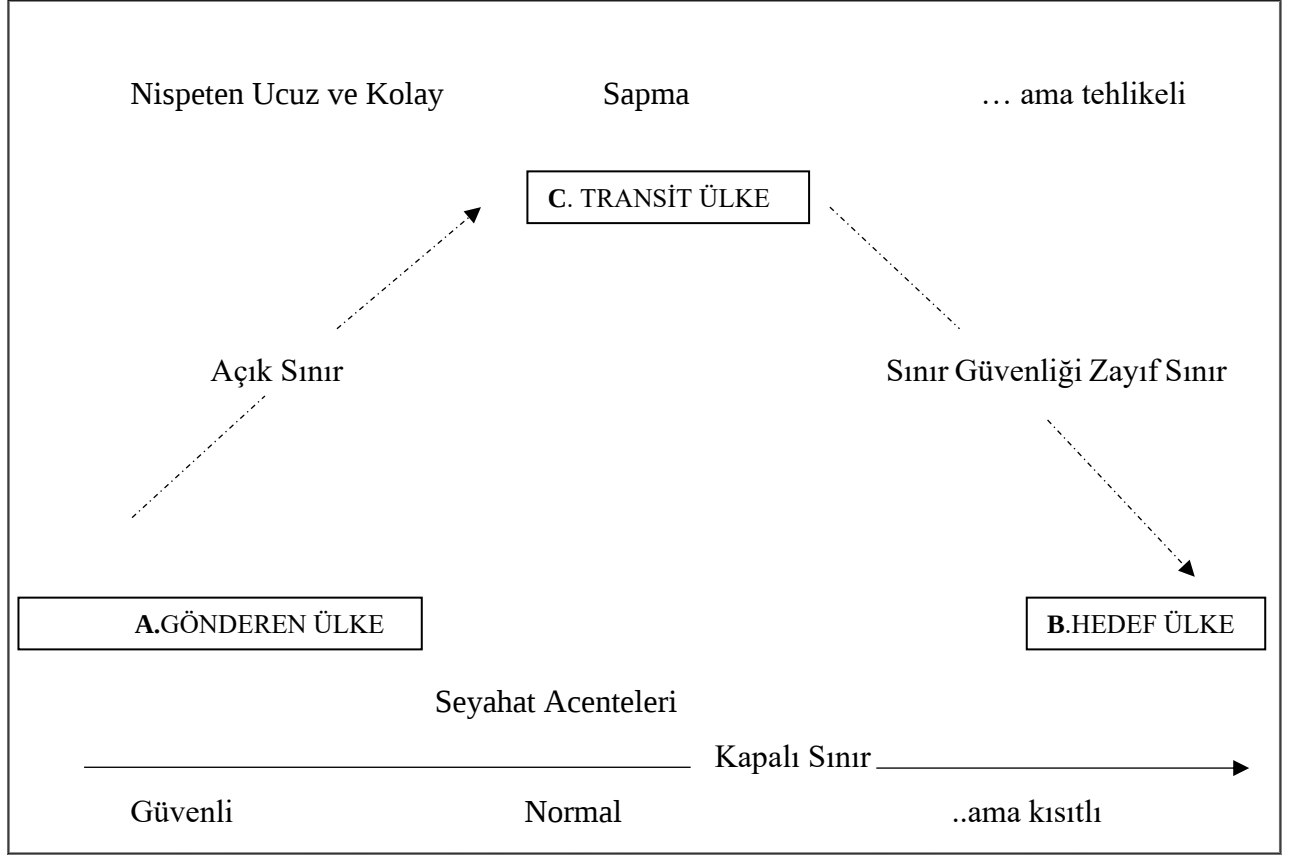
5-G yolcuğunda, göçmenlerin hedeflerinde bulunan ÷lkeye yaptıkları yolculuk esnasındaki diğer Avrupa ÷lkeleri (Avusturya, Almanya, Fransa vb.).

6-Avrupa ÷lkelerinde hedefine varan kişinin Kuzey Amerika'ya geçmesi.

D÷vell, 2008 yılında yapmış olduğu araştırmasında transit g olgusunu daha iyi tanımlamak ve bu durum ile ilgili öneriler geliştirmek için yayınlamış olduğu makalesinde ÷lkeler arasında ki durumu netleştirmek adına Transit G Grafiğini oluşturmuştur. Transit g, direkt olarak A'dan B'ye olmaz. Onun yerine bu modelde A'dan C'ye oradan da B'ye olduğu gr÷lmektedir.

Transit g özellikle sınır g÷venlikleri ile de doğrudan ilgili olabilmektedir. Bu bağlamda transit g döneminin yaşılanmasında ki temel etmenlerden birisinin de özellikle Avrupa Birliği b÷nyesinde artan sınır g÷venliği kontrollerinin olması gösterilebilir. Başıta d÷ş÷k yetenekli göçmenler olmak ÷zere, bazı g gruplarının Avrupa Birliği sınırlarını yasal yollardan geçmesi her geçen g÷n zorlaşımaktadır (D÷vell, 2008).

Şekil 1.3. Transit Göç Döngüsü (Düvell,2008)

Transit dönem ile ilgili olarak Geri Gönderme Merkezi, Geçici Barınma Merkezi ve Yerleştirme ile ilgili olarak ayrı başlıklar altında incelemeler yapılacağı daha öncede belirtilmişti. Bu kapsamda, bahse konu kavramlar bu bölümde ele alınacaktır.

1.8.3.1 Geçici Barınma Merkezi

Yerinden zorla edilen göçmenlerin, geçici olarak ikamet ettiği, üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar korunaklı bir ortamda kalmaları ve kendilerini güvende hissedecekleri, temel ihtiyaçlarının karşılandığı (sağlık, gıda, barınacak yer, vb.),

bünyesinde temel düzeyde eğitim, sağlık ve uyum aktivitelerinin yer aldığı, kâr amacı gütmeyen ve devlet destekli geçici ya da kalıcı toplu konaklama birimlerine Geçici Barınma Merkezi denilebilir. Birçok literatürde göçmen toplanma merkezi, sığınmacı kampı ya da mülteci kampı olarak geçse de bu çalışmada, Geçici Barınma Merkezi ibaresi kullanılacaktır.

Global olarak bakıldığında özellikle Dünya'nın iç istikrarsızlıkları olan ülkelere komşu yerlerde birçok barınma yeri ya da mülteci kampı adı altında yerleşim birimlerinin kurulduğunu görmek mümkündür. Bu kapsamda bazı barınma merkezleri ile ilgili kısa notların çalışmada geçmesinin daha uygun olduğu değerlendirilmesine varılmıştır.

Kutupalong Mülteci Kampı, Myanmar'dan kaçıp Bangladeş'e gelerek, Cox's Bazaar kenti yakınlarında bulunan Naymar Guna bölgesinde yaşayan Rohingya Müslümanların yaşadığı yerleşim birimidir. Buralarda kerpiç, naylon ve bambulardan oluşan yapılar içinde yaşamaktadırlar. Myanmar ile Bangladeş'in sınır komşuları olduğu bilinmektedir.

Myanmar, Rohinhgyada yaşayan ve inançları dolayısı ile yerlerinden edilen insanlar 1990'lı yıllardan bu yana milyonların üzerinde göç dalgası olduğu bilinmektedir. Rohingya, Myanmar'da bulunan ve vatansız Müslümanların yaşadığı yerdir. Burada ki en büyük kitlesel göç, 25 Ağustos 2017 yılında gerçekleşmiştir. Myanmar'ın Rakhine eyaletinde şiddet olaylarının baş göstermesi ile birlikte 723.000 kişi Bangladeş ülkesinde sığınma talebinde bulunmuştur. Özellikle krizin ilk üç ayında büyük göç dalgaları oluşmuştur. 2018 ilk yarısında da 12.000 kişi Bangladeş'e gelmiştir. Bangladeş'e ulaşanların çoğu kadın ve çocuklardır. Çocukların %40'ı 12 yaşının altındadır. Bunlar dışında kalan kişilerin ise temel ihtiyaç ve sağlık yardımına ihtiyacı vardır (UNHCR, 2019).

Rohingyalı yerinden edilen mağdur göçmenler, Kutupalong ve Nayapara eyaletlerinde kurulmuş olan iki ana mülteci kampına rastgele dağılmışlardır. Bu yerlerde de kaynaklar limitli veya tükenmeye yüz tutmaktadır. Ayrıca alt yapının güçlü olmaması nedeniyle doğal felaketlerden etkilenilmektedir (UNHCR,2018).

BMMYK, bu durumla ilgili olarak “Bangladeş Mülteci Acil Durumu (Bangladesh Refugee Emergency)” planını geliştirmiştir. Bu yerleşim kampı ile ilgili olarak raporları ve güncel sayıları paylaşan BMMYK, son raporunu 31.03.2019 tarihinde yayınlamıştır. Söz konusu yerleşimde 16 ayrı alt yerleşim birimi bulunmaktadır. BMMYK ile diğer sivil toplum kuruluşlarının ortaklıkları ile hizmetler sürdürülmektedir. En son yayınlanan rapora göre yerleşim birimlerinde ikamet eden toplam yerinden edilmiş göçmen sayısı 433,735’tir. Burada tam 107 adet sivil toplum kuruluşu ya da devlet kuruluşu hizmet vermektedir. Göç yerleşiminde birçok sektörde yardımlaşma ve koordinasyon olmaktadır. Bu sektörler: yerleşim birimi yönetimi, koruma birimi, çocuk koruma birimi, LGBT birimi, eğitim, sağlık, beslenme, yemek, temizlik, çevre düzenleme ve değerlendirmedir (UNHCR, Bangladesh, 2019).

Göçmenler için kurulan bir diğer yerleşim yeri, Bidibidi (Uganda) Mülteci Kampı’dır. Yumbe bölgesinde bulunan yerleşkede 270.000 civarında yerinden edilmiş göçmen bulunmaktadır. Sudan bölgesindeki çatışmalar ile birlikte ekonominin bozulması ve gıda eksikliğinin 2016 yılında iyice kendisini hissettirmesi ile kurulmuştur (Narangu, 2017).

Dadaab göçmen yerleşkesi güncel olarak 235.269 yerinden edilmiş kişiye ev sahipliği yapmaktadır. Dabaab göçmen yerleşkesi dört bölümden oluşmaktadır. İlk yerleşke, 1991 yılında Somali’de başlayan iç savaş nedeniyle sınır komşusu olan Kenya’da kurulmuştur. İkinci büyük göç dalgası ise ülkede meydana gelen kıtlık ve kuraklık nedeniyle 2011 yılında meydana gelmiştir. Bu göç dalgası ile birlikte 130.000

kişi yerleşkelere gelmişlerdir. Dabaab'ın dört parçadan olan yerleşkeleri Dagahaley, İfo, İfo 2 ve Hagadera'dır (BMMYK, Resmi Web Sitesi, Erişim:29.04.2019).

Yukarıda bilgileri verilen göçmen yerleşimlerinin dışında Kakuma, Kigama, Jabalia, Zaatori, Yida ve Katumba yerleşkeleri Dünya'nın önde gelen geçici göçmen yerleşimleridir. Her ne kadar bu krizlerin ve anlaşmazlıkların geçici olduğu varsayılarak, geçici çözüm olarak görülen bu yerleşkeler zamanla daimi barınaklar olma durumuna gelmişlerdir. Yapılan incelemelerde bu tür geçici barınma merkezi olma özelliği olan yerlerin ortak özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bunlar:

1-Geçici göçmen barınma merkezleri, genel olarak i çatışma, ülkede ki iç karışıklıklar ya da ülkede meydana gelen kıtlık ve kuraklıklar nedeniyle sınırı olan güvenli ülkede kurulmuşlardır.

2-Geçici göçmen barınma merkezleri, genel olarak kitle glerinin parçalı şekilde olmasına bağlı olarak yapısı oluşmaktadır. Göçmen akımları, göçmen yerleşkesinin belirli parçalara ayrılmasına neden olabilir.

3-Geçici göçmen barınma merkezleri, genel olarak g kapsamında misyon görevi sürdüren sivil toplum kuruluşları tarafından işletilmektedir. Ancak misyon görevlerinin yrtlmesi ve desteklenmesi ile ilgili olarak sınırları içinde bulunduğu hkmetin iznini almalıdır.

4-Geçici barınma merkezlerinin fiziksel yapılarına bakıldığında genel olarak baraka, kerpiç ya da naylon evler bulunmaktadır. Göçmenler yaşamlarını buralarda sürdürmektedirler.

5-Geçici barınma merkezleri her ne kadar geçici amaçla kurulsa da buradaki yaşamların kalıcı olduğu görülebilmektedir.

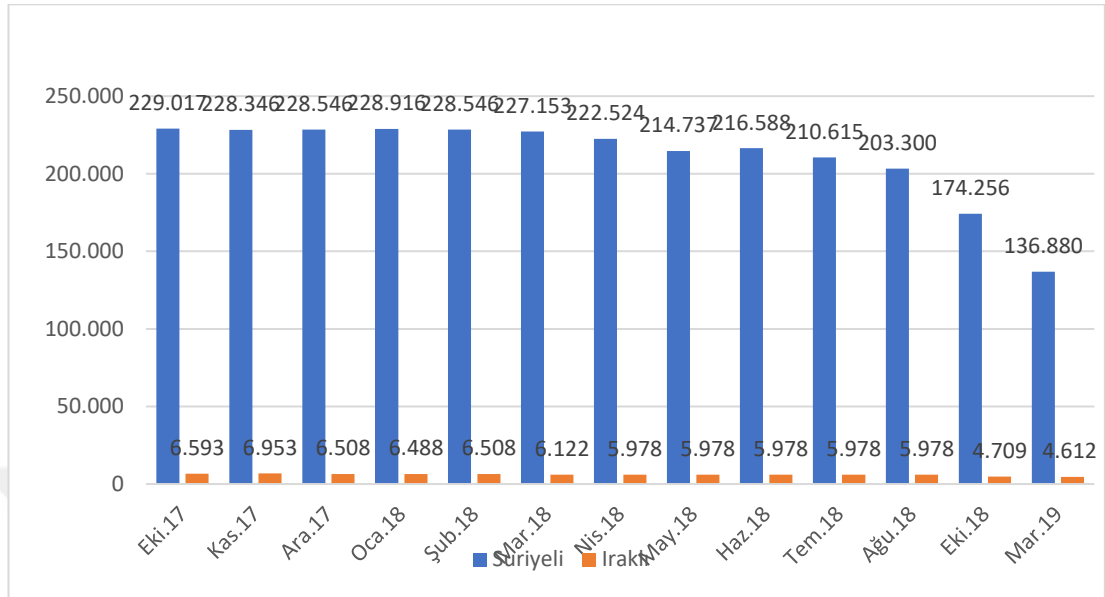
6-Geçici barınma merkezlerinin kurulması sırasında sınıra yakın yerler seçilmiş, bu şekilde her türlü ulaşım yolu ile (yaya ya da motorize) merkezlere ulaşımın sağlanması için çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca yerleşim içinde özellikle sağlık olmak üzere diğer temel ihtiyaçların sağlanması için tesisler kurulmuştur.

Türkiye’de de özellikle Suriye’de yaşanan iç karışıklık ve bölgesel istikrarsızlıklar dolayısı ile yoğun şekilde oluşan göç akımları nedeniyle sınır illerde geçici barınma merkezleri kurulmuş ve işletilmesi ile ilgili sorumluluklar AFAD’a verilmiştir. Bununla ilgili olarak “Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi Hakkında Yönerge” 04.11.2015 tarihinde yürürlüğe konulmuştur.

Söz konusu Yönerge kapsamında “Geçici Barınma Merkezleri”, ülkesinden yaşadıkları iç karışıklıklar nedeniyle yerinden edilmiş, geldiği ülkenin güvenli olmamasından dolayı dönmeleri mümkün olmayan, topluluk halinde sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancıların barınma ve temel insan ihtiyaçlarının tedarik edilmesi amacıyla hizmet veren merkezler olarak tanımlanmıştır.

GİGM tarafından 13.10.2014 tarihinde çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği’nde de Geçici Barınma Merkezlerine yer verilmiştir. Bu Yönetmeliğin 38. Maddesinde, Geçici Barınma Merkezlerinde Sağlanacak Hizmetler, başlığı altında merkezde kalan ihtiyaç sahiplerinin ülkelerine dönene kadar alacakları hizmetlere vurgu yapılmıştır. Buna göre geçici barınma merkezlerinde bulunanlara beslenme, barınma, sağlık, sosyal yardım, eğitim ve benzeri hizmetlerin sağlanacağı yer almıştır.

Çizelge 1.8 2017-2018-2019 Geçici Barınma Merkezi Sığınmacı Sayısı

Çizelge 1.8’deki verilerde, AFAD tarafından hazırlanan raporlarda belirtilen sayılara istinaden elde edilmiştir. Her ne kadar geçici barınma merkezi olarak isimlendirilse de kalıcı olarak ikametlerin olduğu da değerlendirilebilir. Ayrıca verilere bakıldığında Irak uyruklu göçmenlerinde bu birimlerde ikamet edilmelerine izin verildiği görülebilmektedir. Geçici Barınma Merkezlerinde Suriyeli sayısında değişimli bir grafik görülmekteyse de Iraklı sayısında değişim nadiren görülmektedir.

GİGM’nün resmi web sitesinde yaptığı 25.04.2019 tarihli güncel bilgilendirmeye göre Geçici Barınma Merkezinde kalan Suriyeli sayısı 136.880, Geçici Barınma Merkezi haricinde yaşayan Suriyeli sayısı 3.468.735, toplam ikamet eden Suriyeli sayısı 3.605.615’tir (GİGM,2019).

Çizelge 1.9. Geçici Barınma Merkezleri ve Barınma Tipleri (GİGM Web Sitesi, <https://www.goc.gov.tr/geri-gonderme-merkezleri33>)

İller	Geçici Barınma Merkezi	Barınma Tipi
Hatay	Altınözü Konteynerkenti	Konteyner
	Yayladağı Konteynerkenti	Konteyner
	Apaydın Konteynerkenti	Konteyner
	Güveççi Çadırkenti*	Çadır
Gaziantep	İslahiye Çadırkenti*	Çadır
	Karakamış Çadırkent*i	Çadır
	Nizip 1 Çadırkenti*	Çadır
	Nizip 2 Konteynerkenti	Konteyner
Şanlıurfa	Ceylanpınar Çadırkenti	Çadır
	Akçakale Çadırkenti	Çadır
	Harran Konteynerkenti	Konteyner
	Suruç Çadırkenti	Çadır
Kilis	Öncüpınar Konteynerkenti	Konteyner
	Elbeyli Beşiriye Konteynerkenti	Konteyner
Mardin	Midyat Çadırkenti*	Çadır
Kahramanmaraş	Merkez Konteynerkenti	Konteyner
Osmaniye	Cevdetiye Konteynerkenti	Konteyner
Adıyaman	Merkez Çadırkenti	Çadır
Adana	Sarıçam Konteynerkenti	Konteyner
Malatya	Beydağı Konteynerkenti	Konteyner
(*) Geçici Barınma Merkezi faaliyetlerine geçici olarak son vermiştir.		

Çizelge 1.9 incelendiğinde barınma şekillerinin çadır ve konteyner şeklinde olduğunu görmek mümkündür. Bazı geçici barınma merkezlerinin kapatıldığını görmekte mümkündür. Bunun nedeninin merkezlerde yaşayanların oranındaki düşüklük ve maliyet açısından avantajlı duruma gelmek için bazı merkezlerin geçici olarak kapatıldığı değerlendirilmektedir.

1.8.3.2 Geri Gönderme Merkezleri

Sınır dışı etmek ve idari gözetim altında tutmak amaçlı merkezler özellikle düzensiz göçmenlerin olduğu coğrafyada daha fazla bulunmaktadır. Geçici Barınma Merkezleri her ne kadar sınırlarda olsa da Geri Gönderme Merkezleri hem sınırda hem de ülkenin çeşitli yerlerinde bulunmaktadır.

Genel olarak düzensiz göç vakalarında rastlanan durumların idari gözetimi gerektirdiği söylenilebilir. Yine aynı Kanunun Geri Gönderme Merkezleri başlıklı 58. Maddesinin 1. Fıkrasında “İdari gözetime alınan yabancılar, geri gönderme merkezlerinde tutulurlar” hükmü bulunmaktadır.

Geri Gönderme Merkezleri ile ilgili olarak idari gözetim kavramının bilinmesi ve hangi şartlarda vuku bulduğunun kısaca ele alınması gerekebilir. İdari gözetim birçok devlet tarafından uygulanan bir tedbirdir. Belirli şartların varlığı olması durumunda sınırdan geri çevirme, sınır dışı etme ve uluslararası koruma başvuru prosedürlerinin işletilmesi için uygulanan bir tedbirdir. (Kuşçu, 2017).

İdari gözetim, sınırdan geri çevirme veya sınır dışı etme işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi için uygulanan bir tedbir yöntemidir. Ayrıca yabancıların özellikle de havalimanlarında transit bölgelerde tutulması (transit zone detention) da idari gözetim teşkil edilebilir (Ekşi, 2014).

Yukarıda bahsedildiği gibi idari gözetim ve buna bağlı olarak geri gönderme merkezlerini dünyanın birçok ülkesinde görebilmek mümkündür. Türkiye’ye komşu olan ülkeler arasında, İspanya ve İtalya’nın sınır güvenlik tedbirlerini arttırmaları ile birlikte düzensiz göçe en çok maruz kalan ve Avrupa’ya ulaşmada Türkiye üzerinden

bir etkili bir yol olan Yunanistan'ın geri gönderme merkezlerinin de yasal olmayan göç ile mücadele etmede önemli bir yeri olduğunu söylemek mümkündür.

2018 yılı Yunanistan İdari Gözetim Raporu'ndan birkaç bilgi aktarmanın yararlı olacağı düşünülmüştür. Yunanistan, maruz kaldığı göç dalgalarının etkisi ile geri gönderme merkezlerinin yapılanmasında yenilemelere gitmiştir. Ayrıca geri gönderme merkezlerinin yanında polis ve sınır güvenlik muhafızlarının da idari gözetim yetkilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Gelen göçmenlerin kimliklerinin belirlenmesi ve geçici olarak barınmalarının sağlanması için birçok geri gönderme merkezi kurulmuştur. Ayrıca Atina Havaalanı'nda da geri gönderme merkezi kurulmuştur (Global Detention Project, Greece Report, 2018). İdari gözetim ile ilgili olarak Küresel İdari Gözetim Projesi (Global Detention Project) kapsamında her ülke ile ilgili bilgi ulaşılabilir hale getirilmiştir.

GİGM tarafından, Geri Gönderme Merkezlerinde, sağlık hizmetleri, iletişim ve kanuni yardım alma hizmeti, BMMYK görevlileri ve konsolosluk yetkilileri ile görüşme, hassas gruplara yönelik özel uygulamalar (refakatsiz çocukların ve ailelerin ayrı yerde barındırmalarının sağlanması), merkezde kalan çocukların temel eğitim haklarından yararlanması için gerekli prosedürler gerçekleştirilmektedir.

Bunun dışında yine GİGM'ce hazırlanan "Geri Gönderme Merkezleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönerge" kapsamında hizmetler daha belirgin hale getirilmiştir. Merkezlerde sabah, öğlen ve akşam olmak üzere yemek hizmeti verilmektedir. Bununla beraber kalınan yerlerde hijyenin sağlanması için temizlik hizmetleri, sağlık hizmetleri, kişisel eşyaların temizliğinin sağlanması için çamaşırhane hizmetleri, barınanların ihtiyaç duyması halinde kıyafet yardımı, kantin hizmetleri, açık havadan yararlanma ve sosyal aktivite hizmetleri, kitaplık ve kütüphane ve haberleşme hizmetleri merkezlerde sunulmaktadır. Bununla birlikte Geri Gönderme Merkezlerinde psikososyal desteğe ihtiyaç duyan barınanlarla hizmetlerin

Çizelge 1.10 Geri Gönderme Merkezleri ve Kapasiteleri (GİGM, Resmi Web Sitesi, Erişim: 01.05.2019).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünce İşletilen Geri Gönderme Merkezleri		
Sıra No	İl	Kapasite
1	Adana	80
2	Ağrı	40
3	Antalya	170
4	Aydın	564
5	Çanakkale	400
6	Edirne	500
7	Erzurum (1)	750
8	Erzurum (2)	750
9	Gaziantep	750
10	Hatay	192
11	İstanbul (Silivri)	270
12	İstanbul (Binkılıç)	120
13	İstanbul (Tuzla)	900
14	İzmir	750
15	Kayseri	750
16	Kırıkkale	200
17	Kırklareli	750
18	Kocaeli	250
19	Malatya	250
20	Muğla	88
21	Van	392
22	Van (Kurubaş)	750
23	Iğdır (Geçici)	2.090
24	Osmaniye (Düziçi) Geçici	4.000
Toplam		16.116

prosedürlerinin ve yeterliliklerinin belirlenmesi için “Geri Gönderme Merkezleri Psikososyal Destek Hizmetleri Yönergesi” hazırlanarak uygulamaya konulmuştur.

GİGM’nün hazırlamış olduğu 2016 Göç Raporu’na göre 19 ilde, 6780 kişi kapasiteli Geri Gönderme Merkezleri bulunmaktaydı ve yine bu Rapora göre 174.466 adet düzensiz göçmen yakalandığı belirtilmiştir.

GİGM’nün Resmi Web sitesinde 29.01.2019 tarihli bilgi güncellemesine istinaden verilen bilgilerde 24 ilde, 16.116 kişi kapasiteli Geri Gönderme Merkezleri hizmet vermekte olup güncel düzensiz göç sayısı 2018 yılı için 268.000 ve 2019 yılı içinse 77.842’dir. Ayrıca 7 adet 3150 kişi kapasiteli Geri Gönderme Merkezinin planlaması yapılmıştır. Dolayısı ile düzensiz göçmenlerdeki artışlara bağlı olarak geri gönderme merkezleri ve kapasiteleri de arttırılmıştır.

Transit alan ile ilgili olarak özellikle dünya ülkelerinde havaalanlarında bekletilme yerleri ya da geri gönderme merkezleri kurulabilmektedir. Yatırım programında olan merkezlerden birisi de 200 kişilik kapasitesi ile İstanbul 3. Havalimanı geri gönderme merkezidir.

Geçici Barınma Merkezleri ve Geri Gönderme Merkezleri, transit dönemde göçmenlerin barınması ya da göç yönetiminin yürütülmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

1.8.3.3 Yeniden Yerleştirme İşlemleri

Koruma arayan göçmenlerin, kendilerini çeşitli şartlara göre kabul eden ülkeye transfer edilmesine yeniden yerleştirme adı verilmektedir. Göçmenler/ mülteciler genel olarak mülteci statülerinde ya da uzun zamanlı oturma izini ile kabul edilirler. Bir çok durumda ülkeler tarafından direk vatandaşlıkta verilebilmektedir. Bu nedenle yeniden yerleştirme, mültecilerin korunması için uzun dönemli bir tedbirdir (European Commision Erişim:02.05.2019).

Yeniden yerleştirme, özellikle göç ile ilgili olarak gelişen acil durumlardaki önemli stratejilerindendir. Yeniden yerleştirmede, yerinden edilmiş ya da ihtiyaç sahibi insanların paydaşlar veya uluslararası göçmen servisleri aracılığı ile kabul eden ülkelere göçmenlerin yerleştirilmesi yapılmaktadır (İOM, 2019).

Yeniden yerleştirme işlemleri, küresel düzeyde başta BMMYK ve diğer paydaş olan sivil toplum kuruluşları aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda özellikle “mülteci” statüsünde yer alan göçmenlerin yerleştirilmeleri yapılmaktadır. Statüler ile ilgili olarak bilgilendirmeler bu çalışmanın hukuki bölümünde ele alınacaktır. Yeniden yerleştirmede önemli olan bir diğer nokta da yerleştirmeyi kabul eden ülkelerin paydaş olarak işlemlerde yer almasıdır.

BMMYK tüzüğü BMMYK’yı Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi şartları içerisinde mülteci olarak belirtilen kişilere yardım ve koruma hizmetlerini sağlamakla görevlendirmiştir. (Uzun, 2016).

Türkiye’nin daha önce transit ülke konumunda olduğu bu çalışmada dile getirilmişti. Bu bağlamda BMMYK ile Türkiye ile yeniden yerleştirme ile ilgili

koordinasyon bulunduğu söylenebilir. Özellikle Suriye’den gelen göç dalgaları ile baş etme ve külfet paylaşımı noktasında Avrupa Birliğı’nin destekleme çabalarına yönelik vaatleri ve uygulamaları yazılı basında da sürekli yer almaktadır.

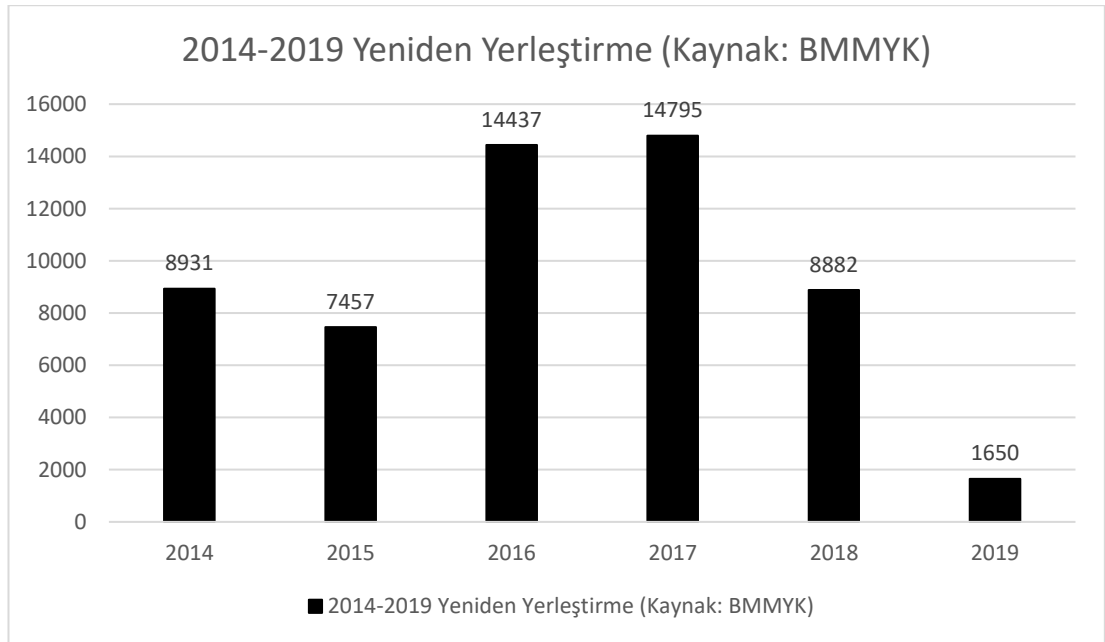
BMMYK’nin Türkiye’deki mülteci statüsündeki yabancıları yerleştirmesi ile ilgili raporunda, 2018 yılında, Türkiye’deki göçmenlerin %0,5’inin yeniden yerleştirilmesi gerektiğı, ayrıca Suriyeli geçici korunanlardan %10’u (350.000 civarı) yeniden yerleştirilme ihtiyacı içindedir. Diğer uyruklardan da yerleştirilme ihtiyacı bulunanların sayısının 25.000 civarı olduğı vurgulanmıştır. Ayrıca raporda 2015 yılından bu zamana kadar 120.000 Suriyelinin yerleştirilmesi için koordineli bir çalışmanın Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ile BMMYK arasında devam ettiğı, 2017 yılından beri durumu hassas olan mülteciler ile ilgili BMMYK’nın desteğı ile GİGM’nün çalışmalar yürüttüğü ve yerleştirmelerde etkin rol oynadığı, Suriye krizinden Haziran 2018 tarihine kadar BMMYK Türkiye ofisi 56.702 Suriyelinin yeniden yerleştirme sürecini başlatmış ve bunlardan 27.478’inin yeniden yerleştirmesinin yapıldığı belirtilmiştir (BMMYK,2018).

Türkiye’de yeniden yerleştirme prosedürlerinde iki çeşit yol izlenilmektedir. Bunlar yeniden yerleştirme prosedürleri ve birebir formülü prosedürleridir. Yeniden yerleştirme prosedürlerinde, korunmaya muhtaç ve özel ihtiyaç sahibi kişilere odaklanılır. Yapılan değerlendirme sonucunda da ihtiyaç sahibi olanlar yerleştirme programına alınmak üzere aday olarak gösterilmektedir. Valilikler aracılığıyla GİGM’ne bildirilen listeler gerekli inceleme ve değerlendirmeler yapıldıktan sonra BMMYK ile paylaşılmaktadır. BMMYK tarafından yerleştirme ülkelerine sunulur. Gerekli değerlendirmelerin yapılmasının ardından bu ülkeler tarafından kabul edilen kişiler, Türkiye’den çıkışlarına izin verilmesi amacıyla GİGM’ne bildirilmekte ve çıkışına engel bir durumu olmayan kişilerin çıkışlarına izin verilmektedir. Ülkelerde ki kritik duruma bakılarak yeniden yerleştirme kotaları özel olarak değerlendirilebilir ve bu kotalar dikkate alınarak ülkeler ile görüşülmektedir.

GİGM'nün Resmi Web Sitesindeki verilere göre 2014-2019 yılları arasında toplamda 15.111 Suriyelinin yeniden yerleştirmesi gerçekleştirilmiştir. En fazla yerleştirmenin Kanada tarafından yapıldığını söylemek mümkündür. Verilere göre Kanada doğrudan (2.645) ve BMMYK aracılığı ile (4.126) olmak üzere toplamda 6771 adet yerleştirme yapmıştır. Amerika Birleşik Devletleri (3920) ve Norveç (1926) sonraki en fazla yerleştirme yapan ülkelerdir. Bu üç ülkenin yapmış olduğu toplam yerleştirme sayısı 12.617'dir. Toplam yerleştirmenin yüzde 83 ü bu ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir.

05.02.2019 tarihi itibarı ile Türkiye'de 3.603.088 Suriyelinin kayıtlı olduğu düşünüldüğünde, 2014-2019 yılları arasında yeniden yerleştirilen Suriyelilerin oranı kayıtlı Suriyeli sayısının %2.38'idir. Küresel sosyal sorun olarak görülen ve külfet paylaşımı ilkesine dayalı olarak çözülmesi gereken göç sorununa dünya ülkeleri 5 yılda %2.38 oranında katkı sağlamışlardır.

Çizelge 1.11 2014-2019 Yılları Arasında Bütün Uyruklara Dayalı Yerleştirme İstatistikleri (Erişim Tarihi :07.05.2019)

BMMYK'nin Resmi Web sitesinde yer alan yeniden yerleştirme verileri araştırmacı tarafından analiz edilmiştir. Analiz, yeniden yerleştirme başvuru merkezi Türkiye olarak baz alınmış, kaynak ülkesi ve yerleştirilme ülkesi göstergeleri bakımından incelenmiştir. 2014 yılı ile 2019 yılı arasındaki yeniden yerleştirme hareketlilikleri gözlemlenmiştir. Bu analize göre bu yıllar içerisinde çeşitli uyruklardan 56.152 adet yeniden yerleştirme gerçekleştirilmiştir. En çok yerleştirilen uyruk Suriye ve Iraklılardır. Bunları İran, Somali, Afganistan, Eritre, Sudan ve diğer uyruklardan göçmenler izlemektedir. 2014-2019 yılları arasındaki yeniden yerleştirme sayıları Çizelge1.11'de gösterilmiştir.

1.8.4 Göç Sonrası Dönem

Göç sonrası dönem (Post-Immigration Phase), göçmenlerin transit ülkeden ya da kaynak ülkeden direkt olarak, gitmek istedikleri ya da çeşitli kurumlarca yerleştirildikleri ülkelere gitmeleri ile başlamaktadır. Bu dönemde göçmenler arzu edilen hedeflerine ulaşmakta ve kültür olarak farklı coğrafyada yaşamaya başlamaktadırlar.

Göç sonrası dönemde en önemli faktörler çevre idaresi, finansal zorluklar, sosyal izolasyon ve ırkçılığın etkisidir. İlk ana zorluk çevre idaresidir. Yeni dil öğrenmek, yeni kültür hakkında bilgi edinmek ve kaynaklara erişim için uygulamaların neler olduğunu öğrenmek göç eden kişilerin göç sonrası dönemde zorlanacağı konular olabilmektedir. Dil konuşma sorunsalı sosyal hayata katılımı direk olarak etkilerken eğitim alma ve iş görme konusunda da çeşitli aksaklıklar yaşanabilmektedir. Bunun yanında ırkçılık ve kötü davranışla mücadele etme durumları ile karşılaşabilmektedir (Khawaja, Nigar G., 2008). Göç sonrası yapılan çalışmalarla ilgili olarak yapılan incelemelerde genel olarak yeni yaşam ve ekolojik faktörler kapsamında stres faktörlerinin etkin olduğu görülebilmektedir.

Göç öncesi dönem, transit dönem ve göç sonrası dönem bir süreci gerektirmektedir ve bu süreç yorucu ve stresli olabilmektedir. Bütün göçmenler, kendilerinin seçimi olan ya da başka kurumlar aracılığı ile yerleştirildikleri ülkede hayat kalitelerini etkileyen zorluklarla ya da süreçlerle karşılaşabilmektedirler. Buna ek olarak kültürel farklılıkları olan bir topluluğa yerleştirilen göçmenler meydana gelen kültürel farklılıklardan etkilenebilmektedir. Stresli göç aşamaları sonrasında algılanan ayrımcılık, dışlanma, ön yargı, medyada ki negatif görüşler, bulundukları ülkenin dil yeterliliğinin olmaması ve kültürel farklılıklar gibi sorunlar yaşanabilmektedir (Simic ve Balint, 2018).

Aragona ve diğerlerinin (2012) göç sonrası yaşam zorluklarının, göçmenlerin yaşamış olduğu post travmatik stres bozukluğuna etkilerini araştıran çalışmalarında 288 kişi ile yaptıkları görüşmelerde yaşam zorluklarını şu şekilde özetlemektedirler: en önemli zorluğun başlangıcı “çalışma izin hakkının olmaması” (% 38.6), yoksulluk (% 34.5), “iş bulma durumlarının ya da yeterliliklerinin olmaması” (% 33.8), “acil durumlarda eve dönememek (kaynak ülkelerine dönüş kast edilmektedir)” (% 32), “memleketlerinde kalan aileleri ile ilgili endişe duymaları” (% 29.9). Bu çalışma İtalya’da gerçekleştirilmiştir. Burada çalışma izin hakkının olmaması durumu resmi olarak çalışma prosedürü ile ilgilidir. Bu durum tamamen yasal statülerin olması ile ilgilidir. Belgesiz ve yasal olmayan göçmenlerle ilgili olarak bu prosedürlerin yasal olarak gerçekleşmesi imkansızdır. Buna rağmen, belgesiz göçmenler yine de az riskli olan ve sözleşmesiz işlerde çalıştırılabilmektedir.

Laban ve diğerlerinin (2006) yapmış olduğu çalışmada göç sonrası yaşanan durumlar ile ilgili bazı bulgulara ulaşılmıştır. Söz konusu yaşanan problemler: ailesel faktörler, ayrımcılık, mültecilik prosedürleri, sosyal ve ekonomik yaşam şartları, inanç çevresi ve bunların yanında dil problemleri, çalışma izinlerinin olmaması ve düşük düzeyde çalışma gibi faktörler mevcuttur. Aile ilgili faktörler, aile üyelerinin kaybı, kaynak ülkede olan aileye duyulan özlem, acil durumlarda eve gidememek ve yalnızlıktır. Ayrımcılık ile ilgili faktörler ise, toplumda genel ayrımcılık, ayrımcı

söylemler ve iş hayatında ki ayrımcılıklardır. Bir diğer ele alınan faktör ise mültecilik prosedürleri ile ilgili faktörlerdir. Burada ise oturma izini alamama, uzağa gönderilme ya da sınır dışı edilme, gelecek ile ilgili belirsizlik durumları söz konusudur. Sosyal ve yaşam koşulları ile ilgili faktörlerde, kişisel finansal problemler, aileye karşı ekonomik sorumluluklar, ev giderleri problemleri, çocuklar için güveli çevre eksikliği ve özel yaşam ile ilgili sorunlar tespit edilmiştir. Bir başka boyutta inanç çevresi ile ilgili bulgulardır. Buna göre sosyal ağların eksikliği ve iletişimin olmaması, aynı dini mensubiyete sahip insanlar ile iletişimin eksikliği, inanç toplantılarının ya da ayinlerinin eksikliği inanç boyutunda önemlidir.

Western Sidney Üniversitesinde, Renzaho ve Dhingra tarafından yapılan çalışmada (2016) göç sonrası dönem ile ilgili bazı önemli noktalara vurgu yapılmıştır. Çalışmada göç sonrası döneme etki eden en önemli durumlar: Dil engeli, güç dengelerinin ve cinsiyet rollerinin değişimi, nesiller arasında kültür aktarımının azalması, sosyal, ekonomik ve istihdam statüsündeki değişiklikler, kültürleşme ve toplum değişiklikleri, dışlanma ve erkek göçmenlerin kimlik sorunu, yerleştirme birimleri ve ayrımcılık şeklinde ele alınmıştır. Dilbilgisinin olmaması göçmenlerin daha geniş toplumlara karışma, hizmetlere ulaşma ve istihdam edilmelerinin önündeki büyük engellerdendir. Göçmenler genel olarak ataerkil aile yapısına sahiptirler. Aile içi dinamikler, cinsiyet tanımları ve ailedeki roller bellidir. Kadınların biraz daha ekonomik bağımsızlıklarını kazandıkları da elde edilen bulgular arasındadır. Yerleştirme birimlerinin çalışmalarında göçmenlerin yaşam şartlarını (iş bulma, ikamet edinme ve temel ihtiyaçlarını karşılama) etkilediği belirtilen önemli noktalar arasındadır.

Genel olarak göç sonrası dönem değerlendirildiğinde, yerleştirilen ya da diğer yollarla ülke değiştiren göçmenlerin yeni yere uyumları ve hayatlarını sürdürmeleri için başatme mekanizmalarını geliştirmeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Göç sonrası dönemlerle ilgili olarak özellikle dil konusundaki eksikliklerin göçmenler için önemli

bir sorun teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Göç sonrası dönem ile ilgili olarak uyum, sosyal kabul ve bu kapsamda incelenecek diğer konular ayrı bir başlıkta ele alınacaktır.

1.9 Göç Hukuku

Göç olgusunun küresel bir sosyal sorun olması, bölgesel istikrarsızlıkların ya da çatışmaların olması nedeniyle ülke içinde ya da ülkeler arasında kitlesel boyutlara varan göç hareketlerinin gerçekleşmesine neden olmuştur. Ülkelerin bir yandan uluslararası göç antlaşmalarına taraf olmaları aynı zamanda ülke sınırları içerisinde göç yönetiminin gerçekleştirilmesi için hukuki alt yapılarının oluşturulması gerekmektedir. En basit örneği ile Türkiye, maruz kaldığı göç dalgalarının büyüklüğü ve bölgesel jeopolitik konumu nedeniyle göç hukukunda yenilemeye gitmek zorunda kalmıştır.

Göç politikaları genel olarak iş piyasasına erişim ve temel insan haklarının devamlılığının sağlanması için geliştirilmektedir. Ülkelerin göç politikalarını ve hukuki çerçevelerini belirlemede göç akımlarının yapısı, kaynağı ve yönü önemli iken genel olarak bu durumların yönetilmesi için ülkeler tarafından kanunlar, yönetmelikler ve programlar geliştirilmektedir. Birçok ülkede, özellikle gelişmiş ülkelerde, göç yasal düzenlemeleri, göç akışının karakteri ve göçmenlerin geldikleri topluma daha iyi uyum sağlamaları çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bazı durumlarda ülke birlikleri olan bölgesel yerlerde, bölgesel antlaşmalar olabilmektedir. Örneğin 28 üyesi bulunan Avrupa Birliği'nin üçüncü ülkelerde bulunan yüksek yetenekli işçileri çalıştırmaları için geliştirmiş oldukları “Mavi Kart” sistemi buna örnek olarak gösterilebilir.

Son yıllarda birçok ülke göç ile ilgili olarak hukuksal düzenlemelerini, ulusal stratejilerini ve kalkınma planlarını genel politikaları içerisinde ciddi şekilde

değerlendirmeye başlamıştır. Bunlara örnek olarak Bulgaristan, Şili, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, İrlanda, Litvanya, Meksika, Polonya, Slovakya, Türkiye gibi ülkeler verilebilir. Polonya kendi göç düzenlemelerini ilk göç stratejisini, 2012 yılında, iş gücü yeteneği yüksek olan göçmenlere ihtiyaca binaen geliştirmiştir (OECD, 2013). Şili de beş yıllık göç politikasını üç ana faktörle belirlemiştir: ikamet başvurularının modernize edilmesi, yeni göç kanununun yayınlanması ve mültecilerin yeni ülkelere vardıklarında adreslemelerinin yapılması (BM, 2014).

Göç olgusu son yıllarda özellikle uyum, yerinden edilme, güvenli göç ve sınır yönetimi konusunda kritik göç politikalarına ve uygulamalarına ihtiyaç duymaktadır (İOM, 2018). Özellikle uluslararası göç hukuku değerlendirilirken geleneksel olarak başlangıç noktasının Devlet egemenliği olduğu unutulmamalıdır. Devletler toprakları ve nüfusları üzerinde yetkiye sahiptirler. Ülkeye kimin girebileceğine ve kimin giremeyeceğine karar verirler. Devlet sınırlarının güvenliğini sağlayabilir ve ülkeye giriş, ülkede kalış ve ülkeden çıkartılma koşullarına karar verebilir. Uluslararası göç hukuku ile ülkelerin uluslararası sorumluluklarının çerçevesi çizilmektedir. Uluslararası göç hukuku Devletlerin, göçün bazı yönlerini uluslararası düzeyde yönetmeyi amaçladıkları hukuk dalıdır (İOM, 2004).

Uluslararası alanda önemli bazı yasal ve bilgilendirici belgeler şunlardır:

- Mültecilerin Hukuki Sözleşmesine İlişkin Sözleşme (1951 Cenevre Sözleşmesi) ve 1967 New York Protokolü
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948)
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950)
- Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin 1954 Sözleşmesi

- Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin Sözleşme (1961)
- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1966)
- Göçmen İşçinin Hukuki Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi (1979)
- Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (2009)
- İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme (1984)
- Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (1999)
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989)
- Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol (2004)
- Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (2006)
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)
- Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2011)

1.9.1 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 4 Nisan 2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Kanun kapsamında göç akımlarının fazlalaşması ve Türkiye’de ki yabancıların çeşitli ikamet türleri ile ülkede

bulunmaları ve her geçen gün sayılarının artması, gerekli yasal düzenlemelerin yapılması açısından kanuni değişiklikleri kaçınılmaz kılmıştır. Bundan dolayı yabancı iş ve işlemlerinin düzenlenmesi amacı ile İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları söz konusu Kanun'da yer almıştır.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türk yabancılar hukukunda, yabancıların ülkeye girişi, ülkede kalış şekilleri, sınır dışı ve uluslararası koruma prosedürleri ile önemli hukuksal ve idari değişiklikler getirmektedir (Teksoy, 2014). Yabancılarla ilgili düzenlemelere yer verilen Kanunda, evveliyatı Emniyet Genel Müdürlüğü'nde olan Yabancılar ve İltica ile ilgili uygulamalarının sivilleştirilerek Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne devredilmesine karar verilmiştir. Şu an için yabancılar ile ilgili resmi prosedürler, GİGM merkez ve İl birimlerince yürütülmektedir.

Bu çalışmanın odak noktası kapsamında kitlesel göçler, Iraklı Türkmenlerin hukuki statüleri ve çalışma izinleri ile ilgili başlıklara değinilecektir. Yapılan incelemelerde Irak uyruklu yabancılara ilk önce İnsani İkamet İzninin verildiği, daha sonra Uluslararası Koruma kapsamında değerlendirildikleri, çeşitli durumlardan dolayı sınır dışı işlemleri ile karşılaştıkları ve kitlesel olarak göç etmelerine rağmen Geçici Koruma kapsamında değerlendirilmedikleri anlaşılmıştır. Bu bağlamda süreç ile ilgili olarak değinilen hukuki boyutlara değinilecektir.

1.9.2 İkamet ve İnsani İkamet

İkamet izni, ülkede kalmak üzere verilen izin belgesidir. Türkiye'de, çeşitli nedenlerden dolayı kalacak olan yabancıların YUKK kapsamında belirlenen ikamet

izni çeşitlerinden birilerini alma zorunluluğu vardır. İkamet izin çeşitleri YUKK kapsamında belirlenmiştir (YUKK,2013).

İnsani ikamet izni, bazı şartların sağlanması durumunda İçişleri Bakanlığı'nın onayı alınarak ve en fazla birer yıllık sürelerle olmak kaydıyla, valiliklerce verilebilir ve bu izinler uzatılabilmektedirler. Bu şartlar: çocuğun yüksek yararı, ülkeden ayrılmaları makul ya da güvenli görülmeyen durumlar, sınır dışı kararının alınmadığı durumlar, hakkında verilen kararlara karşı yargı yoluna başvurulması, acil ve gecikmesinde sğöçca bulunan faktörlerin oluşmasıdır.

Düzenlemelere göz atıldığında Irak uyruklu yabancılara geçici olarak İnsani İkamet İzni verilmesi için gerekli hukuki alt yapının var olduğu söylenilebilir. Ancak son yapılan incelemelerde ve görüşmelerde Irak uyruklu yabancılarının insani ikamet izni kapsamında çıkarılarak Uluslararası Koruma kapsamında değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

1.9.3 Sınır Dışı Etme

Yabancılar, YUKK'a göre, alınacak sınır dışı kararı ile menşe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilir. Haklarında sınır dışı edilme kararı alınabilecek yabancılar ile ilgili olarak iş ve işlemler söz konusu Kanunda değerlendirilmiştir (YUKK,2013).

1.9.4 Uluslararası Koruma

YUKK'un 62,63 ve 64. maddelerinde Mülteci, Şartlı Mülteci ve İkincil Koruma tanımlamaları yapılmıştır.

Uluslararası Koruma Kapsamındaki Hukuki Gelişmeler:

1) Uluslararası Koruma kapsamınca başvuru yapan yabancılar ile ilgili tanımlamalara ve Avrupa Birliği'ne uyum kapsamında yeni düzenlemelere gidilmiştir.

2) Uluslararası Koruma kapsamında başvuru yapan refakatsiz çocuklar ile ilgili Kanunda özel düzenlemeler yapılmış olup, Çocuk Koruma Kanunu ile ilgili hükümlerin işletilmesi ve sosyal hizmetlere ulaşımını kolaylaştırılmıştır (Madde 66).

3) Başvuru yapan özel ihtiyaç sahipleri içinde düzenlemeler yapılmıştır. Başvuruda işlemlerde öncelik tanınan bu yabancılar için, ağır kötü muamelelere maruz kalan kişilere, ruh ve beden sağlığını korumak için, tanı, tedavi ve sosyal destek vermek amacıyla yeterli tedavi imkânı sağlanmaktadır.

4) Uluslararası Korumaya ilişkin başvuru yapan yabancılar için tercümanlık ve bilgilendirme yapılmaktadır.

5) Başvuru kapsamında verilen kararlarla ilgili idari itiraz ve yargı yolu açılmıştır. Ayrıca başvuru sahipleri için bilgilendirme ve avukatlık hizmetleri yardımı sağlanmaktadır.

6) Başvuru sahiplerinin her türlü hak ve hizmetlere erişimlerinin sağlanması için düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda;

- Başvuru sahiplerinin ilk ve orta okul öğrenimlerinden faydalanması,
- İhtiyaç sahibi olanların sosyal yardım ve hizmetlere erişmesi,
- Sosyal güvenliklerinin sağlanarak tıbbi tedavi görmelerinin sağlanması,
- İş piyasasına bazı koşullar altında erişimlerinin sağlanması yönünde hizmetler verilmektedir.

Suriyeli sığınmacılar YUKK'da Geçici Koruma bölümünde yer alan hususlar doğrultusunda değerlendirilmektedirler. Geçici koruma Uluslararası Koruma Bölümü'nün altında yer almaktadır. Bu kapsamda Uluslararası korumanın incelenmesi de önem arz etmektedir. Uluslararası Korumanın bir göç hareketliliği olduğu söylenemez. Bununla birlikte taşıdığı özel nedenler dolayısı ile diğer göç türlerinden ayrı olarak ele alınır. Sosyal, dini, ekonomik, ahlaki ve insani boyutu olan uluslararası konsept, dünden bugüne, önemini korumak ile birlikte uluslararası insan hakları belgelerinde yerini almıştır (Göç Raporu, 2013).

6458 sayılı YUKK'un 91. maddesinde Geçici Koruma ile ilgili olarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu madde değerlendirildiğinde yaşanan ülke içi karışıklıklardan dolayı yerinden edilmeye maruz kalmış, menşe ülkesine geri dönemeyen, geçici ve acil korumaya ihtiyaç duyan, topluluk halinde sınırlara gelen ya da sınırları geçen diğer ülke vatandaşlarına geçici koruma sağlanabildiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda statü işlemleri sadece Suriyeliler için gerçekleştirilmiştir. Suriyeli sığınmacılara verilen geçici korumanın esaslarının ve

çerçevelerinin belirlendiği Geçici Koruma Yönetmeliği 13.10.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İlgili Yönetmelik çerçevesinde temel eğitim, sağlık, sosyal yardım ve hizmetler, iş piyasasına erişim, gümrük hizmetleri ve tercümanlık hususları ayrıntılı olarak yer almıştır.

1.10 İş Piyasasına Erişim ve Politikalar

Günümüzde dünyanın birçok coğrafyasında terörizm ve buna bağlı olarak yozlaşma ve iç karışıklıkların olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle üçüncü dünya ülkelerinde yoksulluğun baş göstermesi ve terör örgütlerinin gölgesi altında yaşamaya çalışan insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için çeşitli baş etme mekanizmaları bulmaya çalışmakta ya da hayatlarını başka yerde huzurla sürdürme çabaları içinde başka yerlere göç etmek zorunda kalmaktadırlar.

Küreselleşme dönemindeki dünyada iş piyasasına erişim ekonomik unsurların en önemli noktasını oluşturmaktadır. Ekonomik sıkıntılar ve jeopolitik krizler yeterli iş imkanlarının azalmasına ve çeşitli ekonomik göç hareketlerinin de olmasına neden olmuştur. Birçok ekonomide, gelişmekte olan ekonomilerin olması, yaşlılığa istinaden oluşan eksik iş gücünün olması göçmenlerin iş piyasasına erişimi için hareketlenmeleri etkilemiştir. Kadın göçmen işçilerin sayısı da yükselmektedir. Son yıllarda göç akışları özellikle iç karışıklıklar dolayısı ile ciddi şekilde değişiklikler göstermiştir. Bundan dolayı göç hareketlerinin incelenmesi ülkelerin özellikle göç temelli iş piyasası olan sektörlerine katkısı ve etkileri açısından büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 2015 yılında yapmış olduğu göçmen istatistikleri çalışmasına göre dünyada tahmini olarak 150.3 milyon göçmen çalışan vardır. Bunların 11.5 milyonu ev işlerinde çalışmaktadır (İLO, 2015).

Geçmişte, bölgesel ve hane halkı geçimlerine odaklanan, havale ve uluslararası göçün etkilerine odaklanan araştırmalarda, para alabilmek için göçmenler gönderildiği anlaşılmıştır. Uluslararası göç ve kalkınma alanında yapılan yeni araştırmalarda yeni ilişkilere rastlanılmıştır. Bu araştırmalara göre göçmenlerin ekonomik kalkınmaya destek vermesi için gerekli politikaların geliştirilmesi esas olmuştur (Taylor, 2006). Göç hareketlerinin giderek yoğunlaştığı günümüz koşullarında, göçmenlerin karşılayabilecekleri zorluklarda artmaktadır. Özellikle kayıt dışı sektörlerle yönelik göçmen iş göçü, beraberinde insan ticareti riskini de beraberinde getirmektedir. İnsan ticareti, erkekleri ve kadınları etkileyen bir suç türü olmasına rağmen toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların bilhassa göçmen kadınların insan ticareti mağduriyet riskini daha da arttırmaktadır (Dündar ve Özer, 2015).

Göçmenlerin başka bir ülkeye geldiklerinde en büyük yaşadıkları sıkıntılar arasında dil, uyum ve ekonomi konuları başı çekebilmektedir. Göç hareketleri incelendiğinde özellikle iş piyasasına erişimde yabancı ülkede olan bir yakınının yanına giden göçmenlerden bahsetmek mümkündür. O ülkenin kültürünü bilen ve iş piyasasına erişimi mümkün olan kişiler yeni gelen göçmenlere köprü niteliği görebilmektedir.

OECD 2017 Göç Raporunda göç hareketleri sonucu G20 ülkelerinin iş piyasasına katkısı büyümüştür ancak göç çalışanlarının uyumunun sağlanmasındaki zorluklar ve dirençler ile ev sahibi ülkelerin ihtiyaç duyduğu meslekler ile göçmenlerin meslek gruplarının farklılıkları bu konuda çeşitli problemleri beraberinde getirdiği yer almış, ideal uygulamalar olması için üç bölümlü planlama yapılmıştır: (1) göçmenlerin ve sığınmacıların yeteneklerinin gelişimi, değerlendirmesi ve katılımının sağlanmasının getireceği etki, (2) Göçmen çalışanların istismarının ve ayrımcı davranışlar sergilenmesinin önlenmesi, (3) Göç alan-veren ülkelerle diyalogun olması ve sivil toplum kuruluşları ile irtibatın iyi olması (OECD, 2017).

Göçmenlerin iş piyasasına erişimleri ve uygulamaları ile ilgili olarak Dünya’da birçok uygulama bulunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde birkaç ülkenin göçmenler için iş piyasasına erişim modellerini incelemekte fayda vardır.

Avusturya’da özellikle Kasım 2017 yılında mülteciler ile ilgili olarak yasal düzenlemelere gidilmiştir. Mültecilerin belirli bölgelerde kalmaları ile ilgili olarak temel ihtiyaçların karşılanması amacı ile sosyal yardımlar yapılmıştır. Bununla birlikte değerlendirme prosedürleri devam ederken mültecilerin kırsal alandan kentsel alana göçlerini engellemek amacı özel barınma yerleri hazırlanmıştır. Uluslararası Koruma başvuruları reddedilen ve ülkeyi kendi istekleri ile terk etmek istemeyen yabancılar ile ilgili de çalışmalar yapılmıştır. Uluslararası Koruma başvuru prosedürlerin sürdüğü üçüncü ay sonrasında temel işlerde çalıştırılmalarına izin verilmiştir.

2017 Eylül ayında Avusturya’da Uyum Yılı ilan edilmiştir. Bu kapsamda mülteciler için iş piyasasına erişim politikaları ile ilgili olarak aktif süreçlere odaklanılmıştır. Buna göre uluslararası koruma başvurularının kabul edileceği büyük olasılıkla öngörülen mültecilere iş piyasasına erişim izni verilmiştir. Bu izin verilirken temel dil ve uyum programları ile iş birliği görevi (çift yönlü uyum) yükümlülükleri eğitimi de verilmektedir.

Avusturya iş piyasasına erişim kapsamında yetenek değerlendirmesi de yapmaktadır. Buna bağlı olarak yükseköğrenim gören/görmüş ya da yetenekli iş gücüne sahip göçmenleri sınıflandırmıştır. Avusturya R-W-R Card (Red-White-Red Card) uygulamasını yürütmektedir. İki tip kart sisteminden bahsedilmektedir. Bunlar RWR ve RWR Plus Card uygulamalarıdır. RWR Card, kalma izni ve iş piyasasına sadece bulunduğu bölgede izin vermektedir. Bu dönemde yabancı çalışan adaydır. Herhangi bir sakınca görülmemesi durumunda bir yıl sonrasında RWR Plus Card uygulaması devreye girebilmektedir. Plus Card ile yerleşme ve Avusturya’nın herhangi bir yerinde çalışma imkânı sunulmaktadır (Biffl, 2017).

İş piyasasına erişim konusunda Almanya ve İsveç ülkelerine bakıldığında; Almanya’da da, Avusturya gibi kayıt alındıktan üç ay sonra iş piyasasına erişim izni verilmektedir. İsveç’te ise herhangi bir bekleme kriterine gerek yoktur. Kayıt olduktan sonra hemen iş piyasasına erişim izni verilmiştir. Ülkelerin uzun süreli uyum programlarının bulunması ve göç akışının fazla olması nedeniyle daha pratik iş piyasası uyum paketlerinin geliştirilmesine neden olmuştur. Bunun en büyük örneği İsveç’te yaşanmıştır. İki senelik eğitim süreci özellikle yüksek eğitimli göçmenler için fazla gelmekle birlikte İsveç iş piyasasına giriş ücretlerinin yüksek olması nedeniyle Hükümet yeni bir program geliştirmiştir. Yeni gelenlerin ihtiyaç duyulan meslek gruplarına mesleki uyumunu kolaylaştıracak ve hızlandıracak “fast track” (hızlı parça) projesini geliştirmişlerdir. Var olan durumların ve ihtiyaçların koordine edilerek kolaylaştırılması için bir paket hazırlanmıştır. Bu şekilde eksik iş alanlarındaki boşluklara mültecilerin yerleştirilerek pratik oturma izni hakkı sağlanmıştır. Bu programda hükümet, ticaret birlikleri ve iş veren birlikleri arasında koordinasyon kurularak rehberlik, yetenek değerlendirme, tasdiklenme/tanımlama, iş yerleri, eğitim, çıraklık ve dil eğitimleri konusunda gelişmeler sağlanmıştır. Fast Track programları şu an 31 meslek grubuna (aşçılık, kasaplık, öğretmenlik, okul öğrencisi öğretmenlik vb.) uygulanmaktadır (Konle-Seidl, 2017).

Veriler geçmişte mültecilerin diğer iş gücü göçmenlerine göre daha geç şekilde iş piyasasına eriştiklerini göstermektedir. Avrupa Birliği dışında doğan işçi göçmenlere göre, mülteciler iş piyasasına erişim ile ilgili daha sıkıntılı dönemlerden geçmektedirler. Mültecilerin iş bulmak için, işçi göçmenlere nazaran daha fazla zamana ihtiyaç duydukları söylenebilir. Özellikle yeni gelenlerin ilk bir yıl bu zorluklar ile karşılaştıkları görülebilmektedir. Bunun nedeni ülkedeki yasal mevzuatın iş piyasasına erişim konusunda sınırlayıcı olmaları ya da uzun süren değerlendirme süreçleridir (Konle-Seidl, 2017).

İspanya’da ise belgesiz ve belgesi olmayan mültecilerle ilgili olarak çeşitli uyum mekanizmaları geliştirilmiştir. Mülteciler ve sığınmacılar toplumsal danışma, eğitim

ve iş bulma servislerinden yararlanabilmektedirler. Her ne kadar mesleki eğitime erişime izin verilse de başvurularından altı ay sonra iş piyasasına erişim koşullarına erişebilmektedirler. Bu türlü değerlendirmelerde de kişisel duruma ve temel ihtiyaçlara önem verilmektedir. Merkez ve yerel yapılanmalarda destek mekanizmaları bulunmaktadır. Bu destek mekanizmaları şu şekilde yapılanmaktadır:

1-Kişisel ya da grup rehberlik görüşmeleri: Her faydalanıcının özel durumuna göre ayarlanmış olan “Bireysel Entegrasyon Süreci” hazırlanmaktadır.

2-İş öncesi eğitim hazırlıkları ve girişimleri: Temel dil bilgisi eğitimi (İspanyolca), bilgisayar kullanım çalıştayları, diğer tamamlayıcı eğitimler, kanuni yükümlülükler ve toplumsal kültür eğitimlerin planlanması yapılmaktadır.

3- Meslekler ile ilgili eğitimler: İş piyasasının talepleri doğrultusunda kişinin geçmişte yapmış olduğu işleri ve deneyimlerini kullanarak eğitim programlarının hazırlanması Mesleki eğitim ya da iş kurslarının organize edilmesi. Yukarıda da bahsedildiği gibi meslek eğitime erişim başvurudan altı ay sonra sağlanmaktadır.

4-Aktif iş arama: Kişisel ya da gruplarla iş arama rehberlik seanslarının düzenlenmesi. Kişiye özel istihdam planlamasının yapılması, sahip olunan diplomaların İspanya’da geçerliliğinin sağlanması ile ilgili çalışmaların yapılması, iş yerleri ile ihtiyaca göre arabuluculuk yapılması ve yerleştirmelerin gerçekleştirilmesi, girişimcilik eğitimlerinin verilmesi planlanmaktadır.

5-Mültecileri işe alacak potansiyel iş verenlerin değerlendirilmesi. Psikolojik ve sosyal desteğin verilmesi (Gago,2016).

Fransa’da da mültecilerin iş piyasasına erişimleri, başvurularından dokuz ay sonra olabilmektedir. Ancak özellikle potansiyel iş gücüne sahip göçmenler için özel değerlendirmeler yapılarak çalışma izni verilebilmektedir. Dokuz aylık süreçte başvurular kontrol edilmektedir. Bu zaman boyunca meslek ve dil eğitimi katılımının oldukça az olduğu vurgulanmaktadır. Bunun anlamı mültecilerin statü tanımlaması yapıldıktan sonra hayatlarını tekrar düzenleme, özgür ve bağımsız hareket etmek için daha çok zamana ihtiyaç duyarlar. Bu durumun sebebi ise mültecilerin uzun süre iş piyasasından uzak kalmış olmalarıdır (Barbier, 2017).

Fransa’ da yüzde onluk kısmını mültecilerin oluşturduğu altı bin yeni göçmen üzerinde yapılan araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Mülteciler, diğer yabancı göçmenlere göre daha düşük bir eğitim düzeyine sahiptirler. Özellikle aile birleşiminde faydalanarak gelen mülteciler işsiz ya da daha düşük seviyeli işleri (inşaat, temizlik, bakım vb.) başarabilmektedirler. Genel olarak, Fransa’da yapılan araştırmalarda birçok göçmenin (göçmenlerin çocukları da dahil olmak üzere), doğma büyüme ülkede olanlara göre daha düşük iş performansı gösterdikleri tespit edilmiştir (Barbier, 2017).

Danimarka’da mülteciler bazı şartları sağlamaları durumunda iş iznine (tam zamanlı, yarı zamanlı, normal zamanlı vb.) erişimleri sağlanmaktadır. Öncelikli olarak başvuruların sonucu önemlidir. Ancak devam eden başvurular için, başvuru sürecinden sonra altı ay geçmesi gerekmektedir. İş piyasasına erişim için öncelikli olarak başvurunun Danimarka Göç Servisi’ne yapılmış olması ve takibinin de bu birimce yapılmış olması gerekmektedir. Bununla birlikte başvuru sahibinin anlaşmaya (ülkede kalma sorumluluk ve yükümlülüklerini gösterir anlaşma) taraf olması, çalışacakları iş kolunun Danimarka iş piyasası koşullarına uygun olması ve iş verenlerin standartlarına uygun olması gerekmektedir. Serbest mesleğe izin verilmemekle birlikte, iş piyasasına erişim koşullarında sürekli olarak suç kayıtları ve başvurularının durumları göz önünde tutulur (Martin ve diğerleri,2017).

Mültecilerin çalışmaya başlaması durumunda, uymaları gereken yükümlülükler ve yapmaları gereken aktiviteler bulunmaktadır. Özellikle mültecilerin ve sığınmacıların iş piyasasına uyumları için gereken şartları sağlamaları gerekmektedir. Başvuruları Danimarka Göç Servisi tarafından takip edilenler için ödemesiz çıraklık ve insani yardım işlerine erişimler serbest tutulmuştur. Buna ek olarak da özellikle “Pozitif Liste” içinde bulunan işlerde çalışabilme ehliyeti ya da yeterliliği olan mültecilerin ikamet iznine erişimleri daha kolaydır. Pozitif Liste, Danimarka’da işçi sınıfının eksik ya da yok olduğu, mültecilerin ikamet iznine erişimlerini kolaylaştıran iş branşlarıdır. On sekiz yaşının altında çalışmak isteyen mültecilerle ilgili olarak, bu başvurular dosya bazında ayrıntılı incelenerek kişinin çalışmasında herhangi bir sıkıntısı olup olmadığı ile ilgili ayrıntılı değerlendirmeler yapılmaktadır (Martin ve diğerleri, 2017). Eğer mülteci serbest bir meslek icra edecekse bunun içinde başvurudan sonra altı ay çalışma iznine başvurabilir (Meer ve Bax, 2016).

Hollanda’da mültecilerin çalışma izini vermeye yetkili özel toplumsal iş merkezleri bulunmaktadır. Mülteciler başvurularından altı ay sonra çalışma izinlerine başvurabilmektedirler. Hollanda yasalarına göre mülteciler yılda toplamda 24 hafta çalışabilmektedirler. Performans sanatçısı, müzisyen ya da film sektörü ile ilgili profesyonellik varsa yılda on dört hafta çalışılmasına izin verilmektedir (Martin ve diğerleri, 2017).

İş piyasasına erişimle ilgili olarak Türkiye’de 6458 Sayılı YUKK değerlendirildiğinde;

- Uluslararası koruma başvuru sahipleri ya da başvuru sonrası gerekli değerlendirmelerin yapılmasının ardından şartlı mülteci statüsü alan yabancıların başvurularından itibaren altı ay sonraki sürecin geçmesinin ardından çalışma izni almak için yetkili mercilere başvurabileceği yer almaktadır.

- Uluslararası koruma statülerinden şartlı mülteci haricindeki statüleri almaya hak kazananlar, çalışma hayatlarını bağımlı ya da bağımsız olarak devam ettirebilmektedirler. Yabancıların meslek edinemeyecekleri iş kolları diğer mevzuatlarda belirlenmiştir. Bahse konu statüleri elde edilen kişilere yetkili mercilerce düzenlenmiş kimlik kartları çalışma izin belgesi olarak da kullanılabileceği gibi çalışma durumuna ilişkin ibare kimlik kartlarında da yer alabilir.

- Şartlı mülteci dışında yer alan statülerin iş piyasasında yer almaları ile ilgili olarak çeşitli sınırlandırmalar yapılabilir. Bu sınırlandırmalar güncel gelişmeler ve ekonomik faktörler baz alınarak yapılandırılabilir. Tarım, hizmet sektörleri ya da spesifik iş kolları vb. meslek türleri coğrafi ve jeopolitik durumlara göre sınırlandırılabilir. Buna rağmen Şartlı Mülteci haricindeki statü sahiplerinden, Türkiye’de resmi kalış süreleri 3 yılı geçen, Türk vatandaşı ile resmi evliliği bulunan veya yine Türk vatandaşından çocuğu olan statü sahipleri için yukarıda belirtilen sınırlandırmalar geçerli değildir.

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı yukarıda belirtilen statüler ile ilgili çalışma usul ve esaslarını belirlemektedir.

1.11 Göçmen Kaçakçılığı

Göçmen kaçakçılığı, dünyada ki bütün bölgeleri etkilemektedir. 2016 yılında 2,5 milyon göçmen toplamda 5.5-7 milyon dolar karşılığında kaçakçılarla anlaşarak göç etmişlerdir. Her organize suçta olduğu gibi göçmen kaçakçılığında da arz ve talep olgusu oldukça önemlidir. Göçmen kaçakçılarının, kaçakçılık yaptığı bölge ile etnik ya da uyruk bağlantılarının olma ihtimali yüksektir (UNODC, 2018).

Yasadışı göçün ve dolayısıyla göçmen kaçakçılığının oluşumunda ve artmasında etkili olan faktörler şunlardır:

-Yasal göç yolları ile istedikleri ülkeye gidemeyen göçmenlerin ve ülkeye giriş şartlarında zorluk yaşamaları,

-Bölgesel karışıklıklar ve iç çatışmalar, meydana gelen çıkar çatışmalarının ülkeler arasında yaşanır hale gelmesi ve yönetsel istikrarsızlıklar,

-Ülkelerin yasadışı göçü cazip kılan yasal ve politik uygulamaları,

-Hedef ülkelere ucuz iş gücüne duyulan ihtiyaç,

-Ekonomik nedenler, ülkeler arası insani yaşam standart farklılıklarının bulunması,

-Ülkeler arasındaki gelir adaletsizliğinin bulunması ve daha iyi sosyal ve ekonomik şartlarda yaşama isteği

- Salgın ve öldürücü etkisi bulunan hastalıklar,

-Gelişen teknoloji ile birlikte iletişim ve haberleşme imkanlarının göçmen kaçakçılığı faaliyetlerini kolaylaştırması,

-Suç organizasyonlarının faaliyetleri ve kolay para kazanma düşüncesi (UTSAM, 2012).

Çizelge 1.12 İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı (HSTC, 2016)

İnsan Ticareti	Göçmen Kaçakçılığı
Kişiyeye karşı işlenen suç	Sınır ihlaline yönelik işlenen suç
Mağdurlar aynı ülkenin vatandaşı ya da başka bir ülkenin vatandaşı olabilir	Mağdurlar başka bir ülkenin vatandaşıdır
Temelinde sömürü ve istismar vardır	Temelinde ulaşımı amaçlar
Hareket etmeye gerek yoktur	Sınırı geçme durumu gereklidir
Gönülsüz	Gönüllü

Genel olarak göç literatüründe göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti kavramları sıkça görülen olgulardır. Bazı durumlarda karıştırılırsalar da aralarında ciddi farklılıkların olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda insan göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti arasındaki farklılıklara değinilmesinin de uygun olacağı değerlendirilmiştir.

İnsan ticareti olgusunda insanları zorla çalıştırma, seks işçisi yapma ve hürriyetinden yoksun bırakma gibi durumlar söz konusudur. Göçmen kaçakçılığında diğer ülkelere göç etmek isteyen kişilere bazı şartların sağlanması söz konusudur. Ulaşım, sahte belgeler bunlara örnek olarak gösterilebilir.

1.12 Türkmen Kavramı

Yezidiler ve Yahudiler ile birlikte ikinci grup olan Türkmenler ve Kürtler, şiddetli politik karışıklık içerisinde, yıllardır etnik çatışmalara (anlaşmazlıklara) şahit olmakla beraber günümüzde de durumun etkisinin devam ettiği görülmektedir (Sirkeci, 2005).

Türkmen bölgelerinde, Türkmenlerin emlak ve her türlü ulaşım aracı almaları ve satmaları engellenmiş ve camilerde Türk dilinin kullanılması yasaklanmıştır. Yerinden edilen Türkmenlere hiçbir ödenek sağlanmadığı gibi gönderildikleri bölgelerde de ikamet edecekleri bölgeler gösterilmemiştir. Bu şekilde sıkıntılar yaşayan ve yaşam standartları son derece düşük olan Türkmen aileler can güvenliği ve barınma ihtiyaçlarını karşılama amacı ile illegal yollardan sığınmacı kabul eden ülkelere gitmek zorunda kalmışlardır (Yılmaz, 2006).

Türkmen topluluklarının hayatlarını devam ettirmeleri ile ilgili olarak iki temel tehlike ile yüzleştikleri söylenebilir. İlk tehlike Türkmenlerin toprak kaybetme risklerinin fazla olmasıdır. Bunun nedeni de Türkmenleri zorla yerinden edici baskı unsurlarının olmasıdır. Mezhep farklılığının olması ise ikinci tehlike olarak gösterilebilir. Sünni ve Şii olarak mezhepsel farklılıkların olması yaşamsal koşulları ağır etkilemektedir. Türkmenlerin toplumsal yapısına bakıldığında mezhep farklılığı göze çarpmaktadır. Türkmenler için önemli olan durum mezhep farklılığından ziyade üst kimlikleri muhafaza etmektir.

Bu bağlamda Irak Türkmenlerinin soydaşları olduğu Türkiye'ye kitlesel olarak göç etmeleri kaçınılmaz olmuştur. Araştırmacı tarafından yapılan incelemelerde Iraklı Türkmenlere ilk önce İnsani İkamet İzni verilse de daha sonra ülkede kalış statüleri Uluslararası Koruma kapsamında değerlendirilmeye başlanmış ve statüye ait kimlik kartları ile Türkiye'de ikametlerini sürdürmektedirler.

1.13 Uyum

Günümüzde devletler kendi ekonomilerini güçlendirmek, sosyal ihtiyaçlarını karşılamak, insani yardım, tarihi bağlar, sınırlarını kontrol etmede yaşanan yetersizlikler gibi farklı nedenlerle isteyerek ve/veya istemeden göçmen kabul etmektedir. Uyum kavramı, toplumsal yapının görüşlerini yansıtan kamu politikaları aracılığı ile normatif olarak açıkça ifade edilir (Şeker, 2015).

Birçok göç araştırmasında özellikle transit göç döneminde ya da göç sonrası dönemde göçmenlerin uyum ile ilgili sıkıntı yaşadıkları gözlemlenmektedir. Göçmenlerin ya da sığınmacıların bulundukları ülkenin kültürel, siyasi yapısı ile birlikte kamu kurum ve kuruluşlarına erişimde yaşadıkları sorunlar olmakla birlikte

birçok devlet birimi kitlesel olarak ya da kendi başına gelen göçmenlerle ilgili sistem uyumu yaşayabilmektedir.

2008 yılında yapılan bir araştırmada sığınmacıların göç sonrasında ki dört ana zorluğu deneyimledikleri anlaşılmıştır: Çevre idaresi, Finansal zorluklar, Sosyal izolasyon ve Algılanan ırkçılığın etkisi (Khawaja vd. 2008).

İlk ana zorluk çevre idaresidir. Çalışmaya katılan sığınmacıların adaptasyon olarak bazı talepleri olabilmektedir. Yeni dil öğrenmek, yeni kültür hakkında bilgilerinin olması ve kaynaklara erişim için uygulamaların neler olduğunu öğrenmek bu taleplere örnek olarak gösterilebilir. Sığınmacılar ikinci bir zorluk olarak yeni kurgulanan kültüre ve uygulamalara uyum sağlamadaki sorunları belirtmişlerdir. Sığınmacıların yaşadığı ikinci ana zorluk ise finansal sorunlardır. Daha önce de belirtildiği gibi, sığınmacılar İngilizce konuşmadıklarını ve sonradan da işe giremedikleri ile ilgili sorunlarını iletmışlerdir. Bu nedenle, ailenin temel ihtiyaçlarının karşılanması için kaynak bulamamışlardır. Sığınmacılar tarafından yaşanan üçüncü ana zorluk ise araştırmada sosyal izolasyon ve sosyal destek eksikliğidir. Sığınmacılar tarafından sözü edilen dördüncü zorluk ise Avustralya'daki ırkçılık ve kötü davranışlardır.

Sosyal izolasyon bazlı düşünüldüğünde kültürlerin çatışması ya da ülke vatandaşlarının göçmenlere külfet olarak bakması sonucu toplum içine almama gibi durumların yaşanabileceği düşünülebilir. Aslına bakılırsa sosyal izolasyon ve sosyal kabullenme kavramlarının birbirlerine bağlı olduğu da varsayılabilir. Ancak sosyal izolasyonda göçmenler ya da sığınmacılar, kabullenme aşamasına geçemedikleri için daha büyük problemler yaşamakta ve yalnızlaştırılmaktadır. Bunun sonucunda da iş piyasasına erişim engellenebilmekte, sosyal destek ve ev geçindirme gibi sistemlerden yararlanmayabilmektedirler.

Her ne kadar 21. yüzyıl içerisinde gelişmelere ve insan haklarına olan saygının artmasına tanık olunsay da yine de ırkçı hareketlerin toplumda olması engellenememektedir. Günümüzde dünyanın her yerinde göçmenlere ya da sığınmacılara karşı kötü davranışlar ya da onlara yönelik ayrımcılıklar raporlarda yer almaktadır. Uluslararası göç olgusu ile birlikte birçok toplumda politik ikilemler, kültür farklılığı, etik farklılıklar, din ve dil farklılıklarını da beraberinde getirmiştir.

Göçmenlerin uyumları farklı araştırmacılar tarafından (Searle ve Ward 1990; Sam, Vedder, Leikbind Neto ve Virta, 2008; Ward ve Kenedy, 1994) kullanılmış ve göçmenlerin uyumu iki boyutlu olarak değerlendirilmiştir. Bunlardan ilki psikolojik uyum, ikinci ise sosyo-kültürel uyum olarak adlandırılır. Stres ve stresle başa çıkma mekanizmaları, uyumun duygusal ve ruhsal etkilerinin önemli bir bileşenidir. Bu boyutta uyumun psikolojik boyutunun önemi büyüktür (Abu-Rayya, 2013). Berry, ekonomik uyumunda diğer uyum boyutlarının yanında olması gerektiğini savunarak, yeni dahil olunan kültürel ortamda bireyin işinin etkili ve doyumluy şekilde yaşamasına katkı sağlamasını savunmuştur (Berry, 1997 akt: Şeker, 2015).

Kültürleşme sürecinde, hedef ülkede bulunan vatandaşlar ile göç eden kişiler arasındaki iletişimden söz edilebilir. Göçmenlerin, kendi kültürel değerlerini beraberinde hedef ülkeye götürmeleri nedeniyle kültürel değişimlerin olması kaçınılmazdır (Göççi, Nergiz ve Gedik, 2015). Uyum sürecinde her boyutta kültürel değişim, çok kültürlülüğün de etkisi ile kültürleşme sürecinin yaşandığı söylenilebilir. Bu bağlamda kültürleşme kavramının da ele alınmasında araştırmacı tarafından fayda görülmüştür.

Sam (2006), göç etmeleri sebebiyle, farklı kültürlerden insanların bir arada yaşamaları, doğal olarak bir etkileşim ve iletişime girmelerini kaçınılmaz kılmaktadır. Bundan dolayı etkileşime girdikleri topluluklarla göçmenler arasında kültürleşme olgusunun meydana geldiği söylenilebilir.

1.14 Sosyal Kabullenme

Sosyal kabullenme, bir olgunun ya da yaşama biçiminin, toplumun dinamiklerine uyum aşamasında, beraber yaşanılacak bireylerin farkındalık düzeylerinin artırılarak, bireyin ya da olgunun yaşamını sürdürmesi ve toplum tarafından herhangi bir rahatsızlık yaşanmaksızın hayati faaliyetlerine devam ettirilmesi olarak tanımlanabilir. Bu konu her ne kadar “uyum” kavramı ile özdeşleştirilmeye çalışılsa da bazı noktalarda farklılıklar gözlemlenebilmektedir. Uyumun, sosyal kabullenmenin tamamlanmasında bir araç ya da süreç olduğu düşünüldüğünde birbirine bağlı sebep sonuç ilişkisinde oldukları söylenebilir.

Göçmenler ve sığınmacılarda da toplumun bir onay süreci söz konusudur. Bu bağlamda yurtdışından gelen göçmenlerin toplumun değer yargılarına ve kültürlerine uyum sağlamaya çalıştığı süreç çok önemlidir. Özellikle kitlesel göç ile ülkeye giriş yapan yabancıların uyumu daha büyük önem arz edebilmektedir. Kitlesel göçlerin toplumsal bir olay olarak algılanması ve gelen kitlenin görsel ve yazınsal basın tarafından da takip edilmesi bireylerin bakış açısını da etkilemektedir. Görsel ve yazılı basında çıkan haberler toplumda ahlaki korkuya neden olabilmekte buna bağlı olarak çeşitli toplumsal tepkileri görmek mümkün olabilmektedir. Kitlesel göç ile birlikte gelen toplulukların uyum sürecini ya da ekonomik zorlukların üstesinden gelmek amacı ile hep birlikte yaşamaları belirli bir oranda ötekileştirmeye maruz kalmalarına yol açabilmektedir.

Karataş'ın 2016'da yapmış olduğu çalışmasında basında çıkan haberler değerlendirilmiştir. Buna göre “Tepki” kavramı en fazla haberlerde yer alan başlık olurken, “Tepki” başlığı saldırılar, yerel tepkiler, başkaldırı, şiddet olayları, karşıt gösteriler, arabalara saldırı, slogan atma gibi olayların basında daha sık yer aldığı tespit edilmiştir (Karataş, 2016).

Burada uyum sürecinin çok iyi yönetilmesi ile birlikte kurum ve kuruluşların alacağı tedbirlerde sosyal kabullenme için önem taşımaktadır. Sosyal kabullenme ile birlikte göçmenlerin ya da sığınmacıların her türlü hizmete ve çalışma hayatında daha kolaylıklar sağlanabileceği düşünülebilir.

1.15 Ekolojik Yaklaşım

Ekolojik sistem yaklaşımının temelini, çevresel düzeyde yaşanan değişimler ile (nükleer tehdit, suçluluk uyuşturucu vb.) biyoloji, fizik, sosyal bilimler gibi insanın ekolojik yaşamını oluşturan faktörler oluşturmuştur (Compton ve Galaway, 2006 akt: Duyan 2010).

Ekolojik yaklaşıma göre, bir varlık olarak insan ile çevresinin karşılıklı iletişim ve uyum içinde olmaları gerekmektedir. Uyumsuzluğun sorun olarak görülmesi ve sorunun çözümü için öncelikle kişinin fonksiyonlarını tanımlanmasına imkân veren davranışların, bireyin ile yaşadığı çevre faktörleri ve sorunun tanımı konuları öncelikle açıklığa kavuşturulmalıdır (Turan, 1999).

Ekolojik bir model kalıplarla baş etmeyi geliştirmeye çalışır, böylelikle çevresinin özellikleri ve bireyin gereksinimleri arasında daha iyi bir uyum sağlanabilir. Ekolojik modelin bir vurgusu da "çevresi içinde insan" konusundadır. Bu durum insanların birçok sistem içinde iletişimde olduğunu göstermektedir. Bu sistemler: Sosyal hizmetler sistemi, aile sistemi, dini sistemi, eğitim sistemi, mal ve hizmetler sistemi, politik sistemi ve istihdam sistemidir (Zastrow,2016, s.18).

Yurtdışında göç alanında gerçekleştirilen akademik çalışmalarda çoğunluk, ekolojik sistem odaklı nitel araştırmalardır (Jensen 2007,; Stewart, 2007 akt: Öz, Bakalım, Baş ve Aysan, 2015).

Ekolojik model, özel durumlarda, sosyal hizmet uzmanlarının, vakalarında değerlendirme ve inceleme yaparken sık başvurdukları sistematik bir olgu ve yaklaşımdır. Bahse konu değerlendirme yapılırken insan gelişiminin beş boyutu (fiziksel, duygusal, bilişsel, ruhsal ve sosyal) ile ilgili olarak yedi ekolojik düzey değerlendirmenin önemli unsurlarındandır. (Derezotes, 2000 akt: Duyan 2010).

Göçmen bireyin/grubun, baskın gruba uyumunda sorunlar ve çatışmalar yaşanabilir (ayrılma ve marjinalleşme). Bu sürecin sonrasında kültürleşme stresi yaşanabilmektedir (Berry, 2005). Kültürleşme stresi, kültürleşme sürecinde bireyin günlük yaşam faaliyetlerini yerine getirirken yaşadığı güçlüklerin neden olduğu psikolojik, somatik ve sosyal tüm yönleri kapsayan genel sağlık durumunda sorunlara (kaygı, depresyon, marjinalleşme duygusu, yabancılaşma ve artan psikosomatik semptomlar ve kimlik karmaşası gibi) yol açar (Ji ve Duan, 2006: Berry vd., 1987). Kültürleşme stresi doğrudan kültürleşme sürecindeki stresörlere dayanmaktadır (Berry vd., 1987).

Bu çalışma ekolojik yaklaşım bazında ele alınmıştır. İnsan gelişimini etkileyen beş boyut (fiziksel, duygusal, bilişsel, ruhsal ve sosyal) ve bunlarla doğrudan ilgili yedi ekolojik düzey (biyogenetik, ailevi, kültürel, çevresel koşullar, kaynaklar ve fırsatlar, özbakım örüntüleri ve gelişimsel ve sağlıkla ilgili güncel göstergeler) çerçevesinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada ekolojik yaklaşımın seçilme sebebi yapılacak olan araştırmada çalışma hayatları konusunda iç ve dış etmenleri belirleyerek katılımcıya odaklanarak

problem çözüme, baş etme mekanizmalarını anlama ve sosyal işlevselliğe dayalı kapasitelerini geliştirme yollarını anlama, kişi içinde etkileşim halinde olduğu çevre arasındaki faktörlere odaklanarak ihtiyaç duyulan kaynakların, hizmetlerin ve fırsatların neler olduğunu keşfetme ve katılımcının gereksinimlerini karşılamak üzere hangi yolları kullandığını öğrenmektir.

1.16 Göç ve Sosyal Hizmet Uygulamaları

Küresel bir sosyal sorun olarak göç konusunda sosyal hizmet uygulamaları önemli bir yer tutmaktadır. Sığınmacı krizi yeni bir vaka değildir ve savaşlar, anlaşmazlıklar, politik sorunlar vb. durumlar sosyal hizmet mesleğinin başlangıcından beri sosyal hizmet müdahalesi gerektiren konulardır. İklimsel değişimin artması ve buna bağlı olarak doğal felaketlerin ortaya çıkması da sosyal hizmet alanında ki eğitim, araştırma ve uygulamalarında kriz sosyal hizmeti olarak yerini almıştır (İASSW, 2016).

Dünya çapında sığınmacı barınma merkezlerinde de sosyal hizmet müdahalelerin gerekli olduğu görülmektedir. Barınma merkezlerindeki sosyal hizmet müdahaleleri ile ilgili olarak refakatsiz çocukların korunması, toplumsal cinsiyete dayalı sorunların giderilmesi, acil insani ihtiyaçların tespit edilerek yardımların sağlanması, vaka yönetimleri ve profesyonelleşmenin sağlanması, aile danışma merkezlerinin kurulması, cinsiyete dayalı olarak güvenilir ortamda hizmetlerin sağlanması başta gelmektedir. Bununla birlikte sosyal hizmet uygulaması kapsamında sosyal değişimin sağlanması için eğitimler verilmesi, mikro mezzo ve makro boyutta müdahalelerin yapılması, insan hakları ve sosyal adalet kapsamında müdahalelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Moilanen,2015).

Amerika Ulusal Sosyal Hizmet Birliği (NASW), kültürel yeterlilik uygulamaları kapsamında, sığınmacılarla sosyal hizmet müdahalesine etik ilkelerinde yer vermiştir. Buna göre 2008 yılında sığınmacılar, ayrımcılığa uğrayan insanlar olarak sosyal hizmet müdahalesinin odağında tutulmuşlardır (Chang Muy ve Congress, 2016).

Bir diğer bakış açısı da fiziksel ve psikolojik yaraları olan sığınmacılara verilecek olan sosyal hizmet müdahalesidir. Klinik sosyal hizmetin bu kapsamda çeşitli boyutları bulunabilmektedir. İlk olarak sosyal hizmet uzmanı, mracaatısının geçirmiş olduğu politik travmanın ne olduğunu bilmesi gerekir. Irk, cinsiyet ve güç dengeleri müdahalede önemli rol oynamaktadır. İkinci olarak, bütün müracaatçılar için aynı müdahale şekli izlenemez. Bu kapsamda sosyal hizmet uzmanı sahip olduğu bilgi birikimi ile çeşitli kuramlar ve yaklaşımlardan yararlanarak uygun müdahale yöntemini geliştirir. nc olarak profesyoneller sadece kişisel ve ailesel dinamikleri baz almazlar. Bununla birlikte mensup oldukları din ve sosyo-kültürel boyutlarında odaklarına alırlar. Dördüncü durum ise sığınmacıların yerleşme sürecinde yüzleşmiş oldukları sorunlardır (Bowles, 2015).

Avustralya Sosyal Hizmet Birliğine (AASW) göre sığınmacılarla sosyal hizmet uygulamasının kapsamı aşağıdaki hususları kapsamaktadır:

- Güçlendirme temelli kapsamlı psikososyal değerlendirmeler,
- Güçlendirme temelli toplum değerlendirmeleri,
- Sığınmacılarla empatiye dayalı etik, saygılı ve güçlendirme temelli müdahalelerin yapılması,
- Gruplarla, sivil toplum örgütleriyle ve toplumla amaç paylaşımlarının yapılması,

- Kişilerin ve ailelerin toplumlarla olan bağlantılarının yapılması,
- Sağlık, sosyal refah ve diğer sistemlerle koordinasyon kurarak istenilen sonuçların alınması ve müracaatçının istediği sonuçlara ulaşmasında yardımcı olunması,
- Hizmetler ile ilgili savunuculuğun yapılması ve Avustralya sağlık ve sosyal sistem eğitiminin yapılması,
- Yasal çerçevelerde etik karar verilebilirliğin sağlanması,
- Sığınmacıların hakları doğrultusunda savunuculuğun yapılması,
- Tercümanların kullanılmasında profesyonel olmak gibi kişilerarası müdahalelerde bilgi sahibi olmak ve kişinin geçmiş ve politik tecrübelerine duyarlı olmak,
- Kayıp, yas, işkence ve travma yaşayan özellikle kültürel bazda duyarlılık göstererek danışma görevini yürütmek ve intiharı önleme ile ilgili çalışmalarda bulunmak,
- Genellikle uzun mültecilik prosedürlerinden kaynaklanan belirsizlik yaşayan ve nihayetinde mülteci sayılmayan sığınmacıların özel psikososyal ihtiyaçlarını ele almak,
- Diğer sosyal destek sağlayıcı profesyonellerin etnik, kültür ve inanç temelli cinsiyet konularında eğitilmeleri ile ilgili kişisel ya da grup eğitimlerinin yapılması,
- Sığınmacılar ile ilgili olarak politika ve programlar geliştirmek,

- Araştırmalarda bulunmak ve alan ile ilgili yeni akademik kaynaklar oluşturmak (AASW,2016).

Bir sosyal olgu olarak g, Türkiye’de jeopolitik konumu dolayısı ile uzun yıllardır var olsa da özellikle Suriye sınırında meydana gelen olaylar nedeniyle kendini iyiden iyiye hissettirmiş ve toplum bazında ele alınması gereken önemli durumlar arasında yerini almıştır. Geçmiş döneme bakıldığında daha önce Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen yabancı işlemelerinin 5726 sayılı YUKK ile GİGM’ne devredilmesi ve bu süreçte branşlaşma yapılarak g yönetiminin yapılması planlanmıştır. Çalışmanın daha önceki kısımlarında da belirtildiği gibi söz konusu 5726 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Kanun’da sosyal çalışmacıların alımının yapılacağı belirtilerek sosyal hizmet mesleğinin resmi olarak g çalışmalarına katıldığı anlaşılmaktadır.

Mülteci ve sığınmacılarla çalışmada en önemli müdahale mesleklerinden birisi Sosyal hizmet mesleğidir. Göç sonrasında ortaya çıkabilecek sosyal sorunlara belirli müdahale yöntemleri ile çözümlenmesi sosyal hizmet müdahalesi kapsamındadır (Akkaş, 2015). Sosyal hizmet mesleği, sadece iyileştirici veya rehabilite edici hizmetler sunmamakta, bunun yanında önleyici, bilinç geliştirici, destekleyici ve savunucu çalışmalarda da bulunmaktadır. Sonuç olarak sosyal hizmet mesleğinin göçmenlerle çalışırken hemen hemen mesleğin bütün rol ve işlevselliğini kullandığını görmek olanaklıdır (Beter, 2006). Sosyal hizmet mesleği birçok kurum ve kuruluş vasıtasıyla gn yarattığı sosyal sorunların çözümlenmesinde aktif rol almıştır. Göçmenler sosyal hizmetlere gereksinim duymakta ve doğrudan ya da dolaylı uygulamalarla bu hizmetlerden yararlanmaktadırlar (Duyan vd., 2008).

Sosyal hizmet uygulamasında, sosyal bilimler, insani ve kültürel bilgiler ışığında sosyal hizmet uzmanları, kişinin kendisi ve çevresi arasındaki ilişkiye odaklanmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları, sığınmacıların, kendileri ile ilgili bir karar sürecinde

olunması sebebi ile üzerlerinde bir baskı olduğunun farkında olmalıdırlar. Sığınmacılar ya da mülteciler son derece hassas gruplardır. Sığınmacıların sayısının da artması ile sosyal hizmet çalışanlarının bu grup ile teması da artmaktadır. Özellikle vaka çalışmaları, toplumsal çalışmalar ve uygulanacak politikalar kapsamında sosyal hizmet disiplininin önemli yeri vardır. Sosyal hizmet uzmanları, toplum sağlığı merkezlerinde, göç ve sınır yönetimi idarelerinde, yeniden yerleştirme servislerinde, danışma merkezlerinde ve çok kültürlü toplumlarda, dahil olunan toplumun yeni ve karmaşık sistemlerine dahil olmayı, travma ve işkencenin etkisi ile meydana gelen üzüntüleri ve kayıpları ile baş etmeyi ve yeni topluma yerleşme konusunda baş etme mekanizmaları geliştirmeleri konusunda yardımcı olabilirler (Diaconu, Racovita-Szilagy ve Bryan, 2016)).

Sosyal hizmet mesleğinin amacı, temel eğitim ve sağlık hizmetleri, güvenli yaşam, çalışma, barınma, sosyal hayata katılım, kişisel gelişimin sağlanması gibi konularda yardım etmek, danışmanlık yapmak ve desteklemektir. Bütün değerler düşünüldüğünde kişinin bulundukları grup ve topluma uyumları için güçlendirilmeleri için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Mültecilerle ya da sığınmacılarla yapılacak olan sosyal hizmet müdahalelerinde belirli aşamaların izlenmesi gerekir (Salomon, 2017). Bunlar:

1-Tanımlama: Mültecilerin ya da sığınmacıların kişisel olarak statülerinin ne olduğunun anlaşılması. Alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının değerlendirme aşamasında göz önünde tutması gereken en önemli unsur olarak değerlendirilebilir. Müracaatçısının statüsünü iyi anlayan bir uzman, kişinin ihtiyaçlarını ve stres faktörlerini daha iyi anlayabilir. Örneğin, eğer müracaatçı sığınmacı ise kişinin şu an stres dolu bir statü değerlendirme aşamasında olduğu anlaşılabilir. Kişi kendisinin ya da ailesinin geri gönderilebileceği korkusuna kapılabilir ve bu bağlamda uzun dönemli amaçlarını gerçekleştiremeyebilir. Verilen hizmetler bakımından bu konuya bakıldığında statülere göre verilen servislerin ve tanınan hakların farklılaştığı söylenilebilir (NASW, 2004).

2-Sosyal Refah Düzeyleri: Sosyal katılım, güvenlik, gelişim, barınma, iş ve tüketim malzemelerine erişim, kendi imkanları ile sağlanan konaklama, sığınmacıların ya da mültecilerin geldikleri ilk günden itibaren sosyal destek, kapsamlı ve şartsız olarak sağlık hizmetlerine ulaşılması.

3-Kişisel Gelişim: Eğitim, öğretim ve yüksek öğrenimlerin geliştirilmesi, hayat deneyimlerinin değerlendirilmesi, beş etme becerileri ve iş gücünün artırılması.

4-Sosyal Yakınlık: Çevre etmenlerle olan engellerin aza indirilmesi, mahalli servisler ve deneyim paylaşım gruplarına erişimlerinin sağlanması.

5-Katılım ve Sorumluluk: Hayatın devamlılığının sağlanması için etkili kararların alınmasını sağlamak ve katılımın ile sosyal ağların tanıtılması.

6-İlişkilerin Güçlendirilmesi İçin Değişimler: Bütün düzeylerde ilişkilerin güçlendirilmesi (İrkçılık ve ayrımcılık gibi konular).

Araştırmacı tarafından yapılan incelemelerde Göç alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının GİGM, İl Göç İdaresi Müdürlükleri ve göç ile ilgili olarak faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarında görev aldıkları tespit edilmiştir. Buralarda görev yapan uzmanlar, sığınmacıların ya da mültecilerin temel insani ihtiyaçlarının tespit edilmesi, geri gönderme merkezlerinde ya da kabul ve barınma merkezinde bulunan yabancılar için sosyal inceleme yaptıkları, sosyal hayata katılım için gerekli uyum çalışmalarını gerçekleştirdikleri bilgilerine ulaşılmıştır.

1.17 Araştırmanın Amaçları

Bu araştırmanın amacı, kitlesel göç ile kuzey Irak'tan Türkiye'ye gelen Türkmenlerin çalışma deneyimlerini öğrenmek, baş etme stratejilerini anlamak, uyum, sosyal kabullenme kavramları kapsamında durum tespiti yapmaktır.

Bu araştırmanın alt amaçları:

1-Kitlesel göç ile Türkiye'ye gelen Türkmenlerin kitlesel göç deneyimlerini tespit etmek,

2- Göç öncesi, transit göç ve göç sonrası yaşamlarındaki değişimleri anlamak ve baş etme stratejisi olarak geliştirdikleri yaşam koşullarını tespit etmek,

3-Türkmenlerin, iş piyasasına erişimlerinde, göç evrelerinin etkilerinin ne olduğunu anlamak,

4-Türkmenlerin iş piyasasına erişimlerinde ne tür deneyimler yaşadıklarını ve bu deneyimlerin aile yapısında nasıl bir değişiklik meydana getirdiğini belirlemek,

5-Türkmenlerin, iş piyasasına erişimlerinde hangi kaynaklar, hizmetler ve fırsatlardan yararlandıklarını anlamak,

6-Türkmenlerin iş piyasasına erişimlerinde ihtiyaç duydukları sosyal hizmetlerin neler olduğunu tespit etmek,

7-Yaşanmış, yaşanan ve yaşanabilecek göç hareketlerinin incelemesi üzerinden değerlendirme yapılarak göçmenlerin iş piyasasına katılım, uyum, sosyal hayata katılım ve temel ihtiyaçlarının karşılanması çerçevesinde verilebilecek sosyal hizmetlerin neler olabileceği yönünde öneriler geliştirmektir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Kitlesel göç, sosyal kabullenme ve uyum bağlamında Türkmen işçilerin çalışma deneyimleri ile ilgili olarak araştırma modeli, veri toplama araçları ile süre ve olanaklar bu bölümde ele alınmıştır.

2.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, araştırma deseni olarak durum çalışması kullanılmıştır. Birkaç durumun derinlemesine araştırılması nitel araştırmalarda durum çalışmasının en önemli ve belirgin özelliğidir. Başka bir deyişle bir duruma ilişkin faktörler (çevre, meydana gelen olay, kişi, değişimler vb.) bütün yönleri ile ele alınarak araştırılır. Bununla beraber bazı durumların daha iyi ve net anlaşılması için uzun çalışma periyotlarına ihtiyaç duyulabilir (Şimşek, 2013). Nitel araştırmalarda daha çok hissedilen duygu ve düşüncelerin kodlanarak veriler haline getirilmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmada da özellikle kod haritaları çıkarılmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmaya konu olan unsurlar genel olarak kendi ortamlarında incelenir. Nitel araştırmacılar, içinde bulunulan çevrenin insan davranışları üstünde büyük etkisinin olduğunu düşünmekle birlikte, sosyal olguların anlaşılmasında ve algılanmasında insan davranışlarının önemli rolü olduğunu ifade etmişlerdir (Mc Millan ve Schumacher, 1997 akt: Işıkoğlu, 2005).

Nitel çalışmada çalışılan konu ile ilgili olarak derinlemesine görüşmelerin yanında, sorulmayı sormak ya da kuram temeli oluşturacak tespitlerin yapılması gerekmektedir.

Bu çalışmada, Türkmen işçilerin çalışma deneyimleri, sosyal kabullenme ve uyum odak noktası alınarak aynı zamanda bu deneyimlerdeki değişimler ışığında oluşan durumların incelenmesi, aktarılması ve gerçekleşen değişimin ortaya koyulmasına çalışılmıştır. Bu nedenle çalışma fenomenolojik bir temele dayandırılmıştır. Fenomenolojik analizde, araştırmacı ile katılımcılar arasında etkileşim sürecinin analizi söz konusudur. Fenomenolojik analizin en önemli hipotezi insanın davranışları ile dil arasında ilişkinin var olduğu yönündedir. Fenomenolojik analizi kullanan araştırmacı uygulamalarında, katılımcıların söyledikleri kapsamında onların düşüncelerini ve duygularını değerlendirmeye çalışmaktadır (Smith ve Eatough, 2007).

Fenomenolojik analiz ile ilgili olarak araştırmacı tarafından yapılan incelemelerde ve değerlendirmelerde bazı özel tekniklerin varlığı tespit edilmiştir. Fenomenolojik azaltma, kasıtlı ayıklama, çerçeveleme, ve yaratıcı varyasyon gibi birkaç özel yöntem bu teknikler arasındadır. Örneğin, kasıtlı ayıklama “araştırmacının harekete katıldığı ve en azından üzerinde çalışılan olguyla ilgili varsayımlardan ve ön yargılardan haberdar olmasını gerektirir. Bu kararın göz ardı edilmesi fenomenolojik araştırmada kritik öneme sahiptir ve araştırmacının deneyimi kendi bakış açısından görmesi için kişisel görüşünü gerektirir” (Katz, 1987 akt:Merriam, 2018). Bu bağlamda araştırmacının söz konusu durum çalışması ile ilgili olarak bilgi sahibi olmasının analize daha iyi katkı vereceği anlaşıldığından araştırmanın özellikle kuramsal çerçevesinin geniş tutularak çalışmadan daha sonra faydalanacak kişilerin konu hakimiyetinin sağlanması amaçlanmıştır. Araştırmacı söz konusu durum ile ilgili olarak saha çalışmasında da var olduğundan, çalışmanın alt çıktılarının kategorileştirilmesinde ve kodlandırılmasında daha rahat bir hareket alanı bulmuştur.

Araştırmacı, özellikle fenomenolojik analiz kullanımı yapmadan önce alan bilgisinin pekiştirilmesi gerekliliğini değerlendirmiştir.

Yukarıdaki durum ile ilgili olarak bir örnek verilmesi gerekirse araştırmacı analiz yaptığı programda şu şekilde bir not düşmüştür:

“Bugün bir iş yeri sahibi ile yaptığım görüşmede, iş sahipleri, artık Türkmenlerin sürekli çalışmadıklarını, gelip ihtiyaçları kadar çalıştıktan sonra işten ayrıldıklarını belirtmiştir. Bu da bu alanla ilgili yeni iş devamlılığını göstermektedir.”

Araştırmacı bu tespitinden yola çıkarak sorulması gereken soruların arasına “çalışma süreleri” ve “işten ayrılma nedenleri” başlıklarını eklemiştir. Bu bağlamda araştırmaya değişik boyutlar katılırken aynı zamanda derinlemesine tespit ve bağlantıların yapılmasının önü açılmıştır. Bundan dolayı durumun daha iyi anlaşılması için ön çalışma ve değerlendirmelerin önemi büyüktür.

“Fenomenolojik azalma”, katılımcıların deneyimleri ve anlatılarının metinsel düz yazıya dönüştürülerek, bilinçli ve anlamı olmayan ifadelerin kaldırılması süreci; “Yaratıcı varyasyon” ise araştırılan durumun ortak anlamının bulunmaya çalışılarak araştırmaya katılanların aynı noktada kesiştiği anlatımlara uygun tanımlar getirilerek yeni anlamlara ulaşılması olarak tanımlanmıştır (Aslan,2018).

Araştırmada katılımcıların deneyimleri ve anlatıları, analiz edilecek program üzerinde düzenlenerek metin haline dönüştürülmüştür. Ayrıca anlaşılmayan durumlar ile ilgili olarak gerekli notlar (memolar) program üzerine eklenerek daha sonra analiz aşamasında herhangi bir anlam karmaşasına yer vermeyecek şekilde hazırda tutulmuştur. Araştırmada yapılan görüşmelerde özellikle aileden önce gelerek, ortamı

ve şartları hazırlayan kişilerden bahsedilmiştir. Araştırmacı kesişen ifadelerin olduğunu görerek bu özellikleri taşıyan kişilere “öncü kişi” adını vermiş ve buna göre kodlama yapmıştır.

Yukarıdaki örneklere ve araştırmaya uygunlukları göz önünde bulundurulduğunda fenomenolojik analiz yönteminin uygulandığı görülebilmektedir. Bu bağlamda söz konusu Türkmenlerden iş deneyimleri ile ilgili olarak gerçekçi bilgiler edinilmesi sağlanmıştır.

Araştırma sorularının, durumu daha iyi anlaşılır kılması, katılımcıların kendilerini daha iyi anlatması ve kodlamaların daha iyi kategorize edilebilmesi için göç evreleri yaklaşımı ve ekolojik yaklaşımdan yararlanılmıştır. Göç evreleri yaklaşımında göç öncesi, transit göç ve göç sonrası dönemlerden bahsedilmesi mümkündür. Bu kapsamda özellikle bu dönemlerde yaşanan iş gücü durumları, hayat öyküleri ve bunların şu anki durumlarına etkileri araştırma açısından önemlidir.

Ekolojik yaklaşımın da kullanılması etkili olmuştur. Araştırmanın önemli bir boyutunun da “uyum” olduğu düşünüldüğünde özellikle birey-çevre uyumunun çalışmada yer aldığı görülecektir. Ekolojik yaklaşımda kullanılan bazı kavramlardan bazıları şu şekildedir: Birey-çevre uyumu, strese neden olan yaşam olayları, stres, baş etme mekanizmaları, kendi kendini yönetme, yaşam ortamı, yaşam dönüşü vb.dir. Buradan yola çıkarak göç evreleri incelenerek söz konusu başlıklar ile örtüşen çıktıların elde edildiği değerlendirilmektedir.

Bu araştırmanın evreni Türkiye’ye kitlesel göç ile gelerek iş deneyimi yaşayan Türkmenler oluşturmaktadır. Araştırma, alanda destek ve akademik araştırmalar yapan “İpek Yolu Toplumlari ve Kùltürleri Derneği” aracılığı ile yapılmıştır. Söz konusu Dernek ile gerekli yazışmalar yapılmış, katılımcılara ulaşmak ve dernek

imkanlarından yararlanmak için gerekli izin yazısı alınmıştır (Ek:5). İpek Yolu Topluları ve Kùltürleri Derneği faal olarak çalışmakta olup, g, siyaset ve uluslararası ilişkiler bağlamında da çeşitli illerde etkinliklerde bulunmaktadır. Derneđe kayıtlı olan Iraklı Tùrkmenlerin toplam sayısı gizlilik gerekçesi ile ğrenilememiştir. Ayrıca her sene uluslararası konferanslar düzenleyerek sosyal sorunların küresel çapta ele alınmasını sağlamaktadır.

Katılımcıların Tùrkmenlerden seçilmesinin nedeni az derecede Tùrke bilmeleridir. Araştırmada katılımcıların Tùrke okuyup yazabildikleri tespit edilmiştir. Katılımcılara kartopu örnekleme yolu ile ulaşılmıştır. Nadir görülen bir durum ile ilgili olarak odak özellik taşıdığı değerlendirilen birey ile iletişim kurulmasının ardından, söz konusu özelliği taşıyan başka bireylere bu kişi tarafından yönlendirme yapılması ve bu kişilerle görüşme gerçekleştirilmesi zincirleme şekilde devam eder. Buna zincirleme örneklem oluşturma denilmektedir (Kılıç, 2013).

Bütün katılımcılara gönüllü katılımları ile ilgili olarak şartlar anlatılmış ve bilgilendirilmiş onamları kendi ana dillerinde sunulmuştur. Ancak burada dil karmaşasına dikkat çekilmesi gerekmektedir. Tùrkmenlerin, Tùrke'nin yanında Arapça okuma yazmayı da bildiklerine dair n araştırma, araştırmacı tarafından yapılarak Bilgilendirilmiş Onam Arapça'ya evirtilmiřtir. Ancak söz konusu evritilen Arapça tercümenin Tùrkmen diline hâkim birkaç kişiye danışılması sonucu bu Arapça yazıyı Tùrkmenlerin okuyamayacağı bilgisine ulaşılmıştır. Bu kapsamda araştırmacı başka dillerde yapılacak olan araştırmalardan önce kesinlikle bölgesel konuşma durumu ve lehçeler ile ilgili olarak da gerekli değerlendirmenin yapılması gerektiği kanaatine varmıştır. Katılımcıların Tùrke yazılmış Bilgilendirilmiş Onam'ı okumalarında ve anlamalarında herhangi bir sıkıntı görülmemiştir. Görüşmelerde tercüman gereksinimi duyulmamıştır. Kadın katılımcıların daha rahat ortamda bilgi vermesi için kadın bir yardımcı hazırda tutulmuştur ancak araştırmaya kadınlar katılım sağlamamıştır. Bu durum bulgular kısmında irdelenecektir.

Bu araştırmanın evrenini Türkiye’de çalışma deneyimleri olan Türkmenler oluşturmaktadır. Kartopu örnekleme de araştırmanın amacına uygun olarak katılımcıların davet edilmesi için bazı şartlar ya da ölçütler belirlenmiştir. Her ne kadar örneklem kartopu olsa da daha sonra bilgi alınacak kişinin araştırma için uygun koşulları sağladığına dikkat edilmiştir. Bunun nedeni 2011 krizinden önce gelerek Türkiye’ye yerleşen Türkmenlerin araştırmanın örneklem grubundaki şartları sağlamadıklarıdır. Bu kapsamda konu ile ilgili daha iyi bilgi alınacak kişilerde şu özellikler aranmıştır:

- 1-Kitlesel göç ile Türkiye’ye gelmiş olmak,
- 2-Çalışmanın yapıldığı dönemde 18 yaş ve üzerinde olmak,
- 3-İş deneyimine (işçi veya işveren) sahip olmak,
- 4-Türkmen olmak (Dernek bilgileri ya da örneklem grubuna göre).

Araştırma kriterleri kapsamında belirlenen Türkmenlerden 40’ı ile görüşülmesi amaçlanmış olup, çalışmada toplamda 43 kişi ile görüşülmüştür. Gizlilik dolayısı ile çalışmanın yürütüleceği Dernekteki kayıtlı Türkmen sayısına ulaşamamıştır. Ancak bazı Türkmenlerin söz konusu kitleli göç zamanlarından çok daha önce Türkiye’de bulunması ve diğer şartları sağlanamaması nedeniyle değerlendirmeye alınmamıştır. Katılım göstermek isteyenlerin bazı noktalarda güvenlik sorunları (gizlilik, sınır dışı korkusu vb.) yaşayabileceklerini düşündükleri nedeniyle katılım sağlamadıkları anlaşılmıştır.

Örneğin araştırmacı katılımlar ile ilgili olarak günlüğünde bu durum ile ilgili bir not düşmüştür. Genel olarak nitel araştırmacının bir günlüğünün olması duygu ve düşüncelerinin daha iyi korunmasını sağlamaktadır. Söz konusu analiz programı bu

düşünmeden hareket ederek programa “Günlük” ikonu koymuştur. Bu bağlamda araştırmacı yaşadığı tecrübeleri bu sekmeye eklemiş ve korunmasını sağlamıştır. Söz konusu not şu şekildedir:

“Çalışmada en büyük zorluklardan birisi de çalışmaya katılımcıların ön yargılı olması. Güvenlik gerekçesi ile çalışmaya katılanlar olmadı. Kendilerinin araştırıldığını düşünenlerin sayısı çok. Bundan dolayı güvensiz bir durum söz konusu olabilir. Bu işte sınır dışı etme politikasının büyük rolü olduğu hissiyatına kapıldım. Sınır dışı edilme korkuları söz konusu. Araştırmanın sorularına dahil edilmesi gereken bir durum. (06.02.2019)”

Katılımcıların güvenlik kaygıları ile ilgili olarak araştırmacı tarafından şu şekilde not düşülmüştür:

“Özellikle Kerkük konuşmacısının güvenlik ile ilgili ciddi kaygıları vardı. Kendisine güvenliği ile ilgili bilgi verildikten ve güven ortamı sağlandıktan sonra görüşmeye devam edilmiştir. Ayrıca bazı görüşmecilerde çeşitli ön yargılar olduğu gözlemlenmiştir. Çünkü gidip bu şekilde tecrübelerini ve orijinlerini anlatma konusunda çevresinin de oluşturmuş olduğu bir savunma mekanizması olarak görüşme taleplerini geri çevrildiği tespit edilmiştir (17.03.2019)”

Araştırmanın odağına hizmet edecek, alt görüşme zaman limiti 45 dakika olan 40 görüşme gerçekleştirilerek analiz edilmiştir. Katılımcıların tamamı 18 yaş ve üstü gruptadır. Araştırma kapsamında gizliliğe önem verilmiş olup, gizliliğinin ihlal edilmemesi ve etik kurallara uygunluk için araştırmaya katılan Türkmenlerin isimleri belirtilmemiştir. Türkmenlerin ifadelerine ilişkin olarak kendilerine verilen şehir ve ülke isimleri kullanılmıştır. Şehir isimleri, katılımcıların yaşları, medeni durumları, göç öncesi meslekleri, göç sonrası meslekleri ve ülkeye geliş zamanları kendilerinin

tanıtılması adına “Bulgular” bölümünde yer almıştır. Türkmenlere ilişkin kısa yaşam öyküleri Ek-6 da verilmiştir.

Görüşme sürecine başlamadan önce, Türkmenlerle ilgili olarak açık kaynak araştırması yapılmış ve çeşitli kurumların raporları taranmıştır. Araştırmacı söz konusu alan ile ilgili olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nde yönetici olarak görev almış, ayrıca söz konusu Türkmenlerin şu anda bulunduğu statü olan “Uluslararası Koruma” biriminde çeşitli grup başkanlıklarında grup başkanı ve yönetici olarak görev yapmıştır. Araştırmacı bu alanda önemli yer olan Uluslararası Koruma Karar Grup Başkanlığı’nda yer alarak karar alıcı statüsünde de dosya değerlendirmeleri yapmıştır. Başka bir ifade ile Uluslararası Koruma talebinde bulunan bir diğer tabiri ile Mültecilik, Şartlı Mültecilik ya da İkincil Koruma gibi bireysel olarak statü talebinde bulunan dosyaları inceleyerek karara bağlamıştır.

Araştırmacı bu alanda birçok saha görevini de yerine getirmiş olup, Türkiye’nin çeşitli illerinde Uluslararası Koruma talepleri ile ilgili görüşmelerde bulunmuştur. Ayrıca Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği ile ortaklaşa düzenlenen Workshoplarda eğitici olarak görev almıştır. Statü değerlendirme ile ilgili olarak da uluslararası geçerliliği olan European Asylum Support Office kurumundan uluslararası geçerliliği olan eğiticilerin eğitimi kursu almıştır.

Ayrıca araştırmacı kitlesel göçlerin en yoğun olduğu zamanlarda Şanlıurfa Kobani hattında kayıt alma koordinatörlüğünü de yürütmüş olup, kitlesel göç, kayıt, temel ihtiyaçlar ve risk yönetimi ile ilgili olarak saha süreçlerinde yer almıştır. Bununla birlikte araştırmacı Geri Gönderme Merkezleri ve Kabul ve Barınma Merkezlerinin yönetimi ve işleyişi ile ilgili olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nde Merkezler Koordinatörü görevini de yürütmüştür.

Araştırmacı söz konusu katılımcıların odak noktası olan iş piyasasına erişim ve sürdürülebilirliği ile ilgili olarak Çalışma Bakanlığı ile bir dizi Workshoplarda yetkili olarak görev almıştır.

Araştırmacı, iş piyasasını daha iyi anlamak ve bilgi sahibi olunması amacı ile Türkmen işçileri olan birkaç iş yeri sahibi ile görüşmenin faydalı olacağını değerlendirmiştir. Bundan dolayı Türkmen işçi çalıştıran üç lokanta sahibi ile görüşülerek, Türkmenlerin işe başlama süreçleri, işe alım şartları, memnuniyetleri ve dikkat edilmesi gereken noktalar ile ilgili bilgiler alınmıştır. Araştırmacının iş yeri sahipleri ile yaptığı görüşmelerden bir alıntı fenomenolojik analiz ile ilgili tanım yapılırken bu bölümün başlarında verilmişti. Bu görüşmeler Türkmenlerin iş deneyimlerini keşfetmek amacı ile gerçekleştirilmiştir.

2.2 Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında amaçlanan verilere ulaşmak için derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Derinlemesine görüşmelerde önemli olan noktalar katılım sağlayan kişinin tecrübeleri, bilgileri ve gözlemleridir. Araştırılan konunun her aşamadaki boyutlarını değerlendiren, açık uçlu soruların olduğu ve cevapların alınmasında detaylandırmayı sağlayan, birebir ve yüz yüze gerçekleştirilen veri toplama tekniğine Derinlemesine Görüşme adı verilmektedir (Tekin, 2006).

Padget (2008) 'e göre derinlemesine görüşmeler, araştırmada uygulanacak olan metodun tipine göre “yönlendirici ritimler” özelliği taşımaktadır. Bazı çalışmaların verimli olmasının başlıca nedenlerinden birisi de kesintisiz anlatımın güçlü şekilde yorumlanmasıdır. Özellikle kişiler anlattıkları hikâyeyi ilgi duyarak yorumladıkları zaman bilgi akışı daha iyi olabilmektedir. Bunlar ışığında anlatımlarda gereksiz

sorulardan ve birbirini izleyen sorulardan kaçınılması derinlemesine görüşmelerde dikkat edilmesi gereken bir unsurdur.

Türkmenlerin çalışma deneyimleri ile ilgili yapılan görüşmelerde, yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formuna istinaden alınan cevaplara göre derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşmeye göre biraz daha keskindir. Bu nedenle yarı yapılandırılmış görüşmelerin daha esnek bir yapıda olduğu söylenebilir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmayı gerçekleştirecek kişi görüşme yapmadan önce gerekli protokoller kapsamında hazırlıklarını yapar. Ancak araştırmanın doğası gereği bazı hususların aydınlatılması ya da katılımcının cevaplarının ayrıntılandırılması için, sürece bağlı olarak değişik alt sorularda sorulabilir. Görüşme esnasında başka soruların yanıtları alınmış ise o soruların tekrar sorulmasına gerek duyulmaz. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, esnek yapıdadır. Bununla birlikte belli standartlara sahiptir. Bu gibi faktörlerden dolayı araştırmalarda daha uygun ve tercih edilen bir teknik olarak tercih edilmektedir (Ekiz, 2003).

Görüşme iki bölümden oluşmaktadır. İlk olarak görüşmeciye başlangıç sorusu sorulmaktadır. Sonrasında katılımcı deneyimlerini, serbest bir şekilde kesintisiz anlatmaktadır. Araştırmacı yukarıda vurgulanan ilkelere dayanarak katılımcıların rahat bir şekilde kendilerini ifade etmelerine izin vermiştir. Anlatımlar bittikten sonra araştırmacı cevabı tam olarak giderilmeyen durumlarla ilgili odak belirleyici sorular sorarak amaçlanan verilere ulaşmaya çalışmıştır. Herhangi bir şekilde akışın bozulmasına istinaden araştırmacı yönlendirici özelliğini kullanarak araştırmanın odağı olan konudan ayrılığa izin vermemiştir.

Araştırmacı, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Yarı yapılandırılmış görüşme formu gerekli literatür taraması ve alan bilgilerinin derlenmesi sonucunda oluşturulmuş olup iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların kişisel bilgileri ile ilgili açık uçlu sorular yer almaktadır. Bunlar, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, mesleği, medeni durumu, kaç yıl önce göç ettikleri, ikamet edilen konutun durumu, aynı evde ikamet eden kişilerin durumu gibi sosyodemografik sorulardır.

Formun ikinci bölümünde ise göç öncesindeki/ göç sırasında/ sosyo-ekonomik durum, mesleki beceriler ve iş piyasasına erişim hakkındaki deneyimler ve düşünceler, Türkiye’de ki sosyo-ekonomik deneyimler, yararlanılan sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler, Türkiye’de çalışma deneyimleri, sosyal kabullenme ve uyum ile ilgili soruları içermektedir. Soru formunda 1,2,5,6 ve 7. sorular çalışma deneyimleri, 9. soru sosyal kabullenme, 3,4 ve 11. soru uyum ve 8,10 ve 12. sorular hem sosyal kabullenme hem de uyum ile ilgilidir.

Veri Toplama Süreci: Görüşme sürecine başlamadan önce daha önce Türkmenlerin çalıştığı birkaç iş yeri ile görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde iş yeri sahiplerinin bazıları görüşme talebini olumlu karşılarken, bazılarının görüşme taleplerine olumsuz yanıt verdikleri gözlemlenmiştir. Özellikle tam olarak güvenmedikleri kişilere bilgi vermek istemeyen iş yeri sahiplerinin bu konuda hassas davrandıkları gözlemlenmiştir. İş yeri sahiplerinin gözünden Türkmenlerin iş deneyimleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

İş yeri sahipleri ile yapılan görüşmelerde genel olarak sigortasız olarak Türkmenlerin çalıştırıldığı bilgisine varılmıştır. Kayıt dışı işçi çalıştırmanın suç olması ve özellikle gelen Türkmenlerin gelecekte iş devamlılıklarının belli olmaması nedeniyle iş yeri sahiplerinin bu konuda temkinli oldukları gözlemlenmiştir. İşyeri sahiplerinin göçmenlerle ilgili olarak sigorta yapma konusunda herhangi bilgilerinin olmadığı ve bu konuda bilgilendirilmedikleri anlaşılmıştır.

Araştırmacının rastlantısal olarak bir iş yerinde bulunması ve aynı zamanda Ostim bölgesinde bulunan bir mesleki eğitim okulunun yetkilisinin de gelmesi mesleki eğitim verenler ile iş verenlerin nasıl bağlantı kurduğunu göstermiştir. Bu bağlamda iş yerine gelen okul yetkilisinin iş yerinde çalışan yabancı olup olmadığı, varsa mesleki eğitime alınması ve devletin bu mesleki eğitimlere destek verdiği bilgisi kendisinden edinilmiştir. Söz konusu Türkmenlerin mesleki eğitime yönlendirilmesi durumunda bir yıllık sigorta primlerinin devlet tarafından karşılanacağı ve bu süreçte harçlık alacaklarını belirten yetkili iş yeri sahibine bu şekilde yönlendireceği kişilerin olup olmadığını sorduğunda iş yeri sahibi bu şartlara uygun bir elemanının olduğunu belirtmiştir. Kişinin mesleki eğitim yanında Türkçe dersi alacağını da belirten yetkili, söz konusu kişinin kaydını yapacağı sırada yaşının 18'den küçük olduğunu anlamış ve kayıttan vazgeçmiştir. Bu bağlamda araştırmacı hem iş yeri sahibinin hem de çalışan Türkmen işçinin söz konusu mesleki eğitimlerle ya da çalışma izinleri ile ilgili bilgilendirilmediklerini tespit etmiştir. Bu bağlamda araştırmacı, katılımcılara hak ve yükümlülükleri ile ilgili olarak bilgi sahibi olup olmadıkları konusunda soru yöneltme kararı almıştır.

İş yeri sahipleri ile olan görüşmelerde, özetle, Türkmenlerin iş hayatında tutarlı olmadıkları, özellikle Türkçeyi iyi öğrenmeleri durumunda başka iş arayışlarına girdikleri, daha iyi para veren yer olunca hemen işi bıraktıkları, daha sonra geri gelerek tekrar iş istedikleri, bu aralar özellikle dönemsel çalıştıkları ve bir süre sonra çalıştıktan sonra tekrar işten ayrıldıkları anlaşılmıştır. Ayrıca Türkmenlerin kardeşlerinin de çok olması nedeni ile işten ayrıldıkları zamanlarda kardeşlerini yerlerine koydukları ve biraz da onun çalışıp kendilerinin gezmesi gerektiğini söylediklerini belirtmişlerdir. Zor işlere ve iş saatlerine uyum sağlayamadıklarını belirten iş yeri sahipleri, özellikle Türkmen işçilerin cep telefonları ile çok uğraştıklarından işe konsantre olamadıklarını belirtmişlerdir.

Görüşme öncesi GİGM'nde bulunan Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı ve Yabancılar Dairesi Başkanlığı bünyesinde görev alan göç uzmanları ile Türkmenler

ile ilgili herhangi özel bir düzenleme yapılıp yapılmadığı ve statü durumlarının ne olduğu konusunda kesin bilgiler alınmıştır. Bu doğrultuda alınan bilgilerde, Türkmenlere herhangi özel bir statü ya da ayrıcalık tanınmadığı ve bireysel uluslararası koruma prosedürlerinin uygulandığı anlaşılmıştır. Bu durumda şu anki statüleri “uluslararası koruma başvuru sahibi”dir.

Araştırmanın bu evresinde bir noktayı hatırlatmakta fayda görülmektedir. Araştırmanın kuramsal bölümünde sosyal hizmet uygulamalarında özellikle yapılacak müdahalelerde değerlendirme aşamasında göçmenlerin hangi statüde olduklarının anlaşılmasının önemli olduğu vurgulanmıştı. Bu bağlamda veri toplama sürecinde araştırmacı, göç araştırmalarında katılımcıların hangi statüde ülkede bulundukları ve başvurularının hangi aşamada olduğu konusuna özel bir önem vermiştir.

Türkmenlerin statüleri ile ilgili olarak, daha önce ikamet çeşitlerinden olan insani ikamet statüsünün kendilerine getirdiği hak ve yükümlülüklerden yararlandıkları, sonrasında ise statülerinin değiştirilerek “Uluslararası Koruma” kapsamında değerlendirildikleri anlaşılmıştır. Araştırmacı statü değişim durumlarından dolayı bu durumu da araştırmasının bir parçası olarak değerlendirmesi kanaatine varmıştır. Zira, içinde bulunulan statünün iş piyasasına erişim ile ilgili hükümleri birbirinden farklılaşabilmektedir. Bu noktada araştırmacı katılımcılardan beraberinde bulundurdıkları kimlikleri de görmek istemesi gerektiğini değerlendirmiştir.

Araştırmacı tarafından, sosyal medya kaynaklarında (facebook, Twitter, Youtube vb.) da tarama yapılmıştır. Araştırmanın okunan kişi tarafından anlaşılması için bu kaynakların da izlenilmesi önemli bir husustur. Özellikle YouTube’da “Türkmenler ölümden çıplak ayakla kaçtı!”, “Telafer’den Kaçan Türkmenler Yardım İstiyor” ve “Savaştan kaçan 40 Iraklı Türkmen Ankara’da 2 Odalı evde yaşamaya çalışıyor.” gibi benzer videoların izlenilmesi durumun daha anlaşılır olmasını sağlamaktadır.

Araştırmacı bu tür videoların genel taramasını yaparak durum değerlendirmesinde bulunarak görüşmeler öncesi alan yansımalarını analiz etmeye çalışmıştır.

İpek Yolu Topluları ve Kùltürleri Derneği ve Iraklı Türkmenler Yardımlaşma Derneği yetkilileri ile de birtakım görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler ışığında İpek Yolu Topluları ve Kùltür Derneği aracılığı ile iki Türkmen'in çalışmaya katılması için yönlendirmesi yapılmıştır. Iraklı Türkmenler Yardımlaşma Derneği ise faaliyetleri ile ilgili bilgi vermiştir. Bu kapsamda bütün Türkmenlere ulaşamadıklarını söyleyen yetkililer, genel olarak erzak yardımlarının yapıldığını belirtmişlerdir.

Yönlendirilen iki Türkmen ile de bir araya gelinerek birkaç ön görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sonucunda araştırmacı günlüğüne şu şekilde bir not düşmüştür:

“Yapılan görüşmelerde Türkmenlerin iş hayatlarının, normal hayata uyumlarında büyük etkisinin olduğu görülmüştür. Bu bağlamda durumu etkileyen faktörlerinde ele alınması için geçmiş hikayelerinin alınmasında fayda görülmüştür. Ayrıca göç öncesi, transit göç ya da göç sonrası dönemde olan iş ve yetenek değişikliklerinin görülmesi içinde geçmiş hikayelerinin alınması büyük önem taşımaktadır.”

Bu şekilde de göç dönemlerinde iş deneyimlerinin alınması gerektiğini değerlendiren araştırmacı, bu evrelerde etkileyici faktörlerin ne olduğunun anlaşılması için derinlemesine görüşmeler yapması gerektiğini anlamıştır.

Araştırmacı görüşmelerin sağlıklı ortamda yapılması, görüşmelerin güvenilirliği ve gizliliği açısından rahatlıkla kullanabileceği, ulaşımın rahat olacağı ve kolaylıkla katılımcıların işlerine dönebilecekleri Ankara’da merkezi konumlu bir ofisi kendi imkanları ile altı aylığına kiralamıştır. Araştırmacı görüşmeleri, bu ofiste gerçekleştirmiştir.

Araştırmacı tarafından katılım sağlayan Türkmenlere kaybettikleri zamana bağlı olarak 50 TL değerinde market yardım çeki verilmesi fikri her ne kadar planlansa da bu durum Etik Kurul tarafından uygun bulunmamıştır. Bu durum Etik Kurul Kararında (Etik kurul ara karardır, nihai karar olmadığı için araştırmaya eklenmemiştir.) şu şekilde yorumlanmıştır:

“Çalışmada katılımcılara iş gücü kaybının telafisi için 50 TL ve market alışveriş çeki verileceği belirtilmiş ve bu yaklaşımı haklı kılan bir literatür referans gösterilmiştir. Onam Formunda da bu bilgiye “katılımcı işini bırakıp geldiyse o günkü zararı tazmin edileceği” biçiminde yer verilmiştir. Bu durum, araştırmaya katılımı teşvik edici (gönüllü katılıma gölge düşürücü) sakınca taşıdığından bu yaklaşım Etik Kurul tarafından uygun bulunmamaktadır. Verilerin katılımcıların çalışmadığı bir zaman aralığında toplanması daha uygun olacaktır.”

Bu durum araştırmaya katılım sürecinin bir ay kadar gecikmesine neden olmuştur. Katılımcılar daha önce de bu şekilde araştırmalara ya da taramalara gittiklerini ve hiç olmazsa kendilerine temel ihtiyaçlar olarak yardım edildiğinin altını çizmişlerdir. Ancak araştırmacı buna rağmen geniş bir tarih yelpazesinde (Kasım 2018-Nisan 2019) gerekli görüşme sayısını sağlamıştır.

Görüşmelere gelen katılımcılar, genellikle patronlarından izin alarak, iş çıkışı ya da sağlık nedeni ile geçici olarak işe gidemeyen Türkmenlerden oluşmaktadır. Ancak

araştırmacı yine de görüşmeye gitmeden önce iş deneyimlerinin olup olmadığına dair ufak bir görüşme yaptıktan sonra emin olduğu katılımcılar ile görüşmelerini gerçekleştirmiştir. Katılımcıların son derece saygılı portre çizdiği ve sorulan sorulara net şekilde cevap verdikleri gözlemlenmiştir. Görüşmeler Türkçe olarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırmacının gidişatına göre görüşme formunda olmayan bazı soruların eklenmesi araştırmacı tarafından uygun görülmüştür. Bu kapsamda katılımcının Türkçe bilgisi, ikamet bölgesi ve ikamet kiralari da soru formuna sonradan eklenmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesi için GİGM’nden söz konusu çalışma ile ilgili izin alınmıştır. Bu kapsamda verilen izin yazısında “*ad, soyad, telefon, e-posta adresi, ikametgâh adresi ile uyruk, din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesine varsa halihazırda gönderilen anket sorularının içerisinde sayılan husulardaki bilgi taleplerinin çıkarılması*” ibareleri yer aldığından yine gizlilik ilkesine dayalı olarak söz konusu görüşme formu tekrar gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılmış olup görüntü ve ses kaydı alınmaması ile ilgili olarak yazılan talimata uyulmuştur.

Katılımcılara, araştırmacı tarafından araştırmanın amacı, kapsamı açıklanmıştır. Ayrıca katılımcılara Türkçe okuma yazma becerilerinin olup olmadığı sorularak Bilgilendirilmiş Onam’ın okutturulması ve imzalanması sağlanmıştır. Bunun yanında kendilerine Onam ile ilgili olarak gizlilik ilkeleri anlatılarak, kimseyle ya da üçüncü kişilerle kimlik bilgilerinin paylaşılmayacağı bilgisi verilerek gizlilik ve güvenlik tereddütleri giderilmiştir.

Görüşme sırasında katılımcılara sorular yöneltilmiş ve alınan cevaplar görüşme formuna uygun formatta not edilmiştir. Görüşmenin anlaşılmayan kısımları olması durumunda gerekli aydınlatma ve açıklamalar görüşmecilere yapılmıştır. Daha önce de açıklandığı gibi derinlemesine görüşmelerin gerçekleştirilmesi dolayısı ile anlatış

akışı bozulmamıştır. Katılımcıların sosyodemografik bilgileri alındıktan sonra görüşme formunda belirtilen sıra ile sorular yöneltilmiştir. İlk olarak göç öncesi dönem ile ilgili deneyimlerin paylaşılması istenilmiştir. Katılımcıların görüşlerini beyan etme ile ilgili olarak başlangıç referanslarını tam belirleyememeleri durumunda “mesela IŞİD öncesini düşünelim” gibi sorular yönlendirilmiştir. Göç evrelerindeki bilgilerin eksiksiz alınması ile ilgili olarak görüşme formunun esnek yapısı sayesinde göç evrelerinin odaklanması gereken yerlerine giderek verilerin daha sağlıklı alınması sağlanmıştır.

Her ne kadar görüşme öncesi soru kâğıdı hazırlansa da özellikle yapılan ilk üç görüşmeden sonra bazı alanlarda da bilgi alınması gereksinimi hissedilmiştir. Nitel araştırmanın bir özelliği olarak esneklikten faydalanılmış ve belirleyici olan sorular genel soruların altına not edilmiştir. Özellikle başka bir ana kodun çıkma olasılığına binaen sorulması gereken ara soruların kesinlikle değerlendirilmesi ve kalan katılımcılara sorulması gerekli görülmüştür.

Görüşmelerde katılımcıların çoğunun cep telefonlarına karşı duyarlı oldukları gözlemlenmiştir. Araştırmacıda, bazı katılımcıların teknolojiye yoğun ilgilerinin olduğu fikri oluşmuştur. Telefonlarda özellikle sosyal medyayı çok aktif şekilde kullandıkları görülmüştür. Telefona bakmak için izin istemeleri görüşmeleri bölse de bütünlüğü bozmamıştır. Bitirilemeyen ya da ertelenen görüşme de olmamıştır.

Çalışmada her ne kadar ofis tutulduğu söylene de katılımcıların zor durumda kalmaması nedeni ile durumların müsait olması durumunda ikametlerinde ya da iş yerlerinde de görüşme yapılabileceği söylenmiştir. İkamette görüşme talep eden görüşmeci olmamıştır. Ancak iki işçi ile iş yerlerinde patronlarının rızası ile görüşülmüştür. Katılımcılardan bazıları görüşmeye randevu olmasına rağmen gelmemiştir. Bunun sebebi olarak da eve geç kalacaklarını belirtmişlerdir. Bundan dolayı izni olan katılımcılar ile uygun olmaları halinde hafta sonu uygun bir zamanda

da görülebileceği söylenmiştir. Hafta sonu zamanı olmayan katılımcılar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelere katılım ile ilgili olarak, özellikle kartopu örnekleme mahallesinde katılım için uygun olduklarını düşündükleri bazı kişilerin isimlerini verdikten sonra kişilerin ikna edilemediği de gözlemlenmiş, isteklerine saygı duyulmuştur. Kişilere referans olan önceki katılımcılara bu durumun ne olabileceği ile ilgili yapılan kısa görüşmelerde bazı kişilerin araştırmaya katılım sağlamak istemedikleri ve onlar hakkında bilgi almak isteyen çeşitli resmi kuruluşlarla bağ olduğu sanılarak görüşmeye sıcak bakmadıkları öğrenilmiştir. Araştırmacı tarafından bu durum da irdelenmiş olup, özellikle çalışma için seçilen örneklem grubunda bu tür bir düşüncenin yayılması ya da ön yargı oluşmasının araştırmaya katılımcı bulmada ciddi zorluk çıkarabileceği düşünülmüştür. Her ne kadar araştırmanın ileriki aşamalarında böyle bir şey yaşanmasa da yine de gruplar ya da bir getto içinde yaşayan kişiler arasında haberleşme ve sosyal ağların sıkı olduğu düşünüldüğünde başka çalışmalarda bunun bir risk ve çalışmayı sekteye uğratabilecek bir problem olabileceği değerlendirilmiştir.

Hafta sonu yapılacak olan görüşmelere kişilerin gelmeme nedeni ise halı saha maçlarının hafta sonlarında olması ya da hafta sonları il dışına gzmeye gidilmesi olarak gerekçelendirilmiştir. Randevuya gelemeyeceklerini beyan etmeleri konusunda eksiklikleri bulunan katılımcılar ile irtibat kurulamamış ancak sonrasında gelerek araştırmaya katılım sağlamışlardır. Bu durumun sosyal aktivite ihtiyacından kaynaklanabileceği değerlendirilmiş olup, daha esnek ve belirleyici randevu saatleri ayarlanmıştır.

Araştırmayı kolay hale getiren en önemli hususlardan birisi görüşme ofisinin Ankara'da merkezi bir yerde olmasıdır. Ankaray (Ankara Raylı Toplu Taşıma) ile de rahat şekilde ulaşım sağlanması gelenlerin adresi kolaylıkla bulmasını sağlamıştır.

Genel olarak iş yerleri Kızılay'da (Ankara'nın merkezi) olan çalışanların rahat bir şekilde gelebileceği bir konum olması araştırmayı kolaylaştırmıştır. Bu şekilde hem şehri bilmeyen ya da keşfeden kişinin çalışma yapılacak yeri bulması zor olabileceği gibi ulaşım bedelinin de olması katılımı zorlaştırabilecek bir diğer hususta olma olasılığına sahiptir. Bu bağlamda özellikle uyum aşamasında ya da şehre yeni gelmiş yabancılar ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda bu hususa da dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Görüşmeler sırasında bazı katılımcılar daha önceden yararlandıkları sağlık hizmetlerinden yararlanamadıklarını belirterek konu ile ilgili araştırmacıdan bilgi istemişlerdir. Araştırmacı mevzuata dayalı olarak bildiklerini katılımcıya anlatmakla birlikte, bilmediği noktaları da araştırdıktan sonra katılımcıya aktaracağını bildirmiştir. Bazı katılımcılar ise ailelerinde süregelen engellilik durumu hastalıklarının olduğunu, bu durum ile ilgili sosyal yardım prosedürlerinin olup olmadığını sormuşlardır. Bu noktada araştırmacı, katılımcıya bu konu ile ilgili olarak sosyal yardımlaşma ve dayanışma merkezlerine başvurması gerektiğini ama öncelikle kayıt işlemlerini tamamen bitirmeleri gerektiği söylenmiştir.

Araştırmacı kadın Türkmen çalışanların da, araştırmaya katılımlarını sağlamak için görüşme yaptığı iletişim kurduğu birkaç Türkmen'den konu ile ilgili yardımlarını talep etmiştir. Genellikle tekstil atölyelerinde çalışan kadınların ailelerinin çok zor durumda olması nedeni ile çalıştıkları, normalde Türkmen kadınlarının çalıştırılmadıkları hem veri analizlerinden hem de katılımcıların görüşme dışı ifadelerinden anlaşılmıştır. Bu bağlamda korumacı ve ataerkil yapıda oldukları değerlendirilen Türkmenlerden kadın çalışanlar ile görüşmenin büyük güçlükler içermesi nedeniyle kadın Türkmenler araştırmanın dışında kalmışlardır.

Araştırmacı tarafından vurgulanmak istenen bir diğer nokta ise veri toplama sürecinin veri analizine doğrudan etkisinin olmasıdır. Bazı durumlarda katılımcı göç

öncesi dönemi anlatırken bir anda göç sonrası döneme geçişler yapabilmektedir. Bundan dolayı göç öncesi dönem kodlamaları yapılırken bazı göç sonrası kodlar arada kaybolabilmektedir. Bu bağlamda veri analizi bölümünde ele alınacak olan veri toplama süreci ile analiz sürecinin aslında biraz paralel olması gerektiği ve buna göre geliştirmelerin yapılması gerektiği görülmüştür. Bu bağlamda araştırmacı kodlamaların kaybolmaması için konunun diğer döneme geçtiği yerleri not alarak, katılımcının söz konusu evrede kalmasını sağlamış ancak birbirini etkileyen faktörlerin olması durumunda anlatımı kesmemiştir.

Görüşmelerde ses kayıt cihazı kurum izni olmadığından dolayı kullanılmamış olup, katılımcıların aydınlatmış olduğu durumlar araştırmacı tarafından not edilmiştir. Notlar daha sonra verilerin analiz edileceği programa dijital olarak aktarılmıştır. Aktarma işi yoğun sürse de verilerin tekrar analizini göz taraması ile yapma fırsatı bulan araştırmacı oluşabilecek ara kodları da çalışmasında değerlendirmek üzere kayıt altına almıştır.

2.3 Süre ve Olanaklar

Araştırmanın verileri Kasım 2018- Mart 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma giderleri araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

2.4 Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın bulguları nitel araştırma analiz yöntemlerinden olan içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, en sık rastlanan analiz türlerinden biridir. Toplanan

verileri açıklayabilen, ortaya koyabilen kavramlara ulaşılmaya çalışılır (Silverman, 2001). Bu süreçte veriler öncelikle kodlanır, sonra birbiriyle ilişkili kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulur, Sonra da bu temalar açıklanmaya çalışılır (Büyüköztürk vd, 2016 akt: Üzümcü, 2016).

Nitel araştırmada veri toplama ve veri analizi eş zamanlı bir süreç olmalıdır. Nitel araştırma deseni sürekli gelişen bir tasarımdır. Araştırmacı hangi bireyle görüşme yapması gerektiğini, hangi soruların sorulacağını ya da daha sonra neye bakması gerektiğini, veri analiz edilmeden, veri toplama esnasında kestiremeyebilir (Merriam, 2009). Bu nedenle araştırmacı veri toplama evresinde veri analizinde işini kolaylaştıracak planlamaları oluşturma amacıyla verilerini ön taramadan geçirmiştir. Ancak verilerin toplanmasından sonra zaman olursa analiz ortamına direk aktarılma imkânı varsa araştırmacıların zamandan tasarruf edilebileceği bilgisi elde edilmiştir. Zira görüşmelerin daha sonradan aktarılması uzun bir süreç alabilmektedir.

Araştırma sürecinde şartlara uygun 40 kişiye ulaşılmış ve derinlemesine görüşmeler yapılarak veriler elde edilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan serbest görüşmeler, derinlemesine görüşme dökümleri, gözlemler önce kâğıt üzerine daha sonrada Maxqda 2018 programına aktarılmıştır. Katılımcıların sosyo-demografik bilgileri de Maxqda 2018 programıyla analiz edilmiştir.

Araştırmacı daha önce ki çalışmalarında Maxqda programından faydalanmıştır. Ancak bu çalışmanın daha ayrıntılı olması nedeni ile programın kullanımına hâkim olma gerekliliği araştırmacıda hasıl olmuştur. Araştırmacı görüşmelerini kâğıda geçirirken aynı zamanda bu programın etkili kullanılması ile ilgili olarak eğitimler takip edilmiştir. Eğitimlerin Ankara'da olacak olan ayağının, araştırmacının takvimine uymaması nedeni ile alternatifler yollar aranmıştır. Araştırmacı tavsiyeler üzerine bir Üniversite de bulunan öğretim üyesinden danışma almak amacı ile kendisi ile iletişim

kurmuştur. Ancak hem öğretim üyesinin il dışında olması hem de yoğun iş temposunun olması nedeni ile bu fikir de araştırmacı tarafından uygulanamamıştır.

Yapılan eğitim kaynaklarında ve özellikle programın web sitesinde çıkan ilanlarda programın uzaktan eğitim olarak verildiği anlaşılmıştır. Araştırmalar sonucu bir web sitesi üzerinden temel ve ileri düzeyde uygulamalı Maxqda eğitimi verilmesinin anlaşılması üzerine bu seçenek de yoğunlaştırılmıştır. Ayrıca eğitimin ilk parçasının tanıtım amaçlı olarak ücretsiz izlenmesi, eğitim anlatım, dil ve yeterlilik olarak değerlendirilmesini sağlamıştır.

Söz konusu uzaktan eğitim, Dr. Öğretim Üyesi Zeynep KURNAZ tarafından yapılmıştır. Dr. Öğretim Üyesi Zeynep KURNAZ yüksek lisans ve doktorasını Hacettepe Üniversitesi'nde tamamlamıştır. 2012 yılından beri “Maxqda Professional Trainer” (Maxqda Profesyonel Eğitimci) olarak Maxqda eğitimleri vermektedir. 21 eğitim vererek 250’den fazla akademisyenin Maxqda kullanımını öğrenmesini sağlamıştır.

Araştırmacı Maxqda 2018 Pro ve Maxqda uzaktan eğitim versiyonunu satın almıştır. Maxqda içinde hazır projeleri de barındıran bir program olması nedeni ile, araştırmacı hem uzaktan eğitimi izlemiş hem de bu kapsamda program üzerinden birebir uygulamalar yaparak programın tam kullanım şekline hâkim olmuştur. Veri analizi bölümünde de anlaşılmayan yerlerin olması durumunda tekrar eğitim videolarına dönülerek gerekli işlemlerin nasıl yapılacağı yönünde uygulamalar değerlendirilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Farklı kültür ve yaşamları olan yabancı katılımcılar ile çalışma esnasında da kişilerin duygu ve düşünceleri, duygusal durumları ve başatme mekanizmaları araştırmada gösterilmeye çalışılmıştır. Araştırmada, katılımcılarının menşesi

lkelerindeki yaşam koşulları ile hedef ülkeye geldikten sonraki sürece kadar olan deneyimleri ve tecrübeleri elde edilerek mevcut durumun analizi yapılmaya çalışılmış, katılımcıların g evrelerindeki tecrübelerine dayanılarak, yine katılımcıların söylemlerine odaklanılmış, süreçlerde yaşadıkları duygu ve düşünceler yorumlanmaya çalışılmıştır.

Özellikle Maxqda programının kullanılması aşamasında çeşitli frekans grafiklerinden /tablolarından, kod-alt kod bölümler haritalarından, kod matrislerinden faydalanılmıştır. Grafiklerde Maxqda programından faydalanılarak kod odaklı frekanslardan faydalanılmıştır. En çok kullanılan kodun frekans sıklığı grafik sıralamasında en üstte yer almıştır.

Kod Odaklı Frekans Grafiğı/Tablosu: Bu analizlerde kodların sıklıkları gösterilmektedir.

Kod-Alt Kod Haritaları: Bu görsel haritalarla ne çıkan kodların ve alt kodların ilişkileri, alt kod alıntıları ile gösterilmektedir.

Kod Matrisleri: Kod matrisleri, görsel olarak iki ya da daha fazla konu ile ilgili karşılaştırma yapılmasını sağılayan tablolardır.

Analiz sürecinde toplam 253 sayfalık araştırma dökümleri düzenlenmiş ve tekrar değerlendirilmek üzere taraması yapılmıştır. Söz konusu analiz edilecek belgelerde yer alan hususlar, tekrarlar, vurgular ya da araştırmacı tarafından not alınan davranış kalıpları, araştırmacının temel aldığı kuramsal ereve ve yaklaşımlar doğrultusunda kodlamaları yapılmıştır. Kodlamaları yapılırken alt kod durumunda

bulunan önemli bir hususun tema halini alması ile birlikte o temadan ayırarak kendisine has bir tema grubu oluşturulmuştur.

Çizelge 2.1 Toplam Kod Sayısı

TEMA	KOD SAYISI
Cinsiyet	40
Yaş	40
Medeni Durum	40
Türkiye'ye Geliş Zamanları	40
Türkçe Bilgisi	40
İkamet Durumu	126
Aile Yapısı	48
Göç Öncesi	520
Transit Göç	316
Göç Sonrası	73
Sosyal Yardım	160
İletişim Gereçleri	33
Ülkeye Geri Dönüş Düşünceleri	41
Türkçeyi Öğrenme Şekli	122
Türkiye'deki İş Deneyimleri	827
Sosyal Kabullenme	96
Uyum	234
TOPLAM	2701

Ayrıca kategorilendirilemeyen ancak vurgusu bakımından önemli bir unsuru ihtiva eden durumlar ya da araştırmacıyı duygusal olarak etkileyen öğeler, özel temalar altında toplanmıştır. Üzerinde özel durulması gereken durumlar ile ilgili olarak kod hatırlatmaları etiketi ile analiz sürecinde kullanılmak üzere uyarılar bırakılmıştır. Aralarında ilişki kurulan kodlar arasında hiyerarşik düzenleme yapılmıştır. Son

aşamada kategoriler ve temalar oluşturulmuştur. Oluşan kodlar Tez İzleme Komitesinde bulunan danışmanlara gősterilerek onayları alınmıştır.

3. BULGULAR

Türkmen işçilerin çalışma deneyimlerini kitlesel göç, sosyal kabullenme ve uyum bağlamında incelenmesini amaçlayan bu araştırmaya ilişkin bulgular, katılımcı Türkmenlerin tanıtıcı bilgileri, göç evreleri (göç öncesi, transit göç ve göç sonrası), Türkiye’deki iş deneyimleri ve diğer unsurlar incelenmiştir. Bu süreçte iş yeri sahipleri, Göç İdaresinde görevli göç uzmanları, yardımcı dernek yetkilileri söz konusu mesleki deneyimler ile ilgili yapılan analiz sürecinde yer almıştır.

İş deneyimleri yaşayan Türkmenlere ilişkin genel bulgularda katılımcıların; yaşı medeni durumu, göç öncesi mesleği, şu andaki mesleği ve geliş yılları yer almaktadır. İş deneyimleri ile ilgili olarak göç öncesi, transit göç ve göç sonrası evrelere ilişkin bulgular incelenirken bunun yanında asıl söz konusu araştırma odağı olan Türkiye’de iş deneyimleri teması ayrı olarak yer alacaktır. Ayrıca sosyal yardım, ülkeye geri dönüş, Türkçe öğrenme şekli, sosyal kabullenme ve uyum başlıkları da Bulgular bölümünde yer alacaktır. Bulguları yazarken Türkmenlerin ifadelerinin sonunda okuyucuya kadınlar hakkında fikir belirtmesi adına; kod adları ve yaşları cümle sonlarında yer almaktadır.

3.1 Türkmenleri Tanıtıcı Bilgiler

Kitlesel göç ile Türkiye’ye gelen Türkmenlerle yapılan araştırmada, 40 kişiye ulaşılmıştır. Iraklı Türkmenlerin gizlilik ilkesi çerçevesinde, gerçek isimleri yerine yabancı şehirlerin isimleri kullanılmıştır. Görüşme yapılan Türkmenlere ilişkin tanıtıcı bilgiler Çizelge 3.1 de verilmiştir.

Çizelge 3.1 Türkmenleri Tanıtıcı Bilgiler

Sıra	Görüşmeci	Yaş	Medeni Durumu	Göç Öncesi Mesleği	Göç Sonrası Mesleği	Ülkeye Geliş Zamanı
1	Suriye	19	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2016
2	Cezir	23	Bekar	Günlük İşler Öğrenci	İnşaat İşçisi	2016
3	Nasiriye	20	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2015
4	Amare	26	Bekar	Günlük İşler Öğrenci	Depoculuk	2015
5	Anbar	18	Bekar	Öğrenci	Komi	2016
6	Babil	27	Bekar	Öğrenci	Ofis İşleri	2015
7	Bağdat	18	Bekar	Çobanlık	Mevsimlik İşçi	2017
8	Bakuba	23	Bekar	Günlük İşler Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2016
9	Basra	18	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2016
10	Divaniye	20	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2016
11	Diyala	19	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2016
12	Duhok	18	Bekar	Öğrenci	Günlük İşler Öğrenci	2015
13	Elbaab	19	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2016
14	Erbil	18	Bekar	Öğrenci	Komi	2015
15	Fırat	24	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2015
16	Halepçe	23	Bekar	Öğrenci	Fabrika İşçisi	2015
17	Hille	23	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2017
18	Kadisiye	20	Bekar	Öğrenci	Günlük İşler	2015
19	Kahire	19	Bekar	Öğrenci	Fabrika İşçisi	2015
20	Kerbela	18	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2015

Çizelge 3.1 Devamı Türkmenleri Tanıtıcı Bilgiler

21	Kerkük	30	Bekar	Hemşire	Pastacılık- Baklavacılık	2015
22	Kudüs	18	Bekar	Aile İşletmesine Yardımcı-Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2015
23	Meysan	23	Bekar	Belediye İşçisi	Lokantada Paketçilik	2015
24	Musul	18	Bekar	Aile İşletmesine Yardımcı-Öğrenci	Fabrika İşçisi	2017
25	Müsenne	18	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2015
26	Necef	19	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2016
27	Ninova	20	Bekar	Günlük İşler Öğrenci	Çeşitli Esnaflıklar	2015
28	Rakka	18	Bekar	Öğrenci	Komi	2015
29	Ramadi	27	Bekar	Fırıncı Çıraklığı- Öğrenci	Fırıncılık	2015
30	Riyad	19	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2015
31	Selahaddin	23	Bekar	Günlük İşler Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2018
32	Semave	24	Bekar	Günlük İşler Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2015
33	Sincar	18	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2015
34	Süleymaniye	24	Bekar	Öğrenci	Lokantada Paketçilik	2015
35	Şam	19	Bekar	Öğrenci	Ayakkabı İmalatı	2015
36	Tahran	20	Bekar	Öğrenci	Fabrika İşçisi	2016
37	Telafer	28	Evli	Çadırcılık	Fabrika İşçisi	2015
38	Tikrit	27	Bekar	Fırıncı Çıraklığı- Öğrenci	Temizlik İşçisi	2015
39	Umman	19	Bekar	Öğrenci	Komi	2016
40	Yemen	18	Bekar	Aile İşletmesine Yardımcı-Öğrenci	Fabrika İşçisi	2015

Çizelge 3.2 Sosyo-Demografik Bilgiler

Sosyo-Demografik Özellikler		S	%
Cinsiyet	Erkek	40	%100
	Kadın	0	%0
	Toplam	40	%100
Yaş	18-23	26	%65
	20-27	11	%27,5
	28-30	3	%7,5
	Toplam	40	%100
Medeni Durum	Evli	1	%2,5
	Bekar	39	%97,5
	Toplam	40	%100
Türkiye'ye Geliş Zamanları	2015	25	62,5
	2016	11	27,5
	2017	3	7,5
	2018	1	2,5
	Toplam	40	%100
İkamet Durumu	Apartman Dairesi 3+1	36	%90
	Apartman Dairesi 4+1	3	%7,5
	Apartman Dairesi 2+1	1	%2,5
	Toplam	40	%100
İkamet Bölgesi	Abidinpaşa	30	%75
	Mamak	3	%7,5
	Keçiören	2	%5
	Yenimahalle	2	%5
	Demetevler	2	%5
	Dikimevi	1	%2,5
	Toplam	40	%100

Çizelge 3.2 Devamı Sosyo Demografik Bilgiler

İkamet Kirası	500-700	27	%67,5
	750-800	5	%20
	850 ve üstü	8	%13,5
	Toplam	40	%100
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	17	%42,5
	Lise	16	%40
	Üniversite	7	%17,5
	Toplam	40	%100

Türkmenlerin sosyo-demografik özelliklerine bakıldığında katılımcıların cinsiyetinin tamamının erkek olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların yaşlarının 18 ile 30 yaşları arasında olduğu tespit edilmiştir. Türkmen katılımcıların yaş dağılımlarına bakıldığında en fazla yaş aralığının %65 ile 18-23 yaş aralığı olduğu, diğer dağılımlarda da %27,5 oranında 20-27 yaş, %7,5 oranında 28-30 yaş olduğu anlaşılabilmektedir.

Türkmen katılımcıların medeni durumları incelendiğinde %97,5'inin bekar, %2,5'inin evli olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye'ye geliş zamanları incelendiğinde, Türkmenlerin, %62,5'inin 2015 yılında, %27,5'inin 2016 yılında, %7,5'inin 2017 yılında, %2,5'inin ise 2018 yılında geldiği görülmektedir.

İkamet durumları ile ilgili olarak katılımcıların verdiği cevaplara göre, %90' 3+1 apartman dairesinde, %7,5'i 4+1 apartman dairesinde, %2,5'i 2+1 apartman dairesinde ikamet etmektedir.

Katılımcıların ikamet kirası ile ilgili olarak %67,5'i 500-700 TL, %20'si 750-800 TL, %13,5'inin 850 TL ve üstü aylık ödemeler yaptıkları anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılanların %75'i Abidinpaşa, %7,5'i Mamak, %5'i Keçiören, %5'i Yenimahalle, %5'i Demetevler, %2,5'i Dikimevi bölgesinde ikamet etmektedir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin, %42,5'inin ilköğretim, %40'ının lise, %17,5'inin üniversitede öğrenim gördükleri tespit edilmiştir. Ancak savaş olması nedeni ile birçoğu okul eğitime ara vermek zorunda kalmışlardır.

Çalışmaya katılan bütün katılımcıların %100'ü Türkçe dilini okuyup yazabilmektedirler. Bundan dolayı aydınlatılmış onam formunu akıcı şekilde okuyup imzalamışlardır. Türkçe öğrenme şekilleri ayrı bir kodlama ile ilerideki bulgularda anlatılacaktır.

3.2 Aile Yapısı

Araştırmanın bu bölümünde aile yapısı ile ilgili olarak elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Bu kodlamalarda belge ve kod odaklı dağılımlar şu şekildedir:

Araştırmacının “Aile Yapısı” temasını oluşturmada ki asıl neden aile içinde herhangi bir noktada değişiklik olup olmadığının anlaşılmasıdır. Göç evrelerinde aile yapılarındaki herhangi bir değişim olup olmadığına dair değişimlerin gözlemlenmesi için ayrı bir tema altında izlenmesinin daha anlaşılır olabileceği değerlendirildiğinden, bu konudaki kod incelemelerinin ayrı bir başlık altında alınmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Çizelge 3.3 Aile Yapısı

Aile Yapısı	Bölümler	Yüzde
Kendi içlerinde evlilik	17	36,96
Geniş Aile	14	30,43
Kararı Alıcı Olarak Baba	13	28,26
Anne Baskın	2	4,35
TOPLAM	46	100,00

Aile yapısı teması kod odaklı frekans grafiği incelendiğinde görüşmecilerin %39,6’sının Kendi İçlerinde Evlilik, %30,43’ünün Geniş Aile olmasından, %28,26’sının Babanın Karar Alıcı Olarak etkili olmasından, %4,35’inin ise Anne unsurunun baskın olmasından kodlamalar yaptığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda beş adet alt kod oluşturulmuştur. Olası aile bölünmelerinin olması yanında çeşitli nedenlerden dolayı yapısal değişikliklerin olması ya da aşırı koruyuculuk nedeni ile ayrılamama gibi konularda bu bölümde değerlendirilmiştir.

Kod alıntılarında da görüldüğü gibi aile bir savunma mekanizması rolünü üstlenmiştir. Ayrıca aileden ayrı olarak çalışmak aile üyelerini zorlamıştır. Ailelerin

her ne kadar ülkelerinde bir arada yaşadıkları anlaşılrsa da özellikle geniş ailelerin büyüklükten dolayı bölünmeleri meydana gelmiştir. Bu da hem gelirin dağılmasına hem de ev hanelerinin ayrılmasına neden olmuştur. Aile yapısı başlığına istinaden genel ifadelerde Türkmenler aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır:

“Abi valla Ankara çok iyiymiş anladım. Bir daha gitmem öyle yerlere. Aileden uzak durulmuyor. Orada ne yapacağımı da bilemedim.” (Bakuba,23)

Geniş ailelerin nüfus yoğunluğu nedeniyle evlerinin bölünmesi ile ilgili olarak katılımcı tarafından aşağıdaki ifade kullanılmıştır:

“Bizim aile çok büyük ikiye bölündük ondan dolayı. Benle abim beraber oturuyoruz. Babamlar ayrı oturuyor. İlk önce aynı evde oturuyorduk ancak kalabalıklaştıktan sonra ikiye bölünmek zorunda kaldık. (Telafer,28).

3.2.1 Kendi İçlerinde Evlilik

Daha önce de belirtildiği gibi, araştırmacı, kodlar ile ilgili sıkıntılı ya da açıklanamayan durumların olmasına karşın kod hatırlatmalarını programda kodların üstüne eklemiştir. Bu kod ile ilgili olarak araştırmacının düştüğü kod hatırlatması şu şekildedir:

“Burada evlilik modeli ile kast edilen durum Türkmenlerin sadece Türkmenlerle evlendikleridir.”

Buradan da anlaşılacağı gibi bu bölümde daha çok Türkmenlerin evliliklerinin nasıl yapıldığı konusu ele alınmıştır. Buradan anlaşılan nokta özellikle Türkmenlerin bir azınlık olarak orada bulunmaları nedeniyle toplulukları arasında evlendirme adetinin yaygın olduğu ve diğer topluluklarla evlenme konusunda sınırlamalar olduğunu söylemek mümkündür. Araştırmacı tarafından asıl merak edilen soru bu aile yapısının hala burada devam edip etmediği ve buna sosyo-ekonomik faktörlerin etki edip etmediğidir. Evlilik modeli ile ilgili olarak Türkmenler kendi içlerinde evlendiklerine dair aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır. İfadelerde de görüleceği gibi Irak'ta devam eden geleneğin Türkiye'de de devam ettiği görülmektedir:

“İçimizde evleniriz. Bana şimdilik gösterdikleri bir kız yok.” (Elbaab, 19).

Kültürel çeşitliliğin de evliliği şekillendirmesi ile ilgili olarak aşağıdaki ifade katılımcı tarafından kullanılmıştır:

“Akrabalar ya da bilindik insanlar ile evlilik oluyor. Irak'ta birçok çeşitten insan var. Orada Aleviler var, Araplar var, Kürtler var hepsi birbirinden farklı. Bırak kız alıp vermeyi, aynı yerlerde durmazlar bile arada sınırlar çok keskin çünkü.” (Tikrit, 27).

“Abimin eşi Türkmen abi. Yani Türkmenler aralarında evleniyorlar” (Meysan,23).

“İki tane ablam var. Biri burada biri Irak'ta evliler. Burada olan da bir Türkmen ile evli.” (Bağdat,18).

Akrabalar arasındaki evlilik ile ilgili olarak katılımcı tarafından aşağıdaki ifadeye yer verilmiştir:

“Abim Türkmen ile evli. Zaten dayımın kızı. Normalde Telafer’de de herkes akrabası ile evleniyor. Genel olarak öyledir. Ama gaipten de yani dışarıdan da evleniyorlardı. Bu durum önceden de vardı şimdi de var.” (Halepçe, 23).

Türkmenlerin aile evlilik modelleri ile ilgili olarak akrabalarından evlenmeleri aşağıdaki söylemlerle ifade edilmiştir:

“Türkmenler genellikle evlenirken akrabalarından evleniyor.” (Basra, 18).

“Türkmenlerle evliler abi. Türklerle evlilik yapmadılar. Evlendikleri biri akraba biri yabancı. Yani bizim oradaki komşuların dayıları bizde cenaze vardı geldiler. Benim ablamı görmüşler. Ondan sonra gördüler. Benim ablam üniversite mezunu. Öğretmenlik mezunu. Ancak çalışmıyor.” (Anbar, 18).

“Dayısının kızı ile evlendi abim.” (Şam, 19).

“Ablam amcamın çocuğu ile evlendi.” (Rakka,18).

“Türkmenlerle Türkler arasında da evlilik var biliyorum. Onlardan aldık verdikde.” (Musul,18).

3.2.2 Geniş Aile

Geniş Aile kodlaması ile anlatılmak istenen, ailenin yanında ayrıca çekirdek ailenin de kalmasıdır. Bu durum genel olarak erkek evlatların eşleri ile birlikte babasının yanında kalma durumundan ortaya çıkmaktadır. Bu veriler genel olarak evde kalan kişiler ile ilgili sorulan sorularda ortaya çıkmıştır. Bu duruma dair aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır:

“İki kardeşim ve yengem kalıyoruz.” (Nasırıye, 20).

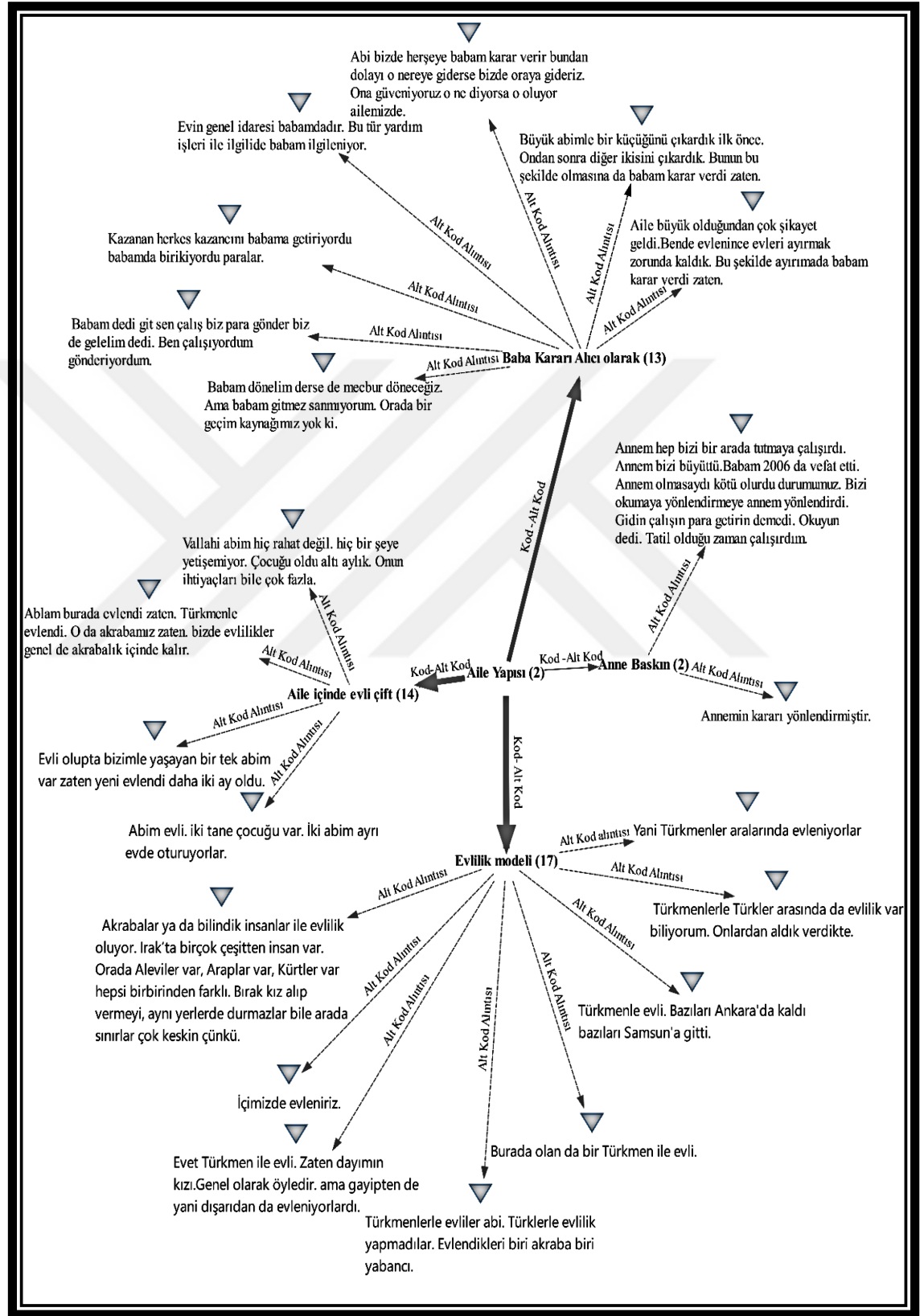
“Yengemle dahil on bir kişi bu evde kalıyoruz.” (Elbaab, 19).

3.2.3 Karar Alıcı Olarak Baba

Bu araştırmada baba rolünün çeşitli vasıfları da görülecektir. Ancak aile modellemesi bakımından genel olarak Türkmenlerin ailelerinde babalarının karar alma noktasında etkili olduğunu söylemek mümkündür. Baba figürünün bu araştırmada göç kararını verici ya da ailenin hareketlerini düzenleyici veya şekillendirici, aile yapısını doğrudan etkileyen kararlar verdiği değerlendirilmiştir.

Aile yapısını etkileyecek kararlar kapsamında Türkmen katılımcılar şu ifadeleri kullanmışlardır:

Şekil 3. 2 Aile Yapısı Kod Alt Kod Haritası

“Ben de evlenince evleri ayırmak zorunda kaldık. Bu şekilde ayırıma da babam karar verdi zaten. Benim bir etkim olmadı evin ayrı olması için. Siz ikiniz ayrı çıkın dedi babam.” (Telafer,28).

“Büyük abimle bir küçüğünü çıkardık ilk önce. O geldi buraya. Bir hafta yolda kaldılar sonra geçtiler. Ondan sonra diğer ikisini çıkardık. Bunun bu şekilde olmasına da babam karar verdi zaten.” (Yemen,18).

“Yani abi bizde her şeye babam karar verir bundan dolayı o nereye giderse biz de oraya gideriz. Yani babamda başka bir akıl ve düşünce var. Nedense uzak durmak istiyor ben de anlamadım. Yani biz ona güveniyoruz o ne diyorsa o oluyor ailemizde. Babamda da biraz hastalık var abi. Onun için biz de ona bir şey demiyoruz. Ne diyorsa o oluyor genel olarak.” (Umman,19).

Sosyo-ekonomik koşulları etkileyen kararlar ile ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır:

“Kazanan herkes kazancını babama getiriyordu babamda birikiyordu paralar. Babama kazanıp getirirdik sonrasında babam duruma göre bize o ana paradan harçlıklarımızı verirdi.” (Bağdat,18).

“Ankara’ya gelmeyi babam istedi. Orada yaşıyorduk. Ama herkes Ankara’ya gelince biz de Ankara’ya gelmeye karar verdik.” (Kudüs,18).

3.2.4 Anne Baskın

Annenin babanın ölümünden sonra yönlendirici ve koruyucu roller üstlendiği anlaşılmaktadır. Bu durum ile ilgili bir katılımcı şu şekilde ifade kullanmıştır:

“Annem hep bizi bir arada tutmaya çalışırdı. Annem bizi büyüüttü. Babam 2006 da vefat etti. Annem olmasaydı kötü olurdu durumumuz. Bizi okumaya annem yönlendirdi. Gidin çalışın para getirin demedi. Okuyun dedi. Tatil olduğu zaman çalışırdım.” (Selahaddin, 23).

Genel bir değerlendirme yapılırsa hem ülkelerinde hem de Türkiye’de büyük oranda evlilikleri yine topluluklarında ya da akrabalarıyla yapan Türkmenlerin, özellikle buradaki aile oluşumlarında evli çocuklarında beraber aynı evde aileleri ile kaldıkları, babaların ekonomik ve aile yapısı ile ilgili karar alıcı oldukları ve babanın olmaması durumunda annenin karar alıcı rol üstlendiği görülebilmektedir. Araştırmacı tarafından oluşturulan, aile yapısına ait kod-alt kod haritası aşağıda görsel olarak verilmiştir.

3.3 Göç Öncesi

Türkmenlerin iş deneyimlerine bakıldığında özellikle göç öncesi yaşanan hayatın etkili olduğu kodların olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda incelenen belgelerde ve kod taramalarında göç olayına ve buradaki sosyo-ekonomik durumlarına etki edecek unsurlar aydınlatılmaya çalışılmıştır. Toplam 520 kod işlenmiştir. Bu kapsamda 5 alt kod belirlenmiştir. Ayrıca belirlenen kodların sıklığına ve önemine binaen hazırlanan Kod-Alt Kod Haritası ayrıca sunulmuştur.

Çizelge 3.4 Göç Öncesi

Göç Öncesi Kod Odaklı	Bölümler	Yüzde
Hayat Şartları	223	42,88
Göç Etmeden Önceki İş	101	19,42
Göç Etme Kararı	85	16,35
IŞİD Tarafından Verilen Cezalar ve Kötü Muamele	80	15,38
Duygusal Hisler	31	5,96
TOPLAM	520	100,00

Göç öncesi teması ile ilgili olarak çıkarılan kod odaklı frekans tablosunda Hayat Şartlarının %43,88, Göç Etmeden Önceki İş kategorisinin %19,42, Göç Etme Kararı'nın %16,35, IŞİD tarafından verilen Cezalar ve Kötü Muamele'nin %15,38 ve Duygusal Hisler'in %5,96 oranında kodlandığı anlaşılmıştır.

3.3.1 Hayat Şartları

Hayat şartları kategorisinde katılımcıların iş ve sosyal yaşamları ile ilgili olarak elde edilen ifadeler yer almaktadır. Göç öncesinde IŞİD'in gelmesi öncesinde ve sonrasında da farklılıkların olduğu söylenebilir. Katılımcıların iş ve sosyal yaşam ile ilgili olarak genel ifadeleri şu şekildedir:

“Orada yaptığımız işin getirisi yetiyordu. Çok yetmese de geçiniyorduk. Orada yaptığımız iş oranın imkanlarına göre çok zordu. İmkân yoktu ki.” (Amare, 26).

Türkmenlerin geldikleri ülkenin çalışma koşulları ile ilgili olarak aşağıdaki ifade kullanılmıştır:

“Özellikle bizim yaşadığımız bölge olan Telaferde iş bulmak gerçekten çok zordu. Buna rağmen Telaferde kalmaya devam etmemiz gerekiyordu. Türkmenler için buralar güvenli idi. Evimizi kolay bırakıp gitmek istemedik. Belediye en çok işçi alan kurumdur. O da sokak temizliği ile ilgili olan hizmetlerle ilgili idi. Telafer’de iş bulamayınca Erbil’e gidiyorlardı. Bir de Kerkük’e gidiyorlardı. Genel olarak dönemsel olarak gidiyorlardı. Orada kalıyorlardı. Orada kalma zamanları da işin çeşidine göre değişiyordu. Ben gittiğim zaman bir buçuk iki ay kadar kalırdım. Sonra bir hafta gelip burada kalıp tekrar geri gidiyordum. Dönemsel işler vardı ama sürekli bir iş yoktu.” (Tikrit, 27).

“O zamanlar yaşım küçüktü ve beni herhangi bir işe götürmüyorlardı. Herhangi bir mesleğe yönlendirmede yoktu. O zamanlar çalışan iki kişinin aldıkları para ile geçimizi sağlıyorduk. Babam ortalama 200 dolara denk para alıyordu. Borçlanarak yaşıyorduk. Ama yetiyordu yaşamamız için. Abim de yazın tatilde çalışıyordu” (Kahire, 19).

“İŞİD gelmeden önce yine kötünün iyisiydi. Yani okula gidiyorduk, dışarı çıkabiliyorduk. Herkes işinde gücünde idi mesela. Karışan yok edenin yok. İş de vardı çalışana. Hayat o kadar güvenli değildi ama yine de bir şekilde yapıyorduk. Davarlarımız vardı rahatça otlatırdık, kimse karışmazdı. Satmak için de pazarımız vardı. Her şey normaldi diyebilirim. Kazanç yetiyordu Allah a şükür. Hem orada elektrik parası yok su parası yok. Ev kendimizindi rahatça kalıyorduk.” (Fırat, 24)

“Alevilerden dolayı aşağıya gidemezdik. İsimden dolayı da sıkıntı çekiyordum ben. İsmim böyle olunca sıkıntı çekiyorsun. Şikâyet ediyorlardı. Öldürüyorlardı ya da kaçırtıyorlardı.” (Ninova, 20).

“Kolay değildi. Okudun okudun. Memur oldun oldun. Yoksa iş bulmak gerçekten zor. Orası burası gibi değil. Türkiye’de çok fazla dükkân var. Lokanta var. Çok şeyler var. Burada lokantada çalışırsın. Ya da şirketler var yani. Ama orada o kadar yer yok. Sayılı. Şimdi mesela Irak’ta elbise satan yer bulamazsın hepsini dışarıdan alıyorlar. Saddam zamanında üretim vardı ama şimdi üretim yok orada. Her şeyi dışarıdan alıyorlar.” (Kerkük, 30).

“Ben, büyük abim, babam çalışıyorduk iki küçük kardeşimde okula gidiyordu. Orada evin geçimini biz sağlıyorduk. Babam orada avcılık yapıyordu ama sürekli çalışmıyordu. Irak’ta evin kirası buranın parası ile 600 TL idi. Evimiz baya büyüktü. Yoksa kalamazdık zaten.” (Telafer, 28).

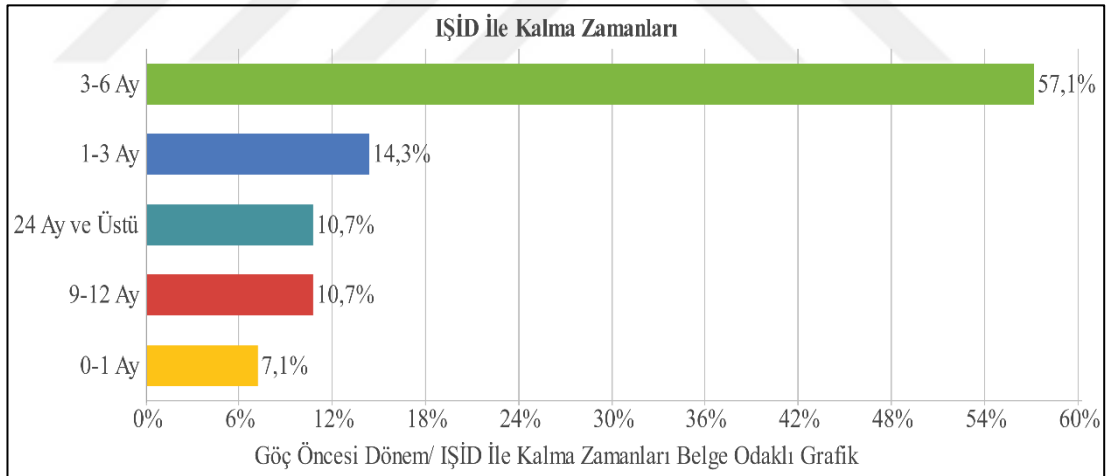
“Açıkçası IŞİD öncesi ya da sonrası ben pek bir fark görmüyordum. İkisi de zulüm ediciydi. Her şey onların ellerindeydi. İstedikleri gibi uygulamalarını yapıyorlardı. Özellikle alevi/sunni ayırımını çok yapıyorlardı Iraklı askerler. Şiiler istedikleri her şeyi yapabiliyorlardı ancak biz yapamıyorduk. Ciddi ayırım vardı.” (Bağdat,18).

Yukarıdaki ifadelerle bakılarak göç öncesi dönemde iş ve sosyal yaşantıda yine de azınlıklar içerisinde yaşamının dezavantajı ile hayatını devam ettiren Türkmenlerin kendi imkanları ile geçinmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Her ne kadar iş imkanının olmaması süreklilik kazansa da yine de çeşitli baş etme mekanizmaları ile hayatın sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca evlerin büyük olması geniş aile ile oturmaya imkân vermektedir. Bununla birlikte beyanlarına göre elektrik ve su giderlerinin

olmaması da başka ödemelerin olmaması bakımından avantaj sağladığı değerlendirilmektedir. Orada evlerin büyük oluşu ve buradaki evlerin küçük oluşu daha önce Aile Yapısı bölümünde de belirtildiği gibi geniş ailelerin ayrılmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte Türkiye’de elektrik ve su giderlerinin olması bu masraflara uyumu ve ekstra ödemeleri beraberinde getirdiğinden tahmin edilemeyen bir ekonomik sorun olarak Türkmenlerin karşısına çıkmış olabileceği değerlendirilmektedir.

İŞİD geldikten sonra bulundukları bölgede kalma zamanları da hayat şartları teması altında verilmiştir. İŞİD geldikten sonra Türkmenlerin hemen yerlerinden ayrılmadıkları görülmektedir.

Çizelge 3.5 İŞİD ile Kalma Zamanları

İŞİD ile kalma zamanları Belge Odaklı Grafiğe bakıldığında, Türkmenlerin %57,1’inin 3-6 ay, %14,3’ünün 1-3 Ay, %10,7’sinin 24 ay ve üstü, %10,7’sinin 9-12 Ay, %7,1’inin ise 0-1 ay kadar İŞİD ile yaşamak zorunda kalmışlardır.

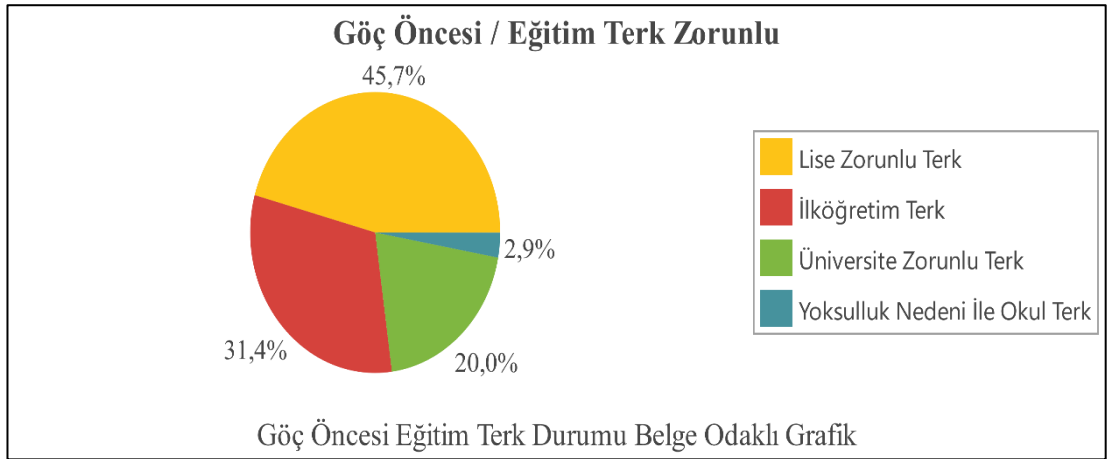
Araştırmacının bu verileri almasındaki amacı, hayat şartları açısından IŞİD ile kalma süreçlerini anlama ve bunun etkilerini görmek istemesidir. Aynı bölgeden çıkışların yapılmasında çeşitlilik olduğu görülmektedir. Bunların sebepleri de irdelenecektir. IŞİD ile kalma ile ilgili olarak bazı ifadeler şu şekilde yansıtılmıştır:

“IŞİD girdikten sonra saldırı başlattılar millet Musul'a kaçtı. Musul'da yaşadık birkaç ay. Orada biraz yaşadıktan sonra geri geldik. Daha sonra her şey normale döndü sandık. Her şeyimiz geçim kaynağımız orada olduğu için döndük oraya ve iki yıl geçirmek zorunda kaldık.” (Umman,19).

“6 ay kadar kaldık. Çıkamadık yoksa daha erken gelirdik.” (Bakuba,23.)

“Zaten IŞİD gelmişti. Okullar kapandı onlar gelince. Zaten okulların kapanmasından üç ay sonra da biz çıktık Telaferden.” (Kudüs,18).

Çizelge 3.6 Göç Öncesi Eğitim

Göç öncesi dönemde savaş ortamının olması ve IŞİD'in gelişinin eğitim hayatını etkilediği görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların %45,7'sinin lise

öğrencisi olarak terk ettiği, %31,4'ünün ilköğretim terk etme zorunda kaldığı ve %2,9'unun yoksulluk nedeni ile okulu bıraktığı görülmektedir. Araştırmacının bu verileri almasındaki amacı göç sonrası dönemde eğitim hayatına devam edilip edilmediğini anlamaktır.

Katılımcıların yaşanan karışıklıklar nedeniyle öğrenim hayatlarının durduğu, belirli seviyelerde eğitim hayatlarına ara vermek zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Katılımcıların öğrenim hayatlarını zorunlu olarak bırakmak zorunda oldukları bazı ifadeleri şu şekildedir:

“Uçaktan bomba atmaya başladılar artık güvenliğimiz kalmamıştı. Onun için gidemedik okula.” (Halepçe, 23).

“Okuyordum. Orada altıya kadar okudum sonra okuyamadım. IŞİD girdi biz de çıkmak zorunda kaldık.” (Müsenne, 18).

“Ortaokul okuyordum. DAEŞ geldi. O zaman çıkmak zorunda kaldık yerleşim yerimizden. Tam çıkarken yakalandık onlara. Türkiye'ye gideceğiz dediğimizde kimliklerimizi aldılar. Tam üç hafta vermediler. Bizde çıkamadık o sırada.” (Yemen,18).

Hayat Şartları kategorisinde sıklıkla ifade edilen bir diğer konuda “Temel İhtiyaçlardan Yoksunluk” kategorisidir.

“Her şeyi zamanla kesmeye başladılar. Elektrik ve su da gitti yavaş yavaş.” (Divaniye, 20).

“Onlarda anlattıklarına göre elektrik yok, su yok, yemek yok. Hiçbir şey yokmuş. IŞİD’den değilsen hele hava bile aldırıyorlarmış. Onlar da kaçmışlar. İyi etmişler.” (Fırat, 24).

“Onlar mesela girer girmez babam evden çıkmamıza izin vermedi, kimse evden çıkamadı. Ne olur olmaz çocukları da kaçırıyorlar gibi bizi evden salmadı. biz iki hafta içeride kaldık. Komşularımız vardı abi yemek getiriyorlardı yemekleri onlardan alıyorduk. Yemeği onlar da, kaçakçılar vardı yemek kaçakçıları, onlardan alıyorlardı.” (Ninova, 20).

“Herkes perişan oldu erzak da kalmadı. Elektrik yok su yok. Bütün Musul ve Telafer de elektrik ve su yoktu. Devlet kesmiş bunları. Bu yokluklara dayanamadık en sonunda çıkmaya karar verdik.” (Kerbela,18).

“Yemek durumları iyiydi ama iş yoktu. Yemeği de hemen gidip çarşıdan alıp gelmek zorundaydık. Hemen getiriyorlardı. Bizim en şanslı yanımız çarşıya ygöç olmamızdı.” (Diyala,19).

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı gibi savaş ortamının olması temel ihtiyaçlardan elektrik ve su gibi unsurların kesilmesinden, güvenli ortamın olmamasından dolayı gerekli besinlerin ya da temel ihtiyaçların giderilemediği görülmektedir. Bazı ifadelerde temel ihtiyaçların, devlet tarafından kesilmiş olabileceği yönündeki ibareler araştırmacı tarafından Irak Devleti’nin, IŞİD’e karşı uyguladığı bir karşı strateji olarak değerlendirilmiştir.

Özellikle araştırmanın odak noktası olan iş deneyimleri ile ilgili olarak en önemli kategorilerden birisi de Hayat Şartları temasının altında bulunan İşlerin

durması kategorisidir. İşlerin durma noktasında en önemli etkenlerin IŞİD tarafından iş yerlerinin yağmalanması ve iş şartlarının ortadan kalkması olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar göç etme nedenleri arasında savaş olsa da ifadelere bakıldığında ekonomik çıkmazların da göç etme kararına etki ettiği görülmektedir. Ayrıca babanın işini kaybetmesinin ekonomik olarak ailede olumsuz etkiler yarattığı ve temel ihtiyaçları karşılamada zorluklar meydana getirdiği tespit edilmiştir. Çeşitli nedenlerden dolayı iş gücünün durma nedeni göç öncesi dönemde katılımcılar tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

“IŞİD gelince işler tamamen kesildi. İnşaatlar durdu zaten. Sürekli çatışmalar oluyordu, biz duyuyorduk. Savaş ortamında nasıl iş yapabilirsiniz ki? Zaten gelmeye yakın iyice şiddetlendi çatışmalar. Babamların yeni yaptığı yeri IŞİD almıştı, babam gidemedi bir daha işe. Daha sonra evdeyken biriktirdiğimiz yiyecekleri yedik.” (Cezir,23).

“IŞİD girdikten sonra gelirler çok düştü, iş olmadı. Bazı işler çoğaldı, bazı işler hiç olmuyordu. Babamın satışları kesildi. Çünkü babam sürekli diğer bölgelere de bez yapıp yollardı. IŞİD bütün yolları kesince ne kimse girdi şehire, ne de çıkabildi. Bundan dolayı gidiş gelişler de olmayınca işler hepten bitti. Bizim dükkâna gelmediler, hani biz köyde olduğumuz için ancak merkezdeki dükkanların bazıları onlara göre iş yaptı, bir çoğuda hemen kapandı. Çoğu kişi onların geldiğini duyunca iş yerlerini kapattılar mallarını aldılar sakladılar. Kimisi de açık tuttu. Ancak onlara para vermekten ve yağmalanmaktan dolayı kapatmak zorunda kaldılar. Devlet memuru akrabalarım vardı, belediye de filan çalışan, hepsi bıraktılar işi. Çalıştırmadılar zaten. Babam da bir iki ay daha yapmaya çalışmış ama olmamış. Bırakmış.” (Semave,24).

“Valla babam IŞİD geldikten sonra da işi bırakmamıştı aslında ama Işid geldi babamın arabasına el koydu. Sorgusuz sualsiz aldı götürdü. Babamda başka bir iş yapamadı ondan dolayı iş hayatı durdu. Zaten onlar geldikten sonra iş diye bir şey

olmadı. Dükkanlar filan kapandı, yağmaladılar. Hiçbir şey yapamadık.” (Divaniye, 20).

“Dükkanlar açıldı. Restoranlar açıldı. Türkiye’de nasıldı aynen orada da öyleydi. Kürtler ve Araplar var. İkisiyle de çalıştım. İkisi de aynı değerde davranır işçilerine. Buraya gelme nedenim savaşın yanında biraz da ekonomik.” (Hille,23).

“Şimdi işler durmuş durumda çok sıkıntılı. Ben gelmeden önce işler yoktu durma noktasına geldi. Millet iş bulamayınca buraya doğru hareketlendi.” (Selahaddin, 23).

“İşlerimiz önceden iyiydi abi. Bizim orada bir dükkânımız vardı maşallah çok büyüktü. Öyleydi ama yandı abi. IŞİD geldi ateş ettiler dükkâna. Orada ne kadar dükkân varsa hepsi yandı. Bizim dükkânı da IŞİD yaktı. Biz dükkânda değildik. Nasıl söyleyeyim. Mesela Ankara’nın çıkışı kadar bir mesafe düşün bizim ev ile iş yeri uzaktı o kadar. IŞİD ile Irak askeri kavga etti. Kavga ederken ateş etmişler. Ateş de birisinin dükkânına gelmiş. Bir dükkânda bir bez yanmış. Orada yan yana olan dükkânlar komple yandı o şekilde. Bizim dükkân da orada yandı gitti.” (Kadisiye, 20).

“Babamın dükkânı vardı, malları da vardı orada. Onları elden çıkarıp gelmek zorunda kaldığı için önce ailesini gönderdi. Mallarını büyük bir çoğunluğunu da IŞİD almış zaten. Çoğu gitti mallarının.” (Duhok, 18).

“Abimin de dükkânı vardı. Mobilya dükkânı vardı orada. Mobilya dükkânı IŞİD gelene kadar açıktı. İşimiz de gayet iyiydi. IŞİD girince işler bozuldu zaten dükkânda ki bütün mallarımız gitti. Bütün malımız yağmalandı. Hepsini aldılar. Orada bulunan diğer terör örgütleri her yeri yağmaladı.” (Riyad,19).

Araştırmada, IŞİD rejiminin, günlük hayatta yeni kurallar ve uygulamalar getirmesi sebebiyle algılanan olumsuz sosyal değişimler katılımcılar tarafından belirtilmiştir. IŞİD ile yeni kurallar getirilmesi sonrasında halkın giyiminde ve sosyal hayatında kısıtlayıcı düzenlemelere gittikleri görülmektedir. Bu kısıtlayıcı tedbirlerin iş yaşamını da etkilediğinden yola çıkarak yaşam koşullarında olumsuz etkilere de neden olduğu değerlendirilebilir. Özellikle keyfi uygulamaların yapılması ve maddi cezaların uygulanarak ekonomik olarak daha halkın yıpranmasına neden olan IŞİD'in varlığı ile toplumda güven tahribatı yaptığı da söylenebilir. Bu kapsamda Türkmenlerin olumsuz sosyal değişimler ile ilgili olarak ifadeleri şu şekildedir:

“IŞİD her şeyi değiştirdi. Mesela onlardan izinsiz bir şey yapamıyordun. Başka bir yere gitmek için izin alamıyordun. Onlardan olmaya zorladılar her seferinde. Öldürmekle tehdit ettiler. Sakal kesene, sigara içene ciddi cezalar verdiler. Kadınların gözleri hariç her yerini kapattılar. Bazı kadınları kendilerine aldılar. Bazen görüyorduk bazı kızları, tanımadığımız kızları getiriyorlardı. Ezidi kızları özellikle pazarladıklarını, kendilerine eş olarak aldıklarını duyduk. Camii saatinde kesinlikle sosyal hiçbir şey yapamıyordun. O saatlerde kahvelerde olanları, maç yapanları, sokaklarda gezenleri yakaladıkları zaman doğruca götürüyorlardı ya da orada ceza veriyorlardı.” (Cezir, 23).

“IŞİD gelince sigara gibi şeyleri yasakladılar. Ezan okunduğu zaman her yeri bütün işyerlerini kapatıyorlardı. Namaza gitmek zorunlu idi. Kadınların örtünmesini arttırdılar. Sadece gözlerinin görünmesini şart koştular. Eldiven taktırdılar elleri görünmesin diye. Çeşitli durumlarda kurallarına uymaz isen cezalandırmalar yapıyorlardı. Örneğin sigara içtiğini tespit ettikleri zaman dayak cezası alıyordun. Sigaranın cezası belli olmuyordu. Kafalarına göre ya belli bir miktar para cezası ya da dayak cezası oluyordu. Tam olarak belli olan bir kural birliği yoktu.” (Elbaab, 19).

“İŞİD geldikten sonra her şey değişti orada. Birileri geliyor birileri gidiyor. Bir bayrak gidiyor diğeri geliyor. Kim iyi, kim kötü, anlayamıyorsunuz bile. Kendilerine katılırsan eğer her şey normal akıyor, kendilerine katılmazsan ya da direnirsen de cezalar alıyorsun. Zaten İŞİD’in Musul’a girdiğini öğrendikten sonra herkesde bir korku başladı. Kimse evinden çıkmadı. Babam da bizi evden çıkarmadı.” (Fırat, 24).

“İŞİD geldikten sonra her şey tuhaflaştı. Zaten en başında kimin ne olduğunu da anlamadık. Komşularımızdan İŞİD’e zorla katılanlar oldu. Çoğu kişi evini ve çocuklarını geçindirmek için zorla İŞİD’e katılmak zorunda kaldı.” (Tikrit, 27).

“İrak’ ta genel olarak şarkı söylemek ile ilgili daha önce herhangi bir sorun yoktu. Ama bu adamlara göre yani İŞİD’e göre sıkıntıydı. Abimin şarkı söylemesinden dolayı kötü muamele görür diye kaçırdık zaten hemen. Gizlice şarkı söylüyordu ama sonradan öğrenmişler. Biz de onu gizlice kaçırdık. Çıkardık onu. Abimin sesi güzeldir.” (Meysan, 23).

“Saddam’dan sonra daha kötü oldu. Mesela Saddam zamanında durum yine iyi değıldi ama hiç olmazsa rahatça dışarı çıkabiliyordun. Kimsenin kimlik sorduğu yoktu. Ama İŞİD ile öyle değıldi. Hemen kimlik sorarlar ve nereye gidiyorsun ne yapıyorsun diye sorguya çekmeye başlıyorlar. İki adım atsan hemen kimlik soruyorlardı.” (Kerkük,30).

İŞİD’in yarattığı tahribat, sosyal değışimler ve diğeri kısıtlayıcı düzenlemeler toplumda bir önceki döneme göre memnuniyetsizlik ile karşılanmıştır. İŞİD gelmeden önce bir otoritenin varlığından söz eden katılımcılar, İŞİD sonrasında güvensiz olduğunu, günlük hayat akışlarının İŞİD gelene kadar normal olduğunu belirtmişlerdir.

IŞİD dönemi öncesine ait memnuniyet ifadeleri katılımcılar tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“IŞİD gelmeden önce ülke daha iyiydi. Yani o zaman "ülke" idi. Geliri filan vardı.” (Amare, 26).

“Abi valla IŞİD gelmeden önce iyiydi okulda vardı dükkanlar da açıktı. Okula da gidiyorduk.” (Divaniye, 20).

“IŞİD gelmeden önce iş imkanları daha iyiydi. Onlardan önce iş bulma olasılığı daha yüksekti. İnsanlar daha rahat iş buluyorlardı.” (Diyala, 19).

Yapılan görüşmelerde savaş ortamının varlığını görmek de mümkündür. Özellikle uçakların bombardımanı katılımcılarda kalıcı etki bırakmıştır. Katılımcıların savaş ortamı ile ilgili önemli ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Uçak geldi abi, tam biz okuldayken ve bombardıman başladı. Biz okuldan acilen gitmek zorunda kaldık. Zaten daha sonrasında savaş başladı Sincar tarafında, zamanla bizim bölgemize doğru geldiğini de öğrenmiştik. En sonunda geldiler. Uçaklar art arda gelerek bütün yerleşim yerlerini vurmaya başladı.” (Kahire, 19).

“Şehirler çok güvensizdi. Arabalar patlıyor habire. Saldırıları oluyor. IŞİD geldiği zaman kurallar o kadar değişti ki, her şeyi daha zor hale getirdiler.” (Kerkük,30).

“Bizi IŞİD ile birlikte sanıyorlardı. Ondan sonra bizi sevmediler. Zaten bizi de vurmaya başladılar. Savaş bizi vuruyorlardı. IŞİD zaten bizim komşumuz gibiydi.

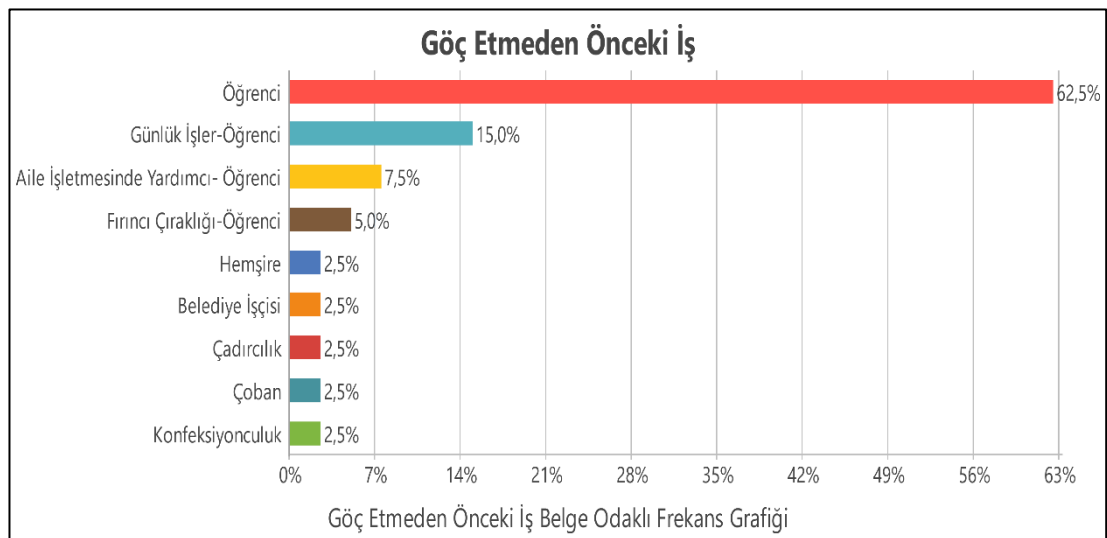
Yıllarca olan komşum IŞİD'e katıldı. Zaten onların IŞİD'li olduğu belliydi. Bizim yanımızda açık bir garaj vardı. Araba otoparkı, üstü açıktı. Hani şu büyük silahlar yok mu? Uçak vurdukları, kilometrelerce uzakları vurdukları silahları. Gelip orada tamir ediyorlardı.” (Rakka, 18).

“IŞİD vardı abi yollarda. IŞİD savaşın derdine düşmüştü. Herkes kaçan kaçanaydı. Telafer'de kimse kalmadı. En son Amerika haber yollamış: Aileleri hemen çıkarın. Çıkarmıyorsanız da burayı yerle bir yapacağız. Bu haberi de herkes birbirine söyledi zaten. O şekilde haberimiz oldu. Uçaklardan da kâğıt atıyorlardı zaten. Çıkın Telafer'den vuracağız diye. Amerika'nın attığı kâğıtlarda da dil Arapça idi. İki gün üç gün kâğıt attılar. Çıktıktan sonra da kötü vurdular zaten.” (Rakka,18).

3.3.2 Göç Etmeden Önceki İş

Göç etmeden önceki veriler görüşmelerin gerçekleşmesi sırasında araştırmacı tarafından kodlanarak araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmacının bu kodlamayı yapma nedeni katılımcının göç öncesi ve göç sonrası meslek eşleşmelerinin ne durumda olduğunu görmektir.

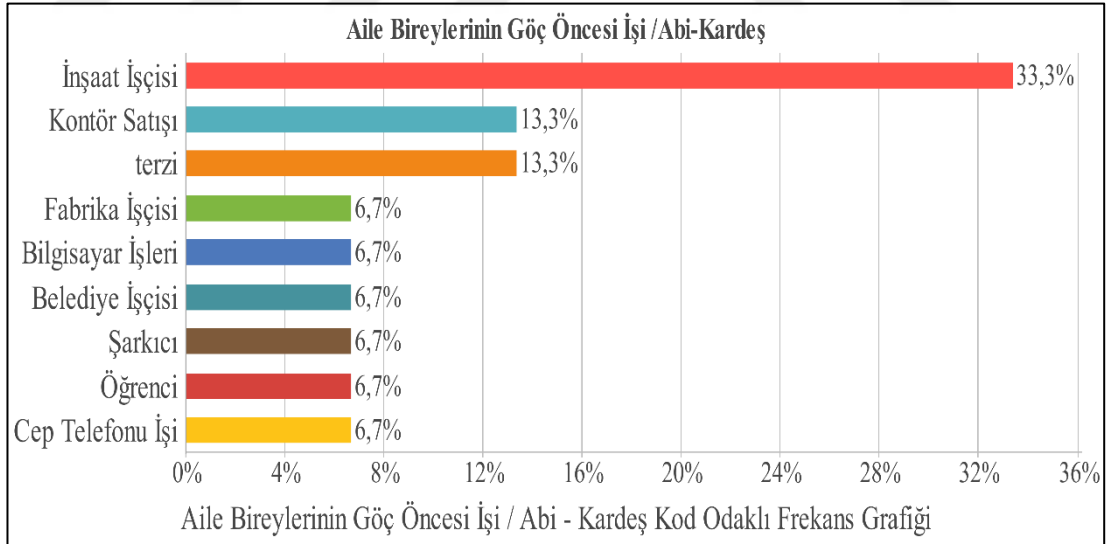
Çizelge 3.7 Türkmenlerin Göç Etmeden Önceki İş

Göç etmeden önceki iş kategorisinde yapılan incelemede bütün belgelerde kodlama yapıldığı görülmekle birlikte, Öğrenci %62,5, Günlük İşler-Öğrenci %15, Aile İşletmesinde Yardımcı-Öğrenci %7,5, Fırıncı Çıraklığı- Öğrenci: %5, Hemşire, Belediye İşçisi, Çadircılık, Çoban, Konfeksiyonculuk: %2,5 olarak tespit edilmiştir. Kod odaklı frekans grafiği aynı değerleri taşımaktadır.

Göç etmeden önceki iş kategorisinde, aileye katkı sağlayan üyelerin iş profilinin de çıkarılması için gerekli kodlamalar yapılmaya çalışılmıştır. Yapılan taramalarda babanın ve abi ya da küçük kardeşin de çeşitli mesleklerle uğraştığı görülmektedir. Aile bireylerinin göç öncesi iş dağılımları ile birlikte il dışı çalışma verileri grafikte gösterilmiştir.

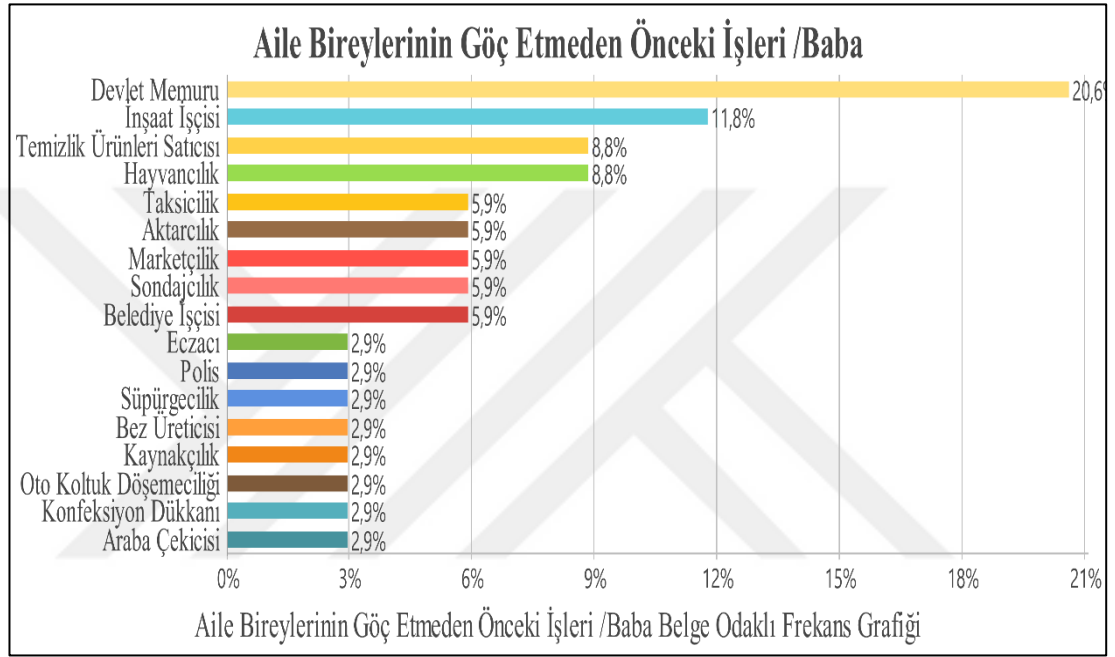
Çizelge 3.8 Aile bireylerinin (Abi/Kardeş) Göç Öncesi İşi

Grafiğe göre abi/kardeş göç öncesi dağılım kod odaklı olarak; %33,3'ü inşaat işçisi, %13,3'ü kontör satışı, %13,3'ü terzi, %6,7'si fabrika işçisi, %6,7'si bilgisayar

işleri, %6,7'si belediye işçisi, %6,7'si şarkıcı, %6,7'si Öğrenci, %6,7 cep telefonu işi ile uğraşmaktadır.

Çizelge 3.9. Aile Bireyları (Baba) Göç Etmeden Önceki İşleri

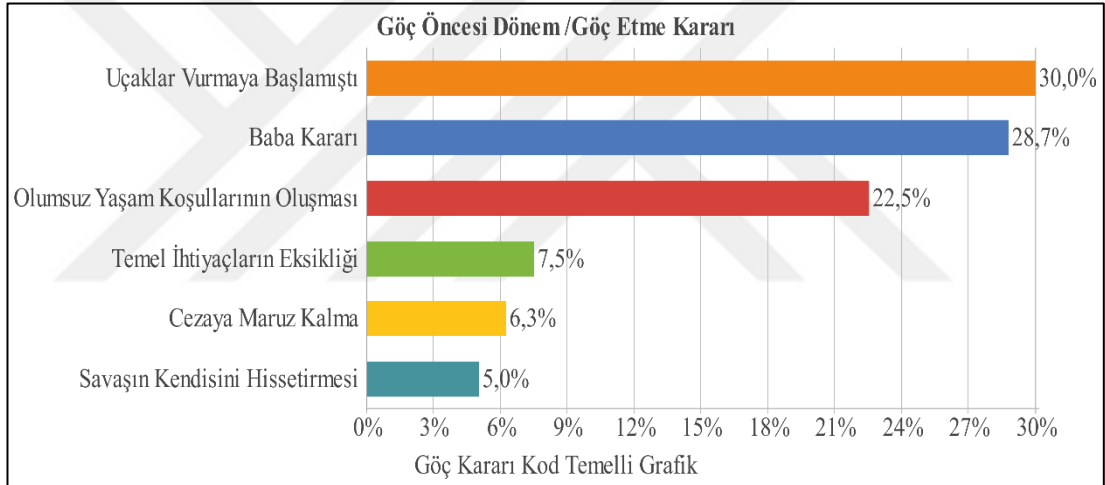

Katılımcıların verdikleri bilgiler ışığında göç öncesi babaların yaptığı iş dağılımında; %20,6'sının devlet memuru, %11,8'i inşaat işçisi, %8,8'i temizlik ürünleri satıcısı, %8,8'i hayvancılık, %5,9'u taksicilik, %5,9'u aktarcılık, %5,9'u marketçilik, %5'i sondajcılık, %5,9'u belediye işçisi, %2,9'u eczacı, %2,9'u polis, %2,9 süpürgecilik, %2,9'u bez üreticisi, %2,9'u kaynakçılık, %2,9'u oto koltuk döşemeciliği, %2,9'u konfeksiyon dükkânı, %2,9'u araba çekicisi olarak tespit edilmiştir.

3.3.3 Göç Etme Kararı

Göç etme kararı kategorisi, göç başlangıcını ifade etmesi dolayısı ile katılımcıların sıklıkla bahsettiği bir olgu halini almıştır. Göç başlangıcının dinamiklerini anlamak ve hareketlerinden yola çıkarak gelen kitlenin buraya hangi şartları da beraberinde getirdiği irdelenmiştir. Bundan dolayı göç hareketinin karar aşamasının çalışmaya eklenmesi gerektiği düşünülmüştür.

Çizelge 3.10 Göç Etme Kararı

Göç etme kararı ile ilgili olarak katılımcıların verdiği bilgiler ışığında yapılan taramada göç etme kararlarının çıkış noktalarının; %30'unun "Uçaklar Vurmaya Başlamıştı", %28,7'inin "Baba Kararı", %22,5'inin "Olumsuz Yaşam Koşullarının Oluşması", %7,5'inin "Temel İhtiyaçların Eksikliği", %6,3'ünün "Cezaya Maruz Kalma", %5'inin "Savaşın Kendisini Hissetirmesi" şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin, özellikle uçak saldırıları sebebi ile göç etme kararı aldıkları görülebilmektedir. Türkmenlerin, uçak saldırılarına ilişkin göç etme kararları ile ilgili vermiş olduğu ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Uçaklar vurmaya başladığı an gece hemen apar topar çıktık oradan.”
(Divaniye, 20).

“Türkiye’ye çıkmaya Telafer’den uçaklar vurmaya başladığı anda karar verdik. Zaten Sincar’dan bu tarafa doğru savaşın ilerlediği haberleri geliyordu. Uçaklardan bombalar atıyorlardı. Daha sonra güvenli yer olan Musul’a geçmeye karar verdik. Uçaklar vurduğu gün çıkmaya karar vermiştik. Birçok kişinin işyeri bombalamada yok oldu.” (Elbaab, 19).

“Uçaklar artık gelmeye de başladı. Bu olayı yaşadım. Uçaklar bir bomba attı bizim iki yandaki köy evine denk geldi. İçindekiler öldü. O zaman babamlar da 2 ay sonrasında biz çıktıktan sonra yanımıza geldiler.” (Fırat,24).

“Bir yere kadar idare ettik. Ne zaman bombardımanlar başladı o zaman çıkmaya karar verdik. Zaten gökyüzünden sürekli bize kâğıt atıyorlardı. Bende buldum hatta bizim dilimizde, Arapçada ve İngilizcede yazılı kâğıtlar vardı. Evinizden çıkan bomba atacağız diyorlardı. Kâğıtları attıktan 3-4 gün sonra bir uçak Amerika’nın. Geldi bomba attı. Ondan sonra herkes çıkmaya karar verdi.” (Tikrit, 27).

“Her gün uçak geliyor, özellikle insansız uçaklar iki tane bomba atıyor her yer yıkılıyordu.” (Kerbela, 18).

“Bomba atarken biz vardık orada. Bomba attıkları yerde de ev vardı, evi vurdular. Ölenler ve yaralananlar oldu. Öyle olunca her şeyi toparladık çıktık. O zamanlar herkes yavaş yavaş çıkmaya başladı. Ama biz çıktığımızda Türkiye de 13-14 aile kadar vardı. Biz geldikten sonra 8000 aile kadar olmuş Türkiye’de. 14. aile olarak biz buradaydık.” (Erbil, 18).

Göç etme kararı ile ilgili olarak aile reisi rolündeki babanın göç etme kararı almada önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Babaların özellikle çocuklarını koruması yönünde göç kararları aldığını görmek mümkün. Terör örgütünün zorunlu olarak silah altına almasına ya da onlara zarar verme tehlikesine karşın çocukları ilk önce yolladıkları görülmektedir. Ayrıca babaların ailenin kritik üyelerini önceden yolladıkları ve kalan mallarını bir şekilde elden çıkararak hedef ülkeye daha rahat ekonomik koşullarda gitmek isteme çabası vardır. Babanın göçü başlatmada karar verici olması ile ilgili katılımcı söylemleri şu şekildedir:

“Babam hemen abimi aradı cep telefonundan. Oradaki durumu sordu. Abim de her şeyi ayarladığını söyleyince. Direkt abimi götüren kaçakçıyı aradık. Geldi bizi gece çıkarttı Telafer’den. Doğruca Sincar’a gittik. Oradan da Suriye’ye gittik.” (Cezir, 23).

“Sonra babamın el konulan aracını bulmuş bizim arkadaşlar paramparça etmişler aracı. Çatışma ve bomba seslerini duyunca babam çıkacağız hemen dedi. Kaçakçı vardı onu çağırdı. Geldi bizim evin bahçesinden bindik üstü kapalı araçla çıktık Telafer’den.” (Nasiriye, 20)

“Valla o işleri babam ayarladı abi. Bir gece “hemen kalkın gidiyoruz” dedi. Yani bir gecede karar verdi. Tam o zaman Telafer’e çıktık. Her şey ayarlanmıştı.” (Amare,26)

“Babam zaten IŞİD girince benle en büyük abime dedi: Artık çıkın bunlar sizi de alırlar.” (Fırat, 24)

“Tabi babam onlardan korktu. İlk önce abim ile beni çıkarttı. Siz gidin ben arabayı ve diğer malları satıp geleyim dedi. Orada Haşdi Şabi gençleri topladığı için babam ben ve abimi hızlı şekilde çıkarmak istedi. Gençleri onlar vuruyorlardı, kayboluyorlardı ya da hapishaneye gönderiyorlardı. Haşdi Şabi’nin yanında aslına bakarsan bizim çıkmamız her iki taraftan da kaynaklandı. Onlar yaklaştıkça IŞİD bize daha çok zarar vermeye başladılar.” (Basra, 18)

“Babam da dedi: Eğer bir çocuğum IŞİD’e katılırsa kesinlikle hakkımı helal etmiyorum. Annem de aynı şeyi dedi. En sonunda da gitmeye karar verdik. En önce üç abim gitti. Sonra biz çıktık ailecek.” (Şam, 19).

IŞİD terör örgütünün hayat şartlarını olumsuz etkilediği diğer kategorilerde de görülmektedir. Ancak söz konusu terör örgütü tarafından verilen cezaların olumsuz hayat şartları yarattığı, göç dalgasında etkili olduğu ve toplumda korkutucu bir imaj sergilemek için çeşitli görsel araçları kullanmaları da katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. IŞİD tarafından verilen cezalar ve kötü muamele deneyimleri katılımcılar tarafından aşağıdaki durumlarla ifade edilmiştir:

“Beni bir kere sigara içerken yakaladılar, pantolonumun paçası da uygun değilmiş. Beni aldılar götürdüler hapishanelerine 50 sopa yedim sırtıma. 3 gün kaldım. Babam beni almaya geldi vermediler.” (Cezir, 23).

“Ben de 50 sopa yedim beni sigara içerken yakaladılar. Ama mesela zina yapanları yakaladılar onları öldürdüler. Ya bunun gibi çok şey vardı. Sakalı kesmek

kesinlikle yasaktı. Pantolon boyuna sigaraya dikkat ediyorlardı. Kadınlarda sadece gözler görünecek filan. Çok eziyet ettiler abi. Bilemedik tabi kimin ne olduğunu.” (Süleymaniye, 24).

“İŞİD’e e katılanlara sadece su verdiler. Bende çıktım bağırdım. Neden bize de su vermiyorsunuz diye. Beni aldılar götürdüler. İŞİD’e katılmayanlara su bile yoktu düşünün! Bir hafta orada kaldım. Vurdular bana orada. Kırbaç ile vurdular. 25 tane yedim. Bir haftada orada onların hapishanesinde kaldım. Yemek veriyorlardı ama sadece öğle zamanı.” (Halepçe, 23)

“Ben çıktım dışarı, beni çevirdiler. Sakal yapacaksın, pantolonun paçalarını düzeltereksin dediler. Paçaların üstünde kalacak paçalar dediler. Musul’ a gittim. Beni İŞİD’ in emniyetine aldılar yanlış giyindim diye. Emniyete alınca beni saçlarımı tıraş ettiler. Ben bile kendimi öyle tıraş etmem. Kendimi öyle görünce değişik ve tuhaf hissettim. Kendime öyle bgöçca çok kızdım onlarla tartıştım. Hortum varya hani ince hortum. Su hortumu. Beni onunla dövdüler. Sonra geldim eve, her yanı morarmış. Sırtıma yani her yanıma vurdular. Rastgele vurdular. Eve gelince babam baktı “nasıl olmuşsun sen” dedi. Çok üzüldü.” (Babil, 27)

“Benim amcamın oğlunu da aldılar 3 gün hapisteydi. O da öğle vakti camiye gitmediği için. Çünkü kuraldı bu. Namaz saatlerinde dükkanlar açık olmayacak kimse sokaklarda dolaşmayacak.” (Fırat, 24)

“Mesela ben taşlarla açık meydanda birisinin öldürülmesini görmüştüm. Bizim orada büyü filan yasaktı. Adam sihirci imiş bunu anlamışlar. Biri kadın, biri erkekmiş. Sihirciyi yakaladılar. Baktık herkes toplanmış, biz de gittik. Herkes toplanmıştı. Merak ettik gittik. Birisini taşla öldürdüler. Birini de bıçakla öldürdüler. Benim gözümün önünde oldu her şey.” (Duhok, 18)

“İki kadın kötü işler yapmışlardı bizim orada. Onları boyunlarına kadar gömdüler, kafalarına kadar. Kafalarına taş ata ata öldürdüler buna “Recim” diyorlar zaten. Gerçeğini gördüm gözümlle. Herkesi topladılar. İzlettiler. Halı saha vardı onu tamamlamadan adam öldürme yeri yaptılar. Yani maç yapacağımız yer, bize idam yeri oldu.” (Rakka, 18)

“Abi zaten çok görüyorduk. Telafer’in her yerine televizyonlar koymuşlar. Kestikleri adamların videolarını oynatıyorlardı.” (Fırat, 24).

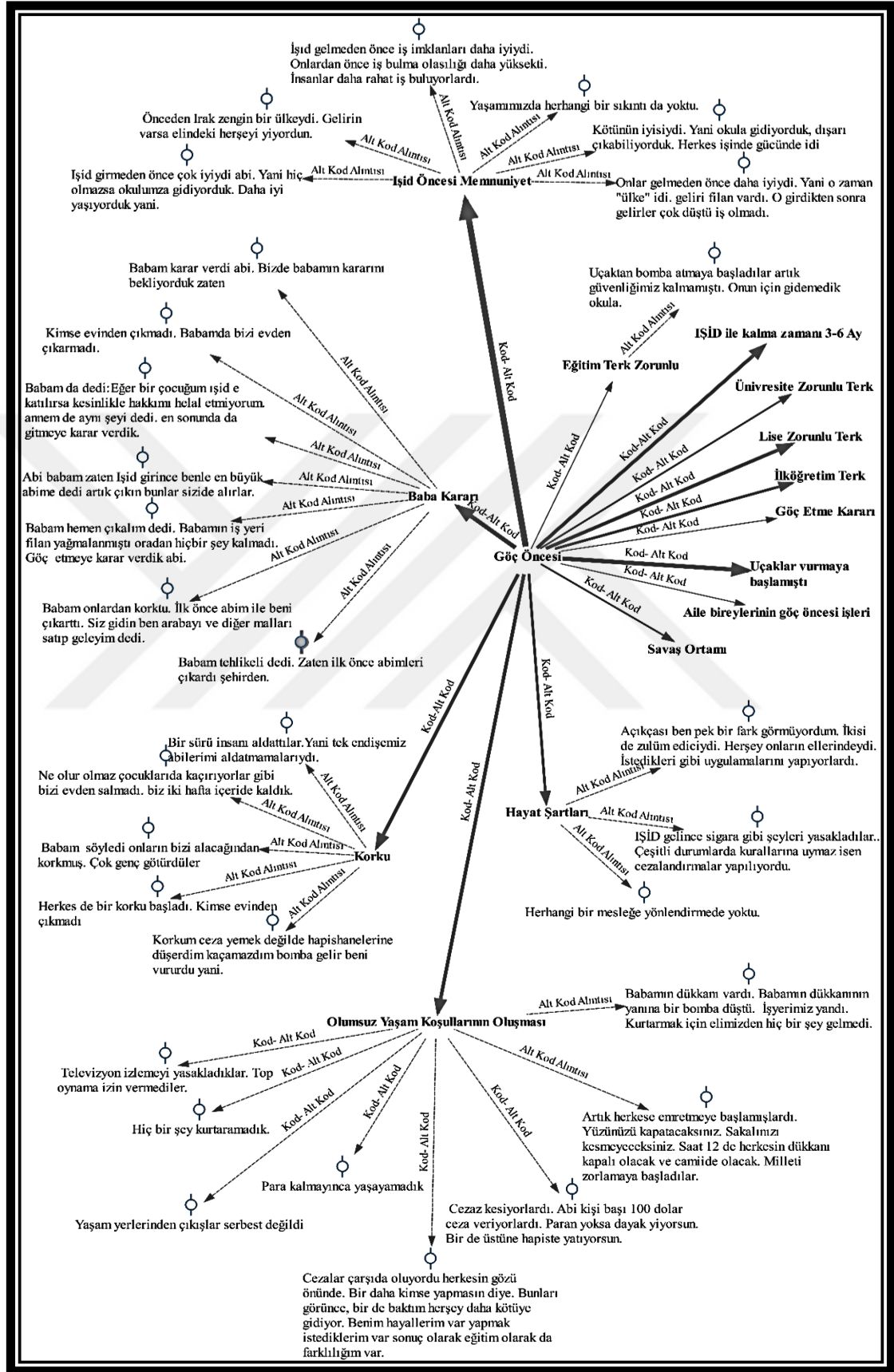
“Namaz kılmayanlara kırbaç cezası veriyorlardı. Öğlen ezan okunduğunda camiye gitmedin mi direk kırbaç cezası vardı. Öğlen komple dükkanlar ve çarşı kapanacak, camiye gideceksin. Gözümlle de gördüm. Camiye gitmeyenlere 50 ya da 100 kırbaç vuruyorlardı. Çarşının ortasında veriyorlardı cezaları.” (Şam, 19)

Göç öncesi dönem ile ilgili olarak bir diğer kod sıklığı hissedilen duygulardır. Duygular, özellikle korku, durumun daha kötüye gitmesinden kaynaklı endişeler ve sıkıntılar yer almaktadır.

Göç öncesi dönem ile ilgili olarak, kodların sıklığı ve önemlerine göre analizler yapılarak kod-alt kod ilişki haritası çıkarılmıştır. Hissedilen duygularda özellikle korkunun ağır bastığını söylemek mümkündür. Katılımcılar anlatımlarında korku unsuruna sıklıkla değinmişlerdir. Türkmenlerin süreç ile ilgili duyguları şu şekilde görüşmelere yansımıştır:

“Babam durumun bundan daha kötü olabileceğini söyledi. Bizde kaçtık geldik. Durum gerçekten kötüye gitmeye başlamıştı.” (Suriye, 19)

Şekil 3.2. Göç Öncesi Kod Alt Kod Haritası

“Biz ilk önce IŞİD’e güveniyorduk. Müslüman olduklarından dolayı. Bir de bayraklarında Allah’ın ismi vardı. Biz de Müslümanız onun için bir şey olmaz dedik.”
(Rakka,18)

Sonradan baktık Müslüman Müslümana böyle yapar mı? anladık ki bunlar bizden değil.” (Riyad, 19)

Göç öncesi ile ilgili olarak kod sıklığı ya da önemine göre oluşan kod-alt kod haritası yukarıda verilmiştir. Göç öncesi ile ilgili olarak Türkmenlerin ibarelerine dayanılarak araştırmacı tarafından bir modelleme yapılmaya çalışılmıştır.

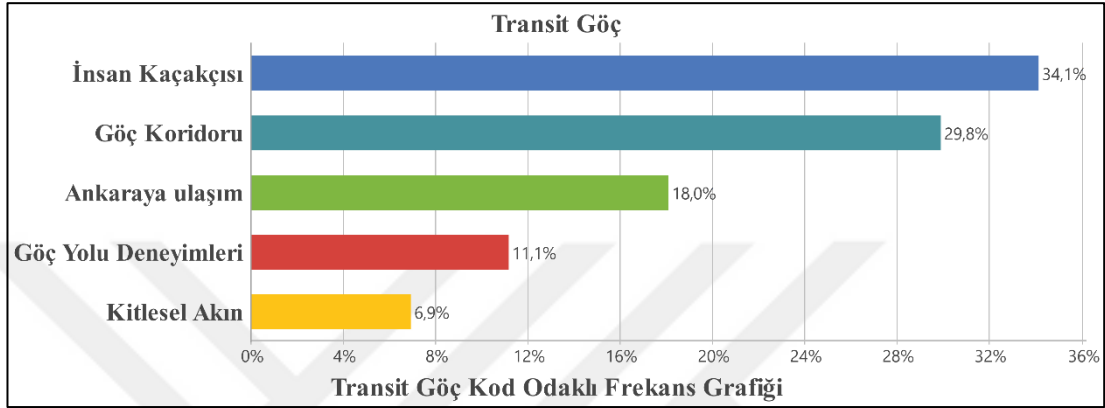
3.4 Transit Göç

Transit göç, göç kararı verildikten sonra, hedef ülkeye ulaşımaya kadar olan süreç olarak adlandırılabilir. Göç öncesi dönemde de olduğu gibi, Türkmenlerin sadece göç öncesi dönemde değil aynı zamanda Transit göç döneminde de yaşadıkları zorluklar, ekonomik kayıplar ve izledikleri yollar ile birlikte geçişlerini sağlamada önemli bir unsur olan insan kaçakçılarının varlığından bahsedebiliriz. Türkmenlerin göç başlangıç yerinden şu anda yaşadıkları yere kadar gelişleri, ekonomik kayıpları ve buradaki yaşamlarını etkileyebileceği durumlar bu bölümde değerlendirilmiştir.

Katılımcılar bu evre ile ilgili olarak anlatımlarında sıklıkla değindikleri konular kodlanarak, kod sıklığına dair oluşturulan frekans grafiği yukarıda verilmiştir. Transit göç ile ilgili olarak beş adet alt kategori belirlenmiştir. Buna göre Transit Göç evresinde önemli olan kategori dağılımlarının %34,1’i “İnsan Kaçakçısı”, %29,8’i

“Göç Koridoru”, %18’i “Ankara’ya Ulaşım”, %11,1’i “Göç Yolu Deneyimleri” ve %6,9’u Kitlesele Göç olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 3.11 Transit Göç Kategorileri

Katılımcıların Transit Göç dönemi ile ilgili olarak en fazla kodlama yaptığı kategorinin İnsan Kaçakçısı olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle kriz olan bölgelerde insanların güvenli yollardan daha güvenli bölgelere ya da ülkelere götürülmesinden dolayı büyük rant kazanan İnsan Kaçakçıları bu yaptıkları ulaştırma işlerinden dolayı güvenlik durumuna göre ya da savaşın aldığı durumdan kaynaklanan risklere göre fiyat değişimleri yapabilmektedir. Aldıkları paralar kişi başı 100 USD ile 1800 Dolar arasında değişiklik göstermektedir. Bu alınan paralar göçmenlerin büyük ekonomik kayıplar yaşamalarına yol açabilmektedir. Ayrıca Türkmenlerin Suriye’den geçemedikleri her gün için ekstra para ödedikleri ve bunun ekonomik olarak onlarda tahribat yarattığı anlaşılmıştır. Göç yolunda kaçış umutlarını bağladıkları insan kaçakçılarının iyi davranışlarının yanında olumsuz davranışlarının olduğunu belirten Türkmenler yine güvensiz bir ortamın olduğunu belirtmektedirler.

Katılımcılar Transit Göç zamanında **İnsan Kaçakçılarından** ya da diğer etmenlerden yaşamış oldukları ekonomik kayıplar ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Her şey ayarlanmıştı. Bir iki çanta ve eşya vardı. Ev filan bıraktık. Arabayı da satmıştık zaten. O gece Suriye ye geçtik.” (Semave, 24).

“Bir kere 100'er dolarımızı aldı kaçakçının bir tanesi gitti bizi IŞİD'e ygöç bir yerde bıraktı zor döndük geriye. Kimseye güvenemiyorsunuz.” (Süleymaniye, 24).

“IŞİD kendilerine mensup aileleri çıkardı. Ancak onlardan olmayanı evlerinden bir süre çıkarmadılar. Daha sonra bombalar arttığında yolları açmak zorunda kaldılar. Önceden Telafer yolu kapalı idi. Musul'a çıkış yolu kapalı idi. Yol açık olsa idi daha önceden giderdik. Kendi arabamızla geçtik zaten. Telafer Musul arası bir buçuk saattir. Yolda herhangi bir sıkıntı ya da güvenlik kontrolü ile karşılaşmadık. Musul'da bir hafta kaldık. Ancak paramız yetmediği için yolda arabamızı satmak zorunda kaldık.” (Kahire, 19).

“Benim zaten annemin altını vardı. Annem altınını sattı, beni ve abimi Türkiye'ye yolladı. Ben ile abim çıktık geldik. Sıkıntı yaşadık. Mesela Suriyelilerin yanında kaldık 3 gün. Abim geçti, ben kaldım. Suriyelilerin yanında kalmak nasıl bir şey biliyor musun? Mesela yanlarında kalıyorsun senden hemen 100 dolar istiyorlar. Bir gün kaldığın için. Zaten camide yatıyorduk. Şimdi daha pahalı. Şimdi geçiş öğrendiğime kadar 10.000 dolarlara kadar çıkıyormuş. Şimdi çok zorlaşmış buraya girmek. Millet dağa vuruyor, bayıra vuruyor buraya gelirken. Bundan dolayı yol değişmiş hem de uzamış. Riski de çok. Ondan dolayı pahalılaşmış buraya gelmek.” (Kadisiye, 20).

“Babam biraz geç kaldı. Evde eşyalarımız vardı, arabamız vardı. Ama onlar korkuyordu bırakmaya. Babam zaten onları satmak zorunda kaldı. Çok ucuz paraya sattı.” (Babil, 27).

“Telafer’den kaçakçı bizi alarak Suriye ye götürdü. IŞİD’den de kaçırdı bizi. Suriye ye geçtik oradan. Orada iki ay kaldık. Abi kaçakçı bizi aldatıyordu orada. Başka kaçakçı bulmak zorunda kaldık. Her seferinde öbür sabah ya da diğer sabah diyerek oyaladı bizi. O kaçakçıyı bıraktık. Daha sonra yeni kaçakçı bulduk. Ona da kişi başı 1000 dolar verdik.” (Musul,18).

Göç koridorları, göçmenlerin kaynak ülke ile hedef ülke arasında izlediği yol, şehir, sınır hudutları ve varsa nihai hedef olan yere ulaşımıdır. Bu kapsamda araştırmanın amacına tam olarak hizmet etmese de yine de göç koridorundan birkaç veri ile bahsetmekte fayda vardır. Türkmenlerin geçtiği bölgelerin tam olarak bilinmesi sonra yapılacak araştırmalara ışık tutması bakımından önem arz edebileceğinden araştırmacı tarafından çalışmaya eklenmiştir. Ayrıca Suriye’de özellikle güvensiz bölgelerin olması ve bu bölgelerin Türkmenlerin geçiş yolları üzerinde olması göç koridorlarının riskli olduğunu göstermektedir. Ayrıca kitlesel göç kapsamında Gaziantep ve Hatay ilinden geçişlerin en çok olduğu, bununla birlikte Kilis ilinden de geçişin olduğu tespit edilmiştir. Göç koridoru ve güvenliği ile ilgili olarak katılımcılar tarafından şu ifadeler kullanılmıştır:

“Güvendiğimiz kaçakçı bizi Antakya’ya getirdi. Sınırdan da geçerken Türkler de vardı, beraber çalışıyorlardı. Bir kere bizi Türk askeri yakaladı, bizi Suriye’ye geri bıraktılar. Daha sonra farklı bir yoldan yürüyerek geçtik. Dört saat sürdü.” (Tahran, 20).

“Suriye’de ortam güvenli değil zaten. Biz Suriyelileri de pek sevmeyiz kendi aramızda. Oradan çıktık araba ile Kilis sınırına geldik.” (Ramadi, 27).

“Sincar çıkışında Suriye girişinde IŞİD devriyeleri bizi yakaladı. Biz kiralık arabanın arkasında idik. Açtılar baktılar. Bir şey demediler. Nereye gidiyorsunuz

dediler. Suriye'ye gidiyoruz dedik. Herhangi bir ücret talep etmediler. Kontrol ettikten sonra devam ettik yolumuza. IŞİD zaten bizim yöre halkından değildi. Bunlar Arap kökenli sonradan geldiler. Ama ben Azerbeycan ve Türklerden de gördüm.” (Elbaab, 19).

“Suriye’de üç gün aç kaldım valla. Çünkü bu Suriye’nin askeri, IŞİD ve diğer ordular vardı. Hiçbirisi birbiri ile anlaşamıyordu, bundan dolayı yol almak zordu. En son köyde kaldım. Orada her taraf birbirini vuruyordu. Rusya da vuruyor. Orada ihtiyacının karşılayabileceğin hiçbir yer yok savaş yeri her yer.” (Babil, 27).

“Zaten kaçakçı ile Suriye’de buluştuk. Suriye ye gittik ama orada hiç kalmadık. Abi Suriye ful IŞİD ile doluydu. Orası Irak’tan da kötüydü.” (Semave, 24).

Ankara’ya ulaşım, transit göç döneminin son noktası olarak değerlendirilmektedir. Araştırmaya katılan bazı Türkmenler’in ülkeye geldiklerinde başka illerde geçici kalışları olmuştur. Sonrasında ekonomik nedenlerle ya da akrabalarının topluluk şeklinde yaşaması nedeniyle Ankara’ya gelerek daimî ikametlerini burada yaptıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca kendi ülkelerinden göçe zorlanan Türkmenlerin çoğunun gitmek istedikleri hedef destinasyonun Ankara olduğu anlaşılmıştır.

Ekonomik zorluklarla daha kolay başa çıkma ve yanında bilmedikleri bir yeri **güvendiği kişilerin yani akrabalarının tecrübesi** ile öğrenmelerinin daha kolay olacağı değerlendirilmiştir. Ankara’ya ulaşım yolunda özellikle sınırda yakalanan bazı Türkmenlerin Geri Gönderme Merkezi’ne konuldukları anlaşılmıştır.

Geri Gönderme Merkezi'nde bir süre kalan Türkmenlerin daha sonra serbeste çekildikleri ve ikamet etmeleri için belirlenen illere yönlendirildikleri, her ne kadar başka illere yönlendirilseler de zamanla kontenjan açığı bulunması ya da diğer sebeplerden dolayı Ankara'ya geldikleri tespit edilmiştir. Kodlamalar yapılırken dikkat çeken bir unsur da yakın akrabaların gelenler için kalacak yer ve diğer koşulları da onlar için hazırladığıdır. Bu bilgiler ışığında katılımcıların Ankara'ya ulaşım tecrübeleri şu şekilde ifade edilmiştir:

“Akrabalarımız ve tanıdıklarımız da Ankara'daydı zaten. Ondan dolayı Ankara'ya gittik. Abim de akrabalarımızın orada olmasından dolayı gitmişti.” (Cezir,23).

“Yola çıkarken Ankara'ya mı gelmeyi planlıyorduk. Yani başka bir kente gitme düşüncemiz yoktu. Akrabalarımız buradaydı. Başka yeri bilmiyoruz ki zaten. Nereye kimin yanına gideceğiz, nerede kalacağız ki?” (Nasiriye, 20).

“Orada (Geri Gönderme Merkezi'nde) hiç kimseye karışamıyorduk abi. Onlar kendi içlerinde, biz kendi içlerimizde yaşıyorduk. Görevliler de normal insan gibi davranıyorlardı, ayrımcılık görmedik şimdi Allah var. Zaten 9 gün sonra da bizi çıkarttılar. Çıkarken de kimlik ve kâğıt verdiler. İstedığınız şehre gidin ancak İstanbul, İzmir Ankara'ya gitmeyin, oralar kapalı dediler. Biz de Kırıkkale'yi yazdırdık, Hasanoğlu'nın oraları. Sonra açıldı kimlik filan daha sonra Ankara üzerine yaptırıldı. Kırıkkale'de hiç kalmadık zaten. Direk Ankara'ya gelmiştik.” (Diyala,19).

“Bilmediğimiz yer sonuç olarak akrabalarım biliyor hiç olmazsa. Onların varlığı da önemli orada. Zorluk çekmedik onlar sayesinde sağolsunlar.” (Tikrit, 27).

“Çünkü burada amcam vardı. O evde ayarlamıştı bizim için kiralamıştı. O buraya gelin dedi. Aynı evde kaldık sonra ayrı eve çıktık.” (Ninova, 20).

“Abimler önceden orada oturuyorlardı. Köyde. Ankara’yı biraz zor görünce Çankırı’ya gitmişler. Orada biraz ucuz ve iyiydi. Ancak orada biraz kalabalıklaştık. Ondan sonra Ankara’ya gelmeye karar verdik. Ankara’dan haber aldık burası zor gelmeyin demişler. Abimde direk olarak Çankırı’ya gitmiş. Çankırı ya da başka bir yer düşünün demişler.” (Müsenne, 18).

“Bizi asker aldı sınırdan. Türk askeri dedi bizim Türkmen olup olmadığımızı sordu. Daha sonra bizi içeri aldı. Ama orada biraz sıkıntı çektik aç kaldığımız zamanlar oldu. 11 gün askerin yanında durduk. Ama bizi geri yolladılar. Sonra bizi Antakya’da hapis haneye gönderdiler (Geri Gönderme Merkezi). Antakya da bir hafta kaldık. Sorduk her zaman orada bize ne olacak diye? Ben kapıda bekliyordum zaten oradaki görevlilerle arkadaş olmuştum artık. Bir de Türkçe biliyorum ya orada tercümanlık da yaptım belli bir süre. Ben hayatımda böyle bir şeyde görmedim zaten. Oradan hemen çıkmadık. İlk önce bizi Erzurum’a gönderdiler. Erzurum’a bizi 500 kişi gönderdiler. Galiba gittiğimiz yerde Erzurum Geri Gönderme Merkezi idi. Orada merkezde kaldık. Orada da 40 gün kaldık. Daha sonra bize bir kâğıt verdiler. Daha sonra bizi serbest bıraktılar.” (Kerkük, 30).

Göç yolu deneyimleri, Transit Göç temasında ulaşılan bir başka kategoridir. Bu kapsamda Transit evrede yaşanan zorluklar ve aile üyelerinin çeşitli nedenlerden dolayı ayrılıklar yaşadığı görülmektedir. Sınırdan geçerken ciddi sıkıntılar çektiğini söyleyen Türkmenler, özellikle ailede engellilerin ya da çocukların bulunmasından dolayı sınırı geçmekte zorlandıklarını belirtmişlerdir. Yağışlardan dolayı ciddi şekilde çamurlu bir ortamın olması ve sınır bölgesinde çamur bataklıklarının olması göçmenlere sıkıntı çıkarmıştır. Bundan dolayı geçişlerin yapılacağı dönemde iklim şartlarının etkili olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca bölgede iç karışıklıkların olması

nedeniyle göç yollarında can güvenliğinin sağlanamadığı zamanlarda katılımcıların ifadelerinde yer almıştır.

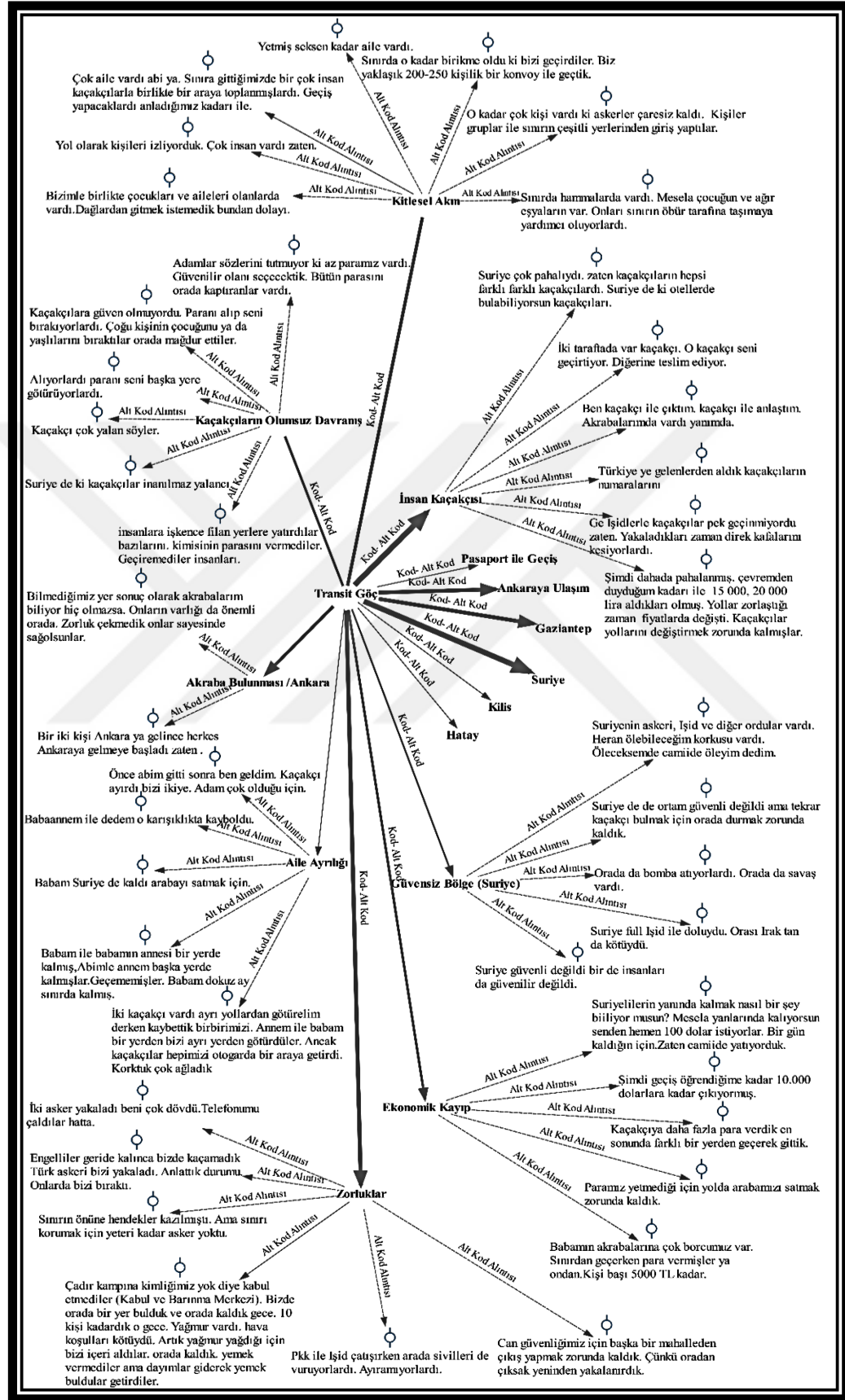
“Mesela çocuğun ve ağır eşyaların var. Onları sınırın öbür tarafına taşımaya yardımcı oluyorlardı. Hani çantayı mı kaldıracağız, yoksa çocukları mı? Adam senin yüklerini alıyor uygun noktadan seni sınırın öbür tarafına taşıyor. Adamın işi bu. Adamlar sınırın oralarda bağıryorlar “Hamal arayan var mı?” diye. Sınırın önüne hendekler kazılmıştı. Ama sınırı korumak için yeteri kadar asker yoktu. Onlar da çaresizdi anlayacağın.” (Elbaab,19).

“Çamurla geçtik oradan. Kardeşlerim filan küçüktü çok zorlandı. Babam ikisini kucağına aldı abi, diğerleri yürüyerek zor geçti. Annem de oradaydı. Annem ile babam sınırda kayboldular sonradan bulundular.” (Ninova, 20).

“Orada Sincar vardı. Sincar’dan girene PKK dağdan ateş ediyordu. Özellikle PKK ile IŞİD çatışırken arada sivilleri de vuruyorlardı ayıramıyorlardı. Araya karışıyorlardı. Orayı başka yollardan geçerek gittik. Korksan ne olur ki hadi bir korktun iki korktun. Mecbur geçeceksin. Araba ile geçtik, kaçakçının arabası ile.” (Kadisiye, 20).

“Çok yağış altında gelmişler. Hatta ormanda kalmışlar. Görmeyen halamı da abim sırtında getirmiş. Sirtına almış getirmiş. Uçak sürekli bomba atıyor diye evde de kalmamışlar zaten. Dışarıda kalmamışlar. Zaten geldiklerinde hepsi de hasta idi.” (Halepçe, 23).

Şekil 3.3 Transit Göç Kod Alt Kod Haritası

“Sınırı da yürüyerek geçtik zaten. Türk askeri ile karşılaştık. Engelliler geride kalınca biz de kaçamadık Türk askeri bizi yakaladı. Anlattık durumu. Onlarda bizi bıraktı. Daha sonra Gaziantep’e gittik.” (Şam, 19).

“Çadır kampına kimliğimiz yok diye kabul etmediler (Geçici Barınma Merkezi). Bizde orada bir yer bulduk ve orada kaldık gece. 10 kişi kadardık o gece. Yağmur vardı. Hava koşulları kötüydü. Artık yağmur yağdığı için bizi içeri aldılar. Orada kaldık. Yemek vermediler ama dayımlar giderek yemek buldular getirdiler. Daha sonra babam geldi bizi orada aldı bizi.” (Umman, 19).

Kitlesel göç kavramı araştırmanın sınırlılıklarından birisini de oluşturması itibarı ile önemli bir yer teşkil etmektedir. Türkiye özellikle son yıllarda büyük kitlesel göç göçlerine maruz kalmıştır. Bu bağlamda araştırmanın niteliği bakımından katılımcıların kitlesel göçü belirtici deyimlerinin de çalışmaya dahil edilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Daha önce de değinildiği gibi araştırmacı, kitlesel göç kapsamındaki göç dalgalarının saha tecrübesini deneyimlemiştir. Çalışmaya katılan Türkmenler kitlesel göç kapsamında özellikle akrabalarının da beraberlerinde olduklarını belirtmişlerdir. Kitlesel göç ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Çok kalabalık değildi. Bizden de vardı Suriyelilerden de var geçerken. Biz de onlarla geçtik. Onlar çok kalabalıktı.” (Meysan, 23).

“Mesela her 25 kişilik bir grubu bir arabaya yüklüyorlardı. Ondan sonra üstümüzü kapattılar. Böyle ev gibi yapmışlar arabayı. Soruyorlar yolda, tabii ki başka bir şey götürüyoruz diyorlar.” (Kadisiye, 20).

“Çok aile vardı abi ya. Bizde Gaziantep tarafından geçtik. Sınıra gittiğimizde birçok insan kaçakçılarla birlikte bir araya toplanmışlardı. Geçiş yapacaklardı anladığımız kadarı ile. Biz sınıra geldik Türk askerleri ile karşılaştık. Türk askerleri silahlarını gösterdiler. Babam Türk olduğunu söyledi. Ve buradan geçmek istediğimizi söyledi. Biz Türkmeniz dedik. Anlatın bize durumu dediler, biz de anlattık abi onlara. Dediler gelmeyin bu tarafa. Biz de dedik bizi o tarafta öldürüyorlar. O tarafta dayanamıyoruz. Bizde istedik vatanımız yurdumuz güzel olsun duralım. Mücadele etme şansımız olsa kalırdık.” (Riyad, 19).

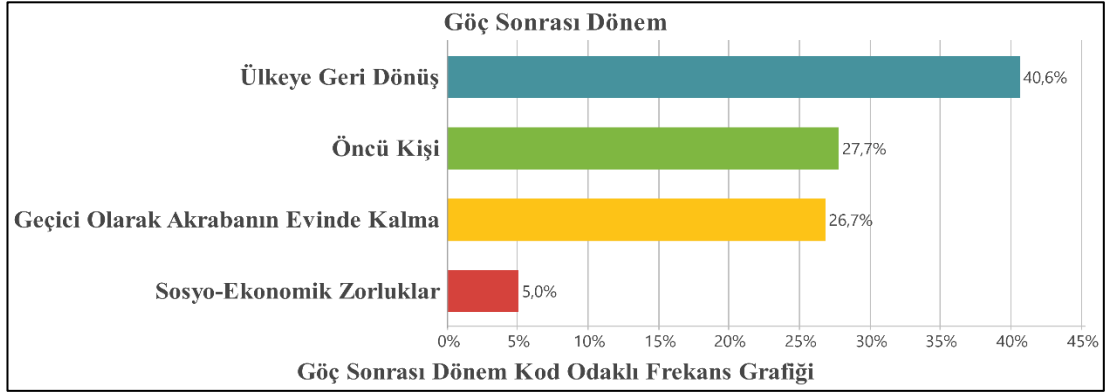
“Ancak sınırda o kadar birikme oldu ki bizi geçirdiler. Biz yaklaşık 200-250 kişilik bir konvoy ile geçtik. İlk seferinde kaçakçılar seni bırakıp kaçıyorlar zaten. Ama bu sefer çoklu geçince bende şaşırdım.” (Umman, 19).

Transit göç ile ilgili olarak kod sıklığı ya da önemine göre oluşan kod-alt kod haritası yukarıda verilmiştir. Transit göç ile ilgili olarak, Türkmenlerin ibarelerine dayanılarak, araştırmacı tarafından bir modelleme yapılmaya çalışılmıştır.

3.5 Göç Sonrası Dönem

Hedef ülkeye ulaştıktan sonra başlayan evre göç sonrası dönemdir. Bu dönemde katılımcıların yaşamış olduğu sosyo-ekonomik zorluklar, hayat akışlarını normale çevirene kadar yararlandıkları çevresel faktörleri ve sosyal ağları, öncü olarak gelen aile üyelerinin tecrübeleri ya da aileden varsa başka öncü gidenlerin tespiti ve katılımcıların ülkelerinde güvenli ortamın sağlanması halinde dönüş planlarının olup olmadığı ile ilgili kodlamalar yapılmıştır. Göç sonrası dönem teması altında, görüşmelerde elde edilen veriler ışığında dört ana kategori belirlenmiş olup, kategorilerin kod frekans grafiği aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.12 Göç Sonrası Dönem Kategorileri

Göç sonrası kod odaklı frekans grafiğine bakıldığında kod dağılımlarında %40,6'sının "Ülkelerine Geri Dönüş" ile ilgili düşünceleri, %27,7'sinin "Öncü Kişi", %26,7'sinin Geçici Olarak Akrabanın Evinde Kalma" ve %5'inin "Sosyo-Ekonomik Zorluklar" olduğu görülmektedir.

Ülkeye dönüş istekleri ile ilgili düşünceler özellikle göç sonrası dönemde gözlemlenmektedir. Ülkelerine geri dönme ile ilgili olarak katılımcıların ifadelerinde güvenlik sorunundan dolayı orada hala yaşamsal koşulların oluşmadığı, ev özlemi çektiklerini ancak şu an orada iş olmaması nedeni ile temel ihtiyaçlarını karşılayamayacaklarını, düzenli bir yönetim olmadan geri dönmeyi düşünmediklerini, gidenlerin ise devlet memurluğundan hak ettikleri özlük haklarını ya da maaşlarını almak için gidip sonrasında geri döndükleri, bazı yerel projeler kapsamında özellikle eğitilmiş göçmenlerin projeler kapsamında kurs verilerek işe alınması ile ilgili olarak geri dönüşlerinin olduğu anlaşılmıştır. Çeşitli nedenlerden dolayı ülkelerine geri dönmek isteyen ya da halihazırda geri dönüş düşüncesi bulunmayan katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekilde yer almaktadır:

“Şimdilik dönme düşüncem yok ama yakın zamanda açılacakmış sanırım üniversite normale dönecekmiş. Haberlerini aldım. Kesin olarak bitirmek için gideceğim.” (Semave,24).

“Önceden çok gelen vardı ama birçok arkadaşım geri döndü. Üniversiteye, okullarına devam etmeye döndüler. Terör örgütü savaşından sonra tekrar eğitim normale dönmeye çalışıyor. Kurs var, orada bir kursa katılıyorum. Mezun olanlar bu kursa katılmak için dönüyorlar. Eğer bu kursu bitirirsen öğretmen olabiliyorsun. Bitirirsen atama yapabilecekler, onun için gitmek istiyorum. Öğretmen olsam kalırım orada. Öğretmen maaşları orada çok iyi. Bu programı yapan Türkmen Cephesi. Türkiye destekçisi bunun” (Hille, 23).

“Dönmeyi düşünüyorum. Valla ben çok özledim abi her şeyim orada gibi. Ama kardeşim mesela gitmek istemiyor. Ancak babam dönünce hepimiz dönmek zorunda kalırız. Ama ben saniye saniye sayıyorum dönmek için.” (Elbaab, 19).

“Daha yeni yeni yerleşiyor her şey. Orada yine de iş yok şu an. Onun için gidip geliyorlar. Orada iş olsa millet oraya döner. Orada şu anda Irak devleti biraz kontrolü ele almış gibi ama yine de iş yok. Biraz düzelsin iş olsun herkes döner. Ben hiç düşünmüyorum dönmeyi Türkiye daha iyi.” (Meysan,23).

“Babası tek başınaydı burada çalışamadı. Bir tek küçük kardeşi vardı, diğer kardeşleri de hepsi kızdı. Biz de kızlar çalışmaz. Böylece de tek başına yapamadı, geri dönmek zorunda kaldı. Orada savaş var, dönmeyi düşünmüyorum. Telefonla arıyoruz konuşuyoruz. Telafer karışık değil ama IŞİD’in nereden çıktığı belli değil. Nasıl diyeyim. Çıkıyorlar bir eylem yapıp geri dönüyorlar, o bakımdan.” (Kadisiye, 20).

Araştırmacı göç sonrası bulgularının bu kısmında “**öncü kişi**” olarak bir kategori oluşturarak bu şekilde tanımladığı ibarelere kodlamalar yapmıştır. Bu kategori ile ilgili olarak araştırmacının hatırlatıcı notları kısmında genel tespitlerinden yola çıkarak şu cümleler kullanılmıştır:

“Öncü kişi dediğimiz aileden önce gelerek her şeyi kurgulayan kişi aile ferdi ya da akraba olarak değerlendirilebilir. Öncü kişi ya gelip iş bulup çalışıp aileyi çağırıyor ya da babanın verdiği para ile hemen düzeni kuruyor.”

Göç sonrası dönemde daha çok ailenin uyum ve çalışma ile ilgili durumlarını organize ederek, ailenin ya da akrabaların, hedef ülkede, daha uygun koşullarda hayat şartlarını sürdürmeleri için önceden gelen kişiler öncü kişi olarak araştırmacı tarafından tanımlanmıştır. Öncü kişi kodlaması yapılırken elde edilen durumlarda; kaynak ülkedeki iç karışıklıklara bağlı olarak yaşam şartlarının ağırlaşması ve kişinin güvenliği için hedef ülkeye gönderilen göçmenlerin aslında aile içinde uygun ortamları ve ekolojik sistemi hazırlayıcı olması, aile gelene kadar geçici olarak çalışma, para biriktirme ve onların gelişlerine ygöç zamanda yaşam koşullarını hazırlayan kişi olması, ailenin olası güvenliğinin tehlikeye girmesine istinaden gerekli maddi ayarlamaların yapılması, hedef ülkede ki yaşam koşullarının (ev, iş, mobilya vs.) ailenin uyum sağlayabileceğine dair referans olmaları ya da onay vermeleri gibi hususlar tespit edilmiştir. Bu kapsamda Türkmenlerin söz konusu kategori ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Ben cezadan çıktıktan sonra zaten babam abimle bizi çıkarmak istedi oradan. Ama yapamadı. Elektrikler kesildi, su bulamadığımız zamanalar oldu çok zorlandık. Babam bir yolunu buldu abimi yolladı bir şekilde. “Sen git” dedi abime her şey normal ise bizde gelelim dedi.” (Cezir, 23).

“Abim daha önce Ankara’ya gelmişti. Bize geleceğimiz yer söyledi biz de taksiye binerek Abidinpaşa’ya geldik. Abim bizi aldı bir akrabamızın evine götürdü.” (Elbaab,19).

“Ankara’ya geldik abi, otogardan amcamın oğlunu aradık telefonla. O da beklememizi söyledi. Geldi bizi aldı abi, onların evine gittik. İki ay kadar onlarda kaldık. Sonra babamların gelmesine ygöç ev tuttuk abimle.” (Fırat, 24).

“Ben tek başıma geldim. Tek başıma bir buçuk sene kaldım dayımla, iki sene önce kadar da annemler geldi. Ailem benden sonra geldi. Ben ailemden ilk gelen bendim. Evet buraya gelin dedim çünkü orada savaş vardı. Uçaklar da vardı. IŞİD’ de herkesi öldürüyordu. “Bize katılmazsanız öldürürüz” diyorlardı. Ben de ailemi çıkarmak zorunda kaldım. Ama borç alarak geldiler. Çok borçları var.” (Halepçe, 23).

“Bütün aile ile geçtik. Kimse geride kalmadı. Ancak bizden daha önce Türkiye’ ye giden oldu. Abimin eşigil gitti. Abimler de bizden önce çıktı. Direk Ankara’ya gittiler. Başka bir ile gitmediler. Herkes Ankara’nın şey olduğunu biliyordu. Bir iki kişi Ankara’ya gelince, herkes Ankara’ya gelmeye başladı zaten.” (Rakka,18).

“Annemin altınları vardı. “Çabuk çık sen kalma burada” dedi. Önce buraya geldim zaten üç ay burada çalıştım. Ev kiraladım. Elbise dolabı aldım. Çamaşır makinesi aldım. Yatak filan aldım. Ondan sonra da hazırladım her şeyi. Sonra geldiler. Babam söylemedi “git” diye ben kendim söyledim babama. Gelir gelmez hemen bir eve yerleştik ama sonra değiştirdik. Küçüktü daha büyük eve geçtik.” (Telafer, 28)

Araştırmada özellikle hedef yaşam yerine geçişteki en önemli faktörlerden birisi de **geçici olarak başka bir akrabasının evinde kalma** kategorisidir. Konu ile ilgili

olarak araştırmacının bu kategoriye ait kod hatırlatmasında oluşan görüşü şu şekilde yer almaktadır:

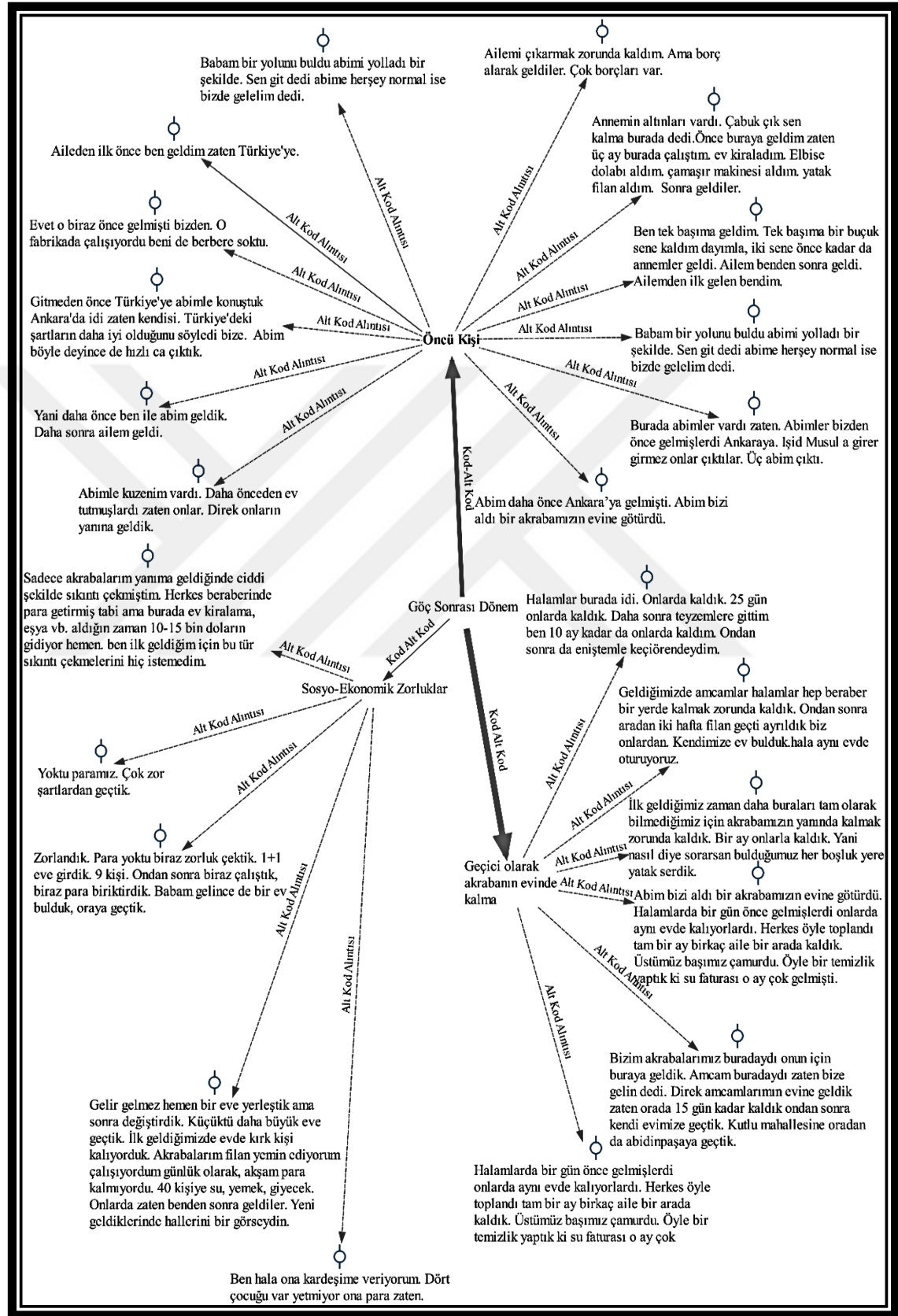
“Genelde ilk giden ncü kişi akrabalarının yanında bir süre kalıyor daha sonra her türlü ayarlamalarını yaptıktan sonra evi tutup aileyi çağırıyor. Ancak durum acilse, aile tüm olarak gelip bir akrabanın evinde kalabiliyor.”

Akrabaların geçiş aşamasında önemli bir rolünün olduğu ve yeni gelenler ile ilgili olarak **geçici bir ikamet oldukları** araştırmadaki görüşmelerin çoğuna yansımıştır. Bu kategori ile ilgili olarak tespit edilen durumlarda akrabaların birden fazla aileyi de aynı anda misafir ettiği, aynı anda misafir etme ile ilgili olarak kitlesel gin yoğunlaştığı zamanlarda bu durumun sıklaştığının araştırmacı tarafından değerlendirildiği, misafirlik aşamasından birkaç gün sonra ailelerin kendi evlerine çıktıkları, kendi evlerine geçme zamanlarının ortalama iki hafta ile bir ay arasında olduğu, ilk hedef ülkeye gelindiğinde çevrenin tam olarak bilinmemesi ve tereddütler yaşanması, geçici olarak kalınan akraba ikametlerinde yoğunlaşmalar olması nedeniyle ciddi kalabalıkların olduğu ve giderlerin arttığı, daha önce nc kişi kategorisinde değerlendirilen kişilerin bir çoğunun da ilk geldikleri aşamada akrabalarının yanında kaldıkları anlaşılmıştır. Katılımcıların akrabalarının evinde geçici kalma ile ilgili olarak ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Abimi aradık geldi aldı bizi AşTİ den. Daha sonra bizi yeni tuttuğu eve götürdü. Gittik oraya, 2+1, yer altında bir yerdi. Eşyaları da ikinci elden almıştı zaten. Oraya gittiğinde akrabalarımın yanında kalmış daha sonra bu evi tutmuş biz geleceğiz diye.” (Cezir, 23).

“Oradan Gaziantep Otogardan aradık akrabamızı onun yanına gittik direk. İki hafta onlarda kaldık ama sonrasında kendi evimize geçtik.” (Nasiriye, 20).

Şekil 3.4 Göç sonrası Kod Alt Kod Haritası

“İlk geldiğimiz zaman daha buraları tam olarak bilmediğimiz için akrabamızın yanında kalmak zorunda kaldık. Bir ay onlarla kaldık. “Yani nasıl” diye sorarsan bulduğumuz her boşluk yere yatak serdik. Halamlar da bir gün önce gelmişlerdi, onlarda aynı evde kalıyorlardı. Herkes öyle toplandı tam bir ay birkaç aile bir arada kaldık. Üstümüz başımız çamurdu. Öyle bir temizlik yaptık ki su faturası o ay çok gelmişti.” (Elbaab, 19).

“Amcam buradaydı, zaten, bize “gelin” dedi. Direk amcalarımın evine geldik zaten. Orada 15 gün kadar kaldık ondan sonra kendi evimize geçtik. Kutlu mahallesine, oradan da Abidinpaşa’ya geçtik.” (Duhok,18)

“Geldiğimizde amcamlar, halamlar hep beraber bir yerde kalmak zorunda kaldık. Ondan sonra, aradan iki hafta filan geçti, ayrıldık biz onlardan. Kendimize ev bulduk. Hala aynı evde oturuyoruz.” (Rakka, 18)

Göç öncesi dönemde ve transit dönemde bahsedilen **ekonomik zorlukların ve beklenmeyen para kayıplarının**, göçmenlerin, hedef ülkeye geldiklerinde hayatlarını sürdürmeleri için gerekli temel ihtiyaçlardan yoksun kalmalarına neden olabileceği düşünülmüştür. Göç sonrası dönemde de ekonomik ve sosyal zorluklar yaşanması kaçınılmaz hale gelebilir. Yapılan taramada, genel olarak, katılımcılar yaşanan ekonomik zorluklar ile ilgili aşağıdaki gibi ifadeler kullanmışlardır:

“Zorlandık. Para yoktu biraz zorluk çektik. 1+1 eve girdik. 9 kişi. Ondan sonra biraz çalıştık, biraz para biriktirdik. Babam gelince de bir ev bulduk. Oraya geçtik.” (Anbar,18).

“İlk geldiğimizde evde kırk kişi kalıyorduk. Nasıl söyleyeyim sana. Kuzenim ve babası (ailesi), babamın halasının çocukları, yemin ediyorum çalışıyordum günlük olarak, akşam para kalmıyordu. 40 kişiye su, yemek, giyecek. Onlarda zaten benden sonra geldiler.” (Telafer, 28).

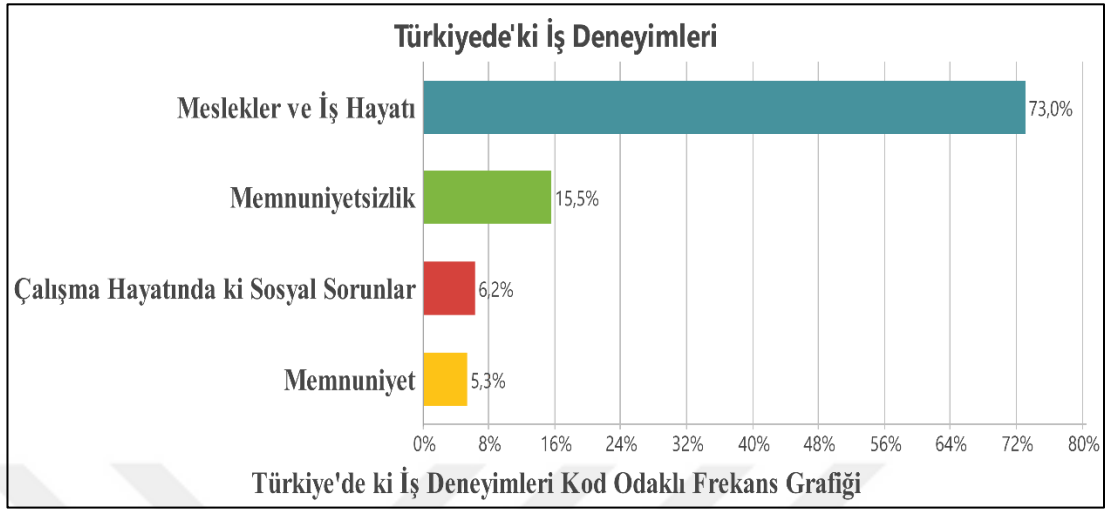
Göç sonrası dönem ile ilgili olarak kod sıklığı ya da önemine göre oluşan kod-alt kod haritası Şekil 3.4’te verilmiştir. Göç sonrası dönem ile ilgili olarak, Türkmenlerin ibarelerine dayanılarak, araştırmacı tarafından bir modelleme yapılmaya çalışılmıştır.

3.6 Türkiye’deki İş Deneyimleri

Çalışmanın bulgularının bu bölümünde, Türkmen katılımcıların iş deneyimleri ile ilgili olarak görüşmelerden elde edilen verilerin analizi yer alacaktır. Türkmenlerin iş piyasasına erişimleri, iş deneyimleri, yaptıkları meslekler ve iş hayatları ile ilgili bulgular paylaşılırken çalışma hayatı dolayısı ile tecrübe ettikleri deneyimlerin olumlu ve olumsuz tarafları da görüşmelerindeki ibarelerden elde edilmiştir. Bu kapsamda Türkiye’de İş Deneyimleri temasının altında dört adet ana kategori oluşturulmuştur. Söz konusu oluşturulan kategoriler ve kod sıklıkları grafikte verilmiştir.

Türkmen katılımcıların araştırma kapsamında Türkiye’deki İş Deneyimleri temasında kod odaklı taramada dört ana kategori belirlenmiştir. Kategorilerin kod odaklı frekans dağılımının %73’ü “Meslekler ve İş Hayatı”, %15,5’i Memnuniyetsizlik, %6,2’ si Çalışma Hayatındaki Sosyal Sorunlar ve %5,3’ü Memnuniyetten oluşmaktadır.

Çizelge 3.13 Türkiye’deki İş Deneyimleri

3.6.1 Meslekler ve İş Hayatı

3.6.1.1 Meslekler

Meslekler ve İş Hayatı kategorisinde katılımcıların meslekleri, çalışma süreleri, iş bulma yöntemleri, iş bulma süreçlerindeki zorluklar, çalışmayı geciktiren faktörler, kazanç ve iş başlangıç zamanları ile ilgili bulgular sunulacaktır.

Meslekler ile ilgili olarak kod dağılımına göre tablo yukarıda verilmiştir. Kod dağılımlarına göre mesleklerin %27,34’ü Lokantada Paketçilik, %12,23’ü Komi, %10,79’u Berberde Çıraklık, %9,35’i fabrika işçisi, %3,60’ı İnşaat İşçisi, %2,88’i Çeşitli Esnaflıklar, %2,88’i Mobilya Çıraklığı, %2,8’i Depoculuk, %2,88’i Izgaracı, %2,16’sı Terzi Çıraklığı, %2,16’sı Pastacılık Baklavacılık, %2,16’sı Oto Yıkamacı, %1,44’ü Oduncu Çırağı, %1,44’ü Tekstil Atölyesinde Çıraklık, %1,44’ü Öğrenci-Günlük işler, %1,44’ü Çamaşırcı Dükkanında Çıraklık, %1,44’ü Tarım İşçisi, %

Çizelge 3.14 Türkmenlerin Meslekleri

Sıra	Meslekler	Bölümler	Yüzde
1	Lokantada Paketçilik	38	27,34
2	Komi	17	12,23
3	Berberde Çıraklık	15	10,79
4	Fabrika İşçisi	13	9,35
5	İnşaat İşçisi	5	3,60
6	Çeşitli Esnafliklar	4	2,88
7	Mobilya Çıraklığı	4	2,88
8	Depoculuk	4	2,88
9	Izgaracı	4	2,88
10	Terzi Çıraklığı	3	2,16
11	Pastacılık Baklavacılık	3	2,16
12	Oto Yıkamacı	3	2,16
13	Oduncu Çırağı	2	1,44
14	Tekstil Atölyesinde Çıraklık	2	1,44
15	Öğrenci-Günlük işler	2	1,44
16	Çamaşırcı Dükkanında Çıraklık	2	1,44
17	Tarım İşçisi	2	1,44
18	Kahvecilik	2	1,44
19	Fırıncılık	2	1,44
20	Mevsimlik İşçi	1	0,72
21	Balıkçıda İşçi	1	0,72
22	Ayakkabı İmalat	1	0,72
23	Kaynakçılık	1	0,72
24	Günlük İşler	1	0,72
25	Ofis İşleri	1	0,72
26	Halı Yıkamacısı	1	0,72
27	Doğalgazcı Çırağı	1	0,72
28	Cam Balkon İşçisi	1	0,72
29	Kumaşçı	1	0,72
30	Temizlik İşleri	1	0,72
31	Çay Ocağında Çalışmak	1	0,72
	TOPLAM	139	100,00

1,44'ü Kahvecilik, % 1,44'ü Fırıncılık, % 0,72'si Mevsimlik İşçi, % 0,72'si Balıkçı da İşçi, % 0,72'si Ayakkabı İmalatı, % 0,72'si Kaynakçılık, % 0,72'si Günlük İşler, % 0,72'si Ofis İşleri, % 0,72'si Halı Yıkamacısı, % 0,72'si Doğalgazcı Çırağı, % 0,72'si Cam Balkon İşçisi, % 0,72'si Kumaşçı, % 0,72'si Temizlik İşleri, %0,72'si Çay Ocağı Çalışanı olarak belirlenmiştir.

Bu durumda belirtilmesi gereken konu katılımcıların birden çok işte çalıştığı ve çeşitli iş kolunda çalıştıklarıdır. İş değiştirme sıklıkları ile ilgili analiz bulgular bölümünde daha sonra karşılaştırmalar bölümünde ele alınacaktır. Tespitlere bakıldığında en fazla Lokantada Paketçilik, Komi, Berberde Çıraklık ve Fabrika İşçisi sekmelerinin yoğunlukta olduğu görülmüştür.

3.6.1.2 İş Bırakma Nedenleri

Çizelge 3.15 Türkmenlerin İş Bırakma Nedenleri

İş Bırakma Nedenleri	Bölümler	Yüzde
Ücret Azlığı	29	29,59
İşten Çıkarılma	15	15,31
Çalışma Şartlarının Ağırlığı	14	14,29
Sağlık Nedenleri	12	12,24
Kötü Muamele	9	9,18
İşletme Sahibi Değişikliği	7	7,14
İşyerinin Kapanması	6	6,12
Maaş Alamama	6	6,12
TOPLAM	98	100,00

İş bırakma nedenleri, iş sürekliliğini etkilediğinden dolayı araştırmada katılımcılar tarafından sık ifade edilen bir durumdur. Bu kapsamda kod frekans dağılımına göre Türkmenlerin iş bırakma nedenlerinin 29,59'u Ücret Azlığı, %15,31'i İşten Çıkarılma 14,29'u Çalışma Şartlarının Ağırılığı, %12,24'ünün Sağlık Nedenleri, %9,18'i Kötü Muamele, %7,14'ü İşletme Sahibi Değişikliği, %6,12'si Maaş Alamama, %6,12'si İşyerinin Kapanması, olarak tespit edilmiştir.

3.6.1.2.1 Ücret Azlığı

Ücret azlığı kategorisi ile ilgili olarak, görüşmelerde elde edilen veriler incelenmiş olup, katılımcıların çalıştıkları iş yerinden günlük yevmiye almalarına rağmen bu ücretin geçim koşullarına yetmediği, iş yeri sahiplerinin standart bir ücret tarifesi uygulamaması nedeni ile gelir belirsizliğinin olması, ücret azlığının işi bırakmaya yönlendirdiği, kazandıkları para ile birlikte yol ücreti giderlerinin fazlaştığı ve iki vesait ile gidilen işleri tercih etmedikleri, işyeri sahiplerine ücretlerini arttırmaları yönündeki taleplerinin karşılıksız kalması, standardın oldukça altında cüzi ücretlere çalışılması ve daha başka iyi bir iş bulma ihtiyacı hissetme durumları görülmüştür. Katılımcıların ücret azlığı ile ilgili görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“3 ay kadar çalıştım. 30 TL veriyorlardı. Yetmiyordu. Ben de daha fazla para veren bir yer olur mu diye soruyordum sağa sola. Daha sonra Kızılay'da Aspava da günlük 50 TL verdiklerini öğrendim. Bu işimden çıkıp ona gittim.” (Suriye, 19).

“Anlaşamadık derken aldığım bir maaş yoktu, bahşişe çalışıyorduk. Yani adamların üstünü başını temizlediğimde onların verdikleri paraya çalışıyorduk. Dükkânı temizliyorduk.” (Elbaab, 19).

“Günlükte 20-30 TL filan topluyordum. İş iyiydi ama parası da azdı. Zaten patron bırakmasaydı ben bırakacaktım.” (Fırat, 24).

“Terzide hem az para veriyordu. Hem de yol param da vardı. Aylık 500 TL veriyordu. Zaten yola giden gidiyordu. Gerisi de yetmiyordu. Gimat’a taşındı diğer işim. Yol parası benim için zor olmaya başladı. Bizim açımızdan Kızılay hem ulaşım hem de çalışma bakımından çok iyi. Orası iki otobüs olacaktı. Bu da iki kat yol ücretinin artması demekti. Onun için çıkmak zorunda kaldım.” (Anbar, 18)

“İki ay sonra oradan çıktım çünkü maaş azdı. 700 lira veriyordu ayda. Ondan sonra başka bir işe geçmeye karar verdim. İş yeri sahibine dedim bu para bana yetmiyor ben başka işe geçeceğim dedim. Adam da bir şey demedi ya da ücretimi arttırmadı.” (Telafer,28).

“Aklıma girdiler çıktım. Biliyorsun berberde çalıştığın zaman parası az olur yani bahşişe çalışırsın. İş kaptın mı dükkanını açarsın. Benim aklıma girdiler işte lokanta işlerinde iyi para var dediler.” (Kudüs, 18).

3.6.1.2.2 İşten Çıkarılma

Katılımcıların görüşmelerde belirttiklerine dayanarak; iş sahiplerinin iş önceliğini tanıdıklarına vermesi, çeşitli durumlardan dolayı iş yerinde geçinememe, genel olarak işlerin bitmesi ile birlikte işçi ihtiyacı kalmaması, sosyal güvencesi olmayan işçilerin geçirdikleri kazalar sonucu herhangi adli ya da idari işleme maruz kalmak istemeyen işletmenin daha fazla kişiyi çalıştırmaması, iş ile ilgili teknik konulara hakim olamama, iş yeri kurallarına uymama gibi durumlardan dolayı işten

çıkarılma durumları yaşandığı anlaşılmıştır. İşten çıkarılma ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda yer almıştır.

“Vallahi 6 ay çalışmışımdır. Ondan sonra bıraktım. Parası azdı. Daha sonra bir fırında işe girdim. Orada tecrübem de vardı baya da iyi iş yapıyordum. Usta yardımcısı oldum hatta. 1,5 yıl kadar çalıştım. Daha sonra patron bir tanıdığını işe almak için beni çıkardı.” (Tikrit, 27).

“Günlük 50 TL alıyordum. Ancak patron bir tane Suriyeli paketçi daha aldı. Onunla geçinemedik. Zaten biz birbirimizi pek sevmeyiz. Kavga edince patron ikimizi birden işten çıkardı.” (Süleymaniye, 24).

“Benim şu an mesleğim yoktur. Ostim’de çalışıyordum. Cam balkon malzemeleri yapıyorduk. İş bitti. Bizi çıkardılar oradan. İşte bu lokantada çalıştım bir yıl. Bir yıllık iznimi de aldım. Ondan sonra işler düştü. Bizi çıkardılar işten. İş filan yoktu. Ondan sonra da arada sırada günlük işlerde çalıştım.” (Meysan, 23).

“Şu anda çalışmıyorum, iş arıyorum. Çünkü fabrikadan da çıkardılar beni. Fabrikada makineleri altında kaldı, demir makinesinin, parmağım. Yaralandım ondan dolayı çıkardılar beni. Oruçtum beni ameliyata almadılar uzun süre. Baya sürdü ameliyatım bir yıldır da çalışamıyorum. Özellikle parmağımdan dolayı ağır işte çalışamıyorum. Onun için kolay iş de bulamıyorum.” (Halepçe,23).

“Orayı da ben oraya başladım fazla yeri de bilmiyorum. Paket getirip götürüyordum. Kredi kartı çekmeyi filan da bilmiyordum. Ondan dolayı çıkarttılar beni.” (Basra, 18).

“Oradan da beni çıkarttılar. Dudağım yırtıldı bir kaza sonucunda. Adamlar beni çıkarttı. Ondan sonra da çalışmadım. Yaklaşık 3 aydır da çalışmıyordum. Fabrika işini arkadaşlarım buldu. Kesim yaparlarken elemanın biri demiri bırakınca ağzımı çizdi.” (Tahran, 20).

“Mobilya işinden abi iş yoktu abi iş gelmedi. Onun için beni çıkarttılar. İlk başladığımda iş vardı abi. iş yoktu ondan dolayı devam edemedik. Şu anda da lokanta daki işime paketçi olarak devam ediyorum.” (Riyad,19).

“Daha sonra kumrucuya girdim. Cep telefonu ile çok oynuyorum diye çıkardılar beni oradan.” (Umman,19)

3.6.1.2.3 Çalışma Şartlarının Ağırlığı

Çalışma şartlarının ağırlığı ile ilgili olarak katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, işyerindeki personellerin de ağır işlerde onları ileri sürdükleri, adres bulamama gibi durumlarda iş kaybı kaygısı yaşayarak çalıştıklarını, çalışma şartlarının ağır olmasına karşın düşük ücretle çalıştırılmaları, geç saate kadar çalışmanın yorucu şartları içerdiği, iş koşullarının dayanılmaz olması gibi nedenlerden dolayı iş bırakmalar görülmüştür.

“Çalışma şartları inanılmaz ağır dediğim gibi. Ben böyle bir şey görmedim. İzin filan yok. Cep telefonu ile konuşsan garsonlardan inanılmaz azarlar yiyorsun. Dahası adresi filan bulamazsan hemen çıkarıyorlar. Ben hep cep telefonundan buldum adresleri valla. O şekilde öğrendim ya da sorarak. Adresi bulamadım diye hiç

dönmedim dükkâna. Ancak dinlenemiyorsun, halı saha maçı bile yapamadım aylarca. Ondan sonra dayanamadım çıktım oradan.” (Cezir,23).

“Çalışma şartları çok zordu. Hem de ayda beş yüz Türk lirası veriyordu.” (Kahire, 19).

“Abim de lokantada çalışıyordu. Sonra o bizim evden ayrıldı. Kardeşim de çalışmıyor şimdi. Bir fabrikaya gitti 2000 tl ye sonra iş yükü çok ağır diye çıktı.” (Kadisiye, 20).

“Geç kalıyordum akşamları abi. Bazen eve girmem 11’i buluyordu.” (Erbil, 18).

“Mobilyacılık işine gittim demiştim. O iş de çok zor olduğu için bıraktım. Abi mesela çok ağır eşyalar oluyordu. Çalıştığımız yerde asansör de yoktu. Ondan dolayı taşınması inanılmaz zor geliyordu.” (Diyala, 19).

3.6.1.2.4 Sağlık Nedenleri

Sağlık nedenleri ile iş bırakma ile ilgili olarak katılımcıların görüşmelerde, psikolojik ve fiziksel sağlık sorunları nedeni ile işlerini bıraktıkları, ağır iş koşullarının fiziksel tahribatının çok olduğunu, geçici olarak işlerini bırakmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda katılımcıların vermiş olduğu ifadeler aşağıda yer almıştır:

“Her seferinde bir, bir buçuk ton odun bırakırdık. Ama çalışma şartları iyi değildi. Odunlar ellerimi parçaladı, bir de belimde de ağrılar başlayınca 6 ay kadar çalıştım bırakmak zorunda kaldım.” (Semave, 24).

“Kolum patladı. Kolumun içinde kas vardı o kasta patlama olmuş onun için çalışamıyorum. Elimi şu şekilde yapamıyor (elini sıkamıyor).” (Diyala, 19).

“Ben paketçiliğe başladıktan sonra biraz alıştım. Paketçilikte sarı çizgilerde giderken bisikletle düştüm ben. Daha sonra ayağım sakatlandı biraz. İşi 10 gün kadar bırakmak zorunda kaldım.” (Anbar, 18).

“Buraya geldim yaş pasta kuru pasta işinde çalıştım. Usta yardımcısıydım. Bir sene öncesine kadar çalışıyordum daha sonrasında psikolojik rahatsızlık geçirdim. Ondan dolayı bırakmak zorunda kaldım.” (Kerkük, 30).

3.6.1.2.5 Kötü Muamele

Kötü muameleden dolayı iş bırakma ile ilgili olarak katılımcıların görüşlerinden elde edilen bilgiler ışığında, iş yeri sahiplerinin sözlü ve fiziki saldırılarının olduğu, iş ortamında çalışan diğer çalışanlarında iş sorumluluklarının olmadığı ve onlara kötü davranması, çeşitli sebeplerden dolayı patronları ile anlaşmazlıklar yaşandığı gözlemlenmiştir. Kötü muamele ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda yer almıştır:

“Orada da patron kötü davrandı, geç geldim diye bir de cep telefonu ile fazla

oynadım diye bana çok kızdı. Ben de dayanamadım çıktım. Bu işi de arkadaşım bulmuştu bana. Ondan sonra bir süre çalışmadım.” (Nasıriye, 20).

“Yeni patronumuz oldu abi bana iyi davranmadı. Tokat attı bana. Direk çıktım abi. İçeride paramda vardı onu bile istemedim. Ondan sonra da şimdi çalıştığım yere geldim.” (Ninova, 20).

“Kavga ettik abi orada. Anlaşamadık elemanlarla. Paradan dolayı değil elemanlarla anlaşamadık. Elemanlar komiydi. İş salıyorlardı. Çalışmıyorlardı. Zaten çıkışlarını da vermişlerdi ama salıyorlardı işi. Yapmıyorlardı. Çıkarmışlardı. Küfür filan ediyorlardı artık anlaşamadık onlarla da.” (Erbil, 18).

*“Ondan sonra da Fevzi çakmakta aspava var ya oraya başladım. Aspava da 1 ay kadar çalıştım. Orada da garson çok kötü davranıyordu ondan dolayı ayrıldım. Yani bir telefon geliyordu bana telefona cevap verdiğimde affedersin telefonu g*****e sokarım diye bana küfür ediyordu. Ben de onunla anlaşamadım oradan çıktım.” (Basra, 18).*

“Sıkıntılar vardı. Patron ile geçinemiyorduk. Sıkıntı yaratıyordu. Mesela telefonla konuşmaya izin vermiyordu. Geç kalırsam bağırıyordu, kızırıyordu. Zaten patron sıkıntı idi, kafası gidikdi.” (Sincar, 18).

“Anlaşamadım adamla. Adam yüzünden. Dili terbiyesizdi. İşine geldiği gibi çalıştırıyordu. Ondan sonra da evana diye bir yere girdim.” (Kudüs, 18)

“Adam orada çok çalıştırıyordu. Biz orada iki kişiydik. O eskiydi ben yeniydım. Onu az çalıştırıyordu. Beni çok çalıştırıyordu” (Elbaab, 19)

3.6.1.2.6 İşletme Sahibinin Değişikliği

İşletme sahibinin değişikliği ile iş bırakma ile ilgili olarak katılımcılardan gelen görüşlerde genel olarak iş sahibinin çeşitli nedenlerden dolayı işi bırakması ya da devretmesinden kaynaklandığı anlaşılmıştır. İşletme değişikliği olduğunda işten çıkarıldıklarını söyleyen katılımcılar ayrıca iş sahiplerinin başka bir yerde işe girmesi ile de işleri bıraktıklarını dile getirmişlerdir. Bu bağlamda katılımcıların örnek ifadeleri şu şekildedir:

“İlk önce berberde işe başladım. Amcamın oğlu da ilk geldiğinde orada çalışmış. Sen burada başla sora bakarız dedi. Bahşışe çalışıyordum zaten. İşlerimizde iyiydi. Daha sonra patronum iş değiştirdi orayı bırakmak zorunda kaldım.” (Fırat,24)

“Daha sonra patronum iş değiştirdi, orayı bırakmak zorunda kaldım. Üç ay kadar çalıştım orada. Günlükte 20-30 TL filan topluyordum. İş iyiydi ama parası da azdı. Zaten patron bırakmasaydı ben bırakacaktım.” (Süleymaniye, 24).

“10 gün kadar çalıştım. Yanında çalıştığım adamı belediyede işe aldılar ondan dolayı iş bitti.” (Ninova,20)

3.6.1.2.7 İş Yerinin Kapanması

İş yerinin kapanması ile ilgili olarak iş bırakma, faaliyette bulunan işyerinin çeşitli nedenlerden dolayı faaliyetlerine son vermesinden kaynaklanmaktadır. İş yerinin kapanması ile ilgili olarak katılımcılar,

“Dükkân kapandı. Ostimdeydi dükkân. 11-12 senelik dükkânmış. Ama adam iş olmadığı için kapatmak zorunda kaldı. Yok abi iş yoktu.” (Kadisiye, 20).

“İnşaatta çalışıyordum. Başka şehirlere işlere gidiyordum. İnşaat işleri durduğundan dolayı bir de patron paramı vermedi ondan dolayı bıraktı işini.” (Musul, 18).

3.6.1.2.8 Maaş Alamama

İşyerinden hakkettikleri ücreti alamayan katılımcıların işi bıraktığı görülmektedir. Maaş alamama ile ilgili olarak Türkmen katılımcılar, paralarını talep ettikleri iş sahiplerinden paralarını alamadıklarını, ekonominin farkında olduklarını ancak kendilerinin de ihtiyaçlarını karşılamaları gerektiğinden idare edemediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların maaş alamama ile ilgili görüşleri aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

“Ondan sonra bir lokantaya girdim, orada ızgaracılık yaptım. Orada da 1 yıl kadar çalıştım. Patronum paramı vermedi. Vermeyince istedim ama tartışma çıktı ben de çıktım. Sonradan ödedi paramı. Aslında orası iyi bir yerdi. Kötü zaman geçirdi para

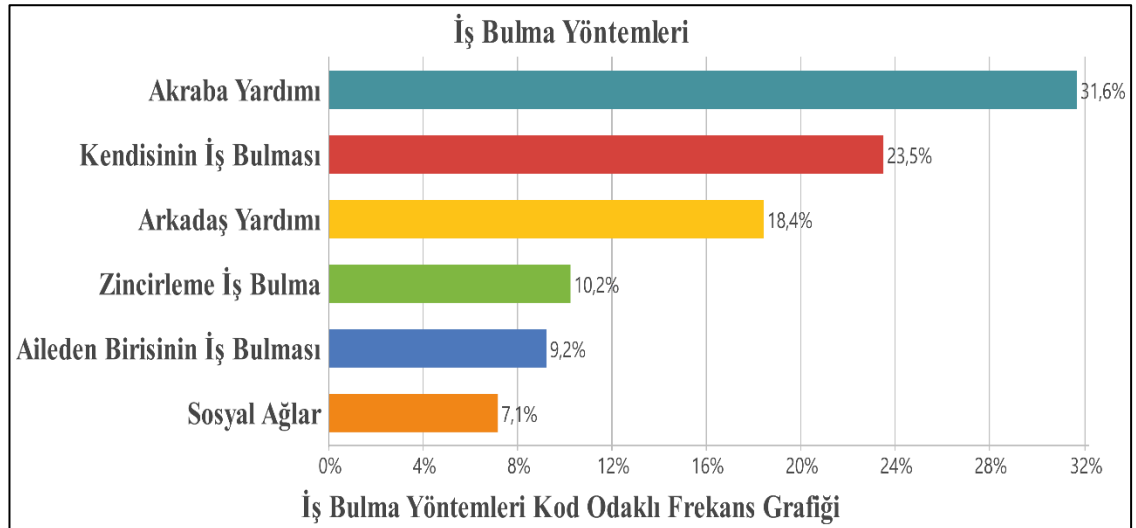
kazanamadık bir ara ama bende eve para götüreceğim için fazla dayanamadım. Yoksa iyiydi patronum ve çalıştığım yer.” (Semave, 24).

“Bazı yerlerde az para veriyorlardı, çıkıyordun. İşte bazıları da paramı vermiyorlardı. Bazen de dükkân kapandı. İşsiz kaldım, hep böyle idi.” (Kadisiye,20).

“İşte girdim Allah kısmet etti. Orada bir sene çalıştım. Adamlar paramı vermeyince bıraktım. Ama sonradan gittim verdiler paramı. Oradan da fabrikaya girdim. Orada da internet kabinleri var ya onları yapıyorduk.” (Tahran, 20).

3.6.1.3 İş Bulma Yöntemleri

Çizelge 3.16 İş Bulma Yöntemleri

Katılımcıların iş hayatlarına girişleri ile ilgili en önemli konulardan birisi de çalıştıkları ya da daha sonradan değiştirdikleri işleri bulma yöntemleridir. Bu doğrultuda, görüşmeler sonucunda elde edilen katılımcıların iş bulma stratejilerine yönelik söylemleri kodlanarak araştırmaya eklenmiştir.

İş bulma yöntemlerine ait kod odaklı dağılımın, Akraba Yardımı: %31,6, Kendisinin Bulması %23,5, Arkadaş Yardımı %18,4, Zincirleme İş Bulma %10,2, Aileden Birisinin Bulması %9,2, Sosyal Ağlar'ın %7,1 olduğu anlaşılmaktadır.

3.6.1.3.1 Akraba Yardımı ile İş Bulma

Akraba yardımının iş bulma sürecinde önemli bir etken olduğu görülmektedir. Bu kapsamda elde edilen verilerde akrabaların iş bulma sürecinde katılımcılara yardım ettikleri, genel olarak akrabaların çalıştıkları yerde eleman açığı olması ve kendilerinin de referans olmaları durumunda işe çağırıldıkları, iş şartlarını katılımcıya akrabaların aktardığı, akrabaların başka bir iş bulana kadar idare edecek işleri de ayarladıkları, genel olarak akrabaların çalıştıkları yere akrabalarını yerleştirdikleri görülmektedir. Akraba yardımı ile iş bulma konusunda katılımcıların ifadeleri şu şekilde yer almıştır:

“Kumrucuda dayımın oğlu da çalışıyordu onun haberi de yoktu. Pehlivandaki yeri de bana akrabam buldu yani o çıktı ben girdim.” (Suriye, 19).

“İlk olarak bir oduncuda çalıştım teyzemin oğlu ile. Bu işi de bana zaten o bulmuştu. Elemana ihtiyaçları varmış sanırım kendisi söyledi bana. Böyle dükkânlar odun istiyordu, eski bir arabası vardı patronun onun ile götürüyorduk.” (Amare,26).

“Amcamın oğlu geldi Karadeniz’de Akçakoca’da fındık toplama hasadı varmış orada günlük 60 TL veriyorlarmış dedi. Hem de deniz kenarı. Dedim ben de geleyim. Bu işten çıkıp bu fındık toplama işine gittim 3 aylığına.” (Bakuba,23).

“İlk önce berberde işe başladım. Amcamın oğlu da ilk geldiğinde orada çalışmış. Sen burada başla sonra bakarız dedi. Bahşişe çalışıyordum zaten.” (Süleymaniye, 24).

“İşten çıktıktan sonra hemen akrabalarım söyledim, hemen ertesi günü kuzenimin çalıştığı yere işe girdim.” (Ninova, 20).

“Adama gidiyorsun eleman lazım mı diyorsun. Adam yok bile demiyor. Direkt kafa sallıyor. Akraban filan olsa çalışırsın, sıkıntı olmazdı. İş bulmada akraba önemli. Herkes birbirinin yanına akrabasını getiriyor.” (Kadisiye, 20).

“Dayımın oğlu orada çalışıyordu. O aldı beni yanına. Şu anda onunla beraber çalışıyoruz. Sabah 9 akşam 7 çalışıyoruz. Yazın 8’e kadar işte olabiliyoruz. Lokantadan çıktım hemen ertesi günü bu işe başladım. Evde oturmayı pek sevmem.” (Şam, 19).

3.6.1.3.2 Kendilerinin İş Bulması

Katılımcıların işi bulma stratejilerinden bir diğeri de kendilerinin arayarak bulmasıdır. Katılımcıların kendi işlerini kendi bulduklarını söyledikleri durumlarla ilgili olarak, çeşitli arama süreçlerinden geçildiği, sınırlı Türkçe bilgisi ile iletişim

kurmaya çalıştıkları görülmüştür. Katılımcıların kendi işlerini kendileri bulmaları ile ilgili olarak görüşleri şu şekildedir:

“İşi kendim buldum. Berbere giderek çırak ihtiyacı olup olmadığını sordum. Berber ilk önce ihtiyacı olmadığını söyledi ancak beni başka bir berbere yönlendirdi. Orada çalışmaya başladım. Orada da bir hafta kadar çalıştım.” (Elbaab, 19).

“Şimdi ki çalıştığım yere geldim. Oto yıkamacıdaki işi de kendim bulmuştum abi sora sora bulmuştum.” (Fırat, 24).

“Konuşmayı biliyordum. Ulus Kızılay oraları hep biliyordum. Gittiğim yolları da biliyordum. Sora sora buldum.” (Müsenne, 18).

“Biz iş aramaya çıktık. Kızılay’da gezinirken birisine denk geldik. Dedi sen kuaföre git. Kuaföre gittim adam. “sana günlük 25 TL vereceğim” dedi, ama vermedi. İşte bahşişe çalıştık.” (Halepçe, 23).

“İlk işimi Samanpazarı’nın yanında aradım. Geçtim dükkanların önünde dolaşmaya başladım. O zaman Türkçem de biraz kayık gibi. “Eleman lazım mı?” varsa öyle iş bulmaya çalışıyorduk. Evet ya da hayır demiyorlar zaten. Sadece kafa sallıyorlar. Evet ya da hayır anlamında. Birisine geldik “Eleman lazım mı?” dedik. Adam evet dedi.” (Telafer,28).

“Abim bana bir inşaatta iş buldu. Orada çalışmaya başladım. 3 ay kakar çalıştım.” (Cezir, 23).

“Lokantada ise abim çalışırken beni oraya çağırdı. Çağırış o çağırış iki sene çalıştım orada.” (Kadisiye, 20).

“Berberlik işine kardeşim çalışıyordu orada. O onlara söyledi ben de gittim onların yanında çalıştım, yani kardeşim buldu bu işi bana.” (Duhok, 18).

3.6.1.3.3 Arkadaş Yardımı ile İş Bulma

Arkadaş yardımı iş bulma konusunda diğer bir iş stratejisi olarak görüşmelere yansımıştır. Katılımcıların oluşan arkadaş ortamlarından da iş buldukları gözlemlenmiş olup konu ile ilgili katılımcıların ifadelerinden şu şekildedir:

“Valla işlerimi genel olarak ben buldum. Ama arkadaşlarımda iş bulmama yardımcı oluyorlardı.” (Elbaab, 19).

“Ama arkadaşlarım da iş bulmama yardımcı oluyorlardı. Özellikle Ulus ve Kızılay bölgesinde daha fazla insanlar var bizim milletten. Oraları daha iyi biliyorlar. Beraber çalışalım diyen çok oluyordu. Bende onların yanlarına gidiyordum genellikle.” (Tikrit, 27).

“Bir arkadaşım vardı buraları bilen bana “git çırağa ihtiyacınız var mı” diye sor dedi.” (Kahire, 19).

“Kumrucudan da bir fabrikaya geçtim Ostim ’de. Demir fabrikasına. Kumrucuda ki işi de arkadaşlarım bulmuştu bana. Çoğu orada çalışıyordu. Fabrikada da benim arkadaşlarım çalışıyor. Aradılar.” (Halepçe, 23).

3.6.1.3.4 Zincirleme İş Bulma

Zincirleme iş bulma kavramı araştırmacının katılımcılardan elde ettiği veriler sonucunda kendi geliştirdiği ve yaygın olan bir iş bulma yöntemidir. Araştırmacı kod hatırlatma bölümüne şu notu bırakmıştır:

“Kişi kendisi başka bir işe gidecekken yerine tanıdığı ya da akrabasını geçiriyor.”

Araştırmacının geliştirdiği tanıma göre zincirleme iş bulma, kişinin daha iyi bir iş bulması ya da geçici olarak işten ayrılması durumunda söz konusu iş pozisyonunu korumak ya da iş pozisyonuna kendi yakınının gelmesi şartı ile bırakmasıdır. Zincirleme iş bulma ile ilgili olarak, Türkmenler arasında bir iletişim ağı olduğu ve işten çıkmak üzere olan kişinin yerine hemen işsiz birinin geçirildiği, işten memnun olmadıkları zaman yerlerine başka birini getirebildikleri, mazeretlerin olması durumunda iş yerinden izin alamayan katılımcıların personel eksikliğini ve iş yeri mağduriyetini ortadan kaldırmak için bu şekilde bir strateji izledikleri görülmüştür. Ayrıca zincirleme iş sisteminde referans da önemli olmaktadır. Referans ile kast edilen durum kişinin sahip olduğu özelliklerle aynı durumda olan kişilerin iş sahiplerince tercih edildiğidir. Bundan dolayı işten ayrılan kişinin referansını istemektedirler. Zincirleme iş bulma yöntemi ile ilgili olarak Türkmenlerin ifadeleri aşağıda yer aldığı gibidir:

“Birisi işi bırakacağı zaman diğerimize haber veriyor, boşluğu dolduruyoruz.”
(Cezir, 23).

“Onun dışında çok bir sorun yaşamadım açıkçası. Bir sorun yaşamadım ama geçinemediğim zaman hemen bir akrabamı yerime koyduğum oldu.” (Bakuba, 23)

“Oradan çıkınca abi Ulusta bir piknikte işe girdim. Oradan bir akrabam çıktı yerine beni koydu.” (Fırat, 24).

“Ama sınavlara gireceğim için Irak’ta o işleri bıraktım. Kendi yerime amcamın oğlunu koydum mağdur olmasınlar diye.” (Babil, 27).

” Akrabalara iş bulduğum oldu. Akrabalarımı yerleştirdiğim oldu. Patronlar ya sen gel ya da senin gibi düzgün insanlar bul getir diyorlardı.” (Musul, 18).

“Abim burada da ben gelemediğim zaman benim yerime çalışır zaten. Mesela lokantada çalışıyorum benim şu anda eşim hasta oldu. Kaç gün gelmediysem abimi çalıştırdım hep yerime. Hani iş yeri de sıkıntı yaşamasin, bende sıkıntı yaşamayayım diye böyle bir şey yapıyorduk. Hem benim işim görülsün hem de onların işleri görülsün. Kardeşlerimle orada iken para biriktiriyorduk.” (Telafer,28).

3.6.1.3.5 Aile Bireylerinin İş Bulması

Aile bireyleri de iş bulma ile ilgili olarak aktif rol oynayabilmektedirler. Katılımcıların genellikle abilerinin ya da kardeşlerinin kendilerini iş bulduklarını

belirten Türkmenler genellikle işe giren kardeşin yanında iş bulabilmektedir. Türkmen katılımcılar ile ilgili aile bireylerinin iş bulma kodlamaları yapılmış olup, en belirgin ifade aşağıdaki şekildedir:

“Kardeşim ilk önce berberde çalışmaya başlamıştı. Oranın sahibinin arkadaşı dükkân açtığında bizi de tavsiye etmiş. O şekilde bende orada işe başladım.” (Umman, 19).

3.6.1.3.6 Sosyal Ağlar

Sosyal ağların varlığı da iş bulmada etkili olmaktadır. Sosyal ağlar kapsamında, eski patronların işçiye ihtiyaç olmaması ancak kişiye güvenmesine binaen başka bir iş yerine kişiyi tavsiye etmesi, yardımsever Türk vatandaşlarının da iş bulma sürecinde tavsiyelerinin olması bu kapsamda değerlendirilmiştir. Sosyal ağların varlığı ile ilgili katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Tanıdık vardı, Türk. Yıllar önce tanıdığımızdı. Onun sayesinde iş bulduk. Ayrıca oradan geldiğimde, oradaki patronumun burada tanıdığı vardı. Direk beni berberin yanına işe koydu.” (Kerbela, 18).

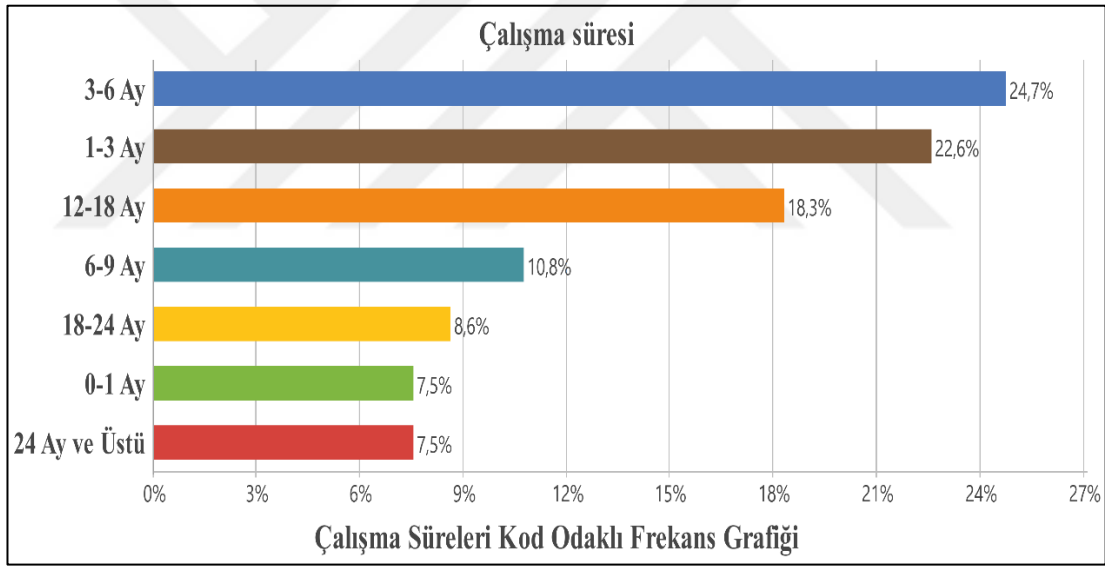
“Oto yıkamacı işine de patronun arkadaşıydı sahibi. Orada onunla konuştum onun yanına geçtim.” (Duhok, 18).

“Konya’dan gelirken benim babamın patronu söylemiş. İşte oraya giderseniz işiniz hazır olsun dediler. O adamın akrabasıydı zaten.” (Kudüs, 18).

3.6.1.4 Çalışma Süresi

Çalışma süresi kategorisi katılımcıların görüşmelerinde belirttiği mesleklerde ne kadar kaldıklarına dair belirttikleri zamanların kodlanmasıdır. Türkmenlerin iş değiştirmeleri ve işlerde ortalama olarak ne kadar çalıştıkları ve iş sürekliliğinin ortaya konması ile ilgili olarak araştırmaya dahil edilmesinin uygun olacağı araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Ayrıca bu kategori çeşitli karşılaştırmaların yapılmasında da kod matrislerinde kullanılmıştır.

Çizelge 3.17 Türkmenlerin Çalışma Süresi

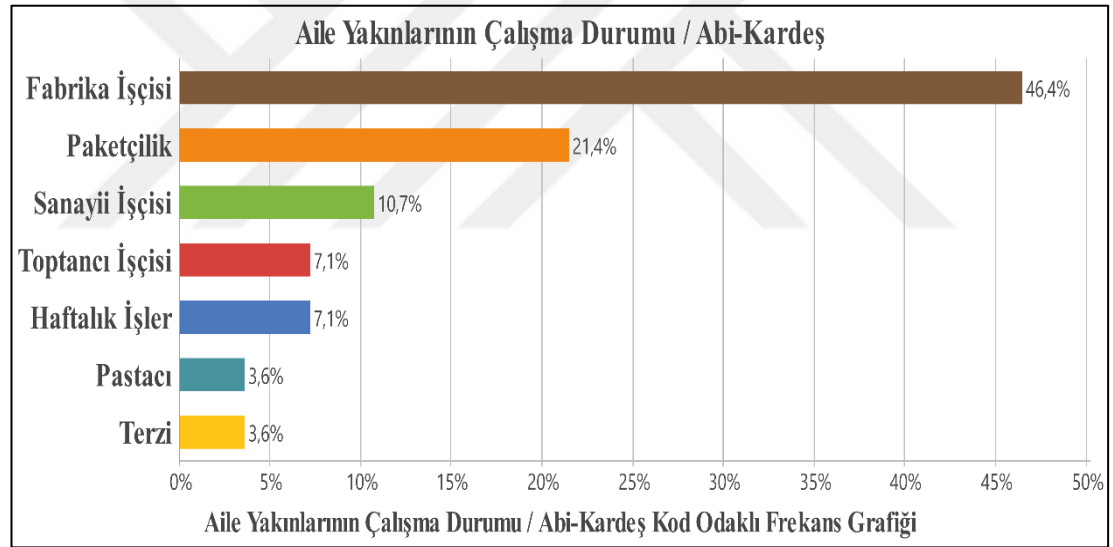

Çalışma süreleri ile ilgili olarak kod odaklı frekans grafiği yukarıda verilmiştir. Bu grafiğe göre 3-6 Ay çalışanların oranı %24,7, 1-3 Ay çalışanların oranı %22,6, 12-18 Ay çalışanların oranı %18,3, 6-9 Ay çalışanların oranı %10,8, 18-24 Ay %8,6, 0-1 Ay %7,5, 24 Ay ve Üstü %7,5 olarak tespit edilmiştir.

3.6.1.5 Aile Yakınlarının Çalışma Durumu

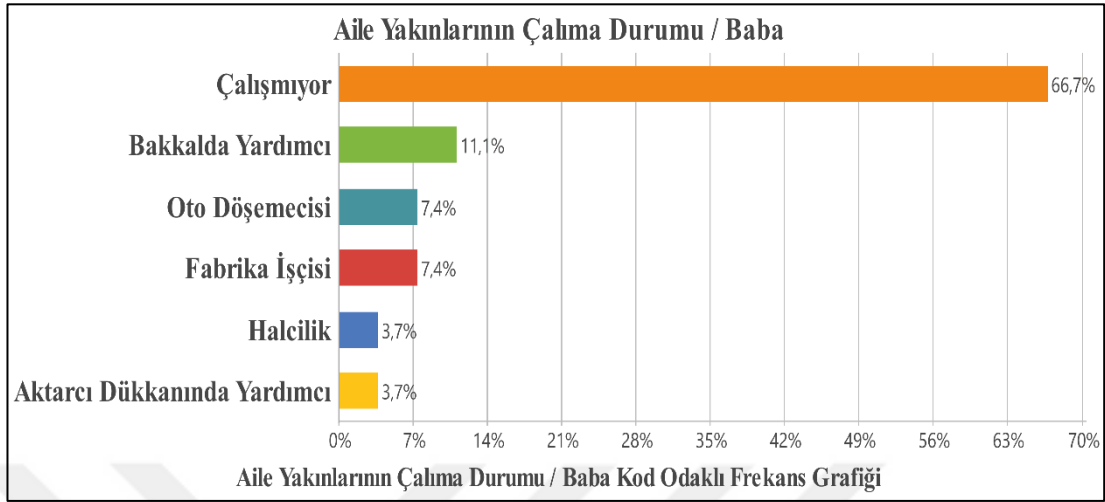
Çalışmanın bu bölümünde aile yakınlarının çalışma durumları incelenmiştir. Göç öncesi dönemde de ailenin çalışma dönemi ile ilgili tespitlerde bulunulmuştur. Araştırmacı burada aile üyelerinde ki iş dağılımlarını, meslek değişimlerini ya da ev ekonomisine katkılarını görme aracılığı ile araştırmaya eklenmesinin olumlu olacağını değerlendirmiştir. Katılımcıların babalarının ve kardeşlerinin işleri konusunda ki söylemlerinden aşağıdaki çalışma durumu kod odaklı grafiği oluşturulmuştur:

Çizelge 3.18 Aile Yakınlarının (Abi/Kardeş) Çalışma Durumu

Aile yakınlarından abi veya kardeşlerin çalışma durumları ile ilgili olarak elde edilen verilerde, Fabrika İşçisi %46,4, Paketçilik %21,4, Sanayii İşçisi %10,7, Toptancı İşçisi %7,1, Haftalık İşler %7,1, Pastacı %3,6, Terzi %3,6 olarak görülmektedir. Burada haftalık işler olarak bahsedilen iş kolları sürekli bir işi olmayan ve bir profesyonellik gerektirmeksizin yapılan geçici işlerdir.

Çizelge 3.19 Aile Yakınlarının (Baba) Çalışma Durumu

Babaların çalışma durumu kapsamında yapılan taramalarda, Çalışmıyor %66,7, Bakkalda Yardımcı %11,1, Oto Döşemecisi %7,4, Fabrika İşçisi %7,4, Halcilik %3,7, Aktarcı Dükkanında Yardımcı %3,7 olarak tespit edilmiştir. Göç öncesi ailenin en önemli çalışma üyesi olan babaların göç sonrası dönemde büyük kısmının çalışmadığı görülmektedir. Babaların çalışmaması ile ilgili olarak katılımcıların söylemlerinde babaların bazılarının sağlık probleminin bulunduğu, sağlık koşullarından dolayı pek çok kez çalışmak isteseler de iş verenler tarafından tercih edilmemeleri, babaların mesleklerinin eşleniklerinin olmaması ve buna bağlı olarak mesleki bilginin olmaması ve babaların yaşlarının fazla olması nedeniyle çalışmadıkları anlaşılmaktadır. Babaların çalışmaması ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Babam çalışmıyor. Biraz sağlık sorunu var. Aşırı öksürüyor. Birkaç yere gitti çalışmaya, bu problemi yüzünden almadılar adamı.” (Cezir, 23).

“Yok abi. Babam yaşlı, hem de elleri pek tutmuyor. Burada çalışmaya gitti, birkaç kez bulaşıkçı filan olarak. Ama yapamadı. Artık çalışamıyor. Sağ olsun, o her şeyi yaptı bizim için. Şimdi biz çalışıyoruz. O dinlensin hem de.” (Semave, 24).

“Yok babam çalışmıyor. Yaşlı o 52 yaşında. Belinde de sakatlık var. Biz de çalışmasını istemiyoruz.” (Fırat, 24).

“Babam çalışmıyor. Yaşlı. 62 yaşında. Biraz kilolu yani çalışamaz. Sınırı geçerken de çok sıkıntı çekti kilosundan dolayı.” (Müsenne, 18).

“Babam çalışmıyor. Mesleğinden dolayı. Meslekten dolayı. Almazlarki abi. Almıyorlar. Başka bir bölüm mezunuydu. Ancak ailede tek oğlan olduğu için o mesleği yapamamış. Oradayken dayımın yanında eczanede çıraklık yapmış. Sonrada kendini geliştirmiş ve kendi dükkanını açmış orada.” (Diyala,19).

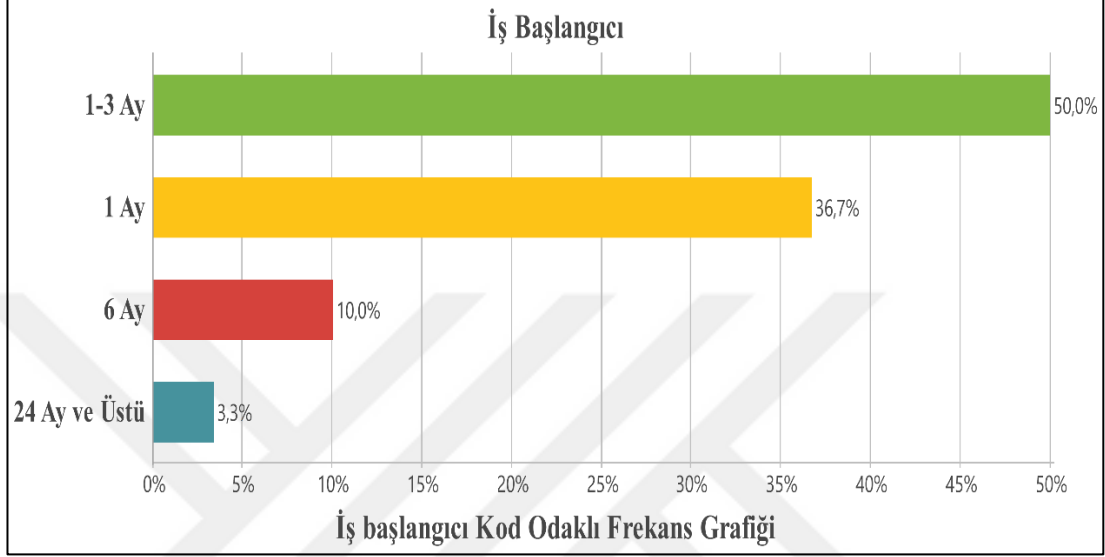
“Babam evde. 53-54 yaşında babamda ama çalışmıyor. Babam çalışmıyor yani. Irak’a gidip geliyor ya maaşı alınca çalışmasına gerek yok.” (Kerbela,18).

“Babam işte iki gün önce Irak’tan geldi. Beli rahatsız o çalışmıyor. O da Irak’ta parası var savaştan dolayı alamadığı paraları var. Gidip o parayı almak için işlemlerini sürdürüyor. Devlet şu anda oradaki maaşları ödemeye çalışıyor. Babamın olduğu yerde 25 kişi kadar aynı durumda idi. Bir babamla bir de bir kişi daha var parasını almayan.” (Rakka, 18).

“Babam çalışmıyor. Biz babamızı çalıştırmayız çünkü. Kabul etmiyoruz çalışmasını. Babam çalışmak istiyor. Pazara gidiyor bazen de. Biz yine de izin vermiyoruz. Babam da biraz hasta zaten. Ameliyat geçirdi iki ay önce. Böbreklerinden ameliyat oldu.” (Bağdat, 18).

3.6.1.6 İş Başlangıcı

Çizelge 3.20 Türkmenlerin İş Başlangıcı

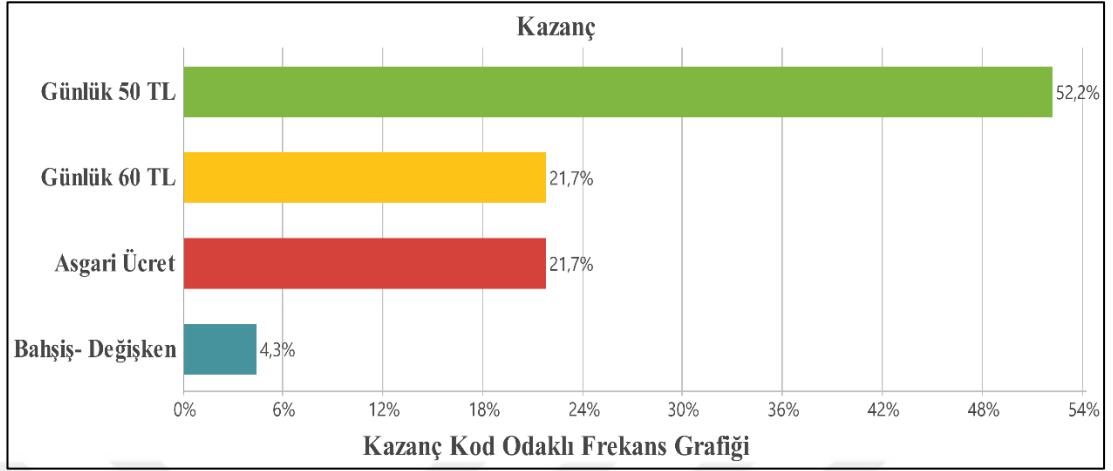

İş başlangıcı katılımcıların hedef ülkeye geldikten ne kadar sonra çalışmaya başladıklarını belirlemeye yönelik, araştırmacı tarafından eklenen, bazı durumların tespitine yarayacağı değerlendirilen bir kodlamadır. İş Başlangıcı Kod Odaklı Frekans Grafiğine göre ülkeye geldikten sonra Türkmenlerin iş başlangıçlarının %50' si 1-3 ay, %36,7'si 1 ay, %10'u 6 ay, %3,3'ü ise 24 ay ve üstü olarak belirlenmiştir.

3.6.1.7 Kazanç

Türkmen katılımcıların kazançları ile ilgili verilerinde çalışmaya konmasının bilgi verici amaçla uygun olacağı araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir.

Çizelge 3.21 Türkmenlerin Kazançları

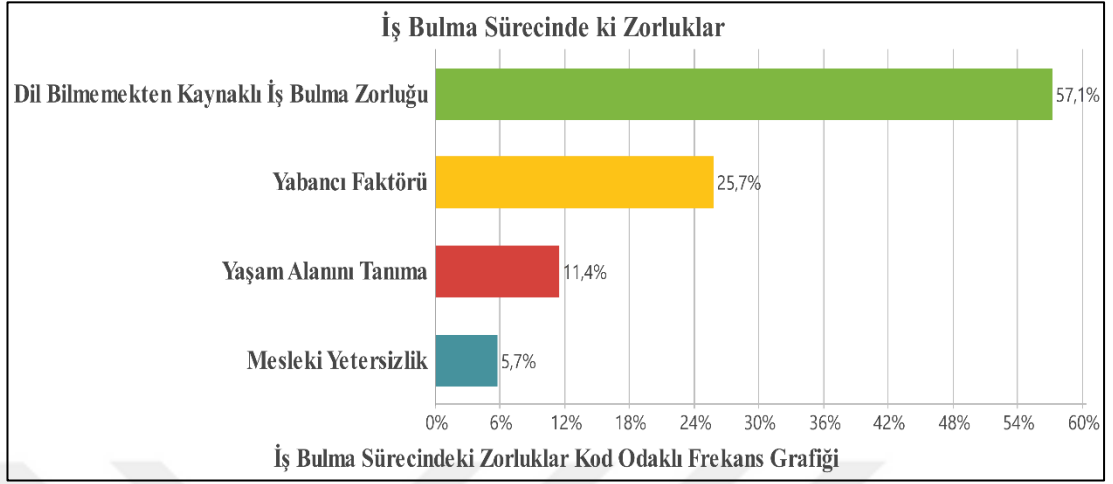
Katılımcıların verdikleri bilgiler ışığında, kazançların %52,2'sini Günlük %50 TL, %21,7'sini Günlük 60 TL, %21,7'sini Asgari ücret ve %4,3 ünü ise Bahşış-Değişken ücretler oluşturmaktadır.

3.6.1.8 İş Bulma Sürecinde ki Zorluklar

Katılımcıların iş bulma sürecinde yaşadığı zorluklar ile ilgili olarak görüşmelerden elde edilen kod frekans grafiği aşağıda verilmiştir.

İş bulma sürecindeki zorluklar kod odaklı frekans grafiğine göre dil bilmemekten kaynaklı iş bulma zorluğu %57,1, yabancı faktörü %25,7, yaşam alanını tanımama %11,4, mesleki yetersizlik %5,7 olarak görülmüştür.

Çizelge 3.22 Türkmenlerin İş Bulma Sürecindeki Zorlukları

İş bulma sürecindeki zorluklar kod odaklı frekans grafiğine göre dil bilmemekten kaynaklı iş bulma zorluğu %57,1, yabancı faktörü %25,7, yaşam alanını tanımama %11,4, mesleki yetersizlik %5,7 olarak görülmüştür.

Görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin ışığında, özellikle ilk gelişlerde dil ve yer bilgisinin (adres bilgisi) olmamasından kaynaklı iş kabulü görmedikleri, katılımcıların kendilerine dil öğrenmeleri için zaman verilmesi gerektiğini düşündükleri, ilk iş deneyimlerinde adres bulmak için çeşitli stratejiler denedikleri, çevrelerinde dil bilmeyen arkadaşlarının iş hayatında ciddi sıkıntılar yaşadığını ve hepsinin bir alışma süreci yaşadıklarını, yabancı olmalarından kaynaklı olarak iş verenlerin ön yargılı oldukları, halkın Suriyelilere ön yargıları olması nedeniyle kendilerinin de Suriyeli sanmalarına istinaden Türkmen olduklarına ikna etme çabalarının olması, iş güçlerini ve iş ahlaklarını kanıtlamak için çeşitli kanıtlama yolları geliştirdikleri (örneğin bir iki gün ücretsiz çalışma vb.) görülmektedir.

“İlk geldiğimde “dil bilmezsin, yer bilmezsin” diyerek bana iş vermemişlerdi. Ancak ondan sonraki iş deneyimlerimde böyle bir şey olmadı.” (Cezir, 23).

“Yani ne olduysa dilden oldu. Öğrenirim dedim çat pat. Bazen istedikleri şey olunca elime kâğıt tutuşturup öyle yollarlardı beni. Bende oradaki Türklere filan sora sora bulurdum yolumu ya da istediklerini. Dil konusunda yaşadım. Onun dışında çok bir sorun yaşamadım” (Bakuba, 23).

“İş yaşamı dil bilmeyenlere göre çok zor. Bazıları apartmanda Arapça konuşuyorlar. Bir haftadır matbaada çalışıyor ama çok zorluk çekiyor. Hiç Türkçesi yok. Valla yaza çize, vücut dili ile bir şekilde anlaşılmışlar. Bazı şeyleri anlıyorlar ama konuşuyorlar. Ama diğer arkadaşlarım inanılmaz sıkıntı yaşadılar. Yani Türkçe konuşamıyorlar çok sıkıntı yaşıyorlar.” (Hille, 23).

“Valla pek bir zorluk derecesi yok. Hani dil bilmesek, çevre bilmesek zorlanırım. Büyük ihtimal beni çıkarırlar işten de, arkadaşlarımı öyle çıkarıyorlar. Çok zor bir isim yok ama yine de dikkatli olmam lazım. Geç gelirse paramdan kesiyorlar.” (Fırat, 24).

“İş aradım ben abi. Geliyordum Kızılay'a. Eleman aranıyor yazılarına bakıyordum. Bazı yerler “yabancı çalıştırmıyoruz” diyorlardı. Bazı yerlerde gel çalış diyorlardı. Direkt olarak kabul edenler oluyordu.” (Yemen, 18).

“Ailede terzi ve kaynakçılık var da burada karşılığı yok. Yani yaptığımız iş ile buradaki işler aynı değil. Burada babam da çalışmıyor zaten.” (Kadisiye, 20).

“Genellikle böyle cevaplar alıyorduk ama ben de neden diye hiç sormadım kendilerine. “Suriyelileri hiç sevmiyoruz” diyorlar. “Sizden de bazıları iyi oluyor” dediler. Sanırım önceki yaşadıkları deneyimler böyle düşüncelerini sağlıyor. Benim çevremde bildiğim kadar öyle iş yerini sıkıntıya sokan bir kişi yok.” (Elbaab, 19).

“Daha hiçbir yeri de bilmiyordum, dil konusu da zayıftı. Pek emin değildim. Nasıl yaparım diye düşünüyordum. Dil bilmediğim ve okuyamadığım için tabi istemediler birkaç yerden beni.” (Ramadi, 27).

“İtfaiye meydanına gittim abi. Buzdolapçıya girmeden başka bir dükkâna girdim iş aramak için. “Sen yabancısın Suriyelisin” dedi bana. “Ben Suriyeli değilim Iraklıyım, Türkmenim” dedim. Almadı abi beni. Tam olarak da bizim ne olduğumuzu bilmiyor.” (Ninova, 20).

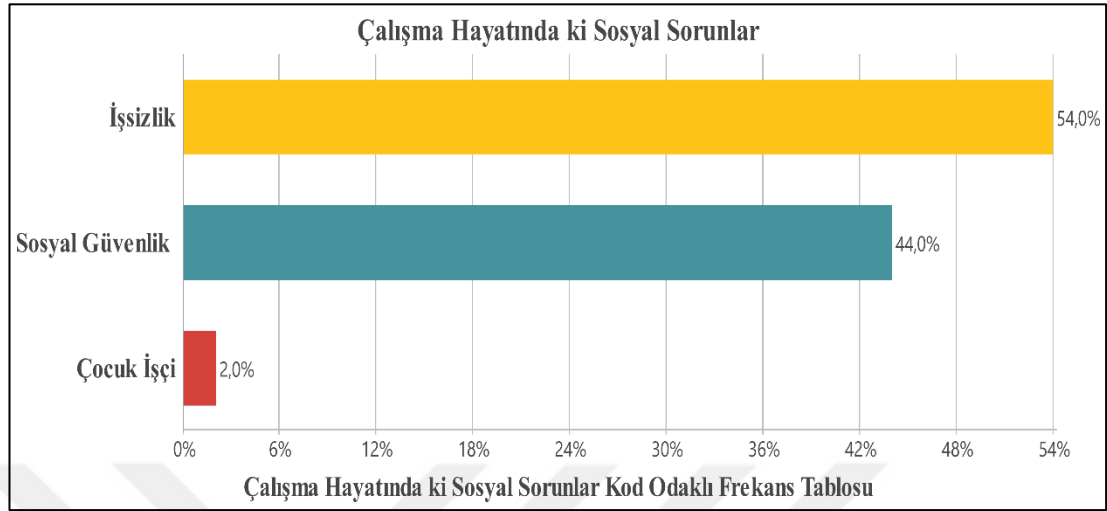
“İlk geldiğimde beni almadılar, ilk önce hiçbir yer bilmiyorsun, Türkçe bilmiyorsun diye. Abi ben al dedim, öğrenirim dedim. Öğrenemezsem iki gün sonra çıkar beni işten dedim. Para da verme hiçbir şey istemiyorum dedim. İlk gün çalıştım iyi de çalıştım. Bir iki öyle alıştım.” (Musul, 18).

3.6.2 Çalışma Hayatındaki Sosyal Sorunlar

Çalışma hayatındaki sosyal sorunlar, katılımcıların yaşamış olduğu sosyal güvenlik şemsiyesi altında bulunmamaları ve işsizlik gibi konuları içermektedir.

Çalışma hayatındaki sosyal sorunlarla ilgili olarak görüşmeler sonucunda elde edilen verilere ilişkin oluşturulan frekans tablosu aşağıda verilmiştir. Bu kapsamda İşsizlik %54, sosyal güvenlik %44, çocuk işçi %2’dir.

Çizelge 3.23 Türkmenlerin Çalışma Hayatında ki Sosyal Sorunları

İşsizlik sorunu ile ilgili olarak katılımcılar kendilerinin işsiz kalma süreçleri, genel işsizlik durumlarını ve aile üyelerinin çeşitli şekillerde işsiz kalma tecrübelerini aktarmışlardır. Buna göre işin çeşidine göre sürekliliğin olmadığı, katılımcıların çevrelerinde halen iş arama sürecinde olan işsizlerin olduğu, işsizlerin iş bulmak için sosyal ağları kullandıkları ve onlara iş bulma durumunda kendilerine haber vermelerini ilettikleri, piyasada genel bir işsizliğin olmasından dolayı iş bulmakta zorlandığı, iş yerlerinin ancak sipariş üretmek için destek mahiyetinde işçi aldıklarını ancak siparişin ya da işin tamamlandıktan sonra tekrar çağırılınca ya da sipariş gelene kadar geçici işsizliğin olduğunu, genel işsizliğin onların iş bulmasını da etkilediği, eğitim hayatının kendi ülkesinde sürmesinden dolayı gidip gelmeler yaşayan katılımcıların sürekli iş yerine günlük ücret alacakları bir iş aramaları ancak bu türde işlerin bulunmadığı gibi konular tespit edilmiştir. Bu kapsamda işsizlik olarak katılımcılar aşağıdaki ifadeleri kullanmışlardır:

“Yani belli olmuyor bazen bulamayabilirsin tamamen işe bağlı. İş yoksa dükkanlarda almıyorlar. Benim şu an iş arayan akrabalarım var bulamıyorlar.”
(Semave, 24).

“Daha sonra biraz evde oturmak zorunda kaldım. O ara biraz işsizlik vardı. İşsiz kaldım bir iki ay kadar. Akrabalarımı da uyardım, “varsa iş bana haber verin” diye.” (Amare, 26).

“Abim normalde üç aydır Kazan’da bir fabrika da çalışıyordu. Ancak fabrika yeni kapandı abim işsiz kaldı üç aydır. Kapandı derken işleri yani siparişler bitti. Abim gibi birçok adam işsiz kaldı”. (Elbaab, 19).

“Ailece buraya geldiğimizde iş yoktu biliyor musun. Aynı bugün ki gibi o günde iş yoktu.” (Kadisiye, 20).

“Valla bu aralar arkadaşlarıma da bakıyorum baya kişi boşta. Bu aralar iş bulmak zorlaştı abi. Tek bizde değil abi, Ankara’da işler gerçekten çok düşük. Bundan dolayı da çevremizde işsiz kalan kişi çok oldu. İş azlığı, bizim de iş bulmamızı etkiledi. Çok insan beni arayıp duruyor “iş var mı?” diye. Zaten Ankara’nın işi belli. İş azaldığı için işten çok çıkarmalar oluyor.” (Umman, 19).

“Şu anda işten çıktım ama iş arıyorum zaten. Tekrar çalışacağım. Günlük bir iş bulacağım. Ama diyeceğim gireceğim işe benim sınavlarım var diye. Ben en fazla ırakta dursam 25 gün dururum. 9 dersim var çünkü. Ben 25 gün ayarlayacağım. Sonra gelirim alırsa alırlar beni işe almazlarsa başka iş bulurum. Ben bu duruma sıkıntı yapmıyorum.” (Babil, 27).

“İşleri vardı fabrikanın bütün işleri yaptılar bitti tabii. Şimdi yeniden iş alıp yapacaklar. Fabrika sipariş alırsa işe gidiyorlar. Yoksa işe gitmiyorlar ancak arada bir iki gün iş olursa gidiyorlar. Fabrikada kanepeler yapıyorlardı. Bir ben bir de abim çalışıyoruz. Diğerleri büyük de fabrikada çalışıyorlardı işleri durdu. Şu an

evdeler. Fabrika kapanmadı ama onların çalışması için iş alması gerekiyor” (Rakka,18).

“Şu anda çalışmıyorum. Şu an son sefer bir terziye gittim. Yanında çalışıyordum. Oradaki mallar bitti. Yani iş bitti beni bir daha çağırmadılar.” (Riyad, 19)

3.6.2.1 Sosyal Güvenlik

Katılımcıların tamamının sosyal sigorta kapsamında olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan taramalarda sosyal güvenlik konusunda herhangi bir bilgilendirmenin yapılmadığı, yapılan bilgilendirmelerin yanlış olduğu ve bazı mecraların bu durumu kullandığı bilgisine ulaşılmıştır. Sosyal güvenlik ile ilgili olarak katılımcıların bazılarının yorumu şu şekildedir:

“Yok sigortalı çalışmadık. Kimse de bir şey demedi açıkçası. Yani bunu ben uzun zamandır bilmiyorum ne yalan söyleyeyim.” (Fırat, 24).

“Sigortası ya da çalışma izini de yok. Abim istedi çalışma izini almak ama dediler ki yabancı olduğundan dolayı sana olmaz.” (Babil, 27).

“Ben bir ara iş izni çıkarmaya gittim. İş izni için dolaşıyordum. Hiç kolay değildi. Daireye gittim iş izni için. Senin iş izni alman için 120 milyar lazım dediler. Orada dediler. Patronu aradım. Usta benden 120 milyar istiyorlar dedim. Sadece izin için dedim. Gel oğlum lazım değil dedi. Valla 120 milyar istediler. İş izni için istediler, bu parayı benden. Herhalde yabancı gördüler bu parayı almaya çalıştılar benden.

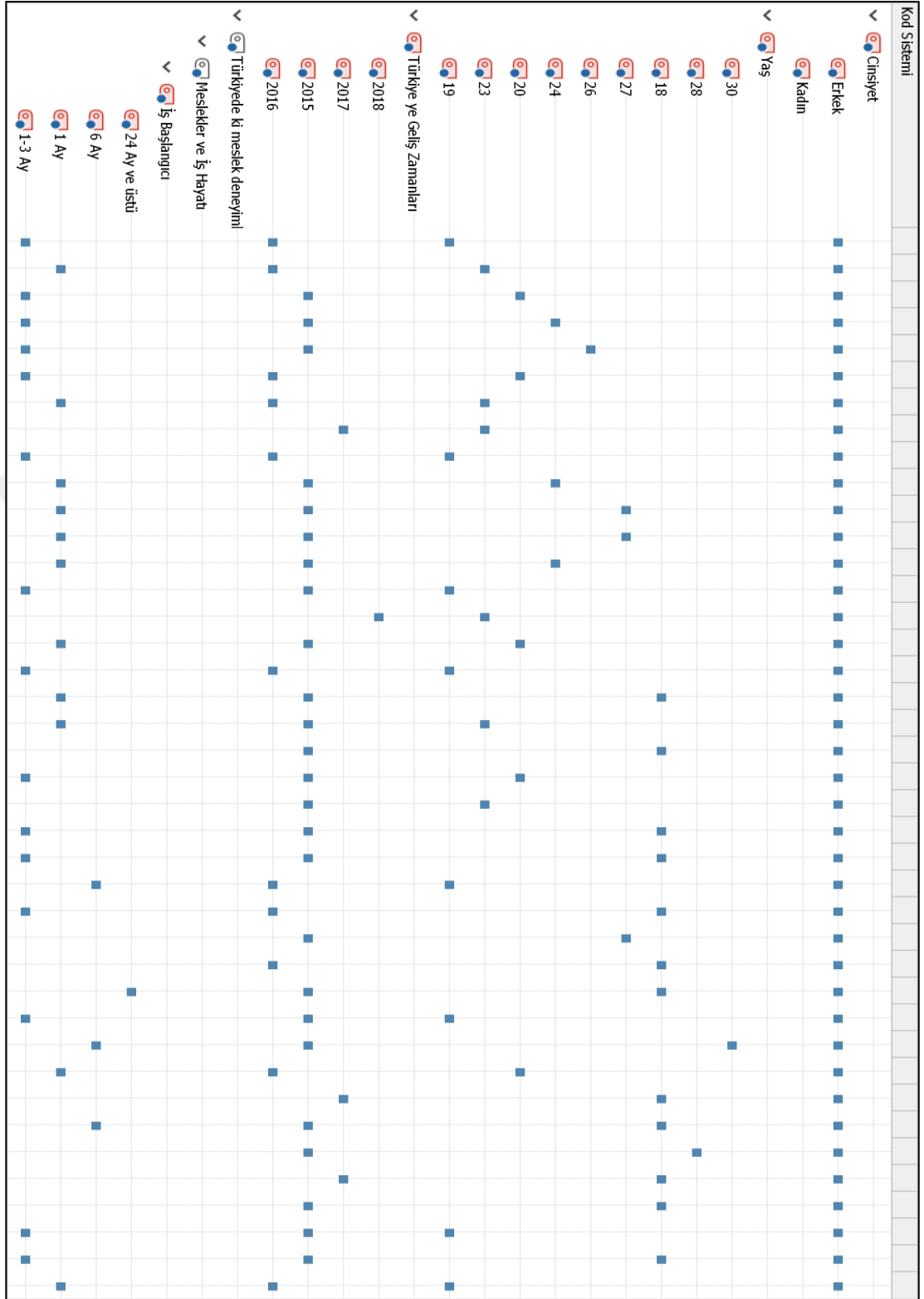
Ankara otogarın yan tarafında bir yerdı. Devlet kurumuydu. Bir kâğıt verdi. “Patrona ver” dedi “o anlar” dediler. Ben de fotoğrafını çekip patrona yolladım. Patron dedi Telafer bu sadece iş izni için senden bu parayı istemiş.” (Telafer,28)

3.6.2.2 Çocuk İşçi

Çocuk işçiliği bu araştırmada her ne kadar ifadelerde az kullanılsa da araştırmacı tarafından sorulan sorularda kod matris taramasında çocuk işçi vakalarına rastlanılmıştır. Katılımcıların genel olarak tedbir amaçlı küçük yaşta işe başladıklarını belirtmeseler de araştırmacının sorularına verilen cevaplarda çocuk işçiliği çıkarımlarına ulaşılabilir. Bu kapsamda tek kullanılan açık ifade şu şekildedir:

“İlk geldiğimde Kızılay’da menekşe sokakta kumrucum var. Geldim, orada başladım. Amcamın oğlu götürdü beni. O zaman 16 yaşındaydım” (Musul, 18)

Katılımcıların görüşmelerinden elde edilen deneyimler ışığında çocuk işçiliği konusunun doğrudan işlendiği söylenemez. Ancak araştırmacı tarafından bu bölümde bir kod matrisi ortaya konmuştur. Çalışmanın ilk örneği olan kod matrisi burada çocuk işçiliğini saptamak için kullanılmıştır. Kod matrisinde görüleceği gibi cinsiyet, yaş, Türkiye’ye geliş zamanları, iş başlangıcı zamanları karşılaştırması yapılarak görsel olarak araştırmaya eklenmiştir. Burada yukarıdaki her boş kare bir katılımcıyı göstermektedir. Yukarıdan aşağıya yapılacak olan okumalarda çocuk işçiliği ile ilgili verilere ulaşılacaktır. Örnek bir okuma yapılırsa ilk sütun verilebilir. 19 yaşında olan, 2016 yılında Türkiye’ye gelen, geldikten sonra 1-3 ay süre ile çalışan bir kişinin

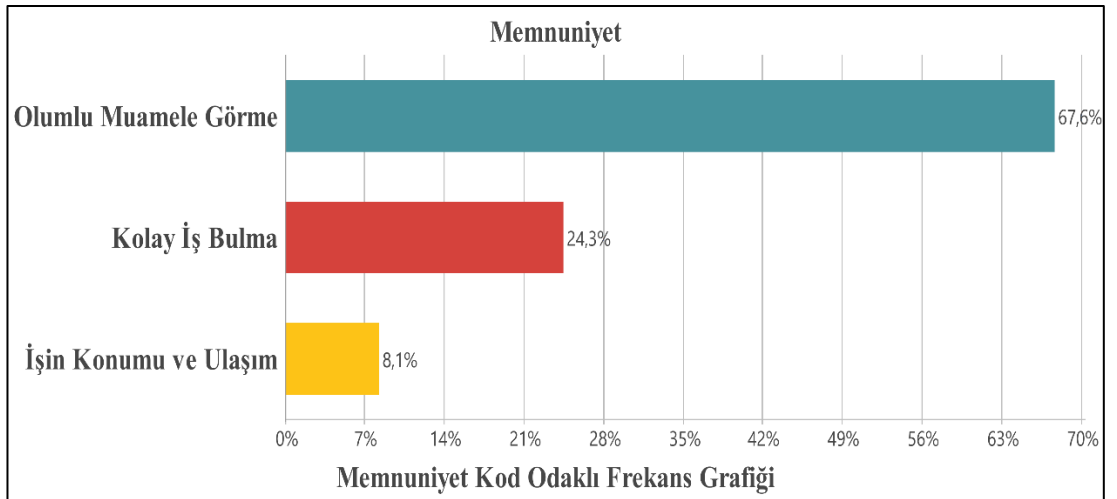
Çizelge 3.24 Çocuk İşçiliği, Yaş İşe Başlangıç Kod Matrisi

Kod matrisi incelendiğinde işe başlangıç yaşı 16 olduğu düşünülürse katılımcının çocuk yaşıta çalışmaya başladığı bilgisine ulaşılabilir. Bu kapsamda elde edilen bulgulara katılımcıların %67,5'inin çocuk yaşıta iş hayatına girdiği tespit edilmiştir. Kod matrisi özellikle verilen cevapların kodlanması sonucunda oluşan verilerle karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Bundan dolayı her ne kadar en başta amaçlanmamışsa da daha sonra oluşan kodlamalar bünyesinde çocuk işçiliğinin varlığı araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

3.6.3 Memnuniyet

Memnuniyet kategorisi, katılımcıların görüşmelerinden elde edilen, iş hayatı ile ilgili memnuniyet ifadelerini açıklamaktadır.

Çizelge 3.25 Türkmenlerin İş Memnuniyeti

Memnuniyet kod odaklı frekans grafiğine bakıldığında memnuniyet kategorisinin, %67,6'sının olumlu muamele görme, %24'3'ünün kolay iş bulma ve %8,1'inin işin konumu ve ulaşım kodlamalarından oluştuğu görülmektedir.

3.6.3.1 Olumlu Muamele Görme

İş hayatında olumlu muamele görme en çok memnuniyet duyulan konu olarak belirlenmiştir. Olumlu muamele görme ile ilgili olarak katılımcıların iş yerlerinde ufak sorunlarla karşılaşsalar da işlerinden memnun oldukları, ücret ödemeleri bakımından işletmelerin istikrarlı davrandığı, iş çevresi sayesinde birçok zorluğun üstünden geldiği ve baş etme mekanizmaları geliştirmede iş çevrelerinin çok etkili olduğu görülmüştür. Olumlu muamele görme ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“İyi çok şükür. Alistım hem de. Sürekli bir iş bu. Üç ay hiç iş olmadı mesela iş gelmedi ama yine de maaşlarımızı verdiler. Şimdi işimiz var çalışıyoruz. Şu an çadırların havalandırmaları için aparatları diyoruz.” (Telafer,28).

“Buradayken herhangi bir sıkıntı çekmedim açıkçası. Valla fabrikada çalışırken herhangi bir sorun yaşamadım mesela. Orada Iraklı 50 kişi çalışıyordu mesela. Ama fabrika zaten çok büyüktü üç katlıydı.180 kişi çalışıyordu orada. Orada diğerleri ile geçinmede herhangi bir sıkıntımız olmuyordu.” (Yemen, 18).

“Çalıştığım kişilerin burada bana faydası ve yardımı oldu. Buradakilerin çok katkısı var. Kolaylıkla alışabildim çalışanlar sayesinde.” (Selahaddin,23).

“Ben iş yerinde hiç sıkıntı çekmedim. Hiçbir şey demediler. Zaten bizi bazen pek ayıramıyorlar Türklerden.” (Duhok, 18).

“Hani öyle kötü bir durumla karşılaşmadım. Ama bazen patron çıldırır. Böyle dükkânı bırakıp gider ama ben kötü bir muamele ile karşı karşıya kalmadım.” (Umman, 19).

3.6.3.2 Kolay İş Bulma

Kolay iş bulma da memnuniyet duyulan bir diğer alt kategori olarak yer almıştır. Araştırmacı bu noktada yapmış olduğu bir tespiti kod hatırlatması olarak programa kaydetmiştir:

“Türklerin yerleşmediği işlere yerleşme ve bunu keşfetme başlangıcı tespit edilmiştir.”

Bu kod hatırlatmasından da anlaşılacağı gibi Türkmenlerin iş alanlarında Türklerin tercih etmediği piyasa kollarına yöneldiklerini araştırmacı, katılımcıların beyanlarından elde etmiştir. Kolay iş bulma ile ilgili olarak, katılımcıların Türklerin çalışmadığı iş kollarında kolaylıkla iş buldukları, piyasada iş arayan kişinin iş bulabildiği, özellikle çalışılan yerin adres ve alanını bilen kişilerin daha rahat işe alındığı, her ne kadar ilk seferinde zorluk çekseler de sonrasında tercih edilen kişiler oldukları görülmüştür. Kolay iş bulma ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Şu an bir sorunum yok. İnşaatlarda iş buluyorum zaten, işçi bulamıyorlar. Türkler çalışmıyor genellikle.” (Cezir, 23).

“Ben iş bulma konusunda sıkıntı çekmedim. Ben geldim “paketçi arıyor musunuz” diye sordum. Hiçbir sıkıntı çekmedim ya da kötü muamele ile karşı karşıya kalmadım. Bana iş verdiler. Arayana iş var. Önemli olan memnun olman. Kimse iş yapmayı sevmiyor ki.” (Duhok, 18)

“Ben iş buluyordum. Kızılay’ı özellikle tanıdıktan sonra illaki iş buluyordun. Her yeri tanıyordun. İş yerine gidince, “abi ben burayı biliyorum” deyince, bizi işe alıyorlardı zaten. Ama Ankara’yı biliyorum. Altınpark’a gittim. Yani birçok yerine gittim. Ankara dışına gitmedim. Ama düşünüyorum. Biraz param olursa başka şehirlere gideceğim.” (Basra, 18).

“İlk geldiğimde oldu. “Dil bilmezsin, yer bilmezsin” diyerek yapmışlardı. Ancak ondan sonraki iş deneyimlerimde böyle bir şey olmadı. Geldiğimde kumrucu iki defa geldim beni almadı. Üçüncü sefer amcamın oğlu “çok ihtiyaçları var al abi” deyince aldılar. İlk seferinde almadı. Ama ondan sonra herkes dedi, “gel benim yanımda çalış.”” (Musul, 18).

3.6.3.3 İşin Konumu ve Ulaşım

İşin konumu ve ulaşımında katılımcılar tarafından belirtilen bir durumdur. Bu kapsamda iş yerinin ulaşılabilirlik açısından kolay olması ve maliyeti azaltmasının önemli olduğu görülmüştür. Konu ile ilgili katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

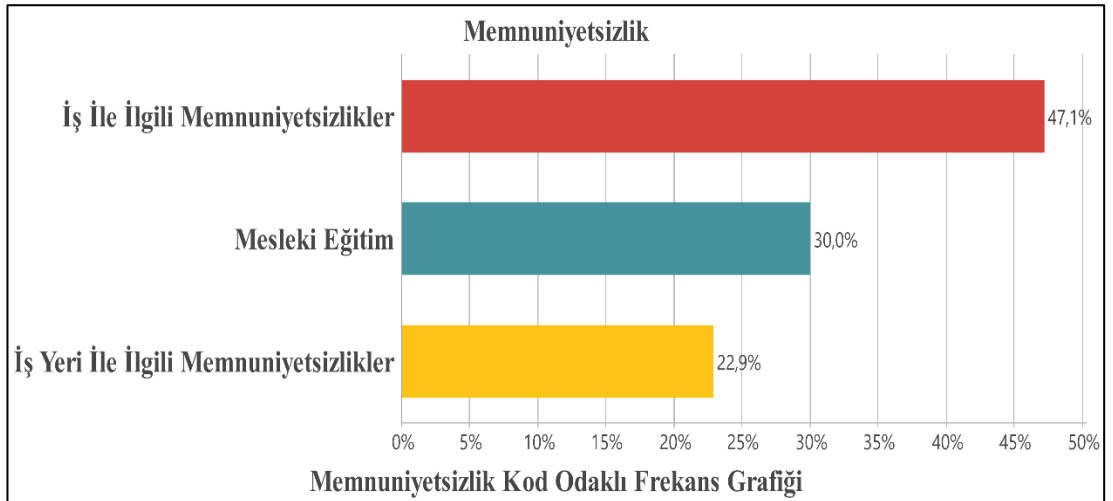
“Şimdi paketçilik yapıyorum. Baya bir süredir buradayım. Kızılay’dayım. Kızılay’da olmak iyi abi hiç olmazsa tek vasıta ve ucuz. Hem de artık adresleri biliyorum.” (Süleymaniye, 24).

“İş değiştirmeyi düşünmedim. Burası bana çok faydalı oldu, konuşma için de hem de. Bana hurdacılardan çok teklif geldi, matbaacılardan iş teklifi geldi. Onlara gitmedim. Burada çok fayda gördüm.” (Selahaddin, 23).

3.6.4 Memnuniyetsizlik

İş hayatı ile ilgili olumsuzluklardan kaynaklanan memnuniyetsizlik kategorisine ait bulgular bu bölümde verilmiştir.

Çizelge 3.26 Türkmenlerin İş Memnuniyetsizlikleri

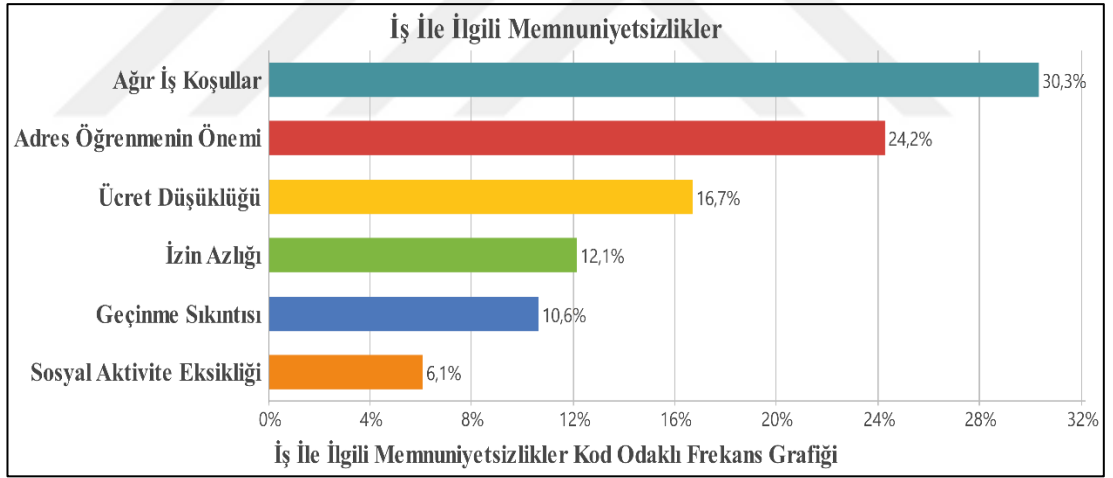

Memnuniyetsizlik kod odaklı frekans grafiğine göre katılımcılarda oluşan memnuniyetsizliğin %47’1’inin iş ile ilgili memnuniyetsizlikler, %30’unun mesleki eğitim ile ilgili bilgilendirme memnuniyetsizliği, %22,9 unun ise iş yeri ile ilgili memnuniyetsizliği olarak görülmektedir.

3.6.4.1 İş ile İlgili Memnuniyetsizlikler

Türkmenlerin çalışılan iş kolu ile ilgili memnuniyetsizlikleri bu bölümde ele alınmıştır.

Çizelge 3.27 İş İle İlgili Memnuniyetsizlikler

İş ile ilgili memnuniyetsizliklerin %27,3’ünü ağır iş koşulları, %24,2’sini adres öğrenmenin önemi, %16,7’sini ücret düşüklüğü, %12,1’ini izin azlığı, %10,6’sını geçinememe, %6,1’ini sosyal aktivite eksikliği, %1,5’ini işsiz kalma korkusu, %1,5’ini iş sürekliliğinin olmaması olduğu görülmüştür.

3.6.4.1.1 Ağır İş Koşulları

Ağır iş koşullarına ait bulgular bu bölümde verilmiştir. Ağır iş koşulları kapsamında elde edilen verilerde, katılımcıların, çalışma kültürü bakımından Türk halkı ile aynı koşullara alışık olmadıklarını, ağır işlerin kendileri tarafından da tercih edilmediği, ağır iş koşullarının fiziki tahribat yarattığını, bazı iş kollarının şartlarının kalmaya ve yaşamaya elverişli olmadığını, çalışma saatlerinin kendi ülkelerine göre çok fazla olduğu görülmüştür. Ağır iş koşulları ile ilgili katılımcıların ifadesi aşağıda verilmiştir:

“Dediğim gibi, siz çok çalışıyorsunuz. Bu kadar uzun çalışmaya ben zor alıştım. Siz çok zorlarda çalışıyor ve çalıştırıyorsunuz. Hiç zamanınız kalmıyor, yoksa işin ağırlığı o kadar önemli değil. İnşaat işi Türkiye de çok. Ancak bizimkiler bu işi çok yapmıyor ağır diye. Onlara paketçilik daha kolay geliyor. Ağır işler bize göre değil pek.” (Cezir,23).

“İlk olarak bir oduncuda çalıştım teyzemin oğlu ile. Bu işi de bana zaten o bulmuştu. Elemana ihtiyaçları varmış sanırım, kendisi söyledi bana. Böyle dükkanlar odun istiyordu. Eski bir arabası vardı patronun, onun ile götürüyorduk. Her seferinde bir, bir buçuk ton odun bırakırdık. Ama çalışma şartları iyi değildi. Odunlar ellerimi parçaladı,” (Semave, 24).

“Valla işveren konteyner ayarlamış her konteynerde 8 kişi kalıyorduk. Pazar günü hariç her gün fındık toplama işi yapıyorduk kalabalıktık.” (Bakuba, 23).

“Boya kokusu iyi değil. Ondan dolayı biraz zor. Dayanılmıyor kokuya. Bu işi yapan Türkler de var. Yani sadece Türkmenler bu işi yapar diye bir şey yok. Türkler

de aynı standartlarda bizimle çalışıyor. Yaptığım işlerde en zor iş şu an yaptığım iş. Diğer işler buna göre daha rahattı. Sabah sekiz buçukta geliyorum şimdiki işime akşam yedi buçukta bırakıyorum mesai olmazsa.” (Elbaab,19).

“Sadece çalışma zamanları ciddi anlamda çok. Bizde bu kadar çalışma zamanı yoktu. Şimdi orada 8 de çalışır öğleden sonra saat 4 gibi çıkarsın. Burada günde 10 saat bazen 12 saat çalışıyorsun. Bunu sevemedim.” (Kerkük, 30).

“Geçen bir mal geldi onları taşıdık. Sırtımda şiddetli ağrı meydana geldi. Arada taşıma işleri arada da söküm montaj işleri yapıyoruz. Paspas fabrikası orası zaten. Benimle birlikte 17- 18 kadar Türkmen var orada.” (Musul,18).

“Şu andaki işimiz ağır. Bizim işimiz iki tonluk üç tonluk mal geliyor bize. O malları o tarafa götür bu tarafa getir ya bir taraftan dikiyoruz öbür tarafa kadar.” (Telafer, 28).

3.6.4.1.2 Adres Öğrenmenin Önemi

Katılımcıların memnuniyetsizliklerini belirttikleri bir diğer konu da adres öğrenmenin önemi ve zorluğudur. Buna göre katılımcılar çalıştıkları İş’te adresleri bulamadıklarında sorun yaşadıklarını, ilk deneyimlerinde zorlandıklarını ve bu durumun İş’te sıkıntı çıkardığı, İş’te hızlı konuşmaların olmasından dolayı iletişim eksikliklerinin olduğunu belirtmişlerdir.

“Bazen istedikleri şey olunca elime kâğıt tutuşturup öyle yollarlardı beni bende oradaki Türklere filan sora sora bulurdum yolumu ya da istediklerini.” (Cezir,23).

“İlk zamanlar adresi bulmakta zorlandım ama sonrasında öğrendim.” (Fırat, 24).

“Valla pek bir zorluk derecesi yok. Hani dil bilmesek, çevre bilmesek zorlanırım. Büyük ihtimal beni çıkarırlar işten de, arkadaşlarım öyle çıkarıyorlar.” (Süleymaniye,24).

“Mesela çok hızlı konuşmanın yanında adresleri bulmakta çok zorluk çekiyordum. Biliyorum ama kelimeleri anlamaya çalışırken diğer kelimeleri kaçıırıyordum. Yani cevap verme konusunda çok sıkıntı çektim. Adres bulamadığımdan olmuştu o zaman kızmışlardı. Onun dışında sıkıntı çekmedim. Türkiye’de yaşayan herkes memnun ben sıkıntın yaşandığını düşünmüyorum.” (Selahaddin, 23)

3.6.4.1.3 Ücret Düşüklüğü

Katılımcılar, ücret düşüklüğünden kaynaklanan memnuniyetsizliklerini görüşmelerde belirtmişlerdir. Ücret düşüklüğünden kaynaklanan memnuniyetsizliklerde, iş arayan yakınlarının ücret düşüklüğünden dolayı iş bulamadıklarını, iş yeri kurallarına uymama durumunda iş veren tarafından ücretlerde kesintilere gidildiği, düşük ücretlerle Türkmenlerin çalıştırıldığı, yabancı olmalarından dolayı düşük ücret verildiğini düşündükleri görülmüştür. Ücret düşüklüğü ile ilgili olarak katılımcıların ifadesi aşağıda verilmiştir:

“Benim şu an iş arayan akrabalarım var bulamıyorlar. Buldukları işleri de zorluklarından ya da verdikleri paranın azlığından dolayı istemiyorlar.” (Semave,24).

“Büyük ihtimal beni çıkarırlar işten de, arkadaşlarım öyle çıkarıyorlar. Çok zor bir işim yok ama yine de dikkatli olmam lazım. Geç gelirsem paramdan kesiyorlar.” (Fırat, 24).

“Benim bir tane amcamın oğlu var. O 15 liraya çalıştı mesela, Kızılay’da kumrucuda. 15 liraya ondan sonra 20 lira sonra da 25 lira yaptı. Ben de girdim oraya bir hafta çalıştım. Oradan çıktım başka bir lokantaya girdim. Orada da 3 sene kadar çalıştım.” (Kadisiye, 20).

“Aslında daha fazla alması lazım ama yabancı olunca bu şekilde düşük veriyorlar. Sigortası ya da çalışma izini de yok. O istedi çalışma izini almak ama dediler ki sana olmaz.” (Babil, 27).

3.6.4.1.4 İzin Azlığı

İzin azlığından kaynaklanan memnuniyetsizlikler ile ilgili olarak, yoğun çalışılmasına rağmen izinlerin kullanılmadığı, hafta sonlarında ki izinlerin bile bazen kullanılamadığı, yabancı olmalarından dolayı izin konusunda çifte standart uygulandığı görölmektedir. İzin azlığı ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Ağır işler bize göre değil pek. Abim mesela, şimdi Ostim de bir yedek parça fabrikasında çalışıyor. Bir buçuk senedir izin kullanmadı adam.” (Cezir, 23).

“Orada 1600 TL maaş veriyorlardı. Onu da ilk patronumun yanına gittim iş versin diye. O da bana burayı önerdi, o şekilde buldum. Şimdi hala devam ediyorum bir gün erken, bir gün geç çıkıyorum. Pazar günü de izin veriyorlar. Diğer yerlerde adam akıllı izin bile alamadım. Bazen izin gününü yiyorlar. Ve bazen de “çık git o zaman” diyebiliyorlar. Hakkın yok ki zaten. Zaten yabancıyız. Normal karşıladım bir süre sonra artık.”. (Nasiriye, 20).

“Çalışma şartları inanılmaz ağır dediğim gibi. Ben böyle bir şey görmedim. İzin filan yok.” (Bakuba, 23).

3.6.4.1.5 Geçinme Sıkıntısı

Geçinme sıkıntısı, oluşagelen ekonomik imkansızlıklar nedeniyle bireylerin hayatlarını sürdürecekt kadar maddi kazanç sağlamamalarından kaynaklanmaktadır. Geçinme sıkıntısı ile ilgili olarak aynı iş gücü ile kendi ülkelerinde daha iyi ekonomik imkanlara sahip olunabileceği, ülkelerinde yaşadıkları yaşam şartlarının burayla aynı olmadığı, burada da yaşamın pahalı olduğu, şu anda işsizlikten dolayı kaynaklı olan geçim sıkıntısının olması ve çaresizlikler yaşandığı, evde çalışan aile bireylerinin olmasına rağmen geçimin sağlanamadığı görülmüştür. Katılımcıların geçinememe ile ilgili ifadeleri aşağıda yer almıştır:

“Çalışma saatleriniz uzun, ona göre az para veriyorlar. Biz Irak’ta bu kadar çok çalışsak zengin oluruz. Sizde hiç öyle değil. Burada her şey para ile. Irak’ta elektrik parası yok, su parası yok.” (Nasiriye, 20).

“Orası ucuz zaten, siz burada çok pahalı yaşıyorsunuz. Biz bilmeyiz yoksa elektrik su parası, ya da benzin bu kadar pahalı olmaz. Siz burada çok çalışıyorsunuz, bi de yaşamıyorsunuz ki.” (Bakuba, 23).

“Valla şu an geçinemiyoruz. Allah a bağlamışız. Ne yapacağımızı bilmiyoruz.” (Kadisiye, 20).

“Sadece bir kardeşim çalışıyor. Küçük kardeşim o da fabrikada çalışıyor. Yetişemiyor o da ben de yeni iş arıyorum. Ne iş yapsam ustalaşıyorum sıkıntı yok.” (Tahran, 20).

““Lokantada eleman lazım” dedi, bulaşıkçı. Sonra o işe başladım. Bir sene kadar çalıştım. Hiçbir sıkıntı çekmedim Allah’a şükür. Orada da 1200 ile 1300 arasında alıyordum ama o para da yetmedi bana zamanla. Bir de aile sahibi oldum, o zaman yani evlendim. Yetmiyordu. Kira, fatura, yetmiyordu. Daha sonra şimdi çalıştığım yere başladım. Çadır işi. İki bin lira maaş veriyor. Bir de bana “sana zam yaparım” dedi. Biraz çalış dedi bana. Burası Ostimde.” (Telafer, 28).

3.6.4.1.6 Sosyal Aktivite Eksikliği

Araştırma kapsamında sosyal aktivite eksikliği de katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu kapsamda sosyal aktivite eksikliği ile ilgili olarak katılımcıların

kendileri için zaman ayıramadıkları görülmektedir. Bu kapsamda sosyal aktivite eksikliğine istinaden ifadesi şu şekilde yer almıştır:

“Ancak dinlenemiyorsun, halı saha maçı bile yapamadım aylarca.” (Cezir, 23).

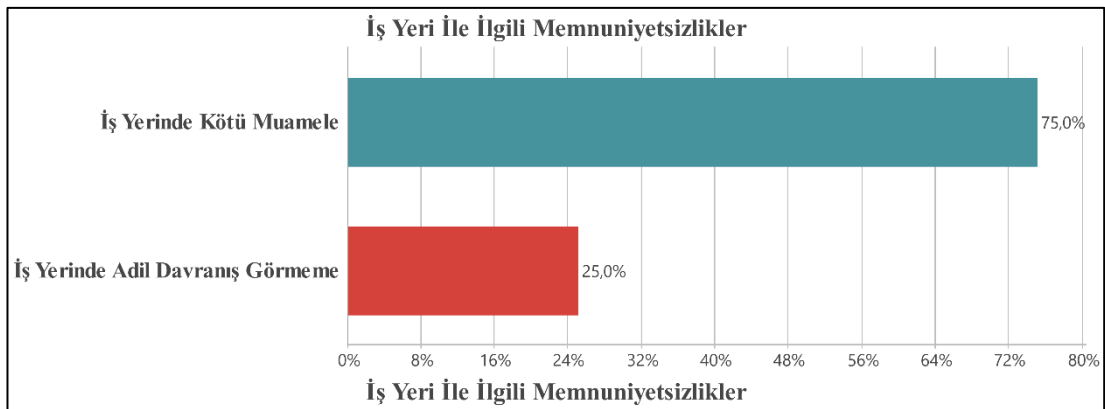
3.6.4.2 Mesleki Eğitim Ya da İş Kurumlarına Başvuru

Araştırmaya katılan Türkmenlerin görüşleri doğrultusunda herhangi bir kuruma iş başvurusu yapılması ya da mesleki eğitim ile ilgili olarak bilgilendirme yapılmadığı gözlemlenmiştir. Bu kapsamda bir katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Mesleki eğitimi biliyorum. Ama tercih etmedim. Gidemedim açıkçası. Hep Kızılay’da çalışıyorduk. Başka yere de gitmiyorduk. Kızılay, Kazan ve Ostim’de çalıştım. Ondan dolayı diğer yerleri bilmiyorum. Öbür abim de AŞTİ’de çalışıyor, büfede. Büfede satışlar yapıyor. İşi rahat, işini de seviyor. Onun yerine de gittim ben, kaç defa. Şu anda çalıştığım yerde de herhangi bir problemim yok.” (Yemen, 18).

3.6.4.3 İşyeri ile İlgili Memnuniyetsizlikler

Çizelge 3. 28 İşyeri İle İlgili Memnuniyetsizlikler

İşyeri ile ilgili memnuniyetsizliklerin %75'ini iş yerinde kötü muamele, %25'ini iş yerinde adil davranış görmeme oluşturmaktadır.

3.6.4.3.1 İşyerinde Kötü Muamele

İşyerinde kötü muamele ile ilgili olarak katılımcıların söylemlerinde, işyeri sahiplerinin kızgın davrandıklarını, yanlış yapmaları durumunda çeşitli şekillerde cezalandırıldıkları (para kesimi, izin verilmemesi vb.), kendilerine küfürlü konuşmalar yapıldığı, iş yerinde sözlerin tutulmayarak paralarının verilmediği, daha sonra paralarının verilmek istense dahi bu sözlerinin tutulmadığı, cep telefonlarını kullandıklarında sürekli azarlandığı konuları görülmüştür. Bu duruma ait katılımcı söylemleri aşağıda verilmiştir:

“Patronlar çok kızgın davranıyorlar. Bazen adres bulamadığımda ya da bir sıkıntı olduğunda hiç acıymıyorlar. Bazen izin gününü yiyorlar.” (Nasiriye, 20).

“Çıraklık yaparken bazı kişiler bağırıp çağırıyorlardı. Ben de direk üstümü giyinip gidiyordum.” (Elbaab, 19).

“Bazen gelirler, terbiyesiz laf ederler, dine küfür ederler, Allah a küfür ederler çok zoruma gider. Dini inancım çok kuvvetli.” (Ninova, 20).

” Şu an birisi var biri hala maaşımı vermiyor. İzmir 1 de bir yer var. Orası paramı vermiyor. İki aydır vermiyor. Önümüzdeki perşembe, perşembe iki aydır oyalıyor iki ayı da geçti. 1000 lira alacağım var, 300 avans çekmiştim.700 lira alacağım var.” (Erbil,18).

“Kumrucuda çalıştıktan bir buçuk sene sonra bıraktım abi. Kumar oynamış herhalde. Dükkânı devretti kumarcıya. Ben de bazı zamanlar erkenci çıkıyordum. Yeni patron gelince erkenciliği kaldırdı. Ben de işi bırakmak zorunda kaldım. 8 de dükkânda oluyordum ama beş dakika geç gittin mi beş liran kesiliyordu” (Musul, 18).

“İşte ilk başlarda dil sıkıntısı çektim. Mesela geliyor, bir iş söylüyorlar, o işi anlamıyorum. Gidip sonrasında tekrar soruyorum o işi, kızıp küfür ediyorlar. Önceden küfür ettiklerini de anlamıyorduk. Ondan sonra anladık ki küfür, herkese ediyorlarmış sadece bize değilmiş. Biz bunları çok zor çektik.” (Yemen,18).

“Benden başka üç dört çalışan daha var. Onlar da Türk. Onlarla geçimim de gayet iyi. Ama sadece birisi var patronun amcası. Yarım akıllı resmen. İdare ediyoruz işte. Eziyeti çok işin. Başkası işi yapsa da bana kızıyor. Yabancılığım ile ilgili bana herhangi bir şey demediler. Ama hiç duymadım bana karşı öfke. Patronlar geliyor, ama inan patronlar yok sanki. Patron sessiz adam. Geçimim iyi ama amcası çok sıkıntı.” (Telafer,28).

“Cep telefonu ile konuşursam işte, çok kızıyorlar. Bundan dolayı yani cep telefonu ile çok uğraşarak işten atılan çok akrabam ve arkadaşım oldu. Diğer işler buna göre daha rahattı.” (Fırat, 24).

3.6.4.3.2 İşyerinde Adil Davranış Görmeme

İşyerinde adil davranış görmeme ile ilgili olarak elde edilen katılımcı söylemlerinde, iş yükü bakımından diğer çalışanlara göre daha zor işlerin yaptırıldığı, Türkmen ve yabancı olarak algılandıklarından dolayı iş dağılımında adaletsizlikler olduğunu, kendileri ile birlikte çalışan yabancılarla da ayırım yaşandığı görülmüştür.

“Bu konuda söyleyeceğim şey farklı davrandıkları. Birisini daha az iş yaptırırken, bize daha çok iş yaptırıyorlar. Herhangi bir bağırma, çağırma olmadı bana karşı.” (Elbaab, 19)

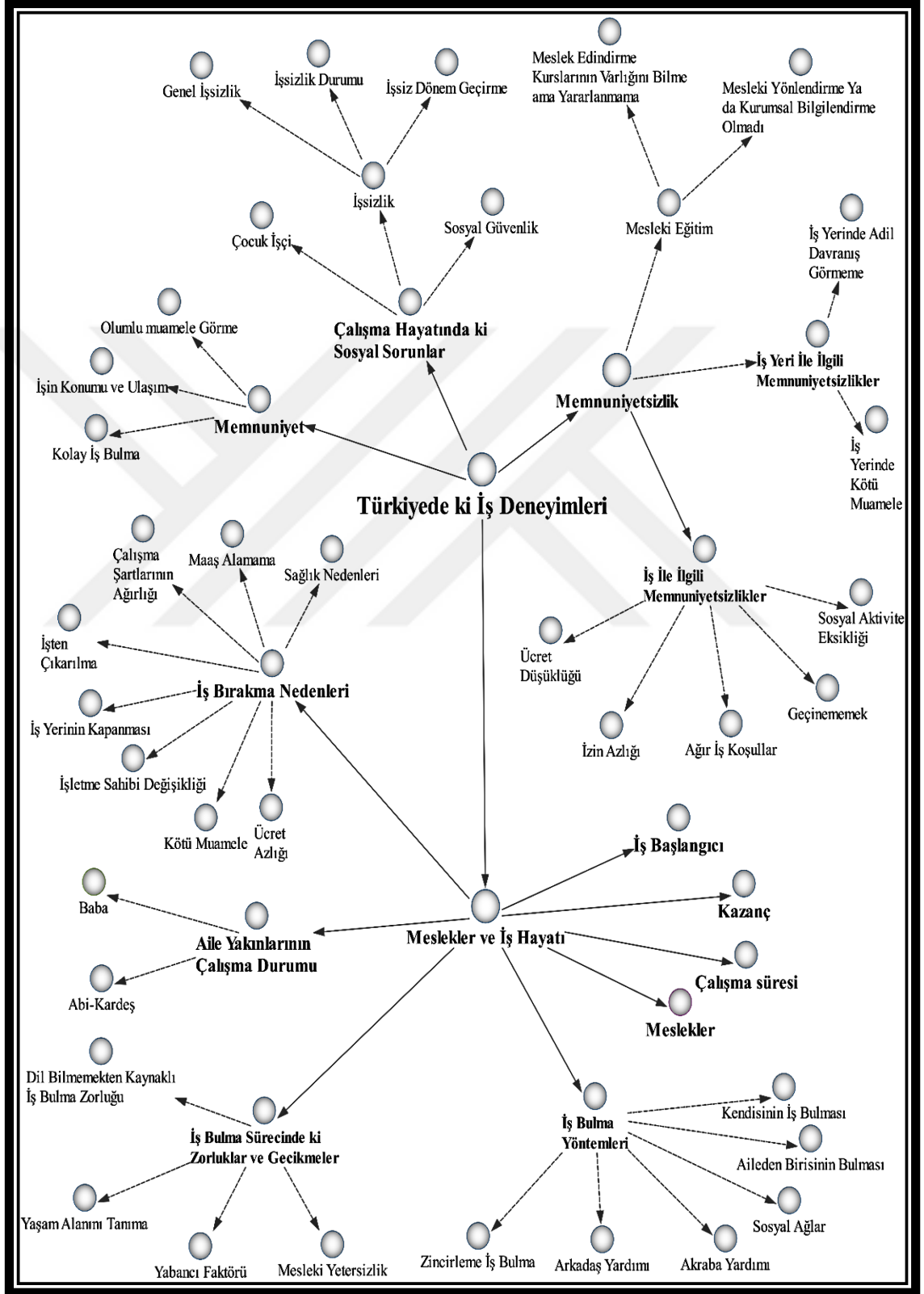
“Adam orada çok çalıştırıyordu. Biz orada iki kişiydik. O eskiydi ben yeniydım. Onu az çalıştırıyordu. Beni çok çalıştırıyordu.” (Kahire, 19).

“Mesela bizleri sevmezlerdi. Nedenini bilmiyorum. Ben cam balkonda çalıştım orada bir elemanla tartıştık mesela. Türkmen olduğumuz için yabancı olduğumuz için bizi sevmiyorlar. Her işi yaptırıyorlardı bize. Kendilerinin işlerini de bize yaptırmaya çalışıyorlardı. Bize yaptırıyorlardı. İş bize yüklüyorlardı.” (Telafer,28).

“Natavega’da çalıştım bir kere, orada para konusunda sıkıntı yaşadım. Oradaki adamdan alamadım paramı. Haftalık anlaşımtım. 400 lira anlaşımtım bana çıkarıyor 250 veriyor. Soruyorum “neden az veriyorsun” diye o da bana diyor ki “iş yok”. Diyorum “madem iş yok neden adam çalıştırıyorsun” cevap vermiyor. 200 TL kaldı onda, ama alacam ondan. Orada birisi Suriye uyrukluydu çalışanlardan. Bizim patron ona iyi bakardı. O da dükkânda ne olursa gider patrona öterdi. Markette yoktu. Suriyeli orada çalışıyor hala. Zaten işten çıkarken hem onunla hem de patron ile kavga yaptım. Türk olan iş arkadaşım ile iyiydi. Ama Suriyeli çok pisti. Suriyeliler genel olarak güvenilmezdirler. Sevmem. En iyileri çok kötüdür. İçlerinde iyi de yoktur. Ama Türkler bizi yabancı olarak görmüyorlar.” (Kadisiye, 20),

“İlk gün gittim mesela. İlk gittiğimde çok çalıştırdılar. Hafta sonu da çalışmama rağmen bana sadece hafta içi çalıştığının parasını verdiler. Patrona sordum neden bu şekilde ödeme yaptın dedim? “seni sadece tecrübe kazanman için getirdik” dedi. Hafta sonu mesai paralarımı ödemedi. Ben çok sinirlendim.” (Kerkük, 30)

Şekil 3.5 Türkmenlerin Türkiye’deki İş Deneyimleri İle İlgili Olarak Oluşturulan Kod Hiyerarşisi Haritası

Katılımcıların görüşlerinden elde edilen kodlarla oluşturulan hiyerarşik kod-alt kod model haritası yukarıda verilmiştir.

3.7 Türkçe Öğrenme Şekli

Kültür olarak ortak bir geçmişin olması sebebi ile Türkmence ile Türkçe'nin birbirine yakın olduğu söylenebilir. Özellikle kısa zamanda Türkçe öğrenip, iş hayatına giren Türkmenlerin, dil kökeninin nasıl oluştuğu araştırmacı tarafından katılımcıların söylemleri ile analiz edilmiştir. Yapılan görüşmelerde iş hayatının dil öğrenmeye etkisinin olduğu, Türkçe ve Türkmence dil yakınlığının dili öğrenmede dili öğrenmede etkili olduğu ve Irak'ta yapılan Türk radyo ve televizyonlarının yayınlarının büyük ölçüde Türkmenler için Türkçe'nin kullanımında temel olduğu görülmüştür.

3.7.1 İş Hayatının Dil Öğrenmeye Etkisi

İş hayatının, dil öğrenmeye etkisi ile ilgili olarak çalışma hayatında dil öğrenmenin daha aktif olduğu ve bazı katılımcıların çalışma deneyimlerinde Türklerle birlikte pratik yaparak dil öğrenmeye çalıştıkları anlaşılmıştır. İş hayatının dil öğrenmeye etkisi ile ilgili olarak katılımcılar, çalışırken daha aktif dil öğrenme olduğunu, en başta hızlı konuşulmasına rağmen iş yerinde bu duruma da alıştıklarını, zamanla iş ile müşterilerle karşılıklı iletişim kurarak daha iyi öğrenme sürecinin olduğunu, yavaş ve aşamalı evrelerden geçerek dil öğrenmenin yanında okuma yazma gibi becerilerin de kazanıldığı, ülkelerinde Türklerle çalışanların Türkçe olarak daha avantajlı olarak buraya geldikleri görülmüştür. Katılımcıların iş hayatının dil öğrenmeye etkisi ile ilgili görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Çalışırken öğrendim valla. Telaferdeyken hiç bilmiyordum. Buraya geldim, iş sayesinde konuşa konuşa öğrendim. Hiçbir şey bilmiyordum. Lokantalarda çalışa çalışa öğrendim.” (Suriye, 19)

“Buraya geldiğimde de iş bana öğretti. Paketçilik, özellikle herşeyi öğretiyor insana.” (Nasiriye, 20).

“İlk geldiğimde çok az konuşuyordum. Şimdi biraz daha iyi. En önemli şey dinleyerek öğrenmek. Yani hızlı konuşmak sıkıntı oldu. Mesela Türkmencede yavaş yavaş konuştuğumuz olur. Türkçe daha hızlı gibi.” (Hille, 23).

“Asıl dil gelişimim lokantada oldu abi, orada çok iyi öğrendim. Önceden tek tük konuşuyordum ancak orada işe girdikten sonra akıcı olarak konuşmaya başladım.” (Kadısiye, 20).

“Normal dükkânda isimleri yavaş yavaş, harf harf çıkarırken şimdi okumayı da öğrendim. Yazmayı da biliyorum. Herşeyi yazabilirim. Benim zaten pek çok Arapçam yok, bir Türkçem daha iyi. Öyle tabelaları da okurdum. Öyle yavaş yavaş okuyordum. Çok şükür şimdi birçok şeyi biliyorum. Maşallah.” (Erbil, 18).

“Ama ben burada lokantada öğrendim. Lokanta gerçekten dili iyi öğretiriyor. Lokantada çalışırken herşeyi öğrendim. Okuma yazmayı da iyi öğrendim. Orada birçok kişi ile konuşuyorsun geliyorlar, sana soru soruyorlar adres soruyorlar. Öyle öğreniyorsun. Öğrenerek alışıyorsun. Lokanta bana okul gibi geldi. Millet seni görüyor tanıyor. Ancak ofise oturdun ya kendi kendinesin. Gelişemiyorsun. Günde bir ya da iki adam geliyor. Öyle konuşamıyorsun.” (Babil, 27).

“Türkçeyi Ulus’ta öğrendim abi. Plastikçide. İlk geldiğimde konuşuyorlardı bende anlamıyordum tam olarak. Ondan sonra az az öğrendim. Okumamı geliştirdim.” (Rakka,18).

“Genel olarak inşaat işleri. Musul’da, terör örgütü girmeden önce de Türklerle çalışıyordum. Ben mutfakta usta ile çalışıyordum. Usta ile çalıştım. Diğer çalışanlar da Türk oluyordu. En başta dil olarak onlarla anlaşılamadım. Ama üniversite eğitimi olunca rahatça konuşmaya başladım.” (Selahaddin,23).

3.7.2 Türkçe- Türkmençe Dil Yakınlığı Faktörü

Araştırma süresinde katılımcıların en fazla kullandığı durumlardan birisi de Türkçe ve Türkmençenin yakınlığıdır. Daha önce de bahsedildiği gibi Türkmenler ile Türklerin soydaş olmaları nedeni ile dil benzerliklerinin olduğu bilinmektedir. Bundan dolayı katılımcılar genel olarak Türkçe öğrenme stratejilerinde bu yakınlığı avantaj olarak kullanmışlardır. Katılımcılardan elde edilen görüşmeler ışığında Türkmençe ve Türkçe’nin büyük oranda benzediği, dil bakımından temel olarak büyük kolaylık sağladığı, geldikleri yerde de temel düzeyde Türkçe eğitimlerinin olduğu, bu eğitimin bu kadar işe yarayacağını düşünmediklerini, temelleri olsa da Türkçe’nin büyük bir bölümünü burada öğrendikleri anlaşılmıştır. Bu kapsamda Türkçe Türkmençe dil yakınlığı faktörü ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

“Bizim dillerimiz benziyor zaten. Ancak buraya gelince işin de etkisi çok oldu. İnsanlarla konuşa konuşa anlaşıyorsun.” (Semave, 24).

“Biz biliyoruz biraz Türkmen olduğumuz için, dillerimiz ygöç tabi, en başında anlamıyorsun. Zaten işte de en çok o bakımdan zorlandım ilk başlarda.” (Divaniye, 20).

“Dillerimizin yapısı aynı ancak birkaç noktada farklılaşıyor. Onun için hızlı öğreniyorduk. Irak’ta iken bir saatlik Türkçe eğitimi de alıyorduk. O ders de çok yararlı oldu. Yani o bir temel oldu. Bende üstüne koydum. Yani ufak tefek şeyleri sormayı biliyorduk.” (Elbaab, 19).

“Ben zaten okulda bir kitabımız vardı. Orada öğretiyorlardı bize yazmayı okumayı. Benim asıl temelim oradan geliyor. Orada öğrendim az, çalışırken de tam öğrendim.” (Halepçe, 23).

“Şimdi bizim dilimiz aynı sayılır. Ama çoğunu burada öğrendim. Orada Türkçe kitabımız vardı. Ben bu kadar bize yardımcı olacağını bilmediğim için fazla ilgilenmedim ama işime yaradı.” (Riyad, 18).

“Türkçeyi, Türkmeniz ya ondan dolayı. Irak’ta da az Türkçe kitabımız var. Türkçe kitapları da okuyorduk. Ama birçoğunu burada öğrendim. İlk geldiğimde Türkçe olarak anlıyordum ama cevap veremiyordum.” (Yemen, 18)

3.7.3 Radyo-Televizyon Faktörü

Dil öğrenmedeki en önemli unsurlar olarak katılımcıların ülkelerinde yapılan yayınların önemli ve rolünün büyük olduğu değerlendirilmektedir. Katılımcılar

lkelerinde faaliyet gösteren basın yayın organlarını takip ettiklerini ve bunların Türkçe dilini öğrenmelerinde katkılarının çok büyük boyutta olduğunu dile getirmişlerdir. Türkmenler lkelerinde Türk Radyo ve Televizyonlarını izlemeleri yanında, özellikle Kemal Sunal filmlerinden etkilendiklerini ve bağka yayınlanan dizilerinde beğenilerek izlenildiğini belirtmişlerdir.

Kemal Sunal'ın Türkçeyi bağka bir millete benimsetmesi arağtırmacıyı derinden etkilemiştir. Elde edilen veriler ığığında Türkmenlerin, Türk Radyo ve Televizyonlarını lkelerinde izlemeyi sık tercih ettikleri, Kemal Sunal'ın filmlerinin izlenme oranı en yüksek olan yayınlar arasında olması, bağta Kurtlar Vadisi olmak üzere diğer Türk filmlerinin de katkısının olduğu, televizyonun temel Türkçe ğrenmede büyük etkisinin olduğu, Türk kanallarının beğeni ile izlendiği, sadece görsel değil iğitsel olarak da Türk sanatçıların sevildiği görülmüştür. Katılımcıların Radyo-Televizyon faktörü ile ilgili ifadeleri ağağıda verilmiştir:

“Orada hep diziler izliyorduk. Filmler Kemal Sunal mesela efsaneydi. Onun ağız taklidini yapardık hatta Türkçe.” (Cezir,23)

“Televizyondan, kurtlar vadisini izlerdik, Kemal Sunal'ı izlerdik çok. Yani filmlerde izleye izleye. Bir de Türkmeniz ya dillerimiz yg olduğu için çabuk öğreniyorduk.” (Ninova, 20)

“Telafer de ara sıra konuğurduk Türkçeyi. Biz şabanı izliyorduk. Polat alemdar'ı izlerdik. Kemal Sunal. Orada sadece Türk filmleri izliyorduk yani. Anlıyorduk ama konuğamıyorduk. Televizyon attı temeli yani.” (Musul,18).

“Burada öğrendim Türkçeyi. Orada iken de çok az biliyordum. Biz Türk filmlerine bakıyorduk. Kemal Sunal'ın filmlerini çok seviyorduk. Kemal Sunal'ı biz çok severiz. Herkes izler orada. Komik ve eğlenceli olduğu için sürekli izliyorduk. Kurtlar vadisini de izliyorduk.” (Bağdat, 18).

“Zaten Türkçe ile Türkmençe birbirlerine ygöç diller. Benziyorlar. Televizyon da çok izliyorduk. En çok Şaban'ın filmlerini izliyorduk. Türkçe yayınlıyorlardı zaten. Kurtlar Vadisi vardı bir de, Polat Alemdar onu da çok izliyorduk. Televizyonun katkısı çok oldu. Türkçe alt yazıları da oluyordu. Oradan da okuyorduk zaten. Bize Türkmen olduğumuz için Türkçe dersleri de veriyorlardı okulda.” (Umman, 19).

“Çünkü orada da Türkçe yayınlar oluyordu. Burada da televizyon izlemenin çok faydasını gördük. Dışarıda da çevremizden bize dil öğretmelerini istedik. Evde izlediklerimizin çok faydası oluyordu. Çabuk öğreniyorduk zaten.” (Elbaab, 19).

“Irak'ta iken de biliyordum. Kelimelerimiz tıpa tıp aynı bazıları. Televizyonunda etkisi oluyordu. TV 8 vardı, Show, Star, Fox hepsini izlerdik.” (Sincar, 18).

“Kemal Sunal ı izliyorduk. Çok komikti. Herkes onu izliyordu. Bir de şarkıcı olarak da Müslüm Gürses i çok seviyorlardı.” (Diyala, 19).

3.8 Sosyal Yardım

Sosyal yardım ile ilgili olarak katılımcıların söylemlerinden hareketle, alınan yardımlar, ulaşılabilirlik ve yardım hizmetlerindeki sıkıntılar ile ilgili tespitler

yapılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda, alınan sosyal yardımların çeşitleri, sosyal yardım ile ilgili bilgilendirme ve sosyal yardımlarda yaşanan sorunlar alt kategorileri oluşturulmuştur.

Sosyal yardım çeşitlerine bakıldığında Türkmen yardım derneklerinin yardımı, aynı yardım, erzak yardımı, hayırsever yardımlarının olduğu görülmektedir.

Türkmen yardım dernekleri ile ilgili olarak erzak yardımı olması ile birlikte, bu derneğin faaliyetlerinden memnuniyetsizlik duyan ve bu yardımdan haberi olmayan Türkmenlerin olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların söylemleri doğrultusunda, Türkmen derneklerinin yardım yaptığını ancak sürekli ve düzenli bir yardımın olmadığı, geldiklerinde birkaç defa erzak, gıda ve kıyafet yardımı aldıkları, yardımların kesildiği, derneklerdeki yardımların amacına uygun kullanılmadığı ve belirli bir kesime yani tanıdıklara dağıtıldığı görülmüştür. Katılımcıların Türkmen derneklerinin yardımı ile ilgili olarak ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Mithat Paşa’da var bir Türkmen Derneği. İlk kez gittik yardım aldık da, şu an yardım verip vermediğini bilmiyorum.” (Kahire, 19).

“Türkmen derneğinden yardım alıyorduk, artık almıyoruz. Kestiler. Önceden alıyorduk, ilk geldiğimizde.” (Ninova, 20).

“Eskiden Türkmen derneklerinde yardım vardı. Bize yardım yapıyorlardı. Babam gidip yardım alıyordu. Babam ilgileniyordu, o tür durumlarla ilgili olarak. Ama şimdi herhangi bir şey yok. İki senedir filan yok.” (Yemen, 18).

“Sonradan biraz kestiler yardımı. Sanırım o derneklerde tanıdıklarına yardım ediyorlar. Ben herkese yardım ettiklerini düşünmüyorum. Onlar kendi kafalarına göre veriyorlar yardımı. Tanıdıksan alırsın, yoksa alamazsın.” (Süleymaniye, 24).

“Oralarda yardım vermiyorlar. Çalışıyorlar. Yani para geliyor o derneklere ancak vermiyorlar bize. Valla vermiyorlar. Elbise geliyor, para geliyor onlara. Para gelince de “bizim maaşımız” diye vermiyorlar kimseye. Orada çalışanlar diyor bunu. Onlar Türkmen. Alıyorlar paraları vermiyorlar bundan eminim.” (Kadisiye, 20).

Katılımcılar, aynı yardım aldıklarını da görüşmelerinde belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından ve belediyelerden aynı yardımların yapıldığı, genellikle yardımların elden değil, bankalar aracılığı ile yapıldığı, bunun yanında engelli bireylerle ilgili de yardım yapıldığı anlaşılmıştır. Aynı yardım kapsamında katılımcılarının ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“İlk seferinde aldık sosyal şeyden şu devlet sosyal kurumundan. Banka kartı verdiler, oradan aldık. Ama babam biliyor ne alındığını.” (Cezir, 23).

“İki yüz ya da yüz elli lira yardım alıyorduk. Kişi başı değil, aile olarak alıyorduk bu parayı. Şu anda belediyeden değil ama sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının yardımlarından alıyoruz.” (Elbaab, 19).

“Yardım aldık. Annem sosyal merkeze gidiyor. Oradan alıyor. Bir kart veriyorlar. Oradan alıyorlar. Sanırım 500 TL kadar.” (Ninova,20).

“Konya’da iken marketten alışveriş yapmamız için 200 liralık karta yükleme yapıyorlardı onu aldık. Başka varsa da bilmiyorum. Şu anda da kişi başı 120 TL, bir yardım alıyoruz şu an.” (Kerbela, 18).

“İlk başta almadık. Ama şimdi bir senedir alıyoruz. Bir sene yedi aydır sosyal yardımlaşmadan alıyoruz. Karttan çekiyoruz. Ziraat Bankası’ndan alıyoruz ya da Halk Bankası’ndan.” (Duhok, 18).

“Sosyal yardım alıyor. Bir halam var. Konuşamıyor onda dil yok. Ondan dolayı alıyoruz. Engelli maaşı diyorlar.” (Diyala, 19).

Erzak yardımları ile ilgili olarak, katılımcılar, erzakların belirli zamanlarla belirli yerlerden dağıtıldığını, genellikle yiyecek, içecek ya da kıyafet olarak verildiğini, belediye, dernek ve bazı siyasi partilerin erzak dağıtımında rol aldıkları, özellikle ilk geldiklerinde alışma sürecinde erzak yardımının çokça yapıldığı görülmüştür. Bu konu ile ilgili olarak katılımcıların görüşleri aşağıda ki şekildedir:

“Babam biliyor ne alındığını. Bir de beş karton erzak veriyorlar. Arada sırada bir yerlerden dağıtım yapıyorlar.” (Cezir,23).

“Sadece bir defa 5 karton erzak verdiler. Yiyecek içecek ve buna benzer şeyler işte.” (Nasırıye, 20).

“İlk zamanlar belediye de veriyordu, 3 ayda kartonlarla erzak filan, onları da alıyorduk ama şimdi kesildi. Sürekli değilmiş.” (Firat, 24).

“Erzak yardımı alıyorduk, beş karton. O da kesildi şimdi. Arık şu anda sadece ekmek alıyoruz. Ekmeği Abidinpaşa’da belediye dağıtıyor.” (Halepçe, 23).

“İlk geldiğimizde alıyorlardı abi ama para değil genel olarak şeker un vb. gıda malzemeleri yapıyorlardı. Bir siyasi parti yardım etti. Bir de üç ayda bir belediye beş koli malzeme veriyordu. Para yardımı yok. Ama bir siyasi parti alışveriş çeki verdi 100 TL.” (Şam, 19).

“Allah razı olsun abi Türk milleti yardım etti. Devlette bize en başta beş karton malzeme verdi. İçinde süt, yağ vs. var. Valla ben de tam bilmiyorum nereden aldıklarını ama annelere vermişler. Annem alıyordu zaten yardımları. Yardımları direk eve getiriyorlardı. Yiyecek vs. vardı. Ama para yardımı olmadı.” (Musul, 18).

“Valla ilk geldiğimizde zaten kendileri veriyor bize yardım. Daha alışmadığımız için yemek yardımı ve elbise yardımı yapmışlardı.” (Umman, 19).

Hayırsever yardımları ile ilgili olarak katılımcıların masraflarını ve ev ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rolünün olduğu dile getirilmiştir. Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda, hayırsever yardımların ilk geldiklerinde hayatlarını kurmada etkili olduğunu, hayırsever iş adamlarının evlerini ziyaret ederek incelemelerde bulunduğu ve evin eksikliklerini giderdikleri, genel olarak para yardımının yanında beyaz eşya ve diğer ev malzemelerinin karşılanması ile ilgili olarak tedariklerin yapıldığı, bazı yabancı sivil toplum örgütlerinin de hayırseverlik yaptığı görülmüştür.

“İlk başlarda iş adamları da geldi bize beyaz eşya filan verdiler. O da masraflara çok etkili oldu. Başka bir ülkede nasıl hayat kurulur bilemezsin ki.” (Cezir, 23)

“Gelince biz eve geldiler baktılar eve. Bizim yabancı olduğumuzu anladılar. Bize koltuk, buzdolabı getirdiler. Türkmen olduğumuz için. Suriyelilere bence devlet iyi davranıyor. Para veriyorlar onlara. Millet iyi davranmasa da devlet gayet iyi davranıyor.” (Babil, 27).

“Yani mahalle yardımcılarında alıyoruz. Zenginler bazen yardım yapıyorlar. Zenginler topluyor aralarında bize dağıtıyorlar. Mesela diyor ki, evimize gelerek, “senin ne eksik var” diyorlar. Mesela çamaşır makinesi, buzdolabı filan söylüyorsun. O elinde olan malzemeden getiriyor.” (Anbar, 18).

“Ondan sonra Mamak yolunda bir depo vardı. Oraya zengin adamlar geliyordu. Nereye bağlı olduğunu bilmiyorum. Yabancı iki üç kişi de vardı. Zenginler gidiyordu çok eşyalar alıyorlardı. Gelip o depoya dolduruyorlardı. Depo Çağdaş marketlerindi, onu hatırlıyorum. Çağdaştan kiraladılar. Baya büyük bir depo. İstedik kadar, ne istersen var. Oradan yardım aldık. Herkesi belli oranda alıyorlardı. Herkesin kimliği vardı. O zaman Türk kimliği yoktu. O kimliğe göre sıraya alıyorlardı seni. Abi bu devlet işi değildi. Bu hayırseverlik işi idi. İçlerinde de iki üç tane yabancı kadın vardı. Yabancı kadının birisi geldi mesela. Dedi bana 10 tane çocuk getirin. Onlara 150 şer lira vermiş. Bana da para verdiler ancak yabancı para. Gittik dövizciye sorduk. Bize Avustralya Doları olduğunu söyledi. O zaman da 186 lira yapıyordu. Artık o depoyu boşalttılar. Bitti o yardım.” (Rakka, 18).

“İlk zamanlarda çok yardım edenler oldu. Para verenler vardı. Genelde zenginler veriyordu. Evlerimize gelirlerdi. Bakarlardı. Hiçbir şeyimiz olmadığını görürlerdi. Çoluk çocuğu da görürlerdi. Halı yok elbise dolabı yok çamaşır mgöçası yok. Ocak yok. Kim olduklarını da tam olarak bilmiyordum. “Biz size yardım etmeye geldik” diyerek geliyorlardı. Geliyorlar, bakıyorlar. Evde hiçbir şey yoksa bazı şeyler alıyorlar ya da ikinci el getiriyorlardı.” (Telafer,28).

3.8.1 Sosyal Yardım Bilgilendirme ve Ulaşılabilirlik

Bu bölümde Türkmenlerin sosyal yardımlardan haberdar olma yöntemleri ve sosyal yardımların yapılacağı esnada nasıl bilgilendirildiklerine ilişkin veriler elde edilmiştir. Katılımcılar, cep telefonlarına gelen bilgilendirme mesajları, kendi toplulukları arasında iletişim ve sosyal medya platformlarından kaynaklı olarak sosyal yardım bilgilerinin kendilerine ulaştığını belirtmişlerdir.

Cep telefonlarına gelen bilgilendirmeler ile ilgili olarak katılımcılar, genel olarak yardım yapan yerlere kimlik bilgilerini ve cep telefonu bilgilerini verdiklerini, cep telefonlarına gelen mesajlar sayesinde yardımlara ulaşabildikleri, toplulukları arasında da cep telefonu ile hızlıca bilgi verdikleri görülmüştür. Bu kapsamda katılımcılar tarafından verilen söylemler şu şekildedir:

“Mamak Belediye’sine gidiyorduk. İşte bizden kimlik filan istiyorlardı. Kayıt yapıp bize ulaşacaklarını söylüyorlardı. Cep telefonumuza mesaj gönderiyorlardı. Gidiyorduk. Derneklerde de kaydımız var, zaten telefon numaramızda var, bir durum olduğunda mesaj çekiyorlar zaten” (Elbaab, 19).

“Birbirimizin numaralarını veriyorduk. Belediye’den de numaralarımız var. Mesela yardım olacağı zamanda telefonlarımıza mesaj geliyor. Akrabalarımızda burada haberleşiyoruz kendi aramızda. Telefonla haberleşiyoruz. Birbirimize yardımcı oluyoruz sıklıkla.” (Babil, 27).

3.8.1.1 Topluluk Arasında Haberleşme

Topluluk arasında haberleşme, Türkmenlerin kendi aralarındaki haber ve iletişim ağı ile sosyal yardımlardan haberdar olunmasını içermektedir. Topluluk arasında haberleşme ile ilgili olarak katılımcılardan elde edilen verilerden, genel olarak yardımlar yapıldığında Türkmenler arasındaki haberleşme ağının hızlı şekilde kullanıldığı, topluluk arasında genel de birbirine söyleme yolu ile yardımlardan bilgi sahibi olunduğu, akrabalıkların geniş ve aynı yerde ikametlerinin olmasından dolayı haberlerin daha hızlı yayıldığı bilgisine ulaşılmıştır.

“Bir de beş karton erzak veriyorlar. Arada sırada bir yerlerden dağıtım yapıyorlar. Herkes birbirine söylüyor. Bizim de haberimiz olunca gidiyoruz, alıyoruz. Ama genelde ağızdan ağıza bizde öyle çok olur.” (Cezir,23).

“Genel olarak eşten dosttan. Yani tanıdıklar söylüyor bize. O zaman babamla gidip alıyorlar.” (Nasiriye, 20).

“Mithatpaşa’da var bir Türkmen Derneği. İlk kez gittik yardım aldık da, şu an yardım verip vermediğini bilmiyorum. Olsa zaten hemen milletin ağzına düşer, bize de haber gelirdi.” (Elbaab,19).

“Valla amcamlar kendilerine alıyorlardı. Onlar söylediler. Yani birbirimize söylerek haberimiz oluyordu. Bir yerde duyuru filan yok.” (Ninova, 20).

“Milletten duyuyor yardım dağıtıldığını. Bizim sülale baya geniştir. Bizim akrabalardan da baya kişi var burada. Bir sene önce çok vardı, birçoğu tekrar Irak’a döndüler.” (Diyala,19)

“Bazen biz denk geliyoruz. Bazen evimize geliyorlar. Zaten orada oturanlar da biliyor. Hemen aramızda haberleşiyoruz. Bir yardım olduğu zaman o ona söylüyor, o da diğerlerine. Birisi görüyor diğerine söylüyor hemen yayılıyor.” (Anbar, 18).

3.8.1.2 Sosyal Medya Platformları

Günümüzde en etkili iletişim kaynaklarından olan sosyal medya platformları da sosyal yardım haberlerinin yayılmasında büyük rol oynadığı katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Sosyal medya platformlarından sosyal yardım haberlerinin alınması ile ilgili olarak, katılımcıların Facebook, Twitter ve benzeri sosyal medya platformlarını aktif olarak takip ettikleri, sosyal yardımların verileceğini de bazen bu platformlar üzerinden öğrendikleri bilgisine ulaşılmıştır.

“Yardımlar arada sırada oluyor. Facebook üzerinden filan yazıyorlar. Facebook ta sayfalar filan var oralardan ilan ediyorlar. Sayfalar var oradan takip ediyorsun.” (Kerbela, 18).

“Facebook’a yazıyorlar mesela. Üç gün sonra filan yerde yardım verilecektir diye. Gelen giden varsa onlarda haber veriyorlar. Arapça yazıyorlar. Mesela Kızılay

köprü altında diyorlar. Iraklıların da arabaları var, ücretle evine götürüyorlar.”
(Şam, 19).

“Iraklılar vardı abi depolarda. Orada bilgisayarlarla çalışıyorlardı. Onlar her şeylerden haber veriyorlardı. Herkes kimliğini alıp gidiyorlardı. Çok kere Facebooktan haber aldığımızda oldu. Atıyorlardı oraya şurada yardım var diye.”
(Rakka, 18).

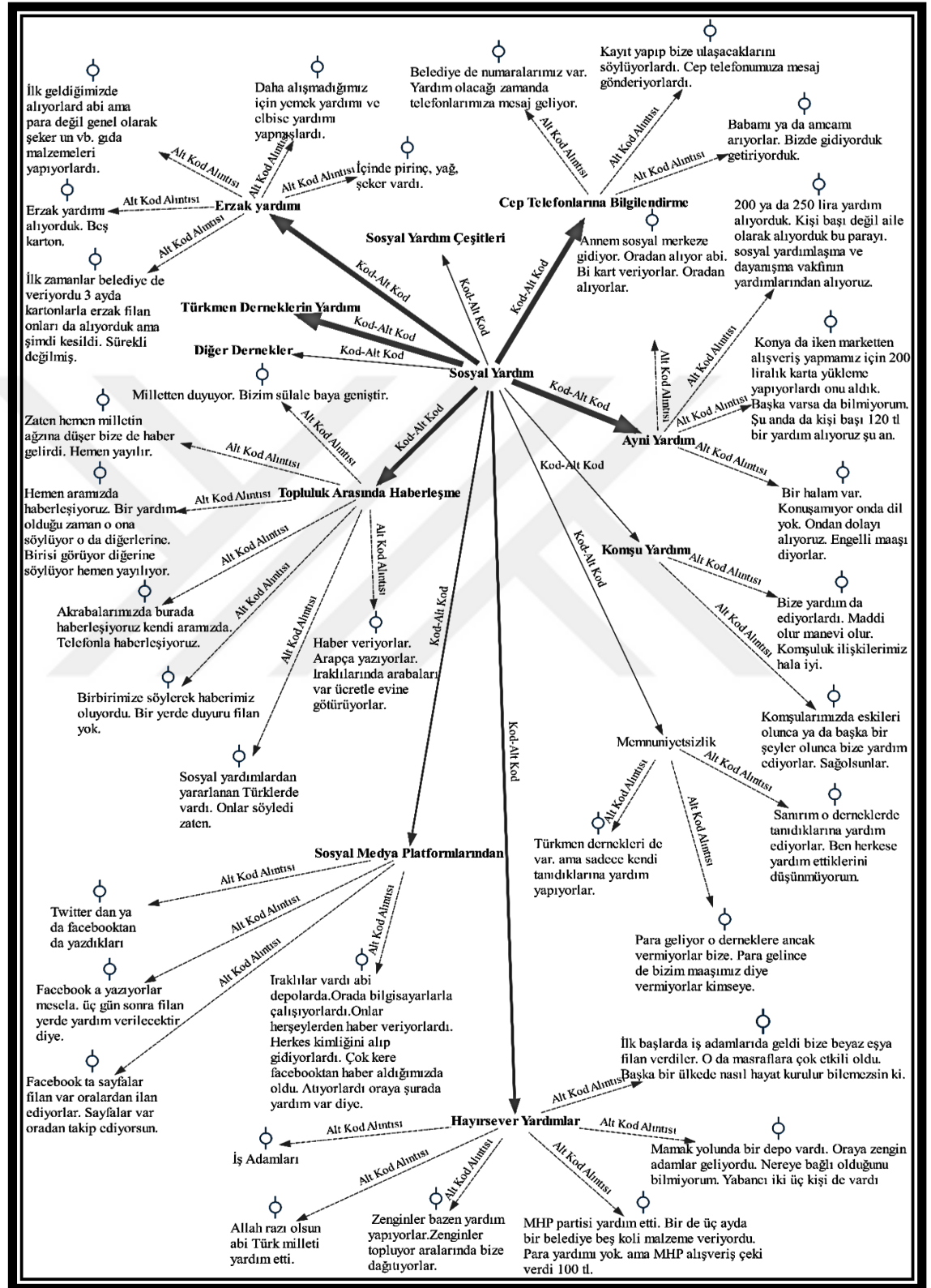
“Cep telefonlarından, Twitter’ dan ya da Facebooktan da yazdıkları oluyor.”
(Cezir, 23).

3.8.2 Sosyal Yardımların Kesilmesi Ya da Sosyal Yardımlardan Yararlanamama

Sosyal yardımların çeşitli nedenlerden dolayı kesilmesi ya da sosyal yardımlardan yararlanılamaması da katılımcıların ifadelerinde sıklıkla kullanılan bir alt kategoridir. Bu durumlarla ilgili olarak, yardımların sürekli olmadığı, katılımcılardan bazılarının 18 yaşını geçmesi dolayısı ile sosyal yardımlardan yararlanamadıkları, Türkmen nüfusunu artmasına ters orantılı olarak sosyal yardımların (özellikle hayırsever yardımlarının) azaldığı, hanedeki aile ve çocuk sayısının sosyal yardımların yapılmasında etkili olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu kapsamda katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Halam engelli. Onun için başvurduk yardıma. Önceden iki sefer aldık. Şimdi alamıyoruz.” (Halepçe,23).

Şekil 3.6 Sosyal Yardım Kod Alt Kod Haritası

“Kimlikten dolayı alıyorduk. Ben 18 yaşına girdim diye kestiler. Kimlikleri yaptılar. Karta yatıyordu. Bizde oradan çekiyorduk. Sosyal yardım içinde emniyete başvurmıştık. Mamak Belediyesi’nden alıyorduk. O da kesildi. Kızılay’da Türkmen dernekleri var onlarda herkese vermiyor zaten.” (Anbar, 18).

“Biz size yardım etmeye geldik diyerek geliyorlardı. Geliyorlar bakıyorlar. Evde hiçbir şey yoksa bazı şeyler alıyorlar ya da ikinci el getiriyorlardı. Sonra çok adam gelince bizden bu tür şeyler azaldı.” (Telafer, 28).

“Şimdi artık sadece para veriyorlar. Ben de alıyordum. İki ay önce kesildi ben para. 360 alıyordum kişi başı 120. Sordum neden kesildi diye. Benim tek çocuğum var abimin dört tane. Ben abimlerle yazılmıştım buna. Aynı hanede olduğumuz için abime oluyor bana olmuyor.” (Telafer, 28).

“Sosyal yardım alamıyoruz. Şimdi bizim çocuk yok, genel olarak çocuk olanlara veriyorlar. Erzak yardımı alıyorduk beş karton.” (Halepçe, 23).

Katılımcılardan elde edilen veriler ışığında sık kullanılan kodlar kullanılarak elde edilen sosyal yardımlar ile ilgili olarak düzenlenen kod-alt haritası yukarıda verilmiştir.

3.9 Sosyal Kabullenme

Çalışmanın başlığında da yer alan Sosyal Kabullenme teması ile ilgili olarak katılımcılardan alınan veriler doğrultusunda olumlu kabullenme ile kabullenme sırasında yaşanan olumsuzluklar ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Olumlu kabullenme

ilgili olarak katılımcıların toplumsal kabullenme ile ilgili deneyimleri görülmüştür. Bu kapsamda olumlu kabullenme ile birlikte komşuluk ilişkilerinde ve Türk halkının verdiği destekten kaynaklanan olumlu ilişkilerin geliştiği söylenebilir.

Kabullenmede olumsuz deneyimler ile ilgili olarak, ev kiralamada yaşanan sorunlar, apartmandaki komşuların şikayetleri, yabancı olarak görülmeleri nedeniyle halkın olumsuz davranışlarına maruz kalma ve ötekileştirmeler yaşandığı bilgisine ulaşılmıştır.

3.9.1 Olumlu Kabullenme

Sosyal kabullenme ile ilgili olarak katılımcıların olumlu deneyimleri yapılan görüşmelerden elde edilen verilerden anlaşılmaktadır. Bununla birlikte komşuluk ilişkileri ve Türk halkı ile oluşan olumlu tecrübeler elde edilen verilerden elde edilmiştir.

Olumlu kabullenme ile ilgili olarak katılımcılar, sosyal kabullenmenin karşılıklı olarak gerçekleştiğini, diğer uyruklarla olan kabullenmelerde bazı sıkıntıların olduğunu, ilk gelişlerinde başta dil sorunu olmak üzere bir çok sıkıntı yaşanmasına rağmen çevredekilerin desteği ile bunların üstesinden gelindiği, kabullenmenin olması bu ülkede yaşama için önemli bir kriter olduğu, Türk vatandaşlarının ve akrabalarının karşılıklı kabullenmede çok büyük etkilerinin olduğu, çalışma hayatında koşulların uygun olması haline herhangi bir kabullenme probleminin olmayacağı, her ne kadar kabullenme konusunda bazen sıkıntı çıkaranlar olsa da bu durumları anlayışla karşılayabildikleri, yaşam kurallarının öğrenilmesi ve uygulanması durumunda hiçbir zorluk çekilmeyeceği bilgisi elde edilmiştir. Olumlu kabullenme ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Valla Türk halkına inanılmaz alıştık. Onlar da bize alıştı. Zaten ayıramıyorlar bizi Türklerden.” (Nasriye,20).

“Türkler de vardı Suriyeliler de abi. Biz Türklerle çok iyiydik. Ancak Suriyeliler başa bela. Ücret olarak Türklere sanki biraz daha fazla veriyorlardı. Ama tam emin olamadım. Parayı biriktirdim, daha sonra sezon bitince ben de Ankara’ya geri döndüm.” (Bakuba,23).

“Hiçbir sıkıntı yaşamadım topluma da uyum sağladım zaten. İlk üç ay çok zorladım. Kabullendim bende her şeyi.” (Hille,23)

“Zor oldu ama yine de alıştık. Alışmak zorundayız başka bir yere gidemeyiz ki şu an. En başlarda o kadar sıkıntı yaşadım ki özellikle dil konusunda ya da çevre konusunda. Akrabalarımız olmasaydı ya da yardım eden Türk arkadaşlar, burada gerçekten işimiz zordu. Ama artık öyle bir duruma geldik ki toplumla rahat yaşayabiliyoruz. Bazen Türklerden daha Türk sanıyorlar bizi.” (Fırat,24).

“Pek sıkıntı çekmedik ama. Bazı yerlerde ben Iraklı çalıştırmam diyen çok insan vardı. “Iraklı istemiyorum diyorlar” da abi neden istemiyorlar anlamadım. “Türkmenim” diyorum yine de “yok” diyorlar. Gelsin Türk çalışsın bir de bizden birisi çalışsın görelim bakalım kim daha fazla çalışıyor. Genellikle böyle cevaplar alıyorduk ama ben de “neden” diye hiç sormadım kendilerine. “Suriyelileri hiç sevmiyoruz” diyorlar. “Sizden de bazıları iyi oluyor” dediler. Sanırım önceki yaşadıkları deneyimler böyle düşünmelerini sağlıyor. Benim çevremde bildiğim kadar öyle iş yerine sıkıntıya sokan bir kişi yok.” (Tikrit, 27).

“Yaşam ve iş olarak hayatımın normal söyleyebilirim.” (Ramadi, 27).

“Gayet iyi hiç sıkıntı çekmedik. Bazen oluyor. Akılsız onlarda. Abidinpaşa’da oluyor bazen. Artistler. Orada mahallelerde bazen sıkıntı çekebiliyoruz. Onlar da gençler yani yoksa yaşlılardan ya da olgunlardan herhangi bir sıkıntı görmedik. Olgunlaşmış birinin bana konuştuğunu görmedim. Şu anda gayet iyi yaşıyoruz. Herhangi bir sıkıntımız yok.” (Kerbela, 18).

“Türk toplumu ile herhangi bir sıkıntım yok ama tek sıkıntım hani iş olsa daha iyi olurdu.” (Kadisiye, 20).

“Çalıştığım işlerle ilgili herhangi bir sıkıntım yok. Gayet iyi çalışıyorum. Türkiye’de yaşama alıştım. Kuralları da iyi öğrendim. Öğreniyorsun zaten ister istemez. Ama ben öğrendim, hiçbir sıkıntı yaşamıyorum.” (Duhok, 18).

Komşuluk ilişkileri kapsamında katılımcılar, olumlu kabullenmenin önemli bir unsuru olduğuna dair ifadeler kullanmışlardır. Görüşmede katılımcıların, komşuların yardımcı olduklarını, ülkelerinde de komşuluk ilişkilerinin önemli olduğunu aynısını burada da yaşatmak istedikleri, maddi-manevi yardımcı oldukları, bazen sıkıntılar yaşansa da bunun üstesinden geldikleri anlaşılmıştır. Komşuluk ilişkileri ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Komşularımız özellikle çok yardımcı oluyorlar. Onlar bize veriyorlar, biz de imkânımız olduğu sürece onlara bir şeyler vermeye çalışıyoruz.” (Suriye, 19).

“Türk halkı ile aramız iyiydi. Komşularımız da bize çok iyi davranıyor. Bize yardım da ediyorlardı. Maddi olur, manevi olur. Komşuluk ilişkilerimiz hala iyi.” (Amare, 26).

“Komşularımız gayet iyiler. Bize yardım ediyorlardı. Irak’ta iken komşular taşındığımız zaman üzülrlerdi. Burada da aynısı oldu. Burada da iyi oldu. Komşularınla iyi ol, sana da iyi davranırlar.” (Müsenne, 18).

“Ben komşularımdan razıyım. Komşularımızla da iyiyiz Allah’a şükür. Beni çok severler. Yardım da ediyorlar bize. Ben dört senedir aynı mahallede oturuyorum kimse bana laf etmemiş. Herkes de beni seviyor. Aynı evde oturuyoruz kaç senedir.” (Meysan, 23).

“Genel olarak iyi komşularımız var. Ama arada sıkıntılar olmuyor değil. Mesela bina içinde oluyor. Sevmiyorlar bazıları, bazılarında sıkıntı yok. Ama bize Türk halkı yardımcı oluyor.” (Duhok, 18).

3.9.2 Olumsuzluklar

Olumlu kabullenme durumları olduğu gibi çeşitli nedenlerden kaynaklı olumsuz durumların olduğunu da söylemek mümkündür. Sosyal kabullenmeyi zorlaştıran durumların katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmüştür. Buna bağlı olarak ötekileştirme yapılması, halktan kötü muamele görülmesi bu olumsuzlukları bünyesinde barındırmaktadır.

3.9.2.1 Ötekileştirme

Ötekileştirme ile ilgili olarak, katılımcıların, yabancı olmalarından dolayı kabul görmelerinde çeşitli zorluklar olduğunu, bundan kaynaklı ötekileştirmenin iş

yerinde de çifte standart olarak uygulandığı, ikametlerinde de yabancı olmalarından dolayı hiçbir şey yapmasalar da sıkıntılar yaşandığı tespit edilmiştir.

“Bazen adres bulamadığında ya da bir sıkıntı olduğunda hiç acıymıyorlar. Bazen izin gününü yiyorlar. Ve bazen de, “çık git o zaman” diyebiliyorlar. Hakkın yok ki zaten. Zaten yabancıyız. Normal karşıladım bir süre sonra artık.” (Divaniye, 20).

“Daha iki gün oturduk hemen binadakiler şikâyet ettiler. “Iraklılar ile kalmayız” diyerek şikâyet ettiler. “Bizim buralarda Iraklılar oturamaz” dediler. Herhangi yaptığımız bir şey olmadı. “Biz Iraklılarla yaşamayız” dediler. Daha sonra kuzenim geldi başka bir ev bulmamıza yardımcı oldu. Bazı yerlerde de “ben Iraklı çalıştırmam” diyen çok insan vardı. “Iraklı istemiyorum” diyorlar da abi neden istemiyorlar anlamadım.” (Elbaab, 19).

“Mesela bizleri sevmezler. Nedenini bilmiyorum. Ben cam balkonda çalıştım, orada bir elemanla tartıştık mesela. Türkmen olduğumuz için yabancı olduğumuz için bizi sevmiyorlar. Her işi yaptırıyorlardı bize. Kendilerinin işlerini de bize yaptırmaya çalışıyorlardı. Bize yaptırıyorlardı. İş bize yüklüyorlardı.” (Meysan,23).

3.9.2.2 Halktan Kötü Muamele Görmek

Halktan kötü muamele görmek ile ilgili olarak katılımcılardan elde edilen veriler ışığında, günlük aktivitelerini yaparlarken yabancı olmalarından dolayı sosyal çevrede kabul görmedikleri, savaştan kaçıp geldikleri için halkın kendilerini suçlu gibi gördükleri, kendi durumlarını anlatmaya çalışsalar da Türk halkının gelememesi empati kurarak bu durumun üstesinden gelemediği, çaresizliklerini anlatsalar da

kendilerini kabul ettiremedikleri, sözel saldırlar yanında fiziki saldırılara da maruz kaldıkları, Suriyelilerle aynı kefeye kondukları ancak bunun tamamen yanlış olduğu görölmüştür.

Ayrıca ikamet ettikleri yerde çeşitli kötü muamelelere maruz kaldıkları, herhangi bir sorun olmamasına rağmen çevre tarafından başka bir ev bulmaları konusunda baskı altında bırakıldıkları, ikametlerinde temel ihtiyaçlarını karşılanabilecek kaynakların komşuları tarafından kanunsuz şekilde kesildiğı, ancak kendilerini anlattıktan sonra her şeyin normale döndüğü, bazı vatandaşların kökenleri bakımından Türkmenleri sevmemesinden dolayı kasıtlı olarak kötü muameleler yaptığı, ev kiralama ve ev bulma konusunda zorluklar yaşandığı bilgilerine ulaşılmıştır. Bahsi geçen durumlarla ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Biz deniz mi görmüşüz. Bu şekilde görmüş olduk. Ama eziyet bir iş. Bir de deniz kenarında ki halk yabancı olduğunu anladıkları zaman kötü davranıyorlar. Suriyeliler yüzünden abi. Hiç terbiyeleri yok ondan dolayı bize de kötü davranıyorlar.” (Cezir,23).

“İlk Türkiye’ye geldiğimde olmuştu böyle bir şey. “Niye bıraktınız memleketinizi?” diye sordular habire. dedim. Ben de zaten kafanızdan bomba atsalar ne yaparsınız diye. Ama fazla da bir şey demedim. Ağzı yollu kavga ettik. Dedim ben misafirim, misafirlik bende kalsın.” (Müsenne, 18).

“Yabancı görünce tükürenini gördüm. Özellikle oralarda Suriyeliler çok olduğundan dolayı yabancıları gördükleri zaman tutup böyle parçalamak istiyorlar.” (Kerbela, 18).

“Yöneticimiz biraz sert. Bazen diyor ki evde fazla kalıyormuşuz. “Başka bir ev tutun” diyor arada sırada ama önemli değil. Halbuki bizim çocuğumuzda yok. En küçük ailede benim zaten.” (Şam,19).

“Mesela biz ev tuttuk abi orada. Bizi Suriyeli sanıp elektriğimizi kestiler abi. Apartmanda. Sonra annem babam filan indiler “hani kim kesti” diye bulmaya çalıştılar. Kim kesti filan. Biri çıktı dedi ben kestim sizi istemiyorum binada. Babam dedi “sende insansın bende insanım. Sen de para ödüyorsun ben de para ödüyorum” dedi. Konuşunca bizim Suriyeli olmadığımızı anladı, Türkmen olduğumuzu anlayınca da özür diledi zaten. Biz buraya gelirken de arkamızdan ağlamışlardı. Bizi çok sevmişlerdi sonradan.” (Kudüs, 18).

“Bizi apartmanda şikâyet ettiler çok ses çıkarıyorsunuz diye. Halbuki hiç sesimiz yoktu. Birkaç komşu sevmeyi bizi, daha sonra ben de çalışmaya başlayınca şimdiki evimize taşındık.” (Cezir, 23).

““İki gün idare edin” dedik. “Başka bir ev bulunca çıkacağız” dedik. Daha sonra bulduk ve çıktık. Yani ses filan yapıyorsunuz dediler. Valla hiç sesimizi de çıkarmıyorduk. Ama anladığım kadarı ile onlarda Kürtlerdi. Kürtler bizi sevmiyorlar yani Türkmenleri sevmiyorlar. Bundan dolayı şikâyet ettiler bizi büyük ihtimal.” (Musul,18).

“İki defa tuttular beni, kimlik sordular. Kimliğimi gösterdim. Sıkıntı çekmedim. Bizi binadan şikâyet ettiler bir kere. Polisler geldiler. “Neden burada kalabalık oturuyorsunuz” dediler. Daha yeni gelmiştik. Daha yeni ev tutmuştuk. Ama bir şey demediler.” (Bağdat, 18)

“İlk geldiğimizde bize kimse ev vermedi. “Iraklılara ev vermiyoruz” gibi tepkilerle karşılaşılıyorduk. Babam sinirlendi bu durum karşısında, durum ne olursa olsun “Tekrar Irak’a gideceğiz” dedi. Daha sonra uğraşlarımızla bir ev bulduk.” (Elbaab, 19).

“Biz şimdi yeni taşındık yeni komşuları pek bilmiyoruz. Ama eskiler çok iyiydi. Gelirlerdi giderdik. Konya’da taşındığımız ilk gün bizim elektriğimizi kestiler. Komşular kesmiş. Annem indi komşulara, “ya neyiniz var, neden kesiyorsunuz elektriği” diye. Ondan sonra, “Suriyeliler buraya geldiler, taşındılar, bize herşeyi yaptılar, bıktık” demişler. “Benim genç kızım var” filan demişler. Açtırdık sonra.” (Kerbela,18).

“Bazı insanlar durduk yere gelip bize “neden memleketinize gitmiyorsunuz?” diye tepki gösteriyorlardı. “Neden gitmiyorsunuz?” diye kızarak soranlar oldu. Arada sırada iş yerinden değil de, dışardan söylüyorlardı. Bize sorunca biz de Türkmen olduğumuzu söylüyorduk, gizlemiyorduk. Ben de cevap olarak bir şey diyemiyordum. Ne diyeyim onlara. Zaten biz savaş olduktan sonra geldik. Onlar bilemez.” (Duhok,18).

“İş yerinden olmadı ama bazı müşterilerden böyle şeyler geliyordu. Ben de diyordum, “yaşım küçük yapacağım hiçbir şey yoktu o zamanlar” diyordum. Geldiğimde 15 yaşındaydım. Çıkmak zorundaydık. Uçaklar vuruyordu. Elektrik yok, su yok. Bizim mahallemizi uçak vurmuştu. Babamın taksisini filan orada bırakmak zorunda kaldık. Evimizi de bıraktık.” (Şam, 19).

“Vallahi nereye gitsem dediğim gibi vatan değil. Burada çok arkadaşım var. Allah razı olsun. Birçok Türk arkadaşım da var. Ama beni tam olarak hissedeceklerini düşünmüyorum. Ben toplumun yüzde 60 ya da 70’inin bizi değişik gördüğünü

düşünüyorum. Mesela Türkçe konuşmadan önce yani Arapça konuştuğum zaman beni Suriyeli sanıyorlar. Direkt ona göre davranıyorlar.” (Kerkük,30).

““Siz Türkmensiniz bizim işimizi elimizden aldınız” diyenler oldu. Ulus’ta idik. İşten çıktık. Ramazandaydık. Kadının birisi geldi karşımıza. Tabi yabancı olduğumuzu da anladı. Konuşmaya başladı ama susturamazsın. “Şerefsizsiniz. Memleketi geldiniz batırdınız.” dedi. “Suriyelisiniz” dedi. Dedik “Türkmeniz biz”. Amcam “bırak hiç uğraşma” dedi. Yolumuza devam ettik. Biz gittik hala konuşuyor. Ama iş hayatında olmadı.” (Rakka, 18).

““Niye geldiniz? Iraktan kaçtınız. Memleketinizi bıraktınız.” diyenler çok oldu. Benim de ona bir cevabım oldu elbette. “Sen benim yerimde olsan aynısını yapardın”. Çünkü devlette vuruyor. Deaştta vuruyor. Ortada biz kalıyoruz. Kime güveneceğimizi ve biri kimin gerçekten koruyacağını da bilmiyoruz. Koruyacak kimse olmayınca benim yerimde olsa herkes aynı şeyi yapardı. Mecburiyetten çıkmak zorunda kaldık.” (Yemen, 18).

3.10 Uyum

Uyum teması katılımcıların genel yaşam koşullarına uyumları ile ilgili çeşitli kategorileri barındırmaktadır. Bu bölümde uyum ile ilgili yapılan araştırmalardan farklı olarak kimlik algısı, günlük hayat deneyimleri, temel hak ve yükümlülükler ile ilgili bilgi durumu ve uyum-dil ilişkisi ele alınmıştır.

3.10.1 Kimlik Kartı Algısı

Bu bölümde kimlik kartı algısı ile ilgili anlatılmak istenilen durum, katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti tarafından verilen kimlikleri ile ilgili olarak kimliklerinin ne olduğunu, fonksiyonlarını, kimliğin adını bilip bilmedikleri ve taşıma eylemlerinin durumudur.

Kimlik taşıma eylemleri ile ilgili olarak katılımcıların, kimliklerini taşıyanların ve taşımayanların olduğu, kimliklerini taşımayan katılımcıların kimliğin boyutunun büyük olması ve tekrar çıkarmasının zor olması dolayısı ile kimliklerini yanlarında taşımayarak bir kopyalarını bulundurmaları ya da cep telefonlarında bir fotoğrafının bulundurulduğu, bazı durumlarda kimliği ikiye katlayarak taşıdıkları ve kimliğin şeklinin bozulduğu bilgilerine ulaşılmıştır. Kimlik ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Kimliğimi taşıyordum yani fotokopisini, işte yırttılar bekçiler. Orijinalini istediler. Tamam dedim. Ondan beri taşımıyorum. Cep telefonundan gösteriyorum.” (Müsenne, 18).

“Yanımda taşımıyorum ama ekran görüntüsü var cep telefonumda kimlik çok büyük hem tekrar çıkarması gerçekten çok zor.” (Cezir, 23).

“Yanımda taşımıyorum ama ekran görüntüsü var cep telefonumda. Kimlik çok büyük hem tekrar çıkarması gerçekten çok zor.” (Bakuba, 23).

“Türkiye'den verileni taşıyorum. Ama yanımda değil dükkânda kaldı. İş arasında geldim buraya da. Patronumun haberi var zaten. Buraya kadar gelmişken buraya da geleyim dedim.” (Amare, 26).

“Boyutu ciddi anlamda büyük. Cüzdana girmiyor. Eskiden boyutu daha küçüktü. Otobüs kartı gibiydi. Fotoğrafım vardı T.C. yabancı numaram yazıyordu. Şimdi daha büyük bir şey oldu.” (Elbaab, 19).

“Kimliğim var da, üstümde taşıyorum. Evden halledeceğim. Geçen pazarda yakaladılar beni. Sordular kimliğimi. Evden eski kimliğimin fotoğrafını attılar telefonuma. Sorgulama yaptılar temiz dediler. Tarihi geçmişti. Tarihini yenilemeye vermiştik Emniyete. Kimliğimde zaten daha yeni geldi. Tam o zamanda yakaladılar beni. Ama şimdi geldi kimliğim.” (Fırat, 24).

“Kimlik taşıyorum. (Kimliği gösterir.) Kimliği ikiye katlıyoruz. Çok büyük, çok büyük olduğu için taşınması da zor oluyor.” (Halepçe, 23).

3.10.1.1 Kimlik Kartı Karmaşıklığı

Katılımcıların taşıdıkları kimliklerle ilgili olarak, kimliklerin tam adlarını bilmedikleri, yanlış isimlendirdikleri öğrenilmiştir. Kimliklerinin adını tam olarak bilmeyen katılımcıların değişen kimliklerin ve beraberinde getirdiği statülerinde karmaşıklıklarını yaşadığı görülmektedir. Kimliklerin isimlendirmesi kapsamında araştırmacının tespit ettiği kod hatırlatması da mevcuttur. Bu hatırlatmada ki araştırmacıya ait ifade şu şekildedir:

“Genel olarak görülecektir ki "YOİN" diye bir kavram kullanılıyor. Bu kavram UN anlamındadır. Yani UNHCR kimliğinin daha etkin olduğunu düşünmekte olduklarından Türkmenler arasında kimliklerde bu şekilde bir isimlendirme söz konusudur.”

Kimlik karmaşıklığı ile ilgili olarak, katılımcıların aslında Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Belgesi olarak taşıdıkları kimliklerin isimlerini bilmedikleri, kimliğe başka çıkarımlarda bulunarak verilen isimler olduğu (UN-YOİN ilişkisi gibi),

“YOİN” kimliği diyorlar. YOİN’in anlamını bilmiyorum. Emniyette de bu şekilde isimlendiriyorlar. Eski kimliğimizde Türkiye Cumhuriyeti yazıyordu. Ama bunda yazmıyor. (Elbaab, 19).

“Yoin demek hastaneye gittiğinde senden para almayacaklar gibi bir şey. Emniyetten çıkardık abi. Yani polisler öyle dediler.” (Ninova, 20).

Kimliklerinin değiştiği ve her kimliğin işlevinin farklı olduğu, kimlik çıkarıldığında kendi ülkelerine geri dönemediklerini düşündükleri, başka yerlerden de kimlik çıkardıkları ve bu kimliklerinde resmi geçerliliği olduğunu düşünmeleri, sadece T.C. numaralarını bilmelerinin de yeteceğini kimlik belgesine ihtiyaç duymadıkları bilgisine ulaşılmıştır. Kimlik karmaşası ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

“Yuen kimliği. Yani yuen kimliği ne demek bilmiyorum. Ama yabancı kimliğini biliyorum. Yuen ne demek bilmiyorum.” (Basra, 18).

“Önceden bende beyaz kimlik vardı. Ona insani kimlik diyorlar. İnsani ikamet yani. Ondan sonra dediler, yeni kimlik çıktı dediler. Normal ikamete başvurulacak dediler. Sonra yuen e çevirdiler.” (Babil, 27).

“Ben hemşireyim sonuç olarak. Belki de bulurum diye. Geldim ilk önce yoen kimlik yaptırdım. Sonra kimlik yaptırdım. Orada da maaşım vardı zaten. Herkesin maaşı var orada. Kimlik çıktığında geri Irak’a dönemiyorsun onun için belli zaman ben çıkarmadım. Ya da gitsemde geri dönemeyebilirim.” (Kerkük, 30).

“Herhalde bir sıkıntı olmuş. Tam nedenini bilmiyorum. Bütün kimliklerimiz onlarda. Emniyette. Şu an değişimde imiş. Bir aydır çıkmasını bekliyoruz abi. Daha gelmemiş yani. Biz arayınca gelir alırsınız dediler. Diğer kimliklerimizi aldılar. En son verdikleri kimlikte YOİN denilen bir kimlik.” (Musul, 18)

“Arada bir çağırıyorlar, arada parmak izi veriyoruz. Parmak basıyoruz. Önceden hepimiz gidiyorduk abi, şimdi artık annem gitse yetiyor. Ben başka bir kimlik çıkardım. Osmanlı kimliği. Osmanlı Türkmenleri Yaşatma, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. O kimlik büyüktü abi bu kimliği çıkar dediler. Polislere gösteriyorum abi. Bir şey demiyorlar. T.C. kimlik var zaten üstünde.” (Ninova, 20).

“Havuya diyoruz. Havuya kimlik demek. Cinsiye ya da havuya. Şimdi beni polis çevirirse ona da T.C. kimlik numaramı vereceğim zaten. T.C. numarasından sorguluyorlar zaten. T.C. numarasından girince anlıyorlar ne olduğunu. T.C. kimlik numarasını gösterince sıkıntı çekmiyorum.” (Duhok, 18).

3.10.1.2 Kimlik Kartı Fonksiyonları

Kimlik fonksiyonları, katılımcının kimlik ile eriştiği temel hak ve yükümlülükleri işaret etmektedir. Kimlik fonksiyonları ile ilgili katılımcıların, genellikle hastane girişleri için ya da güvenlik denetimlerinde sorgu yapıldığında tanıtım amacı ile kimliklerin fonksiyonlarının önemli olduğunu, kimliklerin değişmesi ile ilgili olarak fonksiyonlarının da değiştiğini, dolayısı ile kurumlarda verilen hizmet prosedürlerinin de değiştiği, bu değişen prosedürlerin neden kaynaklı olduklarını bilmedikleri, bundan dolayı kamu kurum ve kuruluşlarının işleyişlerini tam olarak anlamadıklarından sosyal politika uygulamalarına uyumlarının zorlaştığı görülmüştür. Kimlik fonksiyonları ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“İlk önce beyaz bir kimlik verdiler, daha sonra da kırmızı bir kimlik verdiler. Şu anda o da değişti. Değişimlerin nedenini bilmiyorum. Bence hepsi aynı. Ama bir ara hastaneye filan giremedik kimlik değişince.” (Divaniye, 20).

“Buna sosyal kimliği diyorlar. Polis yakaladığı zaman bize yardımcı oluyor.” (Halepçe, 23).

“Bununla hastaneye gidiyorsun. İşte polis sorarsa gösteriyorsun. Öyle yani.” (Cezir, 23).

“Yani polisler ve hastane için. Başka varsa da bilmiyorum ama taşınması zor büyük bu ya. Daha küçük yapsalar çok iyi olur.” (Nasırıye, 20).

“Benim tek gözüm görmüyor zaten, neredeyse rapor istediler bununla ilgili yardım olması için. Tek gözüm yüzde sıfır. Dün gittim emniyete rapor lazım dediler. Rapor getirmezsen sizin kimliğin sigortası açılmaz. “Önce git kontrol ettir rapor getir” bana dediler. Şu anda sigortamız kapalı. Önceden hastaneler bedavaydı. Kapattılar. Sebebinin ne olduğunu kimse de bilmiyor. Daha yeni oldu. İlla ki hastaneden rapor getireceksin ona göre açılacak sigorta. Daha gitmedim rapora ama gideceğim.” (Telafer,28).

“İlk kimlikler beyaz renk ve boyutu çok iyiydi. Sonra otobüs kartı gibi sert bir kimlik verdiler. Onu da değiştirdiler sonra da en son bu kimliği verdiler bize. Herhalde şimdi yeni bir kimlik çıkarmayı düşünüyorlarmış. Daha tam belli değil. Eskiden göç idaresinden alıyorduk sonra emniyete verdiler galiba.” (Elbaab,19).

3.10.2 Günlük Hayat Deneyimleri

Günlük hayat deneyimleri, katılımcıların, günlük yaşam deneyimlerindeki tecrübelerinden oluşmaktadır. Genel olarak bakıldığında eğitim devamlılığı, güvenlik, yeni uygulamalardan haberdar olma şekilleri, sadece Türk halkı değil, başka göç eden diğer uyruklarla uyuşma düzeyleri, sınır dışı olma korkusu, kültürel uyuşmazlıklar, sosyal ağların yardımı gibi konular görüşmelerde katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

3.10.2.1 Eğitim Devamlılığı

Eğitime devamlılığı ile ilgili olarak araştırmacı katılımcının ya da aile üyelerinin eğitiminin devam edip etmediğini belirlemeye çalışmıştır. Eğitim devamlılığı ile ilgili

olarak katılımcıların, küçük olan kardeşlerini okula gönderdikleri, kendilerinin de eğitime devam etmek istedikleri ancak maddi yetersizlikleri dolayısı ile eğitime devam edemedikleri, bir yandan çalışıp bir yandan okumaya çalışanlar olduğu gibi para biriktirerek ileride eğitim hayatını devam ettirmeyi düşünenlerin olduğu, eğitim hayatına devam etmek isteyenlerin olduğu ancak Türkiye’de eğitim hayatına nasıl katılacakları hakkında bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Eğitim devamlılığı ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Bir tane kız kardeşim var. Okula gidiyor Abidinpaşa’daki. Normal okula gidiyor.” (Suriye, 19).

“Eğitime devam etmeyi düşündüm ancak buradaki liseler çok pahalı. Irak liseleri var belki bilirsin Hammurabi filan. Onlara baktım 800 900 dolar diyorlar. O kadar gücümüz yok, ne yazık ki. Ancak bu sene çalışıp para biriktireceğim, gelecek sene okumayı düşünüyorum. Olmadı dönebilirim de yine devam edeceğim. Küçük olan kardeşimi de okula gönderiyoruz. Necati beydeki okula.” (Nasiriye, 20).

“Yok burada devam edemedim. Etmek istesem bile nasıl edeceğimi de bilmiyorum. Ama okumak isteyen çok kişi var. Irak okulları var ancak onlarda para ile. Dönsem kesinlikle bitiririm okulumu.” (Bakuba, 23).

“Ben buraya geldim burada çalışmaya başladım. Normalde ben burada da okuma hayatıma devam ediyordum. Yenimahalle’de. Bir yandan çalışıp bir yandan okumaya çalışıyorum şu anda. Ortaokul birinciyi bitirmiştım aslında, orada burada bana tekrar okuttular o sınıfı. Okudum, ortaokul ikinci sınıfa yazılacağım. Okula her gün gitmiyoruz burada, zaten haftanın belirli günlerinde gidiyoruz.” (Rakka, 18).

3.10.2.2 Güvenlik

Güvenlik ile ilgili olarak katılımcıların, güvenlik gereği çeşitli dolandırıcılık ya da diğer suçlara karşı emniyet birimleri tarafından uyarıldıkları, kimlik olmamasından ya da taşımamalarından dolayı güvenlik güçlerinin denetimlerinde sıkıntı çektikleri, polis ile ufak sorunlar yaşansa da büyük güvenlik zafiyeti yaratıcı konularda yer almadıkları anlaşılmıştır. Güvenlik ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda yer almıştır:

“Zaten her evde sorumlu birisinin telefonu var, onlarla konuşuyorlar bir durum olduğunda. Annemlerle konuşmuşlar mesela, emniyettekiler. Mesela çağırıyorlar herkesi sıra sıra konuşuyorlar. Annem de geliyor bizi bilgilendiriyor. Polis kılığında geliyorlar, hırsızlık yapıyorlar. İşte başka şekilde geliyorlar, dolandırıyorlar filan. Bu konuda uyarıyorlar. Biz de daha para kaptıran olmadı valla.” (Anbar, 18).

“Kimliğim yoktu abi, eve döndüm. Amcam da yemek yapmıştı. Ben de geç kaldım, direk eve gittim üstümü değiştirdim. Tabi cüzdanı pantolonumun cebinde unuttum. Çıktım gittim amcamlara. Tam oradan çıkıyordum, iki bekçi yakaladı beni. “Kimlik nerede?” dedi. “Abi valla evde unuttum” dedim. Zaten bizim eve de ygöçdü. İşte “karakola gideceğiz. Nezarette yatacaksın” dediler. “Ceza yiyeceksin” dediler. İşte ekibi aradı “gelin alın” dedi. Ekipler gelmedi. 12:30 a kadar tuttular bizi. Kâğıda yazdılar T.C. numaramı ev numarası. “Evine ceza gelecek” dedi.” (Rakka, 18).

“Babam geçen çantasını kaybetti. Ondan dolayı karakola gittik. Sonra bulduk zaten. Ama onun dışında, kavga gürültüden dolayı, herhangi bir durum için polise gitmedik. Biz olmadık da arkadaşlar oldu.” (Elbaab, 19).

“Valla ben emniyete gittim kimlik için. Orada kavga çıktı. Benim burnum kırıldı orada. Amcam orada polisle kavga etti. Ayırayım derken, burnum kırıldı. Araya girdim. Polisler ile sıkıntı yaşamışlar. Ben kimlik için gittim, orada dayak yedim.” (Riyad,19).

3.10.3 Yeni Uygulamalardan Haberdar Olma

Yeni uygulamalardan haberdar olma alt kategorisinde katılımcıların yeni uygulamalar ya da var olan uygulamalara erişimleri ile ilgili bilgiye ulaşma yolları irdelenmiştir. Burada yine topluluk iletişimi ile sosyal medya platformlarından bilgi alındığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu alt kategori ile ilgili olarak katılımcıların, topluluk içinde hızlı haberleşerek uygulamalardan bilgilerinin olduğunu ve sosyal medya platformlarından da gelişmelerin takip edildiği görülmüştür. Konu ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda yer almıştır:

“Valla birisi gidiyor, öğreniyor. Sonra hemen diğerlerine anlatıyor, o şekilde haberimiz oluyor. Facebook’ta var. En çok milletten haber alıyoruz. Facebook ta var da yine de en iyisi milletten alınan haber. Aramızdaki bağlantılar daha iyi haberdar olmamızı sağlıyor.” (Elbaab, 19).

“Bilgileri Türkmenler arasında yayıldığında alıyoruz. Hani kayıt sırasında verilen bir şey vardiysa da hatırlamıyorum ama ben okumadım.” (Kerkük, 30).

“Yardımlaşıyoruz. Mesela benim amcamın çocukları var yetimhanelerde büyüdüler. Anneleri ölmüş, babaları da ölmüş. Mesela yemek verseler, yarısını onlar yer, yarısını da biz. Ama genel olarak birbirimize yakın oturuyoruz. Bir şey olsa hemen birbirimiz arasında dayanışma oluyor.” (Anbar,18).

3.10.4 Diğer Uyruklarla Uyuşamama

Diğer uyruklarla uyuşamama kategorisinde katılımcıların diğer uyruklarla uyumları irdelenmiştir. Katılımcıların, diğer uyruklarla çeşitli paylaşımlarının olduğu ancak, sorumluluk sahibi olmadıklarından fazla geçinemediklerini, iş hayatında da diğer uyruklarla çalışmak zorunda kaldıkları ancak geçinmekte zorluk çektiklerinden işten ayrılmak zorunda kaldıkları, iş yeri sahiplerinin her ne kadar bazılarının iyi olduğunu düşünse de yine de onlara karşı ön yargılı oldukları, bu durumunda önceden başka uyrukları işe aldıklarında yaşadıkları olumsuz tecrübeler olduğunu dile getirmişlerdir. Konu ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda yer almıştır:

“Onlar Arap. Davranışlarını da çok beğenmedim. Araplarla Türkmenler arasında pek uyuşmazlık olmaz ama. Türkmenler de kendi aralarında kavga ediyorlar. İlk önce zor geldi, sonra alıştım ama. Harcamalarımı da tam bilmiyordum. Ev kirasını ya da piyasayı da bilmiyordum. Çok kişi kalırsan ev kirası da ucuz. Yedi kişi kalıyoruz mesela. Ben dışarıdan yiyorum. Onlar yemek yaparken kavga edebiliyorlar. Mutfağa girdiğin zaman temizlik yok, çok kötü durum. Yani görev ve iş bölümü yok. Yapsalar da iş bölümü uymuyorlar.” (Hille, 23).

“Patron bir tane Suriyeli paketçi daha aldı. Onunla geçinemedik. Zaten biz birbirimizi pek sevmeyiz. Kavga edince patron ikimizi birden işten çıkardı.” (Fırat, 24).

““Suriyelileri hiç sevmiyoruz” diyorlar. “Sizden de bazıları iyi oluyor” dediler. Sanırım önceki yaşadıkları deneyimler böyle düşüncelerini sağlıyor. Benim çevremde, bildiğim kadar, öyle iş yerine sıkıntıya sokan bir kişi yok.” (Süleymaniye, 24).

“Ben lokantada çalışırken Suriyeliler gelirdi yemek yerlerdi. Tuvalete girerler ne kadar peçete sabun varsa alırlardı. Ofiste de aynıydı bunlar, her yerde aynı yani. Özellikle kadınları. Hiç sevmem. Dışarıda da görüyorum, aynı öyle davranıyorlar. Ben onları sevmem.” (Babil, 27).

“Burada amcamın oğlu vardı. Onun yanına geldi akrabalarım zaten. Millet Ankara’yı biliyordu, buraya geldiler. Ankara’yı güzel diye biliyorlardı, buraya geldiler. Babam “keşke başka bir şehire gitseydik” diyor arada sırada. Babam burada Iraklıların fazla olduğunu söylüyor. Iraklılar çok fazla abi Ankara da. Hele Abidinpaşa’da özellikle çok. Iraklılarla geçiniyoruz da, yok abi değişiklikler onlar. Çok kavgalılar.” (Rakka, 18).

3.10.5 Sınırdışı Korkusu

Sınır dışı korkusunun, katılımcıların davranışlarına ve yaşam düzenlerinde etkili olduğu görülmüştür. Sınır dışı korkusu ile ilgili olarak katılımcıların, sınır dışı edilmek ile ilgili olarak korkularının olduğu, herhangi adli olaya karıştırlarsa sınır dışı edileceklerini ve geri dönemeyeceklerini düşündükleri, bundan dolayı çalışma hayatlarında da dikkatli oldukları anlaşılmıştır. Katılımcıların sınır dışı edilme ile ilgili düşünceleri aşağıda verilmiştir:

“Sadece kavgaya edersen ikinci ya da üçüncü defada sınır dışı ediyorlar. Arkadaşıma polis söyledi. Eğer bir şey olursa sınır dışı edilirsin dediler.” (Kerbela, 18).

“Valla kimliğin olmazsa bekçiler yakalarsa direk sınır dışı yapılırsın dediler çok korktum. Bekçi daha gençti, bir de bana çok kötü davrandı telefonla evi aramama bile izin vermedi. Bir defa sınır dışı edilirsem bir daha gelememişim” (Erbil, 18).

“Ben bir suç işlersem ya da olay çıkarırsam beni alırlar ve sınır dışı ederler.” (Kahire, 19).

“Bazı durumlarda savaşmamaya ve kavga etmemeye dikkat ediyoruz. Valla çok kişi attılar dışarı aralarında Türkmenlerde vardı. Çünkü bazıları suç işledi ondan dolayı. Benimde tanıdıklarım var.” (Halepçe, 23)

” Bazen diyorlar “İraklıları atacaklar” filan. Yani öyle diyarlarda biz de pek emin olamıyoruz. Haberlerde duyuyoruz bazen. “Tayyip” yönetimden giderse atacaklarmış gibi şeyler söylüyor.” (Şam,19).

3.10.6 Temel Hak ve Yükümlölükler Bilgisi

Temel hak ve yükümlölükler ile ilgili olarak katılımcılarda araştırmacı tarafından bilgi ya da bilgilendirme eksikliği görölmüştür. Temel hak ve yükümlölükler ile ilgili olarak katılımcıların, geldiklerinde yaşlarının küçük olduğunu bazı hakları ve yükümlölükleri yeni yeni kendilerince keşfettiklerini, söz konusu hak ve yükümlölükler ile ilgili bilgi alınacak yerlerin bilinmediği, iş yerinde çalışırken sosyal güvence ya da sigorta ile ilgili olarak herhangi bir bilgilendirme yapılmadığı, başvurularda sadece kimlik çıkartıldığı onun haricinde herhangi bir bilgilendirme yapılmadığı, çalışma izni ile ilgili olarak izlenilecek yolların nasıl olduğunu

bilmediklerini belirtmişlerdir. Temel hak ve yükümlölükler ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Bazı şeyler ile ilgili bilgim vardı. Sigorta konusunda bilgim vardı. Ben de başvurmadım. Kanuni şeylerde nasıl bilmiyorum. Bilgi alınacak yeri de bilmiyorum.” (Hille, 23).

“Çalışma izni almak istedim ama bilgim yok. Yani konu ile ilgili genel bir bilgim yok.” (Elbaab,19).

“Sosyal güvenceli ya da sigortalı da çalışmadık. Kimse de bir şey demedi açıkçası. Yani bunu ben uzun zamandır bilmiyorum, ne yalan söyleyeyim.” (Fırat, 24).

“Başvurumuzda herhangi bir bilgi aktarmadılar. Sadece kimlik olduğunu biliyorum ama bunun bana ne haklar getirdiği konusunda pek bir fikrim de yok açıkçası. Çevremizden öğrendik kimlik veriyorlar diye, ilk geldiğimizde. Bize kimlik çıkardılar.” (Ramadi, 27).

“Yaşımız küçük olduğu için pek bilmiyorduk onun için yeni yeni öğreniyoruz.” (Müsenne, 18).

3.10.7 Uyum- Dil İlişkisi

Dil konusu her kategoride olduğu gibi uyum temasında da irdelenmiştir. Bu

kapsamda katılımcıların uyum ve dil ilişkisi ile ilgili olarak, kökenlerinin Türklerle aynı yerden olduklarından dolayı Türkçe öğrenmeye özen gösterdikleri ve kolay alıştıkları, dil konusunda sıkıntı çekenlerin ciddi uyum sıkıntıları yaşadığı, iletişimde hala sorunlarının olduğu ve günlük hayattaki işlerini hallederken Türkçe bilen ygöçlerinden yararlandıkları, dil sorununu ilk geldiklerinde akrabalarının sayesinde daha kolay çözebildikleri, gençlerin dili öğrenmeye daha yatkın, yaşlıların ise hala dili bilmediği görülmüştür. Konu ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

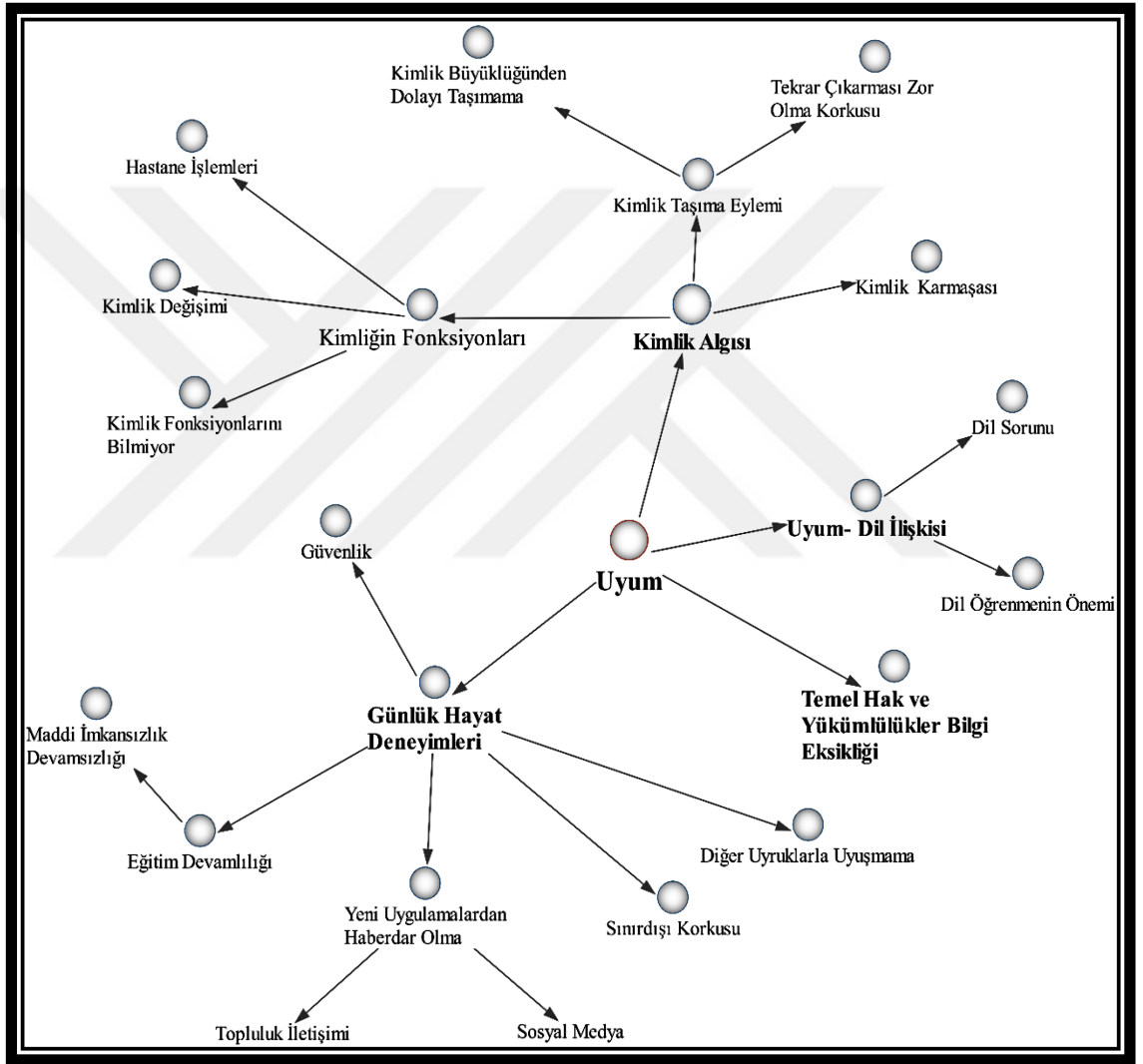
“Tarih okuyordum. Musul’da. Tarihi seviyorum. Türkmen olduğunuzda daha çok seviyorsunuz malum. Biz de Türkiye yani o topraklardan geldik köklerimiz orada. Ondan dolayı Türkçemi geliştirmek ve o kaynakları okumak içinde çok uğraştım.” (Tikrit, 27)

“Dili iyi olmayanlar zorluk yaşıyorlar. Hala dil sıkıntısı olanlar var. Mesela benim annem hala Türkçe konuşmayı bilmiyor. Sorarlar Nasılsın derler. Sadece iyiyim der. Dil bilmeyenler de kendilerine yardımcı olması için dil bilen ygöçlerini beraberinde götürür. Mesela bir tane ablam var. Türkçesi gayet iyi. Komşuya gider oturmaya komşu da bize gelir. Bizi çok sever ev sahibi. Bir durum olduğunda da mesela hastane işleri olduğu zaman annem ile birlikte ablam gidiyor beraberinde. Komşumuzun kızları da bilmiyor Türkçe. Yine bir durum olduğunda ablam gidiyor. Yardım ediyorlar birbirlerine.” (Rakka, 18).

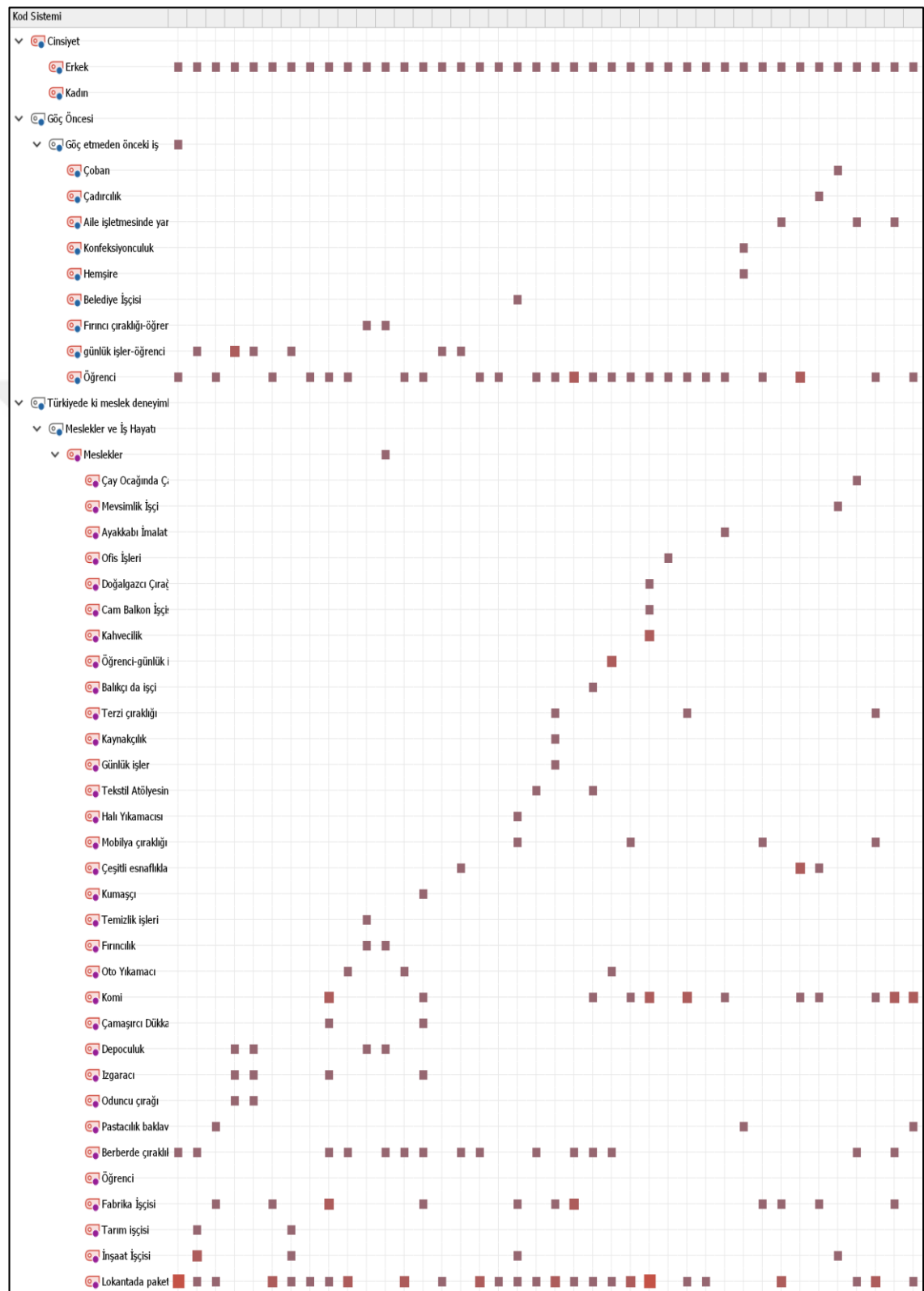
“İlk geldik ne yer biliyoruz ne yön biliyorduk. Dil desen daha az konuşuyorduk. Akrabalarımız olmasa dağılırdık. Şimdi iş güç daha yeni toparlanıyoruz.” (Süleymaniye, 24).

Uyum teması ile ilgili olarak katılımcıların görüşlerinden elde edilen veriler doğrultusunda analiz programı üzerinden oluşturulan hiyerarşik kod alt kod haritası aşağıda verilmiştir.

Şekil 3.7 Uyum Kod Hiyerarşisi Haritası

Çizelge 3.29 Meslek Karşılaştırması Kod Matrisi

3.11 Karşılaştırmalar

3.11.1 Göç Etmeden Önce ve Sonraki Meslek Karşılaştırması

Araştırmacı tarafından analiz programında bulunan kod matris tarayıcısı kullanılarak elde edilen göç öncesi ve göç sonrası meslek karşılaştırma görseli aşağıda verilmiştir. Kod matrisi sistemine göre sadece bir katılımcının menşe ülkesinde yaptığı işi burada yaptığı gözlemlenmiştir.

3.11.2 Babaların Göç Öncesi- Göç Sonrası Meslek Durumları

Ayrıca katılımcıların birçoğunun gelmeden önce öğrenci olması, ancak burada eğitim hayatlarını devam ettirmek yerine iş hayatına atıldıkları anlaşılmıştır. Verilen kod matris tablosunda katılımcıların yaptıkları işler de görülebilmektedir. Tabloda özellikle kalın noktalar o kodun sıklığını göstermektedir. Öğrenci sırasının göç öncesi dönemde sıklığının olmasına rağmen, göç sonrası dönemde “öğrenci” sırasının boş olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.30 incelendiğinde babaların kendi ülkelerinde iken çalışma hayatında olmalarına rağmen göç sonrası dönemde iş hayatına dahil olmadıkları görülmektedir. Bunun sebebinin ise kendi ülkelerinde memurluktan kalan maaşların kullanımı ve dil problemlerinin olması gösterilebilir.

Çizelge 3.30 Meslek Karşılaştırmaları (Baba) Kod Matrisi

Kod Sistemi																									
▼	📁	Göç Öncesi																							
▼	📁	Göç etmeden önceki iş																							
▼	📁	Aile bireylerinin göç öncesi işleri																							
▼	📁	Baba																							
	📁	Araba Çekicisi																							
	📁	Belediye İşçisi																							
	📁	Taksicilik																							
	📁	Eczacı																							
	📁	Polis																							
	📁	Kaynakçılık																							
	📁	Oto Koltuk Döşemeciliği																							
	📁	Konfeksiyon Dükkanı																							
	📁	Marketçilik																							
	📁	Temizlik ürünleri satıcısı																							
	📁	Hayvancılık																							
	📁	Süpürgecilik																							
	📁	Bez üreticisi																							
	📁	Aktarcılık																							
	📁	İnşaat işçisi																							
	📁	Sondajcılık																							
▼	📁	Devlet memuru																							
	📁	Öğretmen																							
	📁	Okul Müdürü																							
	📁	Fizik Tedavisi																							
▼	📁	Türkyede ki meslek deneyimleri																							
▼	📁	Meslekler ve İş Hayatı																							
▼	📁	Aile yakınlarının çalışma durumu																							
▼	📁	Baba																							
	📁	Oto döşemecisi																							
	📁	Fabrika İşçisi																							
	📁	Aktarçı dükkanında yardımcı																							
	📁	Bakkalda Yardımcı																							
	📁	Halkılık																							
	📁	Çalışmıyor																							

4. TARTIŞMA

Bu bölümde kitlesel göç, sosyal kabullenme ve uyum bağlamında Türkmen işçilerin çalışma deneyimleri ile ilgili olarak Türkmenlerle yapılan görüşmelere ilişkin bulgular alan yazınında tartışılmıştır.

Araştırma ile ilgili olarak iş piyasası durumuna değinilse de iş deneyimlerine ilişkin ulusal bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Araştırmada kitlesel göç, uyum ve sosyal kabullenme unsurları odağında bulgular ile birlikte iş deneyimlerine ait bulgular sunulmuştur.

Bu araştırma Türkmenlerin, göç öncesi, transit göç evresi ve göç sonrasındaki tecrübeleri ile birlikte, iş deneyimlerinin ekolojik yaklaşım perspektifindeki süreçleri geniş bir yelpaze ile sunmaktadır. Göç öncesi yaşanan sosyal ve ekonomik yaşam şartları ile birlikte göçe iten nedenlerin beraberinde getirdiği olumsuz hayat şartları, göç süresince yaşanan durumlar ve ekonomik kayıplar ile göç sonrası yaşama uyum ve iş hayatına giriş ile ilgili olarak tespitler araştırma kapsamında yer almıştır. Araştırmacı, göç öncesi ve sonrası mesleki değişimleri de göstermekle birlikte Türkmenlerin genel yaşamları ve baş etme mekanizmaları ile ilgili bulgularını da paylaşmıştır. Bundan dolayı sadece iş deneyimleri değil ayrıca Türkmenlerin genel yaşamını da odak noktası haline getirmiştir. Ayrıntılı geliş hikayelerinin alınması ve buna istinaden elde edilen verilerden çeşitli sorunların tanımlaması da yapılmıştır.

Araştırma katılımcılarının tamamı, iş deneyimlerini farklı koşullarda deneyimlemişlerdir. Araştırma kapsamında, göç evrelerindeki iş hayatları ve yaşam koşulları incelenirken, aynı zamanda odak noktada Türkiye'deki iş deneyimleri irdelenmiştir. Türkiye'deki iş deneyimleri kapsamında, meslekler ve iş hayatı

deneyimleri, çalışma hayatındaki sorunlar, çalışma hayatındaki memnuniyetleri ve memnuniyetsizlikleri ile ilgili tespitlerde bulunulmuştur.

Global düzeyde göç olgusunun artarak devam etmesi beraberinde ekonomik değişimleri de getirmiştir. Birçok ülke sosyal politikalarının geliştirilmesinde iş piyasa standartlarını inceleme altına almıştır. İş deneyimlerine bağlı olarak iş standartlarının belirlenmesi son derece önemli bir hal aldığından bahisle göçmenlerin iş standartları da birçok ülkenin uzun vadeli programları arasında yer almıştır. 2018 yılında hazırlanan Amerika Birleşik Devletleri Göç Sistemi: Prensipler, Çıkarlar ve Uzun Vadeli Reform Politikaları Önerilerinde (The US Immigration System: Principles, Interests, and Policy Proposals to Guide Long-Term Reform), iş standartları uygulamalarının özellikle göç reformu için en önemli unsurlardan biri olduğu belirtilmiştir (İOM, World Migration Report, 2020).

Araştırmaya katılan Türkmenlerin tamamının erkek katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Araştırma kapsamında her ne kadar kadın Türkmen çalışanların olduğu katılımcılardan öğrenilse de araştırmaya katılım için gönüllü olmadıkları ya da ulaşamadıkları görülmüştür. Burada cinsiyet faktörü bakımından erkek cinsinin baskın yanı görülebilmektedir. Uluslararası Göç Örgütü'nün (İOM) 2020 yılı Göç Raporu'na göre dünya da erkek göçmen çalışanlarla, kadın çalışanlar arasında 28 milyon kadar bir farkın bulunduğu, erkeklerin sayısının 96 milyon (%58), kadın sayısının ise 68 milyon (%42) olarak tespit edildiği belirtilmiştir (İOM, World Migration Report, 2020).

Katılımcıların kültürlerinde kadınların çalışmadıkları ya da çalışmalarının uygun görülmediği yer almaktadır. Buradan yola çıkarak erkeklerin ailenin geçim sağlayıcı rolünün yanında kadınların genel olarak ev içi rollerini sürdürdükleri söylenebilir. Bu kapsamda araştırmanın genelinde de kadınların göç olgusu ile ilgili olarak görünmezliklerinin olduğunu söylemek mümkündür. Şeker ve Uçan'ın (2014) kadının

göç alanındaki görünmezliğini deşifre etmek, yaşadığı mağduriyetten yola çıkarak göç sürecindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliği deneyimine dikkat çekmek amacı ile yaptıkları çalışmada göç sürecini ele alan araştırmaların cinsiyet farklılıklarını ygöç tarihe kadar önemsemedikleri, çünkü göçün asıl aktörünün aileyi kamusal alanda temsil eden ve gelir getiren erkek olduğunun düşünöldüğü, kadınların ise erkeğin kararlarına tabi olduğu ve onunla benzer olumsuz sonuçlara katlandığı varsayıldığı, bir nevi “cinsiyet körlüğü” yaşandığı, göç deneyiminin, kadının zihinsel temsillerinde toplumsal cinsiyet, rol ve sorumluluklarına ilişkin değişime neden olduğu, kadınların, iyi bir eş ve anne olma çabasının yanı sıra çalışma hayatında var olma mücadelesine karşın sosyal destek imkânlarını yitirmiş olmasının hayat şartlarını ağırlaştırdığı belirtilmiştir.

Bu çalışmada Türkmen katılımcılarda, daha çok kadınların zorunlu durum olmadıkça iş hayatına katılmadığı, genel olarak ev işlerindeki rollerini sürdürmeleri nedeni ile iş hayatına girmedikleri gözlemlenmiştir. Kemik (2019) tarafından yapılan ““Kadınlık” Deneyimi Kavramını Kadınların Gözünden Anlamlandırma Çabası” isimli çalışmasında, göçmen erkeklere ve yerleşik kadınlara göre daha vasıfsız işlerde istihdam edilen göçmen kadınların, aynı zamanda geleneksel “kadınlık” görevlerini de yerine getiriyor olduğu varsayımından hareket edilirse bu noktada kadınların aile içi sorumluluklarının arttığının söylenebildiğı belirtilmektedir.

Kadın göçmenlerin sayısının artmasının göç olgusu üzerindeki etkisinin önemi uzun bir süre fark edilmemiştir. Geçmiş çalışmalarına bakıldığında da göç ile toplumsal cinsiyet arasında ki ilişkiyi inceleme düzeyi çok düşük kalmıştır. Birkaç araştırma sadece göçün genel yaklaşımları kullanılarak toplumsal cinsiyeti işlemiştir. Son birkaç yıldır kadın göçmenlerin deneyimlerinin de alınmasının önemi vurgulanarak araştırmalarda yer vermeye başlanmış, kadınların göç olgusunda erkeklerin yanındaki görünmezliğine son vermeye çalışılmıştır (Grieco ve Boyd, 1998; Oishi, 2002 akt: Gödri, 2006).

Toplumsal cinsiyet kapsamında, araştırmacının bu durumu irdelemesi, katılımcıların tamamen erkek olması ile birlikte kadın göçmenlerin çalışma hayatına katılamamalarının nedenini ortaya koyabilme ve bu konu ile ilgili olarak görünmeyen noktaların farkındalığına dikkat çekmektir. Bu kapsamda toplumsal cinsiyet ideolojisini ele almakta fayda vardır.

Toplumsal cinsiyet rolleri sosyal bilimler alanında sıkça çalışılan konulardan birisi haline gelmiştir. Cinsiyet rolleri ideolojisini kabaca kadın ve erkeğe uygun rollerin ne olduğuna dair tutum ve inançlar diyerek tanımlayabiliriz, yani diğer bir deyişle bir davranış ya da özelliğin yaşanılan toplumdaki kadınlar ve erkeklere uygunluğunun değerlendirilmesi cinsiyet rolleri ideolojisi (Fitzpatrick ve ark., 2004 akt: Hünler, 2013). Geleneksel ideolojilere dayalı ilişkilerde kadının çalışmasından çok erkeklerin çalışmasına değer verilir, bu ideolojik ayarlamalarda erkeklere öncelik verilmekte ve onların temel geçimi sağlayan kişiler olarak görüldükleri temel almaktadır (Lersh, 2016). Bu tanımlamalar ışığında katılımcıların geleneksel ideolojilere bağlı olduklarından, kadınların çalışmalarını istemedikleri değerlendirilebilir.

Katılımcıların yaş oranları 18-23 yaş arası %65, 20-27 arası %27,5 ve 28-30 yaş arası %7,5 olarak bulunmuş olup 18 yaş altı katılımcılar araştırmaya dahil edilmemiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 2017 yılında yayınladığı "Uluslararası Göçmen İşçilerin Küresel Değerlendirmeleri" isimli raporunda çalışan göçmenlerin yaş gruplarını 15-24 yaş, 25-64 ve 65 üstü olarak sınıflandırmıştır. Bu rapora göre 2017 yılında erkek göçmen işçilerin yaşlara göre oranlar, 15-24 yaş arası %8,3, 25-64 yaş arası %86,7 ve 65 yaş üstü oranı %5 olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmacının yaptığı yaş kategorisi bu raporda bulunan kategorileştirmeye paralel olmuştur.

Çalışan yabancıların yaşları ile ilgili olarak, Aile ve Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2018 tarihli "Yabancıların Çalışma İzinleri" isimli raporunda erkeklere verilen çalışma izinleri 15-19 Yaş 1.335, 20-24 yaş 8.393, 25-29 yaş 9.133, 30-34 yaş 8112, 35 ve üstü 21.112'dir. 15-34 yaş arası toplam çalışma izini sayısı 36.973 olup, genel toplamın %56,09'unu oluşturmaktadır. Bu istatistiklere bakarak genç nüfusun daha fazla çalışma izni aldığı söylenilebilir. Ayrıca bütün yaş grupları bazında en fazla çalışma izini verilen yaş grubu, 9.133 çalışma izini ile 25-29 yaş aralığıdır.

Katılımcıların %97,5'inin **medeni durumu** bekar, %2,5'i ise evlidir. Araştırmacı tarafından evliliğin az olma durumunu yaş ortalamasının düşük olmasına bağlanmaktadır. Göçmenlerin evlilik durumları ile ilgili olarak yapılan taramada özellikle çocuk gelin sorunsalının işlendiği görülmektedir. Bu durumdan dolayı özellikle göç alanında deneyimler ya da evlilikler üzerinde çalışan araştırmacıların katılımcılarına eşlerinin yaşını ve evlilik tarihlerini sormaları gerektiği değerlendirilmiştir. Ayrıca evliliklerini resmi olarak yapıp yapmadıkları da sorulmalıdır. Arab ve Sagbakken'in 2019 yılında yayınlamış oldukları çalışmada evlilikler ile ilgili resmi başvuruların olmamasının ya da gerekli evrakları temin edilememesinden dolayı resmi evlilik başvurusundan kaçınılması, çocuk evliliği ile ilgili kesin bilgi toplanmasının önüne geçtiği tespit edilmiştir. Bundan dolayı Lübnan'da Suriyeli göçmenler doğumlarda ve evliliklerde çeşitli sorunlar yaşadığı gibi, barınma ve eğitim yardımlarında sınırlandırma getirilebilmektedir. Ayrıca birçok mültecinin resmi kaydının ya da evliliklerinin de resmi kanıtının olmaması durumu söz konusudur.

Ayrıca Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından 2017 yılında Lübnan'ın Batı Bekaa bölgesinde yapmış olduğu araştırmada 2400 kadın mülteci ile görüşmeler gerçekleştirmiş, yapılan görüşmelerde 20-24 yaş arasındaki kadın mültecilerin birçoğunun 18 yaşından önce evlendirildiği anlaşılmıştır. 15-17 yaş arasında bulunan Suriyeli mülteci kadınların %24 'ünün evli olduğu öğrenilmiştir.

Ayrıca saha araştırmasında Suriye krizi öncesinde çocuk gelin vakası görülmezken, kriz gerçekleşikten sonra çocuk gelin vakasının dört kat arttığı anlaşılmıştır.

Araştırmada **Türkmenlerin Türkiye'ye geliş tarihleri** ile en fazla yoğunluğun 2015 ve 2016 yıllarında olduğu görülmektedir. Katılımcıların %62,5'i 2015, %27,5'i 2016, %10'luk kısmı da 2017 ve 2018 yılları da Türkiye'ye gelmişlerdir. Yoğunluğun 2015 yılında olduğunu söylemek mümkündür. Daha önce birçok defa ülke içi istikrarsızlık yaşanan Irak'ta özellikle iç savaşın olması göç hareketlerine neden olmuştur.

Dört yıllık bir hazırlıktan sonra IŞİD (Irak-Şam İslâm Devleti) 2014 Haziran'ında peş peşe Türk Konsoloslugu'yla birlikte Musul'a ve Telafer'e hâkim olmuştur. Şii Türkmenler büyük bir kırım yaşadılar ve onbinlercesi Necef, Kerbela gibi güney vilâyetlerine kaçmak zorunda kalmışlardır. Az bir kısmı da Sincar Yezidîleriyle/Ezidîleriyle birlikte Türkiye'ye sığınmışlardır. Telafer'de Türkmen kadınlara yaptığının aynısını Sincar'daki Yezidî kadınlara da yapan IŞİD, bunların Telafer'deki Sünnî ailelerin elinde tutulduğu söylentisiyle PKK unsurlarının yöre halkından intikam alma düşüncesini provoke etmiştir (Pekin ve Bakır, 2018). 16 Temmuz 2014'te 350.000 Türkmen'in yurtlarını terk ederek değişik illere göç ettiği belirtildi. 10 binlerce Türkmen ailenin göç ettiği belirtilmiştir (Hürmüzlü ve Gökler, 2014). Yakar ve Südaş'ın 2019 yılında gerçekleştirdikleri "Türkiye'de Yabancı Nüfusun Yeni Coğrafyaları" isimli çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu'ndan yıllara göre almış oldukları 2012-2018 yılları arasında ki, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre Türkiye'deki yabancı nüfusun köken ülkeye göre dağılışı bilgileri incelenmiştir. Araştırmacı bu bilgilerin kendi çalışması için olan kısmını şu şekilde düzenlemiştir:

Çizelge 4.1 Yıllara göre Türkiye’de İkamet İzini Alan Yabancılar

Yıllar	1. Sıra	2. Sıra	3. Sıra
2013	Almanya (59.026)	Suriye (57.896)	Irak (31.138)
2014	Irak (63.183)	Almanya (50.903)	Suriye (47.219)
2015	Irak (93.697)	Suriye (69.873)	Almanya (56.647)
2016	Irak (149.718)	Afganistan (75.181)	Almanya (75.054)
2017	Irak (201.082)	Afganistan (79.640)	Almanya (77.224)
2018	Irak (283.934)	Afganistan (120.409)	Suriye (97.955)

Tablodan da anlaşılacağı gibi Iraklı sayısı özellikle 2014 yılından sonra artmış ve sonraki yıllarda da en çok ikamet izini alan ülke olmuştur. Bundan dolayı özellikle 2015 yılında kitlesel bir göç hareketinin olduğunu söylemek doğrudur. Burada okuyucular Suriyelilerin sayısının fazla olmasına rağmen neden Iraklıların sayısının fazla olduğu sorgulanabilir. Burada araştırmacı, ADNKS’nin Suriyeliler tarafından bilinmemesi ve sürekli mekan değiştirdiklerinden dolayı kayıt yaptırmamaları olarak değerlendirmiştir.

Katılımcıların şu anki **ikamet tiplerine** bakıldığında %90’ının 3+1 apartman dairesinde, %7,5’inin 4+1 apartman dairesinde, %2,5’inin 2+1 apartman dairesinde kaldıkları görülmektedir. Türkiye’de daha çok 3+1 ev sisteminin olması ve Türkmenlerin bir arada kalma istekleri ev bulma bölgesini kısıtladığı için genelde 3+1 evlere yerleştikleri değerlendirilmiştir. Ancak araştırma sırasında hanede birden fazla ailenin olabileceği görüldüğünden aile reisinin kararı ile bir geniş ailenin ikiye bölünmesi de söz konusu olabilmıştır. Yazılı kaynaklarda her ne kadar aile çeşitleri ve yerleşilen ikamet bölgesi ile ilgili literatür çalışmaları yapılsa da oturulan ev tipi ile ilgili olarak herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırmada 4+1 evlerin az da olması geniş ailelerin varlığını göstermektedir. Ancak daha önce de vurgulandığı gibi ailelerin fazla kalabalık olması ve geniş ailede çocukların da evliliklerinin olması

nedeniyle ev bölünmesi gerçekleştiği araştırmacı tarafından görüşmeler sonucunda elde edilen bilgidir.

Türkmenlerin araştırmada belirttikleri **yerleşim yerlerinin**, %75'i Abidinpaşa, %7,5'i Mamak, %5'i Keçiören, %5'i Yenimahalle, %5'i Demetevler, %2,5'i Dikimevi olarak belirlenmiştir. Verilerden de görüleceği gibi Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı yerin Ankara'da Abidinpaşa olduğu anlaşılmıştır. Oruç, Ölmez ve Yemen 2017 yılında gerçekleştirmiş oldukları araştırmalarının kapsamını, Iraklı Türkmenlerin Ankara'da yoğun olarak bulundukları bölgelerden Abidinpaşa, Cebeci, Kurtuluş, Demirlibahçe, Demetevler, Karşıyaka ve Demetgöl olarak belirlemişlerdir.

İkamet bölgeleri ile ilgili olarak araştırmada bilgi veren katılımcılar genel olarak aynı bölgelerde kaldıklarını, akrabalarının ve tanıdıklarının da aynı çevrede oturduklarını belirtmişlerdir. Bu durumda kentlerde çeşitli etnik gruplara göre dağılımların olduğunu söylemek mümkün olabilir. Sosyal yapının mekânsal olarak ayrışması, kent sosyolojisinin araştırdığı en temel ve en önemli olguların başında gelmektedir. Bu ayrışmanın dinamiklerini; toplum yapısındaki etnik köken, dini aidiyet, mezhep ayrımı, ekonomik sınıfsal yapı gibi farklılıklar etkilemektedir. Daha genel bir perspektiften ise eşitsizliklerin, dışlamanın, demokratik planlama anlayışının hayata geçirilememesinin; kentlerde toplumsal parçalanma eğilimini ve bunun da mekâna yansımaları beraberinde getirdiği görülmektedir (Angotti, 2013 Akt: Savran ve Sat,2019). Etnik köken ve aidiyetin özellikle mekânsal ayrışmayı beraberinde getirdiğinden yola çıkılarak Türkmenlerin yeni bir yeri keşfetmede yardım almaları ve topluluk içinde yardımlaşmalarının yanında bir arada bulunma istekleri de bu şekilde yerleşim mekanizması oluşturmalarına yol açmıştır.

Tartışma bölümünün bu kısmında sosyomekansal kümelenmelere de yer verilmesi gerektiği düşünülmüştür. Özellikle Türkmenlerin de belirli bir bölgede kümelenmelerinin nedeni, akrabaların ya da yakınların buralarda ikamet etmesine

bağlanabilir. Yabancı kaynaklardaki kent çalışmaları incelendiğinde kentin öteki yakası olarak nitelendirilebilecek alanlar hakkında farklı kavramların geliştirildiği görülmektedir; slum, getto, enklav, banliyö gibi. Bu kavramların her biri kendine özgü niteliklere sahip sosyomekânsal kümelenmeleri ifade eder. Getto terimini, egemen toplum tarafından aşağı tabakada görülen ve ikinci derecede muamele edilen, genelde ırksal, etnik veya yabancı olarak tanımlanan, egemen güçler tarafından belirli bir yerle sınırlandırılmış ve ayrıştırılmış mekânsal toplanmayı ifade eden bir olgu olarak tarif eder. Bu kavram göç sürecinin bir ürünü olarak toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel olan ile mekânsalın kesiştiği bir alanı anlatır (Çetin, 2012). Göç olgusunun beraberinde getirdiği bir sonuç olarak sosyomekansal kümelenme, araştırmada da görülebilmektedir. Geçen yıllara rağmen Türkmenlerin başka ilçelere dağıldığı yönünde bir veriye rastlanmamıştır.

Türkmenlerde **aile yapısının** araştırmaya dahil edilmesinin amacı, buradaki aile yapısının profilini çizmek, menşe ülkede aile üyelerinin bulunup bulunmadığını anlayarak parçalı ya da tek ebeveynli aileler varsa bunu belirlemek ve bunun ev ekonomisine ya da çalışma hayatlarına etkisini görmektedir. Bu kapsamda bulgularda Türkmenlerin kendi içlerinde evlilik, geniş aile ve hane halkında kimin karar verici olduğuna dair tespitler yapılmaya çalışılmıştır. Yunanistan’da ailelerle ilgili yapılan bir araştırmada sığınmacı ailelerin yapısı ile ilgili olarak aynı hanede kalan kişilerin tamamının sığınmacı ailesi olarak tanımlandığı (akrabalar da dahil olmak üzere), buna gerekçe olarak da bütün aile bireylerinin aynı sığınmacı deneyimlerini, kültür değişimlerini ve zorluklarını yaşamaları olarak gösterildiği vurgulanmıştır. Bu durumda ailelerle çalışırken roller, cinsiyetlere göre rol dağılımı ve gelecekteki isteklerine odaklanılmıştır. Bazı durumlarda aileler gelinen hedef ülkenin şartlarına uyum sağlamanın daha öncelikli ve onlar için yararlı olduğunu düşünseler de bazı durumlarda aileler, yapısı gereği eski kültürlerine tutunarak ailelerini kutuplaştırarak ayrıştırmış ve yeni başetme mekanizmaları geliştirerek yaşamlarına devam etmişlerdir. Özellikle Ortadoğu menşeli aile yapısında, o bölgeden gelen gruplarda sosyal ağların yaşam biçimlerini belirlediği ve uyumu daha kolay sağladıklarından söz edilebilir (Voulgaridou, Papadopoulos ve Tomaras, 2006). Araştırmada aile yapısı ile ilgili

olarak araştırma bulgularında, Türkmenlerin kendi ülkelerinde devam eden kendi toplulukları içinde evlendirme geleneğinin Türkiye’de de devam ettiği anlaşılmış olup, evliliklerin akrabaları içinde yani sosyal ağlar içerisinde yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Bundan dolayı aile yapısının yukarıda bahsedildiği gibi geleneklerinden kopmamış aile yapısı olduğunu söylemek mümkündür.

Akraba evliliğinin geleneksel, töresel ve örfi nitelikli kültürel boyutları da vardır. Ailelerin içlerine yabancı sokmak istememeleri, akrabalık ruhunun, dayanışmasının dışarıdan birinin etkisi ile bozulacağı inancı, üretim ve mülkiyet potansiyelinin akraba dışı insanlar tarafından parçalanmaması, geleneksel otoriteye uyum ve bu yolla maddî, manevî birikimlerin varlığının ve geleceğinin güvence altına alınması akraba evliliği olgusunun temel kurumlaşma dayanakları olarak dikkate alınabilir (Ayan, Beder-Şen, Yurtkuran ve Ünal, 2002). **Akraba evliliği** özellikle katılımcıların ifadelerinde sıklıkla rastlanılan bir durumdur. Türkmenlerin hem kendi ülkelerinde hem de Türkiye’de azınlık olarak yaşamaları ve aralarına yabancıları sokmak istememeleri akraba evliliği oranını arttırmıştır. Akraba şeklinde evliliklerin beraberinde geniş aile yaşam tarzını getirdiği ve göç eden ailelerin özellikle yeni geldiklerinde giderlerini tedbirli uygulamak için beraber kaldıkları daha sonrasında gelir dağılımına alıştıktan sonra aile reisinin kararı ile evlerin ayrıldığı görülebilmektedir.

Araştırma kapsamında **aile modellemesi** bakımından genel olarak Türkmenlerin ailelerinde babalarının karar alma noktasında etkili olduğunu söylemek mümkündür. Baba figürünün bu araştırmada göç kararını verici ya da ailenin hareketlerini düzenleyici veya şekillendirici, aile yapısını doğrudan etkileyen kararlar verdiği değerlendirilmiştir. Babanın olmadığı zamanlarda annenin karar verici olduğu söylenebilir.

Sığınmacı ailelerde ebeveynlerin rolü göç, geçiş ve yerleşme aşamalarında çok önemlidir. Sadece kendilerini değil çocuklarını da korumaktadırlar. Bazı çalışmalar

göstermektedir ki ailelerin geleneksel yapılarını kaybetmek istememeleri ve çocuklarında asimileden etkilenmemeleri için çeşitli mekanizmalar oluşturduklarını göstermektedir. Khawaja, Hebbani, Obijiofor ve Gallois tarafından 2017 yılında yapılan araştırmada her ne kadar babanın rolünün ataerkil yapıdan dolayı daha önde olduğu düşünülse de ilginç olan durum annenin, daha çok evde olması ve çocukları ile iletişim kurması, çocuklarını yeni gelinen ülkeye uyumda daha çok destekledikleri nedeniyle babadan daha iyi iletişim kurmasıdır.

Avustralya'daki Ataerkil yapıdaki göçmen Afrikalı aileler üzerinde yapılan başka bir çalışmada ise aile reisleri olarak babaların görüşleri alınmıştır. Buna göre erkekler, iş bulamadıkları ya da aileye destek olamadıkları zaman utanç ve başarısızlık hissettikleri, eşlerinin ve çocukların yeni toplumdaki hakları gördüğünde kendi aile reisliğini hiçe saydıkları, eşlerin ve çocukların kendisine saygı ve itaat etmeleri için kendilerine arada sırada şiddet uygulayabildikleri, gençlerin daha rahat dil öğrenmesinden dolayı hükümetten sosyal yardım almaları ya da yeni fırsatları elde etmeleri çocuklarının bağımsızlığına yol açtığını belirtmişlerdir (James, 2010). Araştırmada şiddet ile ilgili herhangi bir ögeye rastlanmamıştır **ancak babaların karar alıcı noktada etkili oldukları** görülebilmektedir. Ayrıca dil konusunda da bazı katılımcıların babalarının dili öğrenmekte güçlük çektiğini söylemişlerdir. Türkmenlerde de ataerkil aile yapısını görmek mümkündür. Göçmen ailelerin ebeveynlerinin fonksiyonları ile ilgili olarak yapılan taramada büyük bir literatür boşluğunun olduğu görülmüştür. Kadınlara özgü olarak nitelenen göç türleri de bulunmaktadır. Bağlantılı göç ailenin iş bulmak, iş tayini, vb. herhangi bir nedenle göç eden erkek üyelerini takip eden kadınların hareketini tanımlayan bir olgudur. Burada kadının birey olarak bağımsız bir göç kararından ziyade, aile içindeki konumuna (eş, anne, genç kız) bağlı olarak yeni bir mekana taşınması söz konusudur (Buz, 2009). Bundan dolayı kadınların aile içinde daha çok yardımcı bir konumda olduğu söylenebilir.

Zorla yerinden edilen Türkmenlerin **göç öncesi yaşadıkları çevrenin sosyo-ekonomik şartlarının** araştırılması, göç etmeden önce yaptıkları mesleklerin belirlenmesi, göç etme kararını etkileyici faktörlerin belirlenmesi, IŞİD ile yaşayan Türkmen halkın nelere maruz kaldığı ve terör örgütünün sosyal hayatı nasıl değiştirdiği ve bu dönemde katılımcıların hissettikleri duygusal hislerin neler olduğunun bilinmesi, diğer göç evrelerini etkileyeceğinden adı geçen durumların incelenerek araştırmaya dahil edilmesine karar verilmiştir. **Göç öncesi dönemde** ülkede yönetsel istikrarsızlığın olması ve yönetimin olmaması nedeniyle bir süre IŞİD'in kurallarına göre yaşayan ve zulüm gören Türkmenlerin hayatlarında da büyük değişimler olduğu katılımcıların ifadelerinde de anlaşılmaktadır. Katılımcılar ülkelerinde iş bulma durumunun çok zor olduğunu, IŞİD'in işgalinden sonra da sosyal hayatın durma noktasına geldiğini ve yaşam kurallarını değiştirdiklerini vurgulamıştır. Bu bağlamda hayat şartlarında en önemli değişiklikler IŞİD'in bölgeye gelmesi ile başlamıştır. IŞİD'den önce yaşamlarının normal seyrinde aktığını söyleyen katılımcıların can ve mal güvenliğinin olduğu ve sıkı şartlarda yaşamayarak daha rahat oldukları bilgisine ulaşılmıştır. Ancak IŞİD geldikten sonra durumlar tamamen değişerek şariat kurallarını hayatın bütün koşullarına uygulamışlardır.

IŞİD, Kontrol altına alınan bölgelerde öncelik olarak şariatın hayatın her alanına uygulanması sağlanmakta ve halkın bu kurallara uyup uymadıkları kontrol edilmekte, kadınların kılık kıyafetlerine (kadınların burka giymesi zorunludur) kadar birçok konuda denetimler yapılmakta, uymayanlar ağır şekillerde cezalandırılmaktadır (Erdem, Erdem ve Şenol, 2016). IŞİD'in tanımına göre İslami yaşam tarzını benimseyen biri Batılı gibi giyinmez, sakalını kesmez (Salihi, 2019). Araştırmada, IŞİD rejiminin, günlük hayatta yeni kurallar ve uygulamalar getirmesi sebebiyle algılanan olumsuz sosyal değişimler katılımcılar tarafından belirtilmiştir. IŞİD ile yeni kurallar getirilmesi ile halkın giyiminde ve sosyal hayatında kısıtlayıcı düzenlemelere gittikleri görülmektedir. Bu kısıtlayıcı tedbirlerin iş yaşamını da etkilediğinden yola çıkarak yaşam koşullarında olumsuz etkilere de neden olduğu değerlendirilebilir. Özellikle araştırmanın odak noktası olan iş deneyimleri ile ilgili olarak en önemli durumlardan birisi de işlerin ve iş gücünün durma noktasına gelmesidir. İşlerin

durulma noktasında en önemli etkenlerin IŞİD tarafından iş yerlerinin yağmalanması ve iş şartlarının ortadan kalkması olarak değerlendirilebilir.

Katılımcılar **hayat şartlarını zor idame ettirdikleri** ve IŞİD'in yönetiminde geçirdikleri zaman dilimi ile ilgili olarak da bilgi vermişlerdir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğu 3 ya da 6 ay terör örgütünün yönetimindeki yerleşim bölgelerinde kaldıktan sonra göç etmek zorunda kalmışlardır. Her ne kadar katılımcılar, bir an önce göç hareketine başlamak isteseler de terör örgütünün şehirlerden giriş ve çıkışları yasaklamaları nedeniyle orada mahsur kaldıklarını kaydetmişlerdir. Araştırmacı tarafından bu durumu yöre halkının orada zorla tutularak canlı kalkan haline getirilme planları olarak algılanmıştır. Ayrıca oluşan baskıcı ortam, kamu kurum ve kuruluşlarının hizmet vermemesine bağlı olarak hizmetler gerçekleştirilememiş ve eğitim hayatı da durma noktasına gelmiştir. Bu bağlamda katılımcıların eğitimlerini bitiremedikleri ve ilköğretim, lise ve üniversite düzeylerinde okullarını can güvenliği ve savaş ortamının olması nedeniyle bırakmak zorunda oldukları anlaşılmıştır.

Mahkemelerdeki davalar sulh ve şeriat mahkemelerinde şeriata göre görülmekte ve yine aynı şekilde cezalandırmalar da şeriatın hükümlerine göre yapılmaktadır. 24 Ocak 2014 tarihinde Müslüman olmayanların yargılandığı mahkemeler kurulmuştur. Cezalandırmaların arasında cezanın türüne göre kırbaç, sakat bırakma ve idam (çarmıha germe, yüksek binalardan atma, kafa kesme vs.) bulunmaktadır. Bu anlamda bakıldığında Rakka şehir meydanı, İslam Devleti'nin yasalarına karşı gelenlerin infaz edildiği alan olarak bilinmektedir (Erdem, Erdem ve Şenol, 2016). Söz konusu terör örgütü tarafından verilen cezaların olumsuz hayat şartları yarattığı, göç dalgasında etkili olduğu ve toplumda korkutucu bir imaj sergilemek için çeşitli görsel araçları kullanmaları da katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca verilen cezaların şehirde ve sosyal medya platformlarında propagandasının da yapıldığı katılımcılarca belirtilmiştir. IŞİD'in medya organizasyonu incelendiğinde örgütün stratejisinde propagandanın ne denli merkezi bir role sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Örgüt neredeyse gerçekleştirdiği her faaliyeti birer medya çıktısına dönüştürmektedir. Bu

anlamda IŞİD, kendi varlığı için internet, sosyal medya ve propagandanın ne derece önemli olduğunu farkındadır (Ayhan ve Çifçi, 2018).

Özellikle araştırmacı burada katılımcılardan elde ettiği belirsizlik durumunu vurgulamak istemiştir. Katılımcılar, savaş ortamında bulunmaları nedeni ile hangi güçlerin haklı ya da haksız olduğunu bilmediklerini bununla ilgili sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yukarıda vurgulandığı gibi IŞİD'in şeriat hükümlerine göre toplumsal düzenlemeler yapması, din temelli bir toplumda en başlarda iyi karşılanırsa da sonrasında zulüm içerikli ve keyfi uygulamaları toplumun huzursuzluğunu beraberinde getirmiştir. Ayrıca temel hayat ihtiyaçlarının (elektrik su vb.) kesilmesi katılımcıları zor hayat şartlarına itmiştir.

Literatüre bakıldığında **genelde göç sonrası deneyimlerin** araştırıldığı ancak göç öncesi dönemlerin anlatımı ile ilgili olarak kaynak eksikliklerinin olduğu görülmüştür. İş deneyimleri ve bunları etkileyen faktörler genelde göç sonrası iş piyasasına uyum olarak araştırmalarda ele alınmış ancak göç öncesi iş deneyim profili çizilememiş ve göç öncesi ile göç sonrası meslek eşleştirmelerinin yapılamadığı görülmüştür. Araştırmacı her iki evrede de iş hayatını etkileyen faktörleri arada bir köprü kurmaya çalışmıştır. Bu durum daha sonra ele alınacaktır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun öğrenci olduğu ve herhangi bir iş ile uğraşmadığı görülmüştür. Göç etmeden önceki iş dağılımlarına bakıldığında öğrenci %62,5, günlük işler-öğrenci %15, aile işletmesinde yardımcı-öğrenci %7,5, fırıncı çıraklığı-öğrenci: %5, hemşire, belediye işçisi, çadırcılık, çoban, konfeksiyonculuk: %2,5 olarak tespit gerçekleştirilmiştir. Burada da görüldüğü gibi katılımcıların birçoğu ilk mesleki tecrübesini Türkiye'de yaşamıştır.

Özellikle güvenliğin olmaması, yerinden edilmelere yol açtığı gibi yaşam alanından olma ve yaşam için daha iyi bir yer bulma deneyimlerini de beraberinde getirmektedir. Birisinin doğduğu yerden ayrılması (yerinden edilmenin ilk aşaması)

ile başlayan süreç ve yolculuğun başlaması, akrabalarından, arkadaşlarından, sevdiklerinden kopması ve coğrafyasını kaybetmesi anlamına gelmektedir (Ligabue, 2018). Göç kararının alınması da yaşanır hayat koşullarının kalmamasından kaynaklı olarak daha güvenli yer arayışları için göç hareketini başlatır. Araştırmaya katılan Türkmenleri de **göç kararına iten etmenlerin** olduğu yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Son yıllarda Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde yaşanmakta olan iç **savaşlar/çatışmalar/çekişmeler**, ekonomik bunalımlar nedeniyle bu bölgelerde oluşan yüksek yaşam riski ve gelecek kaygısı, insanların kitlesel halde göç etmesine neden olmuştur (Kılınç, 2018). Türkmen katılımcıların göç kararlarını vermede en önemli durumun **savaş ortamı** olduğu görülebilmektedir. Araştırmada genel olarak göç kararı verme mekanizmalarını, savaşın kendini iyiden iyiye hissettirmesi ile birlikte yaşam kalitesi ve aile güvenliğinin de azalması etkilemiştir. Türkiye'nin sınır komşusu olan Irak'ta, Ağustos 2014 yılında yaşanan savaş ve şiddet olayları Türkiye'ye zorunlu göçü beraberinde getirmiştir. Irak'ta yaşanan savaş, bölgede yaşayan insanların kitlesel bir şekilde bu savaştan etkilenmelerine neden olmuştur (Yılmaz ve Ertürk, 2017). Araştırmaya katılanların en fazla göç kararını verme durumunu etkileyen unsur uçakların bombardımana başlamasıdır. Uçak saldırılarının başlaması ile birlikte yöre halkının göç kararı vererek hızlı şekilde bölgeden ayrıldıkları anlaşılmıştır.

Ele alınan önemli bir diğer göç kararı faktörü ise **babadır**. Baba aile reisi olarak güvenliği ön plana alarak ailenin ya da ailede risk altında bulunan aile üyelerinin göç hareketini başlatmada etkili rol oynamıştır. IŞİD'in kendilerine takipçi ve askeri güç olarak katılımcı bulmaları için cazip nedenleri vardı (Hazimeh, 2019). Babalar, bu durumdan da kaynaklı olmak üzere özellikle terör örgütü tarafından askeri güç olmak üzere çocukların zorla alıkonulması ya da çocukların kendi istekleri ile örgüte sempati duymalarının önüne geçmek için ailece göç edebilecekleri gibi çocuklarını kendileri ya da akrabaları ile göç etmeleri için gerekli karar mekanizmalarını harekete geçirmişlerdir. Bu çalışmanın önceki bölümlerinde de vurgulandığı gibi göç unsurunda ebeveynler ilk önce aile üyelerinin sağlığını tesis etmek için gerekli önlemleri alırken aynı zamanda daha güvenli yer arayışı içinde bulunurlar. Aile

üyelerinin temel ihtiyaçlardan yoksunluğu ya da aile üyelerinin terör örgütünden ceza görmeleri de hem katılımcıların hem de babanın göç kararı almasına neden olmuştur.

Araştırmada göç evrelerinden olan **transit göç** dönemine de yer verilmiştir. Transit dönemde sığınmacılar yolculukları boyunca birçok zorlukla karşılaşmaktadırlar (Giordano, Cipolla, Ragnoli ve Bruno, 2019). Birçok raporda transit göç ile ilgili olarak yasa dışı göç ya da insan kaçakçılığı veya ticaretinin yapıldığı organize suçun olduğu evre olarak nitelendirilmekteyse de başka raporlarda da transit göçü sığınmacı göçü olarak nitelendirilmektedir. Transit göç bir bakıma sığınmacıların devletler tarafından uygun görülmemesi durumunda yasa dışı göç olarak kategorize edilmektedir (Düvell, 2008). Araştırma da transit göç ile ilgili olarak en çok ele alınan durumda **göçmen kaçakçıları** olduğu görülmektedir. Katılımcıların tamamına yakınının bulundukları yerden hedef ülke sınırlarına kadar götüren ve bundan para kazanan insan kaçakçıları olduğunu söylemek mümkündür. Düzensiz göçün ana unsurlarından birisi göçün gerçekleşmesinde ve planlanmasında temel belirleyici konumunda yer alan göçmen kaçakçılarıdır. Kişilerin ekonomik, siyasi, sosyal veya herhangi bir nedenle yaşadıkları ülkeden yasa dışı yollarla çıkmalarını, başka bir ülkeye girmelerini ya da bir ülkede ikamet izni olmaksızın barındırılmalarını sağlamak üzere organize edilen göçmen kaçakçılığında her yıl çok sayıda şebeke çökertilmesine ve şebeke üyesi yakalanmasına karşın ranta dönüşen bu sorunun sonu gelmemektedir (Tepealtı, 2019).

Göçmen kaçakçılığında, insanların para karşılığı bir yerden bir yere nakli, bir ülkenin sınırının yasadışı yollardan geçilmesi ve kişinin rızası ile gerçekleşen bir durum söz konusudur. Göçmen kaçakçılığında kişilerin durumlarından yararlanma ve bu zor durumlarını istismar etme söz konusu olmaktadır. İki durumda da olayın öznesi olan kişiler mağdur olmaktadır (İlgar, 2019). Özellikle kriz olan bölgelerde insanların güvenli yollardan daha güvenli bölgelere ya da ülkelere götürülmesinden dolayı büyük rant kazanan insan kaçakçıları bu yaptıkları ulaştırma işlerinden dolayı güvenlik durumuna göre ya da savaşın aldığı durumdan kaynaklanan risklere göre fiyat

değişimleri yapabilmektedir. Araştırmada katılımcıların beyanlarına göre aldıkları paralar kişi başı 100 USD ile 1800 USD arasında değişiklik göstermektedir. Bu alınan paralar göçmenlerin büyük ekonomik kayıplar yaşamalarına yol açabilmektedir. Ayrıca Türkmenlerin Suriye’den geçemedikleri her gün için ekstra para ödedikleri ve bunun ekonomik olarak onlarda tahribat yarattığı anlaşılmıştır. Katılımcıların, insan kaçakçılarına güvenmedikleri ve göç sırasında birçok insanın Türkiye’de yaşamak için biriktirdikleri paraları kaçakçılara çaresizliklerinden dolayı verdikleri ancak kaçakçıların sözlerini tutmayarak insanları dolandırdıkları anlaşılmıştır. Özellikle Türkiye’nin göç politikası gereği Türkmenlerin Geçici Koruma kapsamında kabul edilmemeleri onları kaçak yollarla Türkiye’ye girme yoluna itmiştir. Sınırdaki tedbirler insan kaçakçılarının değişik yollar bulmasına, buldukları yolların daha uzun ve zorlu bir hale gelmesine, buna bağlı olarak da sığınmacılardan alınan ücretin artarak değişmesine neden olduğu bilgilerine ulaşılmıştır. Buradan yola çıkarak Türkmenlerin transit göç evresinde insan kaçakçılarından kaynaklı para kayıplarının olduğu değerlendirilebilir. Araştırmada Türkmenlerin insan kaçakçılarından parasını ödemek için ülkelerindeki evlerini, dükkanlarını ya da arabalarını sattıkları bilgisine de ulaşılmıştır. Bu bağlamda ekonomik olarak Türkmenlerin kendi ülkelerinde kendilerini bağlayıcı herhangi bir faktörün kalmadığını söylemek mümkündür.

Katılımcıların **göç yolunda kat ettikleri koridorlardan** bahsedilirse genel olarak Suriye üzerinden geçişlerin olduğunu bilgisine ulaşılmıştır. Suriye’nin de güvenli bölge olmaması dolayısı ile buradaki kalışların azlığı araştırmada göze çarpmaktadır. Nihai hedefin Türkiye olması nedeniyle Transit ülke olan Suriye’de güvenli kalış planı yapılmadığı ve ülkenin daha çok kaçakçılıkta bir durak ülkesi olarak görüldüğü değerlendirilmiştir. Katılımcıların Suriye üzerinden Türkiye’ye çoğunluğu Gaziantep olmak üzere Hatay ve Kilis’ten giriş yaptıkları, nihai hedeflerinin Türkiye hatta Ankara olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılardan sadece ikisi başka illerde geçici ikamet etse de bir süre sonra onlarda Ankara’ya ulaşmışlardır. Türkmenler, ekonomik nedenlerle ya da akrabalarının topluluk şeklinde yaşamaları nedeniyle Ankara’ya gelerek daima ikametlerini burada yaptıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca Türkmen katılımcılar göç kararını verdikleri esnada gidecekleri yeri Ankara

olarak belirlediklerini, bunun nedeninin akrabalarının ya da daha önce oraya gönderdikleri aile üyelerinin orada kendileri için hazırlık yaptıkları ve iş imkanları sağladıkları için hedeflerinin Ankara olduğunu görüşmelerde belirtmişlerdir. Bu bağlamda araştırmada katılımcılar için en önemli çekim unsurunun ülkede bulunan sosyal ağlar olduğu araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir.

Transit göç dönemi ile ilgili olarak araştırma kapsamında ele alınması gereken bir diğer nokta ise **kitlesel göç ve göç yolunda yaşanan zorluklardır**. Geniş ölçeklerde sığınma yeri arayan kişilerin gelişleri, gelişlerin ve hareketlenmenin hızlı ve birlikte olması, hedef ülkenin kabul etme kapasitesinin olması ve ulusal sığınma sistemlerinin sığınma arayan kişileri kapsamaması durumunda kitlesel göç kavramı oluşmuş denilebilir (İneli-Ciğer, 2015). Türkmenlerin de kitlesel olarak Türkiye sınırına geldikleri araştırmadan anlaşılmaktadır. Gelişlerde sınır bölgesinde özellikle ciddi sıkıntılar çektiğini söyleyen Türkmenler, özellikle ailede engellilerin ya da çocukların bulunmasından dolayı sınırı geçmekte zorlandıklarını belirtmişlerdir. Yağışlardan dolayı ciddi şekilde çamurlu bir ortamın olması ve sınır bölgesinde çamur bataklıklarının olması göçmenlere sıkıntı çıkarmıştır. Bu kapsamda göç yolunda bakıma muhtaç kimselerin getirilmesinin yol açtığı sıkıntıların ve iklim faktörlerinin etkili olduğu değerlendirilmiştir. Araştırmacının Göç İdaresi Genel Müdürlüğü zamanında Kobani-Suruç bölgesinde meydana gelen kitlesel göçlerde kayıt merkezleri sorumlusu olarak çalıştığı zamanda hava sıcaklığından kaynaklı olarak geçiş yapanların ciddi sağlık sorunları geçirdiğini ve iklim unsurunun göç hareketlerinde önemli bir yerinin olduğuna kanaat getirmiştir. Sınır çalışmalarında tekerlekli sandalye ile göç hareketine katılanların olduğu da gözlemlenmiş, ihtiyaç sahiplerinin kayıtlarının alınarak, giriş yapılmasında BMMYK saha görevlilerinden destek alınarak ayrı bir başvuru yeri açılmıştır. Ayrıca araştırmacı ilgili sınır kapısından giriş yapan Türkmenler olduğunu ve statülerinin belli olmamasına rağmen girişlerinin yaptırıldığını anımsamıştır.

Araştırmacı hem mesleki saha tecrübelerinde hem de çalışmada çıkardığı bir sonucu da burada paylaşmak istemiştir. Bu durum göç yolunda **aileden ayrılma/ayrı kalma** olarak da isimlendirilebilir. Araştırmacı yine aynı saha görevinde çalışırken refakatsiz çocukların olduğunu tespit etmiş ve durumu ilgili sosyal hizmet kuruluşlarına bildirmiştir. Bundan dolayı sosyal hizmet birimlerinin kitlesel göç durumlarında acil görev alması gereken birimlerden olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırmacı birçok ebeveynin çocuklarını dikkatsizlikleri nedeni ile kaybettiklerine kriz bölgesinde şahit olmuştur. Araştırmada da ailesinden ayrı kalan katılımcıların olduğu ve daha sonrasında cep telefonları ile Türkiye’de birbirlerini buldukları, bu durumun onlarda ciddi psikolojik travma yarattığı tespit edilmiştir. Ordu anlaşmazlıklar, doğal felaketler ve diğer krizler sonucunda oluşan acil durumlardaki kitlesel hareketlerde, çocuklar ailelerinin ya da kendilerinden sorumlu olan yetişkinlerden ayrılabilir. Bu türlü durumlarda sorumlu ülkenin çocuk koruma servislerinin koordinasyonunun diğer paydaş kuruluşlar ile yürütülmesi gerekmektedir. Bundan dolayı söz konusu servis seçenekleri, sorumluluklar ve görev paylaşımı kurum ve kuruluşlar arasında netleştirilmeli, bununla birlikte aile takip aktivitelerinin kurum ve kuruluşlar arasında tam olarak organize edilmesi gerekmektedir. Çocuk koruma biriminin aktif olarak çalışması ve aile takip sürecinin başarılı bir şekilde devam etmesi koordinasyon ve bilgi paylaşımının yapılmasına bağlıdır (İOM, 2011).

Göç sonrası dönem ile ilgili olarak katılımcıların ülkelerine geri dönüş, buraya gelen öncü kişilerin tecrübeleri, geçici olarak akrabaların evinde kalma ve sosyo-ekonomik zorluklar ile ilgili söylemlerde bulundukları görülmektedir. Araştırmaya katılan Türkmenlerin anayurttan bağının yoğun olduğunu söylemek mümkündür. Bundan dolayı gerekli koşulların sağlanması durumunda kendi ülkelerine dönebileceklerini dile getirmişlerdir. Sığınmacıların geri dönüş durumları o ülkede sağlanacak istikrarın ve güvenli ortamın oluşturulmasından geçmektedir. Trabzon ilinde yapılan bir araştırmaya katılan Afganistan uyruklu sığınmacıların çoğunun geri dönmeyi düşünmediğini ve geri dönmek istediğini söyleyenlerin ise can güvenliğinin sağlanması durumunda gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Sığınmacılar yaşam

koşullarının daha iyi olduğu, çocuklarının daha iyi bir geleceğe sahip olabilecekleri ülkelere gitmek istediklerini dile getirirken gidilmek istenen ülkenin aile ve akrabaların bulunduğu ülkeler olduğunu söylemişlerdir (Doğan, 2019). Suriyeli sığınmacılar üzerine yapılan bir araştırmada da kadınların belirsizlik ortamını sevmedikleri, gelecek gördükleri ülkede kalıcı olarak kalmayı tercih ettikleri, kalınan yerde belli bir süre geçip, çocuklar okula başlayıp, kendileri de iş bulduklarında göç ettikleri ülkeye yerleşerek, ülkelerine geri dönmeyi düşünmedikleri belirtilmektedir (Yıldırım, İslamoğlu, İyem, 2017). Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların geldikleri bölgelerde durumun normalleşme göstermesini haber almaları üzerine ülkelere geri dönüşleri mümkün olmakta olup, bu durum hem basına hem de resmî açıklamalara yansımış ve geri dönüş yapan sığınmacıların olduğu doğrulanmıştır (Karataş, 2015). Genel olarak bakıldığında güvenli ortamın teskin edildiğinde sığınmacı dönüşlerinin mümkün olabileceği görülmektedir. Buradaki kaynaklardan da anlaşılacağı gibi sığınmacılarda üçüncü ülkeye gitme isteklerinin olduğunu da görmek mümkündür. Ancak Türkmen katılımcılarda bu durum gözlemlenmemektedir. Katılımcılar Müslüman bir toplumda yaşayacaklarını belirterek başka ülkelere gitme isteklerinde olmadıklarını, durumun normalleşmesi durumunda kendi topraklarına gideceklerini, aksi durumda da Türkiye'de yaşamlarını sürdüreceklerini belirtmişlerdir.

Öncü kişiler araştırmacının bulgular bölümünde tarif ettiği gibi ailesinden ya da çevresinden önce hedef ülkeye gelerek akrabalarının yardımı ile ya da kendi mekanizmaları ile yeni yaşam hayatını keşfeden, ailenin göçünü başlatmak için imkân sağlayarak gelmelerine onay veren, geldiklerinde her türlü yaşam koşullarına adaptasyonlarını sağlamak için gerekli kurgulamaları yapan kişidir. Araştırmacı bakımından hem uyumun hem de diğer hayat koşullarının sığınmacılar tarafından en kolay benimsenme faktörü öncü kişilerdir. Öncü göçmenlerin en genel özelliği, hedef ülkeye gittiklerinde herhangi sosyal bağlarının ya da sosyal topluluklarının olmamasıdır. Bundan dolayı ve muhtemel olarak öncü göçmenler daha önce var olan sosyal bağlarını, kültürel ortaklıklarını ve statü olarak kendisi ile benzer durumda olanları ekonomik ve sosyal olarak daha iyi duruma gelmek için kullanabilirler

(Wessendorf, 2017). Araştırmada da öncü kişiler genel olarak daha önce oraya yerleşen tanıdıkları aracılığı ile aileleri için gerekli hazırlıkları yapmada zorlanmadıkları ve aynı statüde bulunan yakınlarının yararlandığı hakları öğrenerek hareket ettiği görülmektedir. Literatürde bu tür göçmenlere “**stratejik göçmenler**” de denilebilmektedir. Burada vurgulanmak istenen durum itme ve çekme faktörlerinin ötesinde, göçmenlerin yerleşilecek ülkeyi stratejik olarak seçmeleridir. Bu tür göçmenler yerleşmek için özel bir ülkeye gitmeyi planlarken, ailesinin sosyal ağlarını da burada genişletmeye çalışır (Somerville, 2012).

Öncü kişilerin gelmesi ya da Türkmenlerin aileleri ile geldiklerinde **ilk durakları geçici barınma sağlayabilecekleri akrabaları** olmuştur. Araştırmada akrabaların yeni gelen Türkmenleri aynı anda misafir etme ile ilgili olarak kitlesel göçün yoğunlaştığı zamanlarda akraba yanında geçici ikametın sıklaştığı, misafirlik aşamasından birkaç gün sonra ailelerin kendi evlerine çıktıkları, kendi evlerine geçme zamanlarının ortalama iki hafta ile bir ay arasında olduğu, ilk hedef ülkeye gelindiğinde çevrenin tam olarak bilinmediği ve tereddütler yaşandığı, geçici olarak kalınan akraba ikametlerinde yoğunlaşmalar olması nedeniyle ciddi kalabalıkların olduğu ve giderlerin arttığı, daha önce öncü kişi kategorisinde değerlendirilen kişilerin bir çoğunun da ilk geldikleri aşamada akrabalarının yanında kaldıkları anlaşılmıştır. Bu durum, ilk gelenlerin iş bulması ve kendi ekonomik düzenlerini sağlayıncaya kadar kalacak yer sağlamada önemli bir rolü vardır. **Öncü gelenler** ailelerinin de gelmesi ile birlikte bir süre ikamet ettikleri akrabalarının yanından kendi buldukları yeni ikametlerine geçmektedirler. Her ne kadar yeni yerleşim bulsalar da aynı mahalleden ayrılmamaktadırlar. Bunun sebebi olası bir durumda meydana gelecek yardımlaşma ve haber alma bakımından birbirlerine yakın olma isteğidir.

Göç öncesi dönemde ve transit dönemde bahsedilen ekonomik zorluklar ve beklenmeyen para kayıpları, Türkmenlerin hedef ülkeye geldiklerinde hayatlarını sürdürmeleri için kullanacakları ve uyum sağlama sürecini sorunsuz atlatacaklarını planladıkları ekonomik zorluklara hazırlıksız yakalanmalarına neden olabileceği

değerlendirilmiştir. Göç sonrası dönemde de ekonomik ve sosyal zorluklar yaşanması da bununla beraber kaçınılmaz bir hale gelebilmektedir. Ekonomik faktörler çok önemlidir. Çünkü ekonomik yönden sıkıntılı olan kişilerin toplumsal sıkıntılara neden olması ihtimal dâhilindedir (Aydın ve Durgun, 2018). Elazığ'da yapılan bir araştırmaya göre bölgede yaşayan 11.697 Suriyeli sığınmacı, genellikle ekonomik seviyesi düşük olan ve kentin çeperlerinde bulunan mahallelerde ev kiralarak yaşamlarını sürdürmektedir (Tekkanat ve Taş, 2018). Türkmenlerin de ilk geldiklerinde yaşadıkları olumsuz ekonomik durumlardan dolayı kirası ucuz olan yerleşim birimlerinde hayatlarını sürdürdüklerine daha önce de değinilmişti. Ancak barınma ihtiyacı ve elde olan ekonomik koşullar gereği ucuz yerleşim yerlerinde ikamet edilmesi de ekonomik gelir düşüklüğünün bir başka göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Türkmenlerin **iş piyasasına erişimleri, iş deneyimleri**, yaptıkları meslekler ve iş hayatları ile ilgili tecrübe ettikleri deneyimlerin olumlu ve olumsuz tarafları çalışmada analiz edilmiştir. Araştırmaya katılanların hiçbirinin çalışma izni yoktur. Sığınmacıların çalışma alanında karşılaştıkları sorunlar aynı özellikleri taşımayabilir. Sığınmacı bireyin ekonomik durumu, yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, bağımlı ya da bağımsız çalışma durumu sorunları ve çözümü farklılaştıran unsurlardır (Akbiyık, Koç ve Görücü, 2015). Daha önce de belirtildiği gibi katılımcıların yarısından fazlası ilköğretim terk pozisyonundaki kişilerden oluşmaktadır. Burada vurgulanması gereken en önemli noktalardan birisi de katılımcıların çoğunun **ilk iş tecrübesini** kendi ülkelerinde değil, göç etmiş ve yerleşik durumda oldukları Türkiye'de deneyimlemiş olmalarıdır.

Katılımcıların görüşmelerinde vermiş oldukları bilgiler ışığında göç sonrası çalışmış oldukları 31 meslek grubu tespit edilerek bulgular kısmında meslek tablolarında yer almıştır. **Meslek gruplarına** bakıldığında lokantalarda paketçilik, komilik, berberde çıraklık, fabrika işçiliği ve inşaat işçiliği en fazla çalışılan alan olarak görülmektedir. Burada bir hususa dikkat çekmekte fayda vardır. Göç öncesi

katılımcıların belirttiği iş kolu öğrencilikte dahil olmak üzere 9'dur. Göç öncesi dönemde öğrenciler ile öğrenci iken günlük işlerde çalışanlarda yoğunluk gözlemlenmiştir. Bu kapsamda yapılan genel değerlendirmede ülkelerinde eğitim hayatını sürdüren birçok katılımcının Türkiye'de eğitim hayatını sürdürmekten ziyade çalışma hayatını tercih ettiği söylenilebilir. Meslek karşılaştırmaları ile ilgili olarak kod matrisi karşılaştırmaları, bulgular bölümünde yer almaktadır.

Suriyeli sığınmacılar üstünde yapılan bir araştırmada meslek grupları (ilk verilen meslek Türkiye'deki meslek parantez içinde verilen meslek de Suriye'deki meslekleridir) şu şekilde sıralanmıştır: Öğretmen (işçi), hafızlık (aynı), el işi (öğrenci), eliş (aynı), kuaför (aynı), lise öğrenci (çiftçi), üniversite öğrencisi (aynı), öğretmen (tercüman), şoför (çiftçi), işçi (çiftçi), şoför (aynı), avukat (öğretmen), inşaat (memur), ev hanımı (öğrenci), öğretmen (aynı), terzi (aynı), doktor (aynı), şoför (tercüman), ev hanımı (aynı), lise öğrencisi (aynı) (Kocadaş, 2018). Yapılan araştırmaya bakıldığında katılımcıların yarısının aynı işi yaptıkları görülmektedir. Bu çalışmada bir katılımcının orada çadırcılık mesleğini icra ederken burada da aynı işi yaptığı tespit edilmiştir. Ayrıca bir çalışmada elde edilen bir diğer bulguda katılımcıların birden fazla meslek tipinde çalıştıklarıdır.

İş deneyimleri kategorilerinden biri katılımcıların **iş bırakma nedenleri** ile ilgilidir. Bu kapsamda alınan veriler ışığında **ücret azlığı, işten çıkarılma, çalışma şartlarının ağırlığı, sağlık nedenleri, kötü muamele, işletme sahibinin değişikliği, iş yerinin kapanması ve maaş alamama** iş bırakma nedenleri olarak belirlenmiştir. Ücret azlığı, en çok iş bırakma sebebi olarak katılımcılar tarafından dile getirilen faktördür. Kuşkusuz ücret oranındaki değişim, bir yandan işletmenin istihdam edeceği işçi sayısını belirleyen, öte yandan da hane halkının işgücü sunum kararını etkileyen en önemli unsur olarak değerlendirilebilir. Ücretlerde meydana gelen belirgin bir artış genel olarak işgücünün çalışma isteğini teşvik eder ve sonuçta işgücü sunumunu arttırır (Cesur, 2017). Göçmen işçilere **düşük ücret** uygulanmaktadır. Tüm dünya ülkelerinde yabancı işçiler aynı sorunla karşı karşıyadır. Bir göçmen işçi, ülke

vatandaşından daha düşük ücretle çalıştırılmaktadır. Bu durum kayıt dışı çalışmanın bir sonucudur (Gemici, 2016). Araştırmada katılımcılar ücretlerin ilk geldiklerinde çok düşük olduğunu daha sonrasında piyasanın artış gösterdiğini dile getirmişlerdir. Ekonomik zorluk yaşayan katılımcıların ücret azlığından dolayı geçinemedikleri, bundan dolayı geçim sıkıntısı nedeniyle işlerini bırakarak daha iyi ücret veren iş yerlerine geçiş yaptıkları değerlendirilmiştir. Araştırmada katılımcıların işyerinden günlük yevmiye almalarına rağmen bu ücretin geçim koşullarına yetmediği, işyeri sahiplerinin standart bir ücret tarifesini uygulamaması nedeni ile gelir belirsizliğinin olması, ücret azlığının işi bırakmaya yönlendirdiği, kazandıkları para ile birlikte yol ücreti giderlerinin fazlalaştığı ve iki vesait ile gidilen işleri tercih etmedikleri, işyeri sahiplerine ücretlerini arttırmaları yönündeki taleplerinin karşılıksız kalması, standardın oldukça altında cüzi ücretlere çalışılması ve daha başka iyi bir iş bulma ihtiyacı hissetme gibi durumları belirtmeleri ücret azlığından meydana gelen faktörler olarak değerlendirilmiştir.

Suriyeli sığınmacılar üzerinde yapılan bir araştırmada, Suriyeli mültecilerin sadece pazar günü çalışmadıkları varsayıldığında, haftada ortalama 74,5 saat çalıştıkları hesaplanmıştır. Fazladan çalışılan haftalık 29,4 saatin karşılığının hiçbir biçimde ödenmediği, ayrıca tehlikeli işlerde daha çok çalıştırılmaları ve günlük çalışma sürelerinin yerli işçilere göre daha uzun olması gibi nedenlerden dolayı göçmen işçilerin iş kazalarına daha fazla maruz kaldığı, yaklaşık bir yıldır çalışmalarına rağmen, herhangi bir işyeri hekimliği ya da iş güvenliği hizmeti alamadıklarını ve işe giriş muayenelerinin yapılmadığı belirlenmiştir (Kaygısız, 2017). Bu bağlamda sığınmacıların **ağır ve tehlikeli şartlarda çalıştıkları** görülmektedir. Çalışmada Türkmen katılımcıların işyerindeki personelin ağır işlerde onları ileri sürdükleri, adres bulamama gibi durumlarda iş kaybı kaygısı yaşayarak çalıştıklarını, çalışma şartlarının ağır olmasına karşın düşük ücretle çalıştırılmaları, geç saate kadar çalışmanın yorucu şartları içerdiği, iş koşullarının dayanılmaz olması gibi nedenlerden dolayı iş bıraktıkları görülmüştür. **Çalışma şartlarının ağırlığı** yanında özellikle kayıt dışı çalışmanın verdiği sonuçlardan birisi olarak iş güvenliği unsurundan katılımcıların bilgilerinin olmadığı, haklara erişim olmamasından ve iş kaybı korkusundan dolayı bu

türlü iş sağlığı durumlarını sorgulayamadıkları anlaşılmaktadır. Psikolojik ve fiziksel sağlık sorunları nedeni ile işlerini bırakmak durumunda kalan katılımcıların, ağır iş koşullarının fiziksel tahribatının çok olması sebebiyle de geçici olarak işlerini bırakmak zorunda kaldıkları anlaşılmıştır. İş sağlığında görülen eşitsizlikler, genellikle işyerinde görülen risklerdeki eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır. Göçmen işçiler, yüksek riskli mesleklerde daha fazla istihdam edilmekte ve dolayısıyla yaralanma, hastalık ve ölüm gibi olumsuz sağlık sonuçları ile daha fazla karşı karşıya kalmaktadırlar (Bilek, Sandal ve Yıldız, 2019).

Bir diğer iş bırakma sebebi de **işten çıkarılmalarıdır**. Katılımcılar, iş sahiplerinin iş önceliğini tanıdıklarına vermesi, çeşitli durumlardan dolayı iş yerinde geçinememe, genel olarak işlerin bitmesi ile birlikte işçi ihtiyacının kalmaması, sosyal güvencesi olmayan işçilerin geçirdikleri kazalar sonucu herhangi adli ya da idari işleme maruz kalmak istemeyen işletmenin daha fazla kişiyi çalıştırmaması, iş ile ilgili teknik konulara hakim olamama, işyeri kurallarına uymama gibi durumlardan dolayı işten çıkarılma durumları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Göçmen işçiler, iş sağlığı politikaları için büyük bir endişe kaynağıdır; çünkü büyük bir çoğunluğu kötü istihdam şartlarına, tehlikeli çalışma koşullarına, düşük derecede sosyal korumaya ve işle ilgili yüksek sağlık risklerine maruz kalmaktadır (Bilek, Sandal ve Yıldız, 2019). Bu endişe sadece politikalar açısından endişe taşımamaktadır. Aynı zamanda işyeri sahiplerinin de bu tür hassasiyetlerinin olduğunu söylemek mümkündür. Araştırmacı işyeri sahiplerinden aldığı bilgiler de bu durumdan çok çekindiklerini, böylesine bir iş kazasının yaşanması durumunda adli ve idari yaptırımların çok ağır olacağını ve bundan dolayı iş kazası geçirmiş olan yabancılara belirli bir para verip işlerine son verdiklerini, bunun haricinde diğer işten çıkarmaların kişiden kaynaklanan problemlerden kaynaklandığını belirtmişlerdir ¹. 2012 yılında Isparta’da işçi davranışlarının işverenin işten çıkarma kararı üzerindeki etkileri isimli çalışmada 333 işveren ile görüşülmüş, sağlık nedenleri, kurallara uymama, mesleki yetersizlik, fiziksel yetersizlik ve yaşlılık, devamsızlık, işçinin görevini yerine getirmemesi, hırsızlık ve işverenin malına zarar verme, işçinin iş vereni yanıltması, işçinin

¹ İşyeri sahipleri ile yapılan görüşme notu.

geçimsizliği, işçinin yasal haklarını kullanmak için yaptığı davranışların işverenlerin işten çıkarma nedenlerini oluşturduğu tespit edilmiştir (Korkmaz ve Özkara, 2012).

Kötü muamele nedeniyle iş bırakma ile ilgili olarak katılımcılar, işyeri sahiplerinin sözlü ve fiziki saldırılarının olduğu, iş ortamında çalışan diğer çalışanların da onlara kötü davranması, çeşitli sebeplerden dolayı patronları ile anlaşmazlıklar yaşandığı belirtmişlerdir. Yapılan bir araştırmada Azerbaycanlı kadınların emek piyasalarındaki sosyal dışlanması, güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalışmalarından ve de bunun ötesinde ülkede izinsiz kalan kaçak göçmen olarak eğreti konumlarından kaynaklandığı, aynı işi yapan yerli çalışanların güvencesizliğinden daha farklı boyutta olan güvencesizliklerinden dolayı, işyerlerinde marjinalize edilmekte oldukları ve sıklıkla çalıştıkları işverenlerinin ve çalışma arkadaşlarının kötü muamele ve aşağılamasına maruz kaldıkları belirlenmiştir (Dedeoğlu, 2011). Sığınmacıların öteki olarak görülmesinden dolayı çalışma ortamında taciz ve şiddete maruz kaldıkları (Aslan ve Güngör, 2019), sadece iş yeri sahibi değil, diğer çalışanlar tarafından da zor durumda bırakılmaları nedeniyle işi bıraktıkları görülmüştür.

İş sahibinin çeşitli nedenlerden dolayı işi bırakması ya da devretmesi, işletme değişikliği olması sebebi ile işten çıkarıldıklarını söyleyen katılımcılar, ayrıca iş sahiplerinin başka bir yerde işe girmesi ya da faaliyette bulunan işyerinin çeşitli nedenlerden dolayı faaliyetlerine son vermesi dolayısı ile işleri bıraktıklarını dile getirmişlerdir. İşverenler tarafından ücretlerin ödenmemesi ya da geciktirilmesi gibi durumların küçük işletmelerde özellikle yaygın olarak görüldüğünden (Bilek, Sandal ve Yıldız, 2019) bahisle Türkmen katılımcıların da işyerlerinden maaşlarını alamadıkları gerekçesi ile işlerini bıraktıkları gözlemlenmiştir.

Araştırmacı tarafından, **iş bulma yöntemlerinin,** sığınmacıların iş deneyimlerinde açısından önemli olduğu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda katılımcıların anlatımları ile iş bulma stratejilerinin genel olarak **akraba yardımı, kendisinin iş bulması, arkadaş yardımı, zincirleme iş bulma, aileden birisinin iş**

bulması ve sosyal ağların yardımının olduğu anlaşılmaktadır. Kone, Ruiz ve Silva tarafından 2019 yılında hazırlanan “Sığınmacılar ve Birleşik Krallık işgücü Raporu’na göre yapılan analizlerde işsiz sığınmacıların iş ararken en çok kullandıkları ve güvendikleri faktör toplumsal kurum ve kuruluşlardır. Yine bu analize göre beş çeşit iş bulma yönteminden bahsedilmektedir. Bunlar: Resmi Kurum ve Kuruluşlar, Özel Kurumlar, Reklamlar, İşverenlerle Direkt Görüşme ve Sosyal Ağlardır. Genel olarak işsiz sığınmacıların %37’si iş arama metodu olarak resmi kurum ve kuruluşları göstermektedir. Bu durumda diğer ülkelerde iş bulma kurum ve kuruluşlarının etkin rol oynadığı görülmektedir. Türkmenlerin görüşleri doğrultusunda herhangi bir kuruma iş başvurusu yapılması ya da mesleki eğitim ile ilgili olarak kurum ya da kuruluşlarca **bilgilendirme yapılmadığı** gözlemlenmiştir. Londra örneğinde verilen örneklerle çalışmadaki iki bulgu örtüşmektedir. Bunlar işverenlerle direkt görüşme (kendisinin iş bulması) ve sosyal ağlardır. Araştırmada sosyal ağların iş bulma bağlamında etkilerinin önemli bir etken olduğu görülmektedir. Akrabaların, arkadaşların, aile bireylerinin ve tanıdıkları iş çevresinin iş buldukları zaman hemen kendilerini arayarak işlere yerleştirdiklerini belirten katılımcılar, **sosyal ağların** çalıştıkları yerde eleman açığı olması ve referans olmaları durumunda işe çağırıldıkları, iş şartlarını katılımcıya sosyal ağdaki insanların aktardığı, sosyal ağların başka bir iş bulana kadar idare edecek işleri de ayarladıkları, genel olarak kendilerinin çalıştıkları yere akrabalarını da yerleştirdikleri görülmektedir. Akrabalık ve aile bağları, kültürel ve ekonomik sermayeyi sağlamanın yanında barınma, iş bulma ve bürokratik işlemlerin halledilmesini sağlama gibi konularda destek sağlamaktadır (Demirbaş ve Akyiğit, 2018). Kanada’da yapılan bir araştırmada da yeni gelen sığınmacılar ile sosyal ağlar arasında özellikle iş piyasasına erişim konusunda sıkı bir bağlantının olduğu görülmüştür. Çalışmalar özellikle dini organizasyonların, etnik toplulukların ve hatta spor kulüplerinin bile sığınmacıların iş piyasasına erişiminde yardımcı oldukları bilgisine varmışlardır (Hanley, Mhamied ve Cleveland vd., 2018). İşyeri sahipleri ile yapılan görüşmede, genel olarak işçiye ihtiyaçları olduğu zaman kendileri gibi çalışacak kişilerden tavsiye edilen varsa işe aldıkları, kendilerine bir adam bulması yönünde yanlarında çalışanlara haber verdikleri bilgisine ulaşılmıştır².

² İşyeri sahipleri ile yapılan görüşme notu.

Katılımcıların **kendi işlerini kendi bulduklarını söyledikleri** durumlarla ilgili olarak, çeşitli arama süreçlerinden geçildiği, sınırlı Türkçe bilgisi ile iletişim kurmaya çalıştıkları görülmüştür. Anlaşılacağı gibi burada iki ana faktörden bahsedilebilir. Bunlar dil ve iş arama süreci faktörleridir. 2011 yılında Hollanda’da yapılan bir çalışmada sığınmacıların iş bulma yöntemleri ile ilgili olarak çeşitli uyruktan 3500 sığınmacı ile (Afganistan, İran, Eski Yugoslavya ve Somali) yüz yüze görüşmeler yapılmış ve elde edilen bulgularda en fazla iş bulma stratejisi olarak resmi kurum ve kuruluşlara yapılan başvuruların olduğu, direkt olarak iş bulanların (işini kendisi bulanlar) oranının %33 olduğu, iş bulma stratejilerinin çeşitlenebildiği ve uyruklara göre değişkenlik gösterdiği, direkt başvurularda dil yeterliliğine bakıldığı, başvuruların direkt olarak yapacaklar için iş başvuru formu göndermeleri ya da iş sahipleri ile direkt görüşmeler yaptıkları belirlenmiştir (Tubergen, 2011). İşyeri sahipleri ile yapılan görüşmede resmi kurum ya da kuruluşların yönlendirme yaptığına dair herhangi bir ifadeye rastlamazken, genel olarak gelerek az bir Türkçe ile “Eleman lazım mı?” ya da “Komi lazım mı?” diye sordukları bilgisine ulaşılmış ve sığınmacıların bu şekilde iş aradığı verilerine ulaşılmıştır³.

Araştırmada çalışma sürelerine bakıldığında 3-6 ay ya da 1-3 ay arası **çalışma süreleri** göze çarpmaktadır. 18 ay ve üzerindeki çalışma zamanları, en az orana sahiptir. Bu doğrultuda Türkmen katılımcıların işlerde istikrarsız oldukları ve kısa süre içerisinde daha önce belirtilen durumlardan dolayı işten ayrıldıkları görülmektedir. İşyeri sahipleri ile yapılan görüşmede ev hanesinde çalışmayanların olduğu, bundan dolayı nöbetleşe çalışma sistemi getirdiklerini belirtmişlerdir.⁴ Özellikle zincirleme iş bulma da buna örnek verilebilir. İş bırakacak olan kişi kendi yerine ailesinden bir üyeyi ya da yakın akrabasını bırakarak işten ayrılmaktadır. Bu durumda ailenin geçim kaynağını çalışma nöbeti gelen aile üyesi üstlenmektedir. Ayrıca ele alınması gereken bir diğer konu da işe başlangıç zamanlarıdır. İşe başlangıç zamanı, Türkmenlerin Türkiye’ye geldikten ne kadar zaman sonra işe başladıklarını ifade eder. Araştırma kapsamında Türkmen katılımcıların %50’sinin 1-3 ay içerisinde hemen çalışmaya

³ İşyeri sahipleri görüşme notu.

⁴ İşyeri sahipleri görüşme notu.

başladıkları anlaşılmaktadır. Türkmen ailelerin savaş ve transit dönemde harcamış oldukları paralardan dolayı kayıplarının yüksek olduğu, temel ihtiyaçların karşılanması için hızlı şekilde iş piyasasına erişme isteklerinin olduğu gözlemlenmiştir.

Kitlesel göçda genel olarak ailenin parçalı şekilde ya da hep beraber geldikleri çalışmanın önceki bölümlerinde ele alınmıştı. Araştırmada aile bireylerinin çalışma durumları göç sonrası dönemde de ele alınmıştır. Bu bağlamda babaların ve abi/kardeşlerin meslek profilleri de çıkartılmaya çalışılmıştır. Genel olarak aile ekonomisini çalışan aile üyeleri belirlemektedir. Aile üyelerinden bir veya birkaç kişinin göçe katılması, aile gelirini hem arttırmakta ve hem de çeşitlendirerek bir tür güvence sağlamaktadır (İşçan ve Çakır, 2019). Aile üyelerinin çalışma durumlarına bakıldığında abi/kardeşlerin burada da iş hayatlarını sürdürdükleri görülmektedir. Abi/kardeşlerin en fazla çalıştıkları meslek fabrika işçiliğidir. Çeşitli meslek gruplarında da çalışmayı sürdüren abi/kardeşler, katılımcılar ile birlikte ihtiyaçları karşılamada önemli bir rol oynamaktadır. Katılımcıların mensubu olduğu ailenin reisleri olarak babalar her ne kadar göç öncesi aile geçimini sağlama için çalışsa da araştırmada yapılan tespitte %66,7 sinin çalışmadığı görülmüştür. Bu durumda babaların sağlık sorunu yaşamaları ve ülkelerinden savaş nedeniyle ayrılan memurların geçmiş maaşlarının verilmesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bulgular bölümünde yapılan kod matrislerinde babaların genel olarak çalışmadıkları, çalışanlardan da sadece birisinin orada yaptığı mesleği burada yardımcı konumu ile sürdürdüğü görülmektedir.

Türkmenlerin **kazançlarına** bakıldığında araştırmada günlük 50 TL alanların çoğunlukta olduğu görülmekle birlikte belirli bir tarife olmadan da para kazanmaya çalışan katılımcıların olduğu görülebilmektedir. 85 sığınmacı ile yapılan bir araştırmada saatlik olarak sığınmacıların ücret aldıkları ve bu ücretlerin 5.50 Dolar ile 11.40 Dolar arasında değişkenlik gösterdiği, gençlerin, kadınlara ve yaşlılara göre daha fazla kazandıkları tespit edilmiştir (Codell, Hill, Woltz ve Gore, 2011). Kazançlar

ile ilgili olarak belirtilmesinde fayda görülen durumlar katılımcıların çalıştıkları gün başına para almalarıdır. Ondan dolayı standart bir gelir miktarından bahsedilmesi güçtür. Buna rağmen az oranda da olsa asgari ücretle çalışan katılımcıların olduğu da söylenebilir. Ayrıca gençlerin yaşlılardan daha kolay dil öğrenmeleri ve günlük yaşam koşullarına daha rahat alışabilmeleri nedeni ile kolay iş bulabildikleri, daha iyi çalışabildikleri değerlendirilmiştir.

İş bulma ile ilgili stratejiler üzerinde konuşulsa da iş bulmada yaşanan zorlukların çeşitli problemlere neden olduğu (Cenkçi ve Nazik, 2018) görülebilmektedir. İş bulmada yaşanan zorluklar sığınmacıların iş piyasasına girmesini geciktirmiştir. İş bulma sürecindeki zorluklar katılımcılar tarafından dil bilmemekten kaynaklı iş bulma zorluğu, yabancı faktörü, yaşam alanını tanımama ve mesleki yetersizlik olarak belirtmişlerdir. Londra’da yapılan bir araştırmada 22 sığınmacı ile görüşülmüş ve iş bulmadaki zorlukların kişisel, sosyal ve ekonomik boyutta farklılaştığı, özellikle iş bulmada kişisel zorlukların dil sorunları ile kesiştiği, bir çok sığınmacının dil bilmemesinden dolayı kendilerini dezavantajlı hissettikleri ve bu durumun iş bulmada ciddi zorluklar yaratacağını tahmin ettikleri, mesleki yeterliliklerinin ve uygunluklarının olmamasının da iş bulmada engel olacağı, bazı sığınmacıların dil becerilerini iş bulmak için geliştirmede yararlı olacağını düşünmelerine rağmen, bazılarının da dil becerilerinin olmamasının istihdama engel olmayacağını ancak yabancılara olan ön yargının bunda daha etkili olduğunu düşündükleri sonuçlarına ulaşmışlardır (Archer, Hollingworth vd., 2005). Dil problemi ile ilgili olarak, araştırmanın her bölümünde yer aldığı söylenilebilir. Bu kapsamda özellikle iş deneyimlerinin her evresinde dil bazlı durumların kesişme noktaları görülecektir. İş yeri sahipleri ile yapılan görüşmelerde de iş arayan sığınmacıların kendilerine geldiğini ancak dil bilmemesinden dolayı problemler yaşadıklarını, her ne kadar kendilerini bir yere kadar anlasalar da diğer iletişim noktalarında sıkıntı yaşadıklarından dolayı eleman seçiminde dil durumuna dikkat ettikleri, Türkmenlerin biraz daha soydaş olarak yakın olmalarından dolayı diğer yabancılara göre daha çok tercih ettikleri, iş yeterlilikleri olmasa bile eğitilebildikleri

ve bir süre sonra alışabildikleri bilgisi edinilmiştir⁵. Eurofound'un 2014 yılında hazırlamış olduğu rapora göre göç edilen ülkenin anadili ile ilgili olan yetersizliğin sığınmacılar için en önemli zorluklardan olduğu, dil yetersizliğinin iş piyasasına erişimde en önemli sorunlardan birisi olduğu belirtilmiştir (Eurofound, 2014).

İş piyasasına erişim her ne kadar ekonomik olarak sığınmacıları rahatlatırsa da beraberinde **sosyal sorunları** da barındırmaktadır. İşsizlik, sosyal güvence eksikliği ve çocuk işçiliği katılımcıların ifadelerinden elde edilen sosyal sorunlar olarak araştırmada yer almıştır. Burada çocuk işçiliği ile ilgili olarak katılımcılarda fazla ifadeler bulunmasa da araştırmacı tarafından çıkarılan geliş zamanı-işe başlama zamanı-yaş kod matrisinde Türkmenlerin çoğunun iş başlangıçlarını çocuk işçi olarak yaptığı tespit edilmiştir. Suriyeli sığınmacıların göç hareketinden sonra, işsizlik oranlarının arttığı, işte çalışma süresinin azaldığı ve iş arama sürelerinin arttığı tespit edilmiştir (Akcan, 2018). Türkmenlerin çalışmış oldukları işlerde sürekliliğin olmadığı, çevrelerinde halen iş arama sürecinde olan işsizlerin olduğu, işsizlerin iş bulmak için sosyal ağları kullandıkları ve onlara iş bulma durumunda kendilerine haber vermelerini ilettikleri, piyasada genel bir işsizliğin olmasından dolayı iş bulmakta zorlandıkları görülebilmektedir. İşyerlerinin ancak sipariş üretmek için destek mahiyetinde geçici işçi alımı yapmaları ancak siparişin ya da işin tamamlandıktan sonra tekrar çağırılınca ya da sipariş gelene kadar geçici işsizliğin olduğu da anlaşılmaktadır. Eğitim hayatının kendi ülkesinde sürmesinden dolayı gidip gelmeler yaşayan katılımcıların, sürekli iş yerine, günlük ücret alacakları bir iş aramaları, ancak bu türde işleri bulamadıklarında araştırma kapsamında tespit edilmiştir. Burada iş devamlılığının olmaması, geçici işçilik ve genel işsizliğin etkisinden bahsedilebilir. İş piyasasında gelen işe göre geçici istihdam yapılmasının ardından, işin bitiminde geçici işçiler tekrar işsiz kalabilmekte ve iş arayışına girebilmektedirler. Genel işsizliğin olması katılımcıların iş bulma durumunu da etkilemiştir. İşyeri sahipleri ile yapılan görüşmede sürekli işçilere ihtiyaçları olmadığını ancak yüklü siparişler geldiğinde geçici işçi aldıklarını, bu duruma

⁵ İşyeri sahibi görüşme bilgi notu.

yabancıların da istekli olduklarını, onların sürekli bir işte çalışacak iş kültürlerinin olmadığını belirtmişlerdir⁶.

Çocuk işçiliği konusu sadece göçmenler kapsamında değil, her boyutta günümüzde en önemli sosyal problemlerden biridir. Ondandır araştırma çocuk işçiliği konusuna eğilimin ve tartışılmasının yararlı olacağı değerlendirilmiştir. Araştırmacı tarafından oluşturulan ve dolaylı yollardan elde edilen bilgiler ışığında elde edilen kod matrisinde katılımcıların %67,5'inin çocuk yaşta iş hayatına başladığı tespit edilmiştir. Küresel bazda bakıldığında dünyada 31 milyon çocuk sığınmacının olduğu tahmin edilmektedir (World Migration Report, İOM, 2020). Gelişmekte olan ülkelerde nüfusun hızla artması, düzensiz şehirleşme, gelir dağılımındaki adaletsizlik, işsizlik gibi sebeplerle çocuk emeğini kullanma büyük oranda ortaya çıkmıştır. Maddi açıdan yeterli düzeyde bir gelire sahip olmayan sığınmacı ailelerin çocukları aile bütçesine katkıda bulunmak için kimi zaman ebeveynlerinin, kimi zaman kendi istekleriyle çalışmaktadırlar (Harunoğulları, 2016). BMMYK'nın Suriyeli Çocuk İşçiler ile ilgili olarak hazırlamış olduğu raporda çeşitli ülkelerde çocuk işçi vakasına rastlandığı, sığınmacı çocukların çeşitli ekonomik sektörlerde, mesleklerde ve faaliyetlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Aynı raporda Türkiye'de sığınmacı çocuk işçilerin, tekstil, ayakkabı yapımı, oto mekanik, fırıncılık, sokak işleri ve tarımcılık gibi küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalıştıkları yer almakla birlikte (BMMYK, 2017) Türkiye'de özellikle Suriyelilerin yoğun yaşadığı illerde çocuk işçiliğinin arttığı ve araştırıldığı gözlenmiştir (Bahadır ve Demiral, 2019).

Sosyal risklerle ve tehlikelerle karşılaşan her bireye sosyal koruma sağlamayı amaç edinen sosyal güvenlik hakkı kamu hak ve özgürlüklerinin başında gelmektedir (Ermumcu, 2013). Araştırma kapsamında katılımcıların tamamının **sosyal güvencesinin olmadığı** anlaşılmıştır. Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre Türkiye'de 2018 yılında %33,42 oranında kayıt dışı istihdam bulunmaktadır (Sosyal Güvenlik Kurumu Resmi Web Sitesi, Erişim: 17.02.2020). Kayıt dışı istihdam oranının

⁶ İşyeri sahipleri görüşme notu.

da yüksek olduğu göz önüne alındığında, sosyal güvencenin de buna paralel olarak olmadığı, Türkmenlerin Genel Sağlık Sigortasına tabii oldukları görülmüştür. Kayıtlı işçi olma konusunda sığınmacıların, iş sahiplerinden resmi prosedürleri talep etmesi halinde kovulabilecekleri ihtimalinin olması, onları kayıtlı işçi yapmaktan uzak tutmaktadır (Diker ve İçduygu, 2017).

İş memnuniyeti ile ilgili olarak katılımcıların olumlu olarak gördükleri faktörlerin, iş yerinde olumlu muamele görme, kolay iş bulma imkanlarının olması ve işin konumu ile ulaşımının kolay olması olduğu anlaşılmıştır. Bütün katılımcıların erkek olması nedeni ile cinsiyetlere göre iş memnuniyeti ayırımı yapılamamıştır. Ancak aynı etnik grupta yapılan bir araştırmada kadınların ve erkeklerin iş deneyimlerinin birbiri ile tutarsız olduğunun anlaşıldığı, erkeklerin daha fazla eğitim aldıkları, daha az ırkçılığa maruz kaldıkları ve iş hayatından memnun oldukları gözlemlenmiş, ancak kadınların onlara göre daha az eğitim aldıkları ve iş hayatında cinsiyet farklılığına dayalı ayrımcı davranışlara maruz kaldıkları belirlenmiştir (Furr, 2008). Olumlu muamele görme ile ilgili olarak katılımcıların iş yerlerinde ufak sorunlarla karşılaşsalar da işlerinden memnun oldukları, ücret ödemeleri bakımından işletmelerin istikrarlı davrandığı, iş çevresi sayesinde birçok zorluğun üstesinden geldiği ve baş etme mekanizmaları geliştirmede iş çevrelerinin çok etkili olduğu görülmüştür. Bununla birlikte işyerinin konumunun da iyi olmasının maliyetleri azalttığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Türkmenlerin genellikle Abidinpaşa bölgesinde oturmaları Kızılay ve Ulus gibi iş yerlerine tek vasıta ile ulaşmalarını kolaylaştırmıştır. Bazı katılımcılar işyerlerinin değişmesi ve iki vasıta ile gidilebilecek mesafelerin oluşması bakımından mevcut işlerini bırakmak ve tek vasıta ile ulaşımını sağlama yoluna gitmişlerdir. Yol ücretinin artması, katılımcılara ekonomik külfet olarak yansımıştır. Bundan dolayı özellikle merkezi yerlerde çalışan katılımcıların bu bakımdan memnuniyetleri söz konusudur.

Araştırmacı, katılımcıların beyanlarından, **Türklerin tercih etmediği piyasa kollarına Türkmenlerin yöneldiklerini** belirlemiştir. Kolay iş bulma ile ilgili olarak,

katılımcıların Türklerin çalışmadığı iş kollarında kolaylıkla iş buldukları, piyasada iş arayan kişinin iş bulabildiği, özellikle çalışılan yerin adres ve alanını bilen kişilerin daha rahat işe alındığı, her ne kadar ilk seferinde zorluk çekseler de sonrasında tercih edilen kişiler oldukları görülmüştür. Bu durumdan bakıldığında açık olan mesleklere Türk vatandaşlarının yerleşmek istemedikleri çıkarılabilir. Bir araştırmada iş arayanların neden işgücü piyasasında var olan açık işlerde çalışmak istemediklerinin nedenlerini anlayabilmek amacıyla, iş arayanların nasıl bir iş istedikleri ve çalışmak istedikleri işteki temel özellikleri on beş önerme sorusu ile sunulmuş, elde edilen bulgular ışığında; önerilen ücretin, beklentileri karşılamaması ve servis imkanlarının olmaması, işsizlerin kendileri ve aileleri için kabul edilebilir bir geçim düzeyine kavuşmalarını sağlayabilecek ücret düzeyi istemeleri, iş ve aile hayatı arasındaki dengeyi kurabilecek uygun çalışma saatleri ve işsizliğe karşı korunabileceği sürekli ve düzenli bir işin olması öne çıkan faktörler olarak belirlenmiştir (Şahin, 2019). İş beğenmeme davranışı; ücretin beğenilmemesi ve daha fazla bir ücret talebi, kendisini gerek eğitim açısından gerekse de vasıf açısından farklı bir konuma yerleştirmesi ve kendisine sunulan işi reddetmesi ve eğitime uygun iş araması durumu olarak ifade edilebilir. Bu açıdan da bu davranış biçimi işsizliğe neden olmaktadır. İşçi temininde güçlük çekilen sektörler İmalat, Toptan ve Perakende Ticaret ve İnşaat sektörleridir (Avcu, 2019). İş beğenmeme araştırmalarına bakılarak daha çok üretim ve ağır iş gücü olan mesleklerin tercih edilmediği gözlemlenmektedir. İşyeri sahiplerinin bu konu ile ilgili düşüncelerinde ise, paketçi olarak çalıştıracak Türk işçi bulamadıkları, Türk işçilerin işi beğenmedikleri, bundan dolayı açık olan işçi ihtiyacını yabancılardan karşıladıkları görülmektedir⁷.

Katılımcılar tarafından memnuniyetsizlikler, iş ile ilgili memnuniyetsizlikler, mesleki eğitim ile ilgili bilgilendirme memnuniyetsizliği, işyeri ile ilgili memnuniyetsizlikler olarak ifade edilmiştir. Burada iş ve işyeri memnuniyetsizliklerini ayırt etmekte fayda vardır. Genel olarak bakıldığında memnuniyetsizlikler ile iş bırakma nedenlerinin örtüştüğü görülebilir. Burada ki fark memnuniyetsizliğe rağmen iş hayatının devam etmesidir. Dünya Çalışma Örgütü

⁷ İşyeri sahipleri görüşme notu.

(İLO) özellikle zorunlu göç ile gelen sığınmacıların iş piyasasındaki memnuniyetsizlikleri ile ilgili olarak 11 adet gösterge sıralamıştır. Bunlar: güvenlik açığını kötüye kullanma ve istismar etme, çalışanları aldatma, kişilerin hareketlerinin kısıtlanması, dışlanma, fiziksel ve cinsel şiddet, korkutma ve tehditler, kimlik belgelerinin saklanması, ücret kesintisi, kötü muamele, yaşam koşullarının zorluğu ve fazla çalışma (Dwyer, Hodkinson, Lewis ve Waite, 2016). İş ile ilgili memnuniyetsizlikler ağır iş koşulları, adres öğrenmenin önemi, ücret düşüklüğü, izin azlığı, geçinememe, sosyal aktivite eksikliği, işsiz kalma korkusu, iş sürekliliğinin olmaması olarak belirlenmiştir.

Türkmen katılımcılar, **çalışma kültürü** bakımından Türk halkı ile aynı koşullara alışık olmadıklarını, ağır işlerin kendileri tarafından da tercih edilmediğini, ağır iş koşullarının fiziki tahribat yarattığını, bazı iş kollarının şartlarının ağır olduğunu, çalışma saatlerinin kendi ülkelerine göre çok fazla olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle çalışma saatlerinin uzun olmasından, hafta sonu ve ağır koşullar altında çalıştırılmaktan şikâyet eden sığınmacıların (Üçer, Özkazanç ve Atılğan, 2018), çalışma kültürlerinin farklı olduğu ve ağır çalışma şartlarına alışık olmadıkları görülmüştür. Çalışmanın önceki bölümlerinde de ağır iş koşullarının sağlık sorunlarına neden olduğu belirtilmişti. Özellikle ağır iş koşullarında çalışan katılımcıların işlerine ara vermek zorunda kaldıkları ya da memnuniyet duymadıkları ancak çalışmak zorunda oldukları için katlanmak zorunda oldukları anlaşılmaktadır.

Katılımcıların ifadelerinde kendi ülkelerinde sabah 9:00 civarında başlayan devlet işlerinin 15:00 da bittiği belirtilmektedir. Aynı iş düzeninin Türkiye'deki karşılığı 3 saat daha fazla çalışmaktır. Özel sektörün daha fazla çalışma saati olduğu düşünüldüğünde Türkmenlerin ülkelerindeki çalışma şartlarına göre daha uzun süre çalıştıkları söylenebilir. Bir diğer memnuniyetsizlik durumu da adres öğrenmenin önemi ve zorluğudur. Buna göre katılımcılar çalıştıkları iş yerinde adresleri bulamadıklarında sorun yaşadıklarını, ilk deneyimlerinde zorlandıklarını ve bu

durumun iş yerinde sıkıntı çıkardığı, iş yerinde hızlı konuşmaların olmasından dolayı iletişim eksikliklerinin olduğunu belirtmişlerdir.

İş yeri sahipleri özellikle paket servisinde çalıştırdıkları yabancıları işe alırken bölgeyi ne kadar iyi bilip bilmediklerini sorguladıkları, bazılarının gerçekten bölgeye hâkim olduklarını, bazılarının da bölgeyi bilmemelerine rağmen bildiklerini söylediklerini, ancak yine de zamanla öğreneceği düşünülerek işe aldıklarını, her türlü şans vermeye rağmen adresi öğrenemeyenlerin zamanla işyerinde tutunamadıklarını belirtmişlerdir⁸. Bundan dolayı çevre algısı olmayan, adresleri bulamayan Türkmenlerin bu konudan endişe duydukları ve memnun olmadıkları görülebilmektedir. İş istatistiklerine bakıldığında katılımcılar tarafından en fazla yapılan mesleğin paket servisçiliği olduğu görülebilmektedir. Bu bakımdan adres öğrenmek önem kazanmaktadır.

Yapılan bir alan araştırmasında sığınmacıların yüksek oranda ücret memnuniyetsizliğine sahip oldukları (İşçan ve Çakır, 2019) görülmüştür. Çalışmada ise ücret düşüklüğünden kaynaklanan memnuniyetsizliklerde, katılımcıların iş arayan yakınlarının ücret düşüklüğünden dolayı iş bulamadıklarını, işyeri kurallarına uymama durumunda işveren tarafından ücretlerde kesintilere gidildiği, düşük ücretlerle Türkmenlerin çalıştırıldığı, yabancı olmalarından dolayı düşük ücret verildiğini düşündükleri görülmüştür.

Maaş kesintisi ile ilgili olarak katılımcılar işe geç kalmaları durumunda işyeri sahibinin ceza uygulaması olarak günlük yevmiyesinden para kestiklerini belirtmişlerdir. Konu ile ilgili olarak işyeri sahipleri ile yapılan görüşmede iş saatlerine özellikle riayet etmedikleri ve bazı zamanlarda haber vermeden işe yarım gün geç kalmaları nedeni ile bazı iş yerlerinin bu tür uygulamalar yaptığı görülmüştür⁹. Katılımcıların aynı iş gücü ile kendi ülkelerinde daha iyi ekonomik imkanlara sahip

⁸ İş yeri sahipleri ile görüşme notu.

⁹ İş yeri sahipleri ile görüşme notu.

olunabilecekleri, ülkelerinde yaşadıkları yaşam şartlarının Türkiye ile aynı olmadığı, **Türkiye’de yaşamın pahalı olduğu**, şu anda işsizlikten dolayı kaynaklı olan geçim sıkıntısının olması ve çaresizlikler yaşandığı, evde çalışan aile bireylerinin olmasına rağmen geçimin sağlanamadığı görülmüştür. Buradan yola çıkarak memnuniyetsizlikler arasında bir bağlantı olduğu değerlendirilebilir. **Ücretlerdeki düşüklük dolayısı ile ev halkının geçinememesini** etkilemektedir. Bir diğer memnuniyetsizlik konusu da izinlerle ilgilidir. Katılımcılara, yoğun çalışılmasına rağmen izin verilmediği, hafta sonlarındaki izinlerin bile bazen sekteye uğratıldığı, yabancı olmalarından dolayı izin konusunda çifte standart uygulandığı ve buna bağlı olarak izin verilmediği görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcıların sosyal aktivite eksikliği ile ilgili olarak kendilerine zaman ayıramadıkları anlaşılmıştır.

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda **işyeri ile ilgili memnuniyetsizlikler** ile ilgili olarak kötü muamele ve adil davranış görmeme hususları görülmüştür. Yapılan araştırmalarda iş yerinde kötü muamele görmek dile getirilen sorunlardan biridir (Güngör ve Aslan, 2019). Araştırmaya katılan Türkmen katılımcılar tarafından, işyeri sahiplerinin kızgın davrandıklarını, yanlış yapmaları durumunda çeşitli şekillerde cezalandırıldıklarını (para kesimi, izin verilmemesi vb.), kendilerine küfürlü konuşmalar yapıldığını, iş yerinde sözlerin tutulmayarak paralarının verilmediği, daha sonra paralarının verilmek istense dahi bu sözlerinin tutulmadığı, cep telefonlarını kullandıklarında sürekli azarlandığı konuları dile getirilmiştir. İş yeri sahipleri ile yapılan görüşmelerde cep telefonu alışkanlıklarının gerekenden fazla olduğu, bundan dolayı işlere konsantre olamadıklarını, iş sırasında sürekli video izlediklerini ya da sosyal medya uygulamalarını kullandıklarından dolayı işlerine son verdikleri yabancılar olduğu ibareleri kullanılmıştır¹⁰.

İşyerinde adil davranış görmeme ile ilgili katılımcılar, iş yükü bakımından diğer çalışanlara göre daha zor işlerin yaptırıldığı, Türkmen ve yabancı olarak algılandıklarından dolayı iş dağılımında adaletsizlikler olduğunu, kendileri ile birlikte

¹⁰ İş yeri sahipleri ile görüşme notu.

çalışan yabancılarla da ayırım yaşandığı belirtmişlerdir. İşyerinde yaşanan ayrımcılık konusunda yazınsal kaynaklarda da iş dağılımı adaletsizliğini ve iş yükü tutarsızlığını görmek mümkündür. Amerika’da yapılan bir araştırmada somut iş pozisyonlarında yabancıların değerlendirilmemesinden kaynaklanan ayrımcılığın beraberinde çeşitli sözlü tacizleri de beraberinde getirdiği, ancak bunların görünür göstergelerinin olmamasından dolayı çevre tarafından anlaşılmadığı ve sadece yabancılar tarafından algılandığı değerlendirilmiştir (Mong ve Roscigno, 2009). İş yerinde adil davranış görmeme tutumunun sığınmacılara yapılan ayrımcılık dolayısı ile adil iş dağıtımının olmamasından kaynaklandığı görülmüştür. Toplumdan algılanan dışlanma, reddedilme veya ayrımcılık arttıkça göçmenlerin bireysel hareketlilik ile üst gruba dâhil olma beklentisi azalmaktadır (Taşdemir, 2017).

Araştırmada yapılan literatür taramalarında iş piyasası, eğitim, temel sağlık hizmetleri ve diğer günlük hayat ihtiyaçlara erişim ve uyumda en önemli noktanın **dil öğrenme olduğu** anlaşılmıştır. İş deneyimleri kapsamında dil öğrenmenin ne kadar önemli olduğu bu araştırmanın birçok yerinde ele alınarak analizi yapılmıştır. Araştırmacının dikkatini çeken nokta katılımcıların dil problemi ile ilgili olarak çözüm mekanizmalarının ne olduğunun anlaşılmasıdır. Bu bakımdan çalışmanın hem **sosyal** kabul hem de **uyum** başlıkları da değerlendirilerek Türkmenlerin dil sorunu ile ilgili başat mekanizmalarının ne olduğunu anlamının önemi büyüktür. Özellikle barınma merkezlerinin dışında yaşayan ve birçok uyruktan olan sığınmacıların yaşadıkları yerde hayatlarını devam ettirebilmeleri için dil yeterliliklerinin olması büyük önem taşımaktadır. 2016 yılında Suriyeli sığınmacılarla yapılan bir araştırmada katılımcıların Türkçe gereksinimleri hakkında bilgi sahibi olabilmek için öncelikle onlara Türkçe öğrenme nedenleri sorulmuş, iş deneyimi ile ilgili olarak erkek katılımcıların %20 si ve kadın katılımcıların %5,09’u “Türkiye’de iş bulmak” ve yine erkek katılımcıların %8,33’ü ve kadın katılımcıların %5,56’sı “İş yerinde daha iyi iletişim kurmak” cevaplarını vermişlerdir (Bölükbaş, 2016). Cheeseman ve Çelik, 2018 yılında Galler ülkesinin Swansea kentinde sığınmacı ve mültecilerin dil ile ilgili etkileşimlerini inceleyen çok alanlı bir etnografik araştırmada, katılımcıların iş ve işçi bulma kurumunda ki iletişiminin sağlanması, işveren ve iş arkadaşları ile

iletişimlerinin sağlanması vs. için tercüman desteğine ihtiyaç duydukları anlaşılmıştır. Değerlendirmeler ışığında sadece Türkiye’deki sığınmacılara benzer olarak küresel düzeyde de sığınmacıların iş piyasasında da yaşadıkları en büyük sorunun dil unsuru olduğu söylenebilir.

Kısa zamanda Türkçe öğrenip, iş hayatına giren Türkmenlerin, **dil bilgisinin** nasıl olduğu araştırmacı tarafından katılımcıların söylemleri ile analiz edilmiştir. Yapılan görüşmelerde iş hayatının dil öğrenmeye etkisinin olduğu, Türkçe ve Türkmence dil yakınlığının dili öğrenmede etkili olduğu ve Irak’ta yapılan **Türk Radyo ve Televizyonlarının yayınlarının** büyük ölçüde Türkmenler için Türkçe’nin kullanımında temel olduğu anlaşılmıştır. İş hayatının dil öğrenmeye etkisi ile ilgili olarak çalışma hayatında dil öğrenmenin daha aktif olduğu ve bazı katılımcıların kendi ölkelerindeki çalışma deneyimlerinde Türklerle birlikte çalıştıkları anlaşılmıştır. İş hayatının dil öğrenmeye etkisi ile ilgili olarak katılımcılar, çalışırken daha aktif dil öğrenme olduğunu, en başta hızlı konuşulmasına rağmen işyerinde bu duruma da alıştıklarını, zamanla iş ile müşteriyle karşılıklı iletişim kurarak daha iyi öğrenme sürecinin olduğunu, yavaş ve aşamalı evrelerden geçerek dil öğrenmenin yanında okuma yazma gibi becerilerinde kazanıldığı, ölkelerinde Türklerle alışanların dil faktörü açısından daha avantajlı olarak buraya geldikleri görölmüştür.

Türkmenler ile Türklerin soydaş olmaları nedeni ile **dil benzerliklerinin** olduğu bilinmektedir. Bundan dolayı katılımcılar genel olarak Türkçe öğrenme stratejilerinde bu yakınlığı avantaj olarak kullanmışlardır. Katılımcılardan elde edilen görüşmeler ışığında Türkmence ve Türkçe’nin büyük oranda benzediği, dil bakımından temel olarak büyük kolaylık sağladığı, geldikleri yerde de temel düzeyde Türkçe eğitimlerinin olduğu, bu eğitimin bu kadar işe yarayacağının düşünölmediği, temelleri olsa da **Türkçe’nin büyük bir bölümünün Türkiye’de öğrenildiği** anlaşılmıştır. Yerel basın taramasında özellikle ilkokullarda Türkçe dersinin yabancı dil olarak okul müfredatına girdiği haberlerine ulaşılabilmektedir. Dil bilincinin gelişmesi için kullanılabilecek en iyi materyallerden biri, o dile ait kültürel değerlerin aktarılmasıdır.

Kültürel değerlerin aktarılması kalıcılığı sağlamaktadır. Bu bağlamda çeşitli kuruluşların iş birliği ile Türkiye’de Türkçe yaz okulları açılarak çeşitli ülkelerden gençlerin “Türkçe Yaz Okulu”nda katılımları sağlanmaktadır (Uçak, 2017).

Katılımcılar ülkelerinde faaliyet gösteren basın yayın organlarını takip ettiklerini ve bunların Türkçe dilini öğrenmelerinde katkılarının çok büyük boyutta olduğunu dile getirmişlerdir. Türkmenler ülkelerinde Türk Radyo ve Televizyonlarını izlemeleri yanında, özellikle **Kemal Sunal filmlerinden etkilendiklerini** ve başka yayınlanan dizilerin de beğenilerek izlenildiğini belirtmişlerdir. Kemal Sunal’ın Türkçeyi başka bir millete benimsetmesi araştırmacıyı derinden etkilemiştir. Katılımcılar Kemal Sunal’ın ağız hareketlerini taklit ederek Türkçeyi benimsediklerini ifade etmişlerdir. Elde edilen veriler ışığında Türkmenlerin, Türk Radyo ve Televizyonlarını ülkelerinde izlemeyi sık tercih ettikleri, Kemal Sunal’ın filmlerinin izlenme oranı en yüksek olan yayınlar arasında olması, başta Kurtlar Vadisi olmak üzere diğer Türk dizi filmlerinin de katkısının olduğu, televizyonun temel Türkçe öğrenmede büyük etkisinin olduğu, Türk kanallarının beğeni ile izlendiği, sadece görsel değil işitsel olarak da Türk sanatçıların sevildiği görülmüştür. Tahran Türk Kültür Merkezi’nde Türkçe öğrenen 110 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerin “Türk kanallarını izlemenin Türkçe öğrenmeniz üzerinde bir etkisi var mıdır?” sorusuna ilişkin verdikleri cevaplar dikkate alındığında öğrencilerin dil öğrenme sürecinde dizi/filmlerin faydalarının bilincinde oldukları görülmüştür (Boylu ve Başar, 2015).

Sosyal yardım kategorisi, katılımcıların, sosyal destek mekanizmalarından nasıl yararlandıklarının anlaşılması için oluşturulmuştur. Sosyal yardımlar, ülkeye yeni gelen yabancıların, uyum sağlama sürecinde sosyal ve ekonomik olarak desteklenmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. BMMYK’ne ait bilgilendirme web sitesinde “Yardım” sekmesinde, Türkiye’de yaşayan bir sığınmacı veya mülteci olarak, farklı kuruluşlar ve devlet kurumları tarafından sağlanan çeşitli sosyal ve mali yardımlardan faydalanılabileceği ve bunların gıda, ev eşyası ve nakit yardımlarını kapsadığı belirtilmekte olup, sosyal ve mali yardım yapan merciler sıralanmıştır: Sosyal

Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV), Sosyal Hizmet Merkezleri, Belediyeler, Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardımı Programı (SUY), İlk ve ortaöğretime yönelik mali yardımlar (BMMYK Resmi Web Sitesi. Erişim: 18.02.2020).

Araştırmada katılımcıların ifadeleri doğrultusunda, Türkmen yardım derneklerinin yardımı, maddi yardım, erzak yardımı, hayırsever yardımlarının olduğu görülmüştür. Türkmen derneklerinin yardımı ile ilgili olarak Türkmen derneklerinin yardım yaptığını ancak **sürekli ve düzenli bir yardımın olmadığı**, Türkiye'ye geldiklerinde birkaç defa erzak, gıda ve kıyafet yardımı aldıkları, yardımların kesildiği, derneklerdeki yardımların amacına uygun kullanılmadığı ve belirli bir kesime yani tanıdıklara dağıtıldığı anlaşılmıştır. Her ne kadar yardımlaşma dernekleri olarak görülse de katılımcılar tarafından istikrarı olmayan bir yardım kaynağı olarak tanımlanmıştır. Erzak yardımları ile ilgili olarak, katılımcılar, erzakların belirli zamanlarla belirli yerlerden dağıtıldığını, genellikle yiyecek, içecek ya da kıyafet olarak verildiğini, belediye, dernek ve bazı siyasi partilerin erzak dağıtımında rol aldıkları, özellikle ilk geldiklerinde alışma sürecinde erzak yardımının sıklıkla yapıldığı görülmüştür. Yapılan görüşmelerde, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından ve belediyelerden maddi yardımların yapıldığı, genellikle yardımların elden değil bankalar aracılığı ile yapıldığı, bunun yanında engelli bireylerle ilgili de maddi yardımların yapıldığı anlaşılmıştır. Kızılay Kart (ayni ve nakdi yardım maksatlı dağıtılan akıllı kartlar) ile de sosyal yardımların yapıldığı anlaşılmaktadır (Türk Kızılayı, Resmi Web Sitesi, Erişim:18.02.2020). Hayırsever yardımları ile ilgili olarak katılımcıların masraflarını ve ev ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rolünün olduğu dile getirilmiştir. Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda, hayırsever yardımların ilk geldiklerinde hayatlarını kurmada etkili olduğunu, hayırsever işadamlarının evlerini ziyaret ederek incelemelerde bulunduğu ve evin eksikliklerini giderdikleri, genel olarak para yardımının yanında beyaz eşya ve diğer ev malzemelerinin karşılanması ile ilgili olarak tedariklerin yapıldığı, bazı yabancı sivil toplum örgütlerinin de hayırseverlik yaptığı görülmüştür. Suriyeli sığınmacılar üzerinde yapılan bir araştırmada halkın aynı dine mensup olmalarının getirdiği kardeşlik anlayışı ve

sığınmacıların ekonomik ihtiyaçlarını giderme konusunda sergilenen yardımseverlik tutumu, Suriyelilerin toplumsal uyum ve entegrasyon süreçlerine ciddi anlamda olumlu katkı sunduğu tespit edilmiştir (Kızmaz, 2018).

Türkmenlerin **sosyal yardımlardan haberdar olma** yöntemleri ve sosyal yardımların yapılacağı esnada nasıl bilgilendirildiklerine ilişkin verilerde, katılımcılar, cep telefonlarına gelen bilgilendirme mesajları, kendi toplulukları arasında iletişim ve sosyal medya platformlarından kaynaklı olarak sosyal yardım bilgilerinin kendilerine ulaştığını belirtmişlerdir. Cep telefonlarına gelen bilgilendirmeler ile ilgili olarak katılımcılar, genel olarak yardım yapan yerlere kimlik bilgilerini ve cep telefonu bilgilerini verdiklerini, cep telefonlarına gelen mesajlar sayesinde yardımlara ulaşabildikleri, toplulukları arasında da cep telefonu ile hızlıca bilgi verdikleri görülmüştür. Cep telefonları (hem kısa mesajlar hem de sesli aramalar yoluyla) göçmenlere ev sahibi ülkede sosyal destek ağları oluşturma ve sürdürme olanağı sağlar (Law ve Chu, 2008; Law ve Peng, 2006; Strom, 2002, Akt: Chib, Wilkin ve Hua, 2013). Topluluk arasında haberleşme, Türkmenlerin kendi aralarındaki haber ve iletişim ağı ile sosyal yardımlardan haberdar olunmasını içermektedir. Topluluk arasında haberleşme ile ilgili olarak katılımcılardan elde edilen verilerden, genel olarak yardımlar yapıldığında Türkmenler arasındaki haberleşme ağının hızlı şekilde kullanıldığı, topluluk arasında genelde birbirine söyleme yolu ile yardımlardan bilgi sahibi olunduğu, akrabalıkların geniş ve aynı yerde ikametlerinin olmasından dolayı haberlerin daha hızlı yayıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Topluluk haberleşmesindeki bilgilerin güvenilir ve doğru olması yabancıların sosyal yardıma erişimlerinde büyük önem taşımaktadır. İtalya’da yapılan bir çalışmaya göre hatalı bilgilendirmelerin yayılması sığınmacıların genellikle başka türlü hak kazanacakları yardımları alamamalarına neden olmuştur (Sanchez vd., 2018). Sosyal medya ile göç arasındaki ilişkinin araştırma boyutları incelendiğinde, Sosyal medyanın kullanımı ile göç hareketinin tetiklenmesi ve göçün pozitif (sosyal ağlar) ya da negatif (insan ticareti) çıktılarının belirlenmesi, sosyal medya ve göçmenin uyumu, göç alanları ile ilgili olarak kullanımı yapılan sosyal medya alanlarından bahsetmek mümkündür (Mcgregor ve Siegel, 2013). Günümüzde en etkili iletişim kaynaklarından olan sosyal

medya platformları da sosyal yardım haberlerinin yayılmasında büyük rol oynadığı katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Sosyal medya platformlarından sosyal yardım haberlerinin alınması ile ilgili olarak, katılımcıların Facebook, Twitter ve benzeri sosyal medya platformlarını aktif olarak takip ettikleri, sosyal yardımların verileceğini de bazen bu platformlar üzerinden öğrendikleri bilgisine ulaşılmıştır. Göç alanları ile ilgili olarak sosyal yardım platformlarına ait kullanım alanları, katılımcılar tarafından sık kullanılan haberleşme aracı olarak değerlendirilmiştir.

Sosyal kabullenme ya da diğer deyişiyle toplumsal kabullenme yaşamın her alanında görülebilen toplum hareketleridir. Göç unsurunda iki yönlü durum söz konusudur. Bunlar gelinen ülkenin vatandaşlarının kabulü ile yeni gelenlerin kabul etme mekanizmalarıdır. Kültürleşme, kültür etkileşimi sonucunda farklı boyutlarda var olan davranış kalıpları, gelenekler, görenekler, toplum kuralları, düzen sağlayıcı kanunların kabulü belirli bir oranda kabullenmeyi gerektirmektedir. Belirli görüşlerin, önlemlerin, öneri ve kararların, toplumsal gruplar tarafından onay alması şeklinde tanımlanan toplumsal kabul kavramının, bazı araştırmalarda meşruiyet kavramı ile de ygöç bir anlama sahip olduğunun vurgulandığını belirtmek mümkündür (Sezgin ve Yolcu, 2016). İnsanlar grup içinde doğarlar ve toplumsal niteliklerini gruplarda kazanırlar. Bu gruplar aracılığıyla toplumda geçerli olan bilgiler, değerler bireye aktarılır (Karşı, 2013). Ancak çeşitli sebeplerden dolayı yerinden edilen ya da göç etmek zorunda kalan kişiler ile ilgili olarak toplumsal kabulün sağlanamaması beraberinde sosyal mesafeyi oluşturabilmektedir. Göç eden kişiler ile yeni yaşamlarını sürdürdükleri çevre arasında değişimlerin olduğu, bu değişimlerin sosyo-kültürel değişimlere neden olduğu, kendilerinin sosyo-psikolojik yönden değişebildikleri söylenebilir (Yardım, 2017). Araştırmada katılımcılar sosyal kabullenme ile ilgili olarak kabullenme ile kabullenme sırasında yaşanan olumsuzluklar ile ilgili deneyimler görmüştür.

Araştırmada katılımcıların verdikleri ifadeler doğrultusunda, **sosyal kabullenmenin** karşılıklı olarak gerçekleştiğini, diğer uyruklarla olan

kabullenmelerde bazı sıkıntıların olduğunu, ilk gelişlerinde başta dil sorunu olmak üzere bir çok sıkıntı yaşanmasına rağmen çevredekilerin desteği ile bunların üstesinden gelindiği, kabullenmenin olması bu ülkede yaşama için önemli bir kriter olduğu, Türk vatandaşlarının ve akrabalarının karşılıklı kabullenmede çok büyük etkilerinin olduğu, çalışma hayatında koşulların uygun olması haline herhangi bir kabullenme probleminin olmayacağı, her ne kadar kabullenme konusunda bazen sıkıntı çıkaranlar olsa da bu durumları anlayışla karşılayabildikleri, yaşam kurallarının öğrenilmesi (toplum kurallarına uyum, adli ve idari yükümlülüklerin yerine getirilmesi vb.) ve uygulanması durumunda hiçbir zorluk çekilmeyeceği bilgisine ulaşılmıştır. Burada dikkat edilecek bir unsur olarak diğer yabancılarla olan kabul sürecidir. Katılımcıların diğer yabancılarla özellikle iş yerlerinde sıkıntı çektikleri görülebilmektedir. Bununla beraber katılımcılar iş yaşamında daha iyi koşulların olması durumunda kabullenmenin daha iyi olacağı yönünde görüş belirtmişlerdir. Komşuluk ilişkileri kapsamında katılımcılar, olumlu kabullenmenin önemli bir unsuru olduğuna dair ifadeler kullanmışlardır. Görüşmede katılımcıların, komşuların yardımcı olduklarını, ülkelerinde de komşuluk ilişkilerinin önemli olduğunu aynısını burada da yaşatmak istedikleri, maddi-manevi yardımcı oldukları, bazen sıkıntılar yaşansa da bunun üstesinden geldikleri anlaşılmıştır.

Sosyal kabullenmeyi zorlaştıran durumların katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmüştür. Buna bağlı olarak **ötekileştirmeye** maruz kalma, halktan kötü muamele görülmesi bu olumsuzlukları bünyesinde barındırmaktadır. Ötekileştirme ile ilgili olarak, katılımcıların, yabancı olmalarından dolayı kabul görmelerinde çeşitli zorluklar olduğunu, bundan kaynaklı ötekileştirmenin iş yerinde de çifte standart olarak uygulandığı, ikametlerinde de yabancı olmalarından dolayı hiçbir şey yapmasalar da sıkıntılar yaşandığı belirlenmiştir.

Halktan kötü muamele görme ile ilgili olarak katılımcılardan elde edilen veriler ışığında, günlük aktivitelerini yaparlarken yabancı olmalarından dolayı sosyal çevrede kabul görmedikleri, savaştan kaçıp geldikleri için halkın kendilerini suçlu gibi gördükleri, kendi durumlarını anlatmaya çalışsalar da Türk halkının empati kurarak bu

durumun üstesinden gelemediği, çaresizliklerini anlatsalar da kendilerini kabul ettiremedikleri, sözel saldırılar yanında fiziki saldırılara da maruz kaldıkları, Suriyelilerle aynı kefeye kondukları ancak bunun tamamen yanlış olduğu görüşünde oldukları görülmüştür. Göçmenleri hedef alan ve gerçeği yansıtmaktan uzak olan bazı suçlamalar, onlara yönelik olumsuz bir algının oluşumunda etkili olduğu gibi bazı olumsuz tepkilerin gelişimini de tetiklediği bir gerçektir (Kızmaz, 2018). Ayrıca ikamet ettikleri yerde çeşitli kötü muamelelere maruz kaldıkları, herhangi bir sorun olmamasına rağmen çevre tarafından başka bir ev bulmaları konusunda baskı altında bırakıldıkları, ikametlerinde temel ihtiyaçlarını karşılanabilecek kaynakların komşuları tarafından kanunsuz şekilde kesildiği, ancak kendilerini anlattıktan sonra her şeyin normale döndüğü, bazı vatandaşların kökenleri bakımından Türkmenleri sevmemesinden dolayı kasıtlı olarak kötü muameleler yaptığı, ev kiralama ve ev bulma konusunda zorluklar yaşandığı bilgilerine ulaşılmıştır. Suriyeli sığınmacılar ile yapılan bir çalışmada aşağılayıcı sözler söylemek, zaafı ile alay etmek, aşırı genellemeler, suçlamak, küfür etmek küçük düşürmek, hakaret etmek, yüksek sesle bağırarak, tehdit etmek olarak örneklendirebilecek sözel şiddet, Suriyelilerle yerel komşuları arasındaki dil engeline takıldığı, bu da dilin sözsüz hallerinde bir iletişime neden olmakta ve saha çalışması sırasında bağırarak, kızgınlık ifade edecek şekilde tepkiler vermek, çocukları azarlamak gibi biçimlerde gözlemlendiği anlaşılmıştır (İzmir, Artar ve Bakioğlu, 2018).

Uyum konusu özellikle yazınsal alanda sığınmacılar ile ilgili en çok ele alınan ve araştırılan faktördür. Araştırmacı, çalışması sırasında göç öncesi çalışmalardan çok göç sonrası yaşanan durumların ele alındığını ve uyumun her seferinde değişik açılardan ele alındığını görmüştür. Uyum süreci, sağlık durumu, iletişim yeterlilikleri, farkındalık, kabul duygusu, kültürel davranış becerileri, ekonomik yetersizlikler vb. olarak ifade edilen çok boyutlu bir yapıdır (Şeker, 2015). Bu sebeple araştırmacı mesleki bilgisi ile birlikte hareket ederek uyum konusunda katılımcılardan elde ettiği verileri çalışmaya yansıtmıştır. Uyum konusunda katılımcılardan elde edilen kategoriler, kimlik kartı algıları, kimlik kartlarının fonksiyonları, günlük hayat deneyimleri, eğitime devamlılıkları, güvenlik, diğer uyruklarla yaşanan uyum

problemi, sınır dışı korkusu, yeni uygulamalardan ve düzenlemelerden haberdar olma, temel hak ve yükümlölükler ile ilgili bilgi eksikliği, uyum-dil problemidir.

Katılımcıların taşıdıkları **kimliklerle** ilgili olarak, kimliklerin tam adlarını bilmedikleri, yanlış isimlendirdikleri öğrenilmiştir. Kimliklerinin adını tam olarak bilmeyen katılımcıların değişen kimliklerin ve beraberinde getirdiği statülerinde karmaşıklıklarını yaşadığı görölmektedir. Katılımcılar Uluslararası Koruma statüsünde Türkiye’de bulundukları için kimlik belgeleri de buna göre düzenlenmektedir. **Katılımcıların tamamı “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Belgesi” ne sahiptirler.** Ancak bu katılımcılar kimlik ismini bu şekilde bilmemektedirler. Genel olarak Türkiye Cumhuriyeti kimliği, sosyal haklar kimliği gibi isimlerinin verilmesinin yanında Türkmenler bu kimliklere UN kimliği demektedirler. Telaffuzlarda “YOİN” şeklindedir. Araştırmacı sıkça tekrarlanan bu isimin nereden geldiğini yönelttiğinde kendi aralarında bu şekilde isimlendirildiğini söylemişlerdir. Türkiye’de Uluslararası Koruma statüsünde bulunan yabancılara Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi belgesi verilirken, Geçici Koruma statüsündeki Suriyelilere Geçici Koruma Kimlik Kartı verilmektedir. İstatistiklerde değişikliklerin olması hala kayıt olmayan yabancılarının olduğu ve buna bağlı olarak da hala kimlik kartı olmayan yabancılarının olduğunu göstermektedir. Kimliği olmayan yabancılarının temel hak ve hizmetlere ulaşması söz konusu değildir. Bu durumda kimlik kartının kapsadığı hizmetlerden ya da kayıt olmamadan kaynaklanan sorunlardan dolayı hizmetlere erişim sağlanamamaktadır. Kimlik kartının fonksiyonları, katılımcının kimlik ile eriştiği temel hak ve yükümlölükleri ifade etmektedir. Kimlik fonksiyonları ile ilgili katılımcıların, genellikle hastane girişleri için ya da güvenlik denetimlerinde sorgu yapıldığında tanıtım amacı ile kimliklerin fonksiyonlarının önemli olduğunu, kimliklerin değişmesi ile ilgili olarak fonksiyonlarının da değiştiğini, dolayısı ile kurumlarda verilen hizmet prosedürlerinin de değiştiği, bu değişen prosedürlerin neden kaynaklı olduklarını bilmedikleri, bundan dolayı kamu kurum ve kuruluşlarının işleyişlerini tam olarak anlamadıklarından sosyal politika uygulamalarına uyumlarının zorlaştığı görölmüştür.

Günlük hayat deneyimleri, katılımcıların, günlük yaşam deneyimlerindeki tecrübelerinden oluşmaktadır. Genel olarak bakıldığında **eğitime devamlılık, güvenlik, yeni uygulamalardan haberdar olma şekilleri**, sadece Türk halkı değil başka göç eden diğer uyruklarla uyuşma düzeyleri, sınır dışı olma korkusu, kültürel uyumsuzluklar, sosyal ağların yardımı gibi konular görüşmelerde katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Eğitime devamlılık ile ilgili olarak araştırmacı katılımcının ya da aile üyelerinin eğitiminin devam edip etmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Eğitim devamlılık ile ilgili olarak katılımcıların, küçük olan kardeşlerini okula gönderdikleri, kendilerinin de eğitime devam etmek istedikleri ancak maddi yetersizlikleri dolayısı ile eğitime devam edemedikleri, bir yandan çalışıp bir yandan okumaya çalışanlar olduğu gibi para biriktirerek ileride eğitim hayatını devam ettirmeyi düşünenlerin olduğu, eğitim hayatına devam etmek isteyenlerin olduğu ancak Türkiye’de eğitim hayatına nasıl katılacakları hakkında bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. 12 Aralık 2013 tarihinde göçmenlerin toplumla olan karşılıklı uyumlarının ele alındığı “Göç Yönetimi ve Uyum Çalıştayı”nda uyumun birçok alanı kapsadığı vurgulanmış, iş piyasalarına erişim, sağlık, eğitim ve siyasal hizmetlere erişim konularını kapsamaması gerektiği vurgulanmıştır. Göçmen olarak farklı bir ülkede yaşayan çocuğun en temel ihtiyaçlarından biri yeni geldiği ülkeye uyum sağlayabilmesidir. Bu uyumun sistemli, düzenli, kontrollü ve en kolay biçimde gerçekleşeceği yerlerin başında okul gelmektedir (Şimşek ve Kula,2018). Bu bağlamda eğitim devamlılığının en önemli uyum araçlarından olduğu söylenebilir.

Güvenlik ile ilgili olarak katılımcıların, güvenlik gereği çeşitli dolandırıcılık ya da diğer suçlara karşı emniyet birimleri tarafından uyarıldıkları, kimlik olmamasından ya da taşımamalarından dolayı güvenlik güçlerinin denetimlerinde sıkıntı çektikleri, polis ile ufak sorunlar yaşansa da büyük güvenlik zafiyeti yaratıcı konularda yer almadıkları anlaşılmıştır.

Yeni uygulamalardan haberdar olma alt kategorisinde katılımcıların yeni uygulamalar ya da var olan uygulamalara erişimleri ile ilgili bilgiye ulaşım yolları irdelenmiştir. Burada yine topluluk iletişimi ile sosyal medya platformlarından bilgi alındığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu alt kategori ile ilgili olarak katılımcıların, topluluk içinde hızlı haberleşerek uygulamalardan bilgilerinin olduğunu ve sosyal medya platformlarından da gelişmelerin takip edildiği görülmüştür

Diğer uyruklarla uyuşamama kategorisinde katılımcıların diğer uyruklarla uyumları irdelenmiştir. Katılımcıların, diğer uyruklarla çeşitli paylaşımlarının olduğu ancak, sorumluluk sahibi olmadıklarından fazla geçinemediklerini, iş hayatında da diğer uyruklarla çalışmak zorunda kaldıkları ancak geçinmekte zorluk çektiklerinden işten ayrılmak zorunda kaldıkları, iş yeri sahiplerinin her ne kadar bazılarının iyi olduğunu düşünse de yine de onlara karşı ön yargılı oldukları, bu durumda önceden başka uyrukları işe aldıklarında yaşadıkları olumsuz tecrübeler olduğunu dile getirmişlerdir.

Sınır dışı korkusunun, katılımcıların davranışlarına ve yaşam düzenlerinde etkili olduğu görülmüştür. Sınır dışı korkusu ile ilgili olarak katılımcıların, sınır dışı edilmek ile ilgili olarak korkularının olduğu, herhangi bir adli olaya karıştırlarsa sınır dışı edileceklerini ve geri dönemeyeceklerini düşündükleri, bundan dolayı çalışma hayatlarında da dikkatli oldukları anlaşılmıştır.

Araştırmacı tarafından, temel hak ve yükümlülükler ile ilgili olarak katılımcılarda, **bilgi ya da bilgilendirme eksikliğinin** olduğu görülmüştür. Temel hak ve yükümlülükler ile ilgili olarak katılımcıların, geldiklerinde yaşlarının küçük olduğunu bazı hakları ve yükümlülükleri yeni yeni kendilerince keşfettiklerini, söz konusu hak ve yükümlülükler ile ilgili bilgi alınacak yerlerin bilinmediği, iş yerinde

çalışırken sosyal güvence ya da sigorta ile ilgili olarak herhangi bir bilgilendirme yapılmadığı, başvurularda sadece kimlik çıkartıldığı onun haricinde herhangi bir bilgilendirme yapılmadığı, çalışma izni ile ilgili olarak izlenilecek yolların nasıl olduğunu bilmediklerini belirtmişlerdir.

Dil konusu her kategoride olduğu gibi uyum temasında da irdelenmiştir. Bu kapsamda katılımcıların **uyum ve dil ilişkisi** ile ilgili olarak, kökenlerinin Türklerle aynı yerden olduklarından dolayı Türkçe öğrenmeye özen gösterdikleri ve kolay alıştıkları, dil konusunda sıkıntı çekenlerin ciddi uyum sıkıntıları yaşadığı, iletişimde hala sorunlarının olduğu ve günlük hayattaki işlerini hallederken Türkçe bilen ygöçlerinden yararlandıkları, dil sorununu ilk geldiklerinde akrabalarının sayesinde daha kolay çözebildikleri, gençlerin dili öğrenmeye daha yatkın, yaşlıların ise hala dili bilmediği görülmüştür.

Ekolojik sistem yaklaşımı, insan davranışına etki eden, iç ve dış kuvvetlerin karşılıklı etkileşimleri üzerinde durur, bireylerin farklı durumlara uyumlarını sağlayan geçerli davranış kalıplarını tanımlar ve çevre içerisinde bulunan insan ve diğer sistemlerin birbirleri üzerinde meydana getirdikleri etkileri açıklar (O'Melia, Miley ve DuBois 1998 akt: Danış, 2006). Bu çalışmada da ekolojik sisteme dayalı olarak iş deneyimlerinde karşılıklı iletişim içerisinde bulunan Türkmenler ile iş hayatı unsurlarının değerlendirmesi yapılmıştır. Bu araştırmada katılımcıların bütün yaşam koşulları ile birlikte ele alınarak iş deneyimlerinin incelenmesi yapılmıştır. Dolayısı ile ekolojik yaklaşımın bir parçası olarak yaşam modelinin de oluşturulduğu söylenebilir. Yaşam modeli, her insanın yaşadığı benzersiz yaşam yollarına, çeşitli çevrelerde ve çok çeşitli hayat tecrübelerine odaklanır (Teater, 2015). Ekolojik yaklaşımda yaşam tecrübelerinin alınarak değerlendirilmesi değerlendirme aşamasında büyük önem taşımaktadır. Buradan yola çıkarak göç öncesi, transit göç ve göç sonrası dönemin birbiri ile bağlantılı olduğu bir gerçektir.

Ekolojik modelin bir kurgusu da “ evresi içinde insan” konusudur. Bu durum insanların birçok sistem içinde iletişim olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda ekolojik model çerçevesinde bazı alanlara odaklanabilir. Birincisi kişiye odaklanılarak kişinin problem çözme, problemle ba  etme ve gelişimsel kapasitelerini geliştirme yolları arayabilir.  kincisi birey ve iletişim içinde olduğu sistem arasındaki ilişkiye odaklanarak, gerekli olan kaynaklar, hizmetler ve f rsatlarla kişiyi birbirine ba layabilir.     nc s  sistemlere odaklanılarak bireyin gereksinimlerini daha etkili olarak karşılamak üzere değişim yollarını ara tırabilir (Zastrow, 2014).

Bu durumdan hareketle insanın çevresinde bulunan birçok sistemle iletişim ve etkileşim içinde bulunduğu g r lebilir. Aile yapısı, eğitim sistemine devamlılık, i  piyasasına erişim, sosyal hizmet sistemlerinden faydalanma ve buna benzer bağlantılı alt sistemlerin yapılacak olan müdahalelerde göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bundan dolayı araştırmacı, ekolojik model çerçevesinde aile modellemesi yapmaya  alı mı , eğitim sistemlerine devamlılığın ne durumda olduğu ve bununla birlikte sosyal hizmet mekanizmalarından yararlanma düzeylerini araştırmanın odak noktasında tutarak bu faktörlerin çalışma deneyimlerine etkisini görmeye  alı mı  ya da arada neden sonuç ilişkisinin ne olduğunu anlamaya çalışmıştır.

G   sonucunda yeni bir ülkeye gelen göçmenlerin kültürel, sosyal ve psikolojik olarak değişimler yaşamaları muhtemeldir. Çevresel yapıda meydana gelen bu değişimler ile fizik, biyolojik, sosyal bilimler gibi tüm disiplinlerde yaşanan gelişmeler, insan davranışının insanın ekolojik yaklaşım alanı içerisinde ger ekle ti ini ve bu yönüyle değerlendirmesi gerektiğini savunan ekolojik sistem yaklaşımının temelini oluşturur (Compton ve Galaway, 1979).

Araştırma kapsamında ekolojik değerlendirme boyutlarına bakıldığında biogenetik faktörlerle ilgili olarak katılımcıların ailelerinin ge mi lerine ve

eğilimlerine bakılarak ataerkil bir yapı olduğu sonucuna varılmıştır. Ailevi faktörler ile ilgili olarak da aile yapısı çalışma kapsamında incelenerek çalışma sonuçlarına yansıtılmıştır. Araştırmacı sadece katılımcının kendisinin değil aile üyelerinin göç evrelerindeki özelliklerini, mesleklerini değerlendirmiştir. Kültürel faktörlerle ilgili olarak kültürleşme süreci, sosyal ağların önemi ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çevresel koşullar kapsamında katılımcının iş deneyimlerinin hayat kalitesini ne kadar etkilediği ve kendisinde yarattığı olumlu ve olumsuz sonuçlar değerlendirilmiştir. Kaynaklar ve fırsatlar bakımından katılımcıların kabul mekanizmaları iş bulabilme özgürlükleri, Türkçe dili konusundaki avantajları araştırmada öne çıkan faktörlerdir. Özbakım kalıpları ile ilgili olarak bireylerin sağladıkları uyum, kural farkındalıkları ve mesleki yaşamdan duyulan memnuniyet olarak değerlendirilebilir. Gelişim ve sağlığın güncel göstergeleri kapsamında kazançlar, geçinme durumu gibi faktörler ele alınmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç olgusu özellikle Türkiye için önemli bir sosyal durum olmakla birlikte, beraberinde çeşitli sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda her geçen gün çeşitli uyruklardan göçmenlerin Türkiye'ye geldikleri ve sayıların her geçen gün arttığı istatistiklerden görülmektedir. Gelen sığınmacıların Türkiye'ye gelişlerinden itibaren üçüncü ülkelere gitme düşünceleri de bulunmaktadır. Bu bağlamda üçüncü ülkeye çıkışları olmayan ya da Türkiye'de kalış yapan yabancıların günlük yaşam faaliyetlerini sürdürmeleri için çeşitli baş etme mekanizmalarını hayata geçirmeleri gerekmektedir. Yeni gelenlerin, hemen olmasa da, bir süre sonra hayatlarını devam ettirebilmeleri için iş piyasasına erişmeleri ve yeni yaşamları için ekonomik olarak destek bulmaları gerekmektedir. Farklı kültürden ve yapıdan gelen yabancıların, iş piyasasına erişimleri ve iş deneyimlerinin tespit edilmesi ve bu deneyimlerinin topluma uyumları ve toplumun sosyal kabullenmesi üzerinde ki etkisinin anlaşılması bu çalışmanın ana amaçları arasında yer almıştır.

Araştırmada göç evreleri temelli çalışılmıştır. Göç öncesi, transit göç ve göç sonrası dönemlerde yaşanan iş, ekolojik ve sosyo-ekonomik durumlara odaklanılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi özellikle konu odaklı olarak bakıldığında bir iş yaşamı modeli çizilmeye çalışılmıştır. Burada belirtilmesi gereken nokta birçok Türkmen'in ilk yaşam deneyimlerini Türkiye'de yaşamış olmasıdır. İlk iş deneyimini Türkiye'de yaşayan birçok katılımcının 18 yaşına da Türkiye'de girdiği görülmektedir. Katılımcıların, kendi ülkesinde herhangi bir mesleki eğitim almamış olması ya da çalışma deneyimlerinin olmaması, kendilerinde mesleki olarak gelişimi sağlamamıştır. Genç katılımcıların çoğunun hem iş piyasasına erişimi hem de mesleki hayatı ile ilgili olarak iki kere uyum göstermeleri gerektiği anlaşılmıştır.

Türkmenler, ülkelerinde meydana gelen iç karışıklıklar sonrasında zorunlu göç ile Türkiye'ye gelmişlerdir. Ülkelerinde de çeşitli meslek dallarında çalışan

katılımcıların meslek hayatlarını burada da sürdürmelerine rağmen büyük çoğunluğu daha önce tecrübe etmedikleri iş kollarında çalışmak durumunda kalmışlardır. Yeni geliş yapan Türkmenlerin özellikle sosyal ağlarını çözüm mekanizmalarında kullandıkları görülmektedir. Türkiye'ye gelişlerin parçalı bir şekilde olduğunu söylemek de mümkündür. Buradan anlaşılabilecek durum ailenin ya da akraba topluluğunun göç öncesinde hedef ülkedeki durumu ve hayat şartlarını analiz edecek üyeleri öncesinde yollamalarıdır. Bu durum araştırmada öncü kişiler olarak da ele alınmıştır. Öncü kişilerin sosyal ağlar ile olan ilişkisi gelecek olan grubun daha kolay yerleşmesini ve iş piyasasına erişimini kolaylaştırmaktadır.

İş deneyimleri ile ilgili olarak meslek dallarında ağır iş koşullarında çalışmayı tercih etmedikleri ancak işsiz kalınması durumunda ağır iş kollarının da tercih edilebildiği görülmektedir. Bu durumun Türkmenlerin de ağır iş kollarını tercih etmemelerinden kaynaklandığı değerlendirilmiştir. Ayrıca sadece sosyal hayatta değil iş hayatında da ayrımcılık, ötekileştirme, kötü muamele, ücret eksikliği gibi faktörlerin memnuniyeti etkilediği gibi iş devamlılığını sağlamadığı görülmektedir.

İşsizlik sorunu olmayan ülkeler için iş piyasasına erişim noktasında resmi kurum ve kuruluşların etkili olması önemli bir etkidir. Ancak araştırmada Türkmenlerin bu şekilde bir kurum ya da kuruluşun yardımını aldığı bilgisine ulaşamamıştır. Halihazırda Türkiye'de işsizlik başta gelen bir sosyal sorun olduğundan, yabancıların da iş piyasasına dahil olması toplumsal reaksiyonlara neden olabilmektedir. İş piyasasına yabancıların dahil olması tepkilere neden olduğu gibi aynı zamanda işsizlik pazarının genişlemesine yol açabilmektedir. Ancak Türkmenlerin özellikle Türklerin tercih etmediği iş kollarını tercih etmesi ve bu koldaki boşlukları doldurması elde edilen araştırma sonuçlarındandır. Ağır iş kollarının ya da beceri uyumsuzluğundan kaynaklanan iş kollarının boş kalması ve talep görmesi yabancıların daha çok bu alanlara yönelmesine neden olabilmektedir.

Küresel bazda sığınmacıların her alanda en çok sorun yaşadığı nokta dil faktörüdür. Gerek araştırmada gerekse yazın alanının her bölümünde dil sorununun bütün yaşam alanlarında etkili olduğu görülebilmektedir. Burada Türkmenlerin en büyük avantajının Türkçe ile Türkmençe dillerinin yakın olmasından kaynaklı olduğu anlaşılmıştır. Dil konusu, dil öğrenimi ve dilin kullanımı gelinen ülkenin yaşam koşullarına uyumda en önemli faktörlerdendir. Dikkat edilmesi gereken noktanın araştırmada da dil konusunun iş hayatında önemli bir yerinin olduğudur. İşyeri sahipleri ile yapılan görüşmelerde dil bilmenin işçi seçiminde önemli bir etmen olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Burada uyum konusundaki basamakların en başında dil faktörünün geldiği ve yaşam modelinde birçok sosyal alanın anahtarının gelinen ülkenin dilini öğrenmekten geçtiği bir gerçektir.

Türkmen işçilerin iş deneyimlerinin sosyal kabullenme ve uyum kapsamında incelenmesi ile ilgili olarak gerçekleştirilen bu araştırmada iş piyasası deneyimi olan Türkmenlerin tecrübeleri, göç evreleri, mesleki ve iş hayatı deneyimleri, uyum ve sosyal kabullenme başlıkları altında incelenerek önemli ve yararlı bilgilere ulaşılmıştır. Bunun sonucunda göç öncesi, transit göç, göç sonrası dönem, Türkiye'deki meslek deneyimleri, aile yapısı, Türkçe öğrenme stratejileri, sosyal yardım ve sosyal kabullenme olmak üzere sekiz başlıkta incelenerek ele alınmıştır.

Kitlesel göç ile Türkiye'ye gelen Türkmen işçilerin iş deneyimlerini sosyal kabul ve uyum bağlamında incelemeyi amaçlayan bu araştırmada büyük göç hareketleri ile Türkiye'ye gelen, iş deneyimi yaşayan ve görüşme yapmayı kabul eden 40 katılımcı ile nitel araştırma tekniklerinden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Nicel ve Nitel verilerin analizinde Maxqda 2018 programından yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda göç öncesi, transit göç, göç sonrası, aile yapısı, Türkiye'deki iş deneyimleri, sosyal yardım, sosyal kabullenme ve uyum olmak üzere sekiz adet tema belirlenmiştir.

Bu araştırmanın sonucunda Türkmen işçilerin, sosyo-ekonomik durumları ile ilgili olarak göç evrelerinde de ekonomik kayıplarının olduğu ve buna bağlı olarak ekonomik zorluklar çektikleri, iş deneyimlerinde olumlu ve olumsuz tecrübeler yaşandığı, kayıtsız çalışma ile birlikte ağır iş koşullarında çalıştırıldıkları, sosyal güvencesizlik, çocuk işçiliği gibi sosyal sorunların yaşandığı, temel hak ve yükümlülükler ile ilgili bilgi sahibi olma konusunda bilgi eksikliği ve dil ile uyum arasında ki ilişkinin hayatlarının her alanında olduğu gibi iş hayatında da önemli olduğu görülebilmektedir. Her ne kadar mesleki eğitim programları olsa da yine de doğru uygulanan bir iş piyasası ile ilgili göç politikasının olmadığı görülebilmektedir.

Araştırma sonuçları; göç öncesi, transit göç, göç sonrası, aile yapısı, Türkiye’deki iş deneyimleri, sosyal yardım, sosyal kabullenme ve uyum olmak üzere sekiz adet temada ele alınmıştır.

Göç Öncesi Döneme İlişkin Sonuçlar

Türkmen işçilerin göç öncesi dönem tecrübelerinde özellikle yaşadıkları iç karışıklıklar ve savaş nedeniyle sosyo-ekonomik durumlarını etkileyen etmenler ele alınmıştır. Özellikle birçok mal varlığını ve iş yerlerini orada kaybeden Türkmenlerin orada yaşadığı tecrübelerin daha sonra Türkiye’deki yaşamlarına nasıl etki ettiği değerlendirilmeye çalışılmıştır. Hayat şartları bakımından insani değerlerin olmadığı ortamlarda kalan Türkmenlerin, bulundukları bölgede azınlık olmalarından dolayı da çeşitli ayrımcılıklara maruz kaldıkları görülmektedir. Özellikle IŞİD terör örgütünün bölgede hakimiyet kazanması ve hayatı olumsuz etkileyecek yasaklar ve kurallar getirmeleri sosyal hayat başta olmak üzere birçok alanda kendini hissettirmiştir. Özellikle terör örgütünün bölgede giriş çıkışlara izin vermemesi dolayısı ile gönülsüz olarak belirli bir zamanı burada geçirmek zorunda kalan Türkmenlerin yaşamlarının olumsuz etkilenmesi ve temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmeleri, göç hareketini başlatmıştır.

Bir diğerk önemli sonuçta eğitim hayatı ile ilgilidir. Göç öncesi dönemde eğitim hayatlarına devam eden Türkmenlerin, savaş ortamı nedeniyle eğitim hayatını devam ettiremeyeceğı gerekçesi ile okul hayatlarına ara verdikleri görölmektedir. Veriler incelendiğinde katılımcıların çoğunun eğitim hayatını devam ettiremedikleri, okullarında tedbir amacı ile kapandığı görölebilir. Eğitim hayatındaki devamsızlıkların, Türkmen katılımcıların gelişimsel boyutta olumsuz yönde etkilediğı değerlendirilmektedir. Ülkelerinde herhangi bir mesleki eğitim görmeyen Türkmenlerin, meslek öğrendikleri yerler genellikle aile içindeki büyüklerin kendi ülkelerindeki mesleki tecrübelerinden gelmektedir. Bundan dolayı göç öncesinde öğrenci olan bazı katılımcılar, babalarına ya da diğerk aile üyelerine yardım ederek mesleki tecrübe edinmişlerdir.

Günlük sosyal yaşamda kılık kıyafetten, normal aktivitelere kadar her türlü alanda düzenleme yapan terör örgütünün, iş yerlerinin özellikle namaz saatlerinde kapalı kalmasını istemeleri, şehir giriş çıkışlarının kapalı olmasından dolayı ticari teslimatlarının yapılamaması ve buna bağılı olarak ekonomik kayıpların yaşanması da göç öncesi dönemde elde edilen başka bir sonuçtur. İç karışıklıkların artması ve terör örgütünün diğerk güçlerle savaşa girmesi ile yaşama koşulları iyice kötü duruma gelmiştir. Savaş ortamının daha da şiddetlenmesi ve ağır silahlar ile oluşan fiziki tahribatlarda katılımcıların ailelerine ait iş yerlerinin yıkıldığı ya da yandığı anlaşılmıştır.

Göç öncesi dönemde göçün başlangıç noktası ailelerin aldığı göç kararıdır. Türkmenlerin göç kararını vermedeki en önemli unsur savaş ortamının şiddetlenmesidir. En çok uçak saldırılarının tedirginlik yaratması sonucu birçok aile kitlesel olarak evlerini terk etmişlerdir. Ailenin reisi olarak babanın egemen olması, göç kararlarında babaların risk ve tehdit durumunu gözden geçirmesini öne çıkarmaktadır. Bundan dolayı babalar göç hareketini çeşitli şekillerde başlatabilmekte ve durumun getirdiğı zorluklara göre yönlerini çizmektedirler. Ataerkil bir yapı olarak babanın göç kararını verdiği elde edilen sonuçlar arasındadır. Göç hareketlerinin

parçalı olarak ya da hep beraber yapıldığı görülebilir. Terör örgütünün çocuklarını kaçıracağını düşünen babalar onların güvenliği için ya da gidilmesi düşünülen hedef ülkedeki imkanların anlaşılması için çocukları için onları gönderme kararı alırken, çocuklar için göç süreci de başlamış olur.

Transit Göç Dönemine İlişkin Sonuçlar

Transit dönemde ki en önemli sonuçlar göç hareketinin olması ve ailenin güvenliğinin alınması için geçici olarak güvenli bir bölgenin bulunmasını kapsamaktadır. Yazınsal alanda transit göç durumunun uzun sürdüğü, sığınmacıların transit ülkelere üçüncü ülkelere geçmek için bekledikleri, bu ülkelere kendi yaşam alanlarını oluşturarak temel ihtiyaçlarını gördükleri ve üçünü ülkelere gitmelerinin yılları aldığı yer almaktadır. Yani transit göç dönemi umulmayacak şekilde son göç durağı haline gelebilmektedir. Sığınmacıların zorla yerinden edilmelerinden dolayı planlı bir göçlerinin olduğu söylenemez. Bundan dolayı geçecekleri koridorlarda ya da geçici kalacakları ülkede onları hangi türlü engellerin ya da maliyetlerin beklediğini bilemezler.

Her transit bölgede göçmenler özellikle kitlesel göç kapsamında aynı göç koridorlarını izlemektedirler. Bu araştırmada Transit ülke Suriye olarak belirlenmiştir. Katılımcılar genel olarak göç koridorlarının Suriye olduğunu belirtmişlerdir. Ancak burada elde edilen sonuç Türkmenlerin, transit ülke olan Suriye’de fazla kalmadıklarıdır. En fazla kalışları iki ay kadar sürmüştür. Bu bölgede uzun süreli kalma nedenleri olarak insan kaçakçılarının yanlış bilgi vermeleri ve sahtekarlık yapmaları, sınır bölgesindeki güvenliğin arttırılarak geçişlere izin verilmeyişi, yol üzerindeki kontrol kuvvetlerinin anlık çatışmalarla değişmesi ve buna göre geçiş izinleri verilmesidir. Türkmenlerin Suriye bölgesinde kaldıkları her gün için bedel ödedikleri bilgisine de ulaşılmıştır. Transit göç dönemine bakıldığında özellikle Suriye’de de iç savaşın olması nedeniyle güvenli bir yolculuk yapıldığı söylenemez.

Maddi kayıp olarak burada da kalış sürelerine bağlı olarak harcamalar yaptıkları, kalış süreleri ile ilgili herhangi bir fikirlerinin olmadığı söylenebilir.

Transit göç dönemindeki en etkili figürler insan kaçakçılarıdır. Hedef ülkenin göç politikaları kapsamında girişlerine izin verilmeyen yabancıların genellikle insan kaçakçıları yolu ile göç hareketlerini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Mali kayıplar arasında insan kaçakçılarının aldığı bedelde yer almaktadır. Savaşın şiddeti, bölge güvenliği, hedef ülkenin almış olduğu sınır güvenliklerinin artması, alternatif yollardan ulaşımın sağlanması insan kaçakçılarının fiyatlarını arttırabilmektedir. Türkmenlerin insan kaçakçıları ile ilgili en büyük problemleri güvenilirlik olmuştur. Hedef ülkede hayat şartlarını devam ettirmek için sığınmacıların yanlarına almış oldukları paralar insan kaçakçıları tarafından istismar edildiğinden, Türkmenlerin Türkiye'ye geldiklerinde hayat kuracak bir ekonomik kaynakları bulunmamaktadır. Türkmenlerin göç politikası gereği Geçici Koruma kapsamında olmamaları giriş sıkıntılarını da beraberinde getirmiş ve illegal giriş yapmak zorunda oldukları anlaşılmıştır. Türkmenler için asıl ekonomik kaybı bu dönemde para kaynağı yaratmak için işyerlerini, mallarını ve evlerini satmalarıdır.

Göç olgusunda önemli olan bir diğer durum ise hedef ülkede gidilecek yerin belirlenmesidir. Araştırmada göç kararı veren Türkmenlerin çoğunluğunun istikamet yerinin Ankara olduğu görülmüştür. Bu durumda etkili olan faktörler daha önce aileden giden üyelerin orada olması ya da akraba, arkadaş vb. sosyal ağların Ankara'da ikamet etmesidir. Göç eden Türkmenlerin ülkeye girmelerinden sonra Ankara'ya geldikleri görülmüştür.

Transit dönemde yaşanan kitlesel göçlerle ilgili olarak elde edilen bir diğer sonuçta sağlık sorunlarının göç olayını etkilediğidir. Fiziksel durumlarından dolayı evlerinden çıkamayan yaşlıların ya da engellilerin hareket kabiliyeti olmadığı için evlerinde kalmakta ve göç hareketine katılamamaktadırlar. Engelli ya da yaşlılarını

yanına alan ailelerinde hareketlerinde kısıtlılık olduğu için güvenlikleri göç yolunda birçok kez tehlikeye girmiştir. Sınır bölgesini yürüyerek geçmek isteyen sığınmacıların kısa yolu tercih etmek yerine daha düz ve uygun yollardan gitmek istemeleri hem geçiş sürecini uzatmış hem de onlar için daha fazla ücrete mal olmuştur.

Transit dönem ile ilgili bir diğer sonuç da bazı göç hareketleri sonucunda ailenin parçalanması, çocukların ebeveynlerinden ya da sorumlu olduğu yakınlarından ayrı olarak ülkeye girmesidir. Yazınsal alanda da bu durumun sıklıkla rastlandığı görülebilmektedir. İnsan kaçakçılarının kitlesel göç ile gelen toplulukları bölmesi ya da sınırdan geçişlerde yaşanan olumsuzluklar nedeni ile ailede parçalanmalar olabilmektedir. Genellikle birbirini kaybeden göçmenler, daha sonra ülkeye girişlerinde cep telefonu ya da toplandıkları barınma merkezlerinde birbirlerini bulabilmektedir. Ancak bu durum birbirini kaybeden ve iletişim kuramayan aileler için geçerli olmayabilir.

Transit Göç Dönemine İlişkin Öneriler

Transit göç dönemi geneline bakıldığında özellikle göç sonucunda kitlesel olarak gelen göçmenlerin ülkeye alınmasındaki stratejilerin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Türkiye'nin özellikle Güney bölgesinde yaşanan göç krizlerinin etkisi devam etmektedir. Bu bağlamda ülkeye giriş yapan göçmenlerin alınması ile ilgili göç krizi müdahale sisteminin oluşturulması gerekmektedir. İnsani bir kriz yaşandığı için her türlü destek sistemlerinin koordinasyonlu olarak gerçekleştirilmesi, kurum ve kuruluşların oluşacak olan krizlere müdahalede ortak payda da buluşarak sorumlulukların dağıtılmasının, göç yönetimi için önemi büyüktür. Bu bağlamda Türkiye'nin transit ülke olma özelliği dikkate alınarak;

- Özellikle transit göç dönemi ile ilgili olarak en büyük sosyal problemlerden birisi olan insan kaçakçılığı ile mücadele noktasında daha somut adımların atılması ve

insan ticareti mağduru olma şüphesi olan göçmenlerin tespitinde göç alanında çalışan personelin duyarlı olması gerekmektedir. İnsan kaçakçılığı ve insan ticareti arasındaki fark bu çalışmanın daha önce birçok bölümünde belirtilmişti. Bu bağlamda transit göç ile ülkeye giriş yapan göçmenlerde insan ticareti mağduru olduğu düşünülen kişilerin ya da ailelerin tespitinin yapılarak, koruma altına alınması ve derhal ilgili makamlara bilgisinin verilmesi gerekmektedir. Bu durumlarla ilgili olarak giriş kapısında çalışan, illerde kayıt bölümlerinde çalışan, temel sağlık ve eğitim hizmetleri ile ilgili kurum ve kuruluş personelinin eğitilmesi ve buna benzer vakalar olduğunda ilgili birimlerine sevk zincirinin kurulması gerekmektedir. Aynı zamanda bu durum ile ilgili toplumsal farkındalık çalışmalarının yapılarak sadece yerel halkın değil aynı zamanda gelen göçmenlerinde bu konuda bilgilendirilmesinin yapılması gerekmektedir.

- Ülkeye giriş noktasında özellikle kitlesel göçlerin kabul edilerek ön kayıt yapılan bölgelerde destekleyici, koruyucu ve yönlendirici çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda kurulacak kitlesel göç kriz merkezi büyük roller üstlenecektir. 24 saat esasına göre hizmet verecek olan merkezde kayıt personellerinin çalışma şekilleri, dil bilen personelin koordine edilerek noktalara gönderilmesi, tercüman sorunlarının halledilmesi ve ulaşımın sağlanması için gerekli çalışmalar yapılması gerekmektedir. Olası refakatiz çocuklara rastlanması durumunda kriz alanında bulunması muhtemel olan ailenin çocuklarına erişiminin sağlanması için aile takip masasının aktif olarak çalışması gerekmektedir. Bu bağlamda dil sorununun olduğu da düşünüldüğünde kriz alanında büyük billboardlar kurularak kayıp çocukların bilgilerinin bölgede paylaşılması ve çocukların nerede bulunabileceği ile ilgili kayıp kişi bölümünün aktif olması gerekmektedir. Ayrıca ailesi olmayan refakatsiz çocukların koruma altına alınması için bölgede kesinlikle sosyal hizmet çalışanlarının olması gerekmektedir.
- Sağlık alanında da taşıyıcı hastalığı bulunması muhtemel kişilerin hızlı tespitinin yapılması için gerekli teknolojik ortamın oluşturulması kriz bölgesi için önemlidir.

Ayrıca bölgede silahsızlandırmayı ve göçmenlerin güvenliğini sağlayacak yeteri kadar kolluk kuvvetinin bulunması da gerekmektedir. Özellikle engelli, yaşlı ya da buna benzer durumları olan göçmenlerin kayıtlarının daha rahat yapılması için ayrı bir birimin oluşturulması gerekmektedir. Bunu yaparken ailenin de beraber olması gerekmektedir. Bundan dolayı tespit yapma çalışmalarında alanda görevli ve yetkili sivil toplum kuruluşu görevlilerinden yardım istenilebilir. Özellikle transit göç döneminde aile üyelerinde kayıp olan ve akli dengesinin yerinde olmadığı görülen kişiler ile ilgili psikolojik ilk yardım becerilerinin personele kazandırılarak ileride oluşacak stres bozukluklarının etkisini en aza indirmesi sağlanmalıdır.

- Ülkeye kabul edilen yabancılarla ilgili olarak yasal düzenlemelerin olmasına rağmen, kabul uygulamalarının bütün uyruklara yapılmadığı bir gerçektir. Suriyeli sığınmacılar, geçici koruma kapsamında, ülkeye girişlerinde sağlanan korumadan dolayı girişlerinde sorun yaşanmamıştır. Türkmenlerin Irak bölgesinden gelmesi dolayısı ile Geçici Koruma kapsamına alınmamış olup, Türkiye'ye kabullerinde problem yaşandığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda olası kitlesel göçte bütün uyruklara göre çalışmaların yapılması ve buna göre oluşturulacak yasal düzenlemeler ile ülkeye alımlarının yapılması gerekmektedir.

Göç Sonrası Döneme İlişkin Sonuçlar

Göç sonrası dönem ile ilgili olarak Türkiye'deki iş deneyimleri, sosyal yardım, sosyal kabullenme ve uyum başlıklarının da bu temada yer alması gerektiği düşünülse de, ilgili başlıklarda kategori ve alt başlıkların derinlemesine incelenmesi sebebi ile onların ayrı başlıklar altında değerlendirmesinin daha uygun olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda göç sonrası dönem ile ilgili olarak ülkeye geri dönüş istekleri, geçici olarak akrabalarının yanında kalma ve sosyo-ekonomik zorluk sonuçları elde edilmiştir.

Göç sonrası dönemde en çok üstünde durulan ve kamuoyu tarafından sorgulanan konu, sığınmacıların ülkelere geri dönüşlerinin ne zaman olacağıdır. Aslına bakıldığında Türkiye hem transit hem de hedef ülke statüsündedir. Bundan dolayı gelen sığınmacıların üçüncü ülkelere göç etmesi ya da kendi ülkelerindeki durumların normale döneceği zamana kadar kalışlarında herhangi bir engel yoktur. Literatüre bakıldığında birçok uyruktan sığınmacının güvenli üçüncü ülkelere gidiş talebinin olduğu görülebilir. Ancak sığınmacı kabul eden ülkelerin kotalarının az olması ve küresel bazda göç olgusu ile ilgili olarak gerekli külfet paylaşımının yapılmaması, sığınmacıların üçüncü ülkelere çıkışını zora sokmaktadır. Araştırmada Türkmenlerin üçüncü ülkelere çıkışı ile ilgili herhangi planlarının olmadığı, ülkelerinde durumlarının normalde dönmesi durumunda geri dönüş yapabilecekleri yer almıştır. Bundan dolayı menşe ülkelerinde can güvenliğinin ve refah ortamının sağlanması durumunda birçok Türkmen'in ülkesine döneceği sonucuna ulaşılmıştır. Günümüzde başta eğitim hayatının devam etmesi için gerekli okulların faaliyette olmaması Türkmen ebeveynlerin geri dönüşünü büyük oranda etkilemektedir. Ayrıca Türkmenlerin Müslüman bir toplumda yaşama taleplerinin olmasından dolayı Türkiye'nin şartlarını iyi buldukları ve şimdilik ülke değiştirmeyi düşünmedikleri anlaşılmaktadır.

Göç sonrası bir diğer önemli faktör olan **öncü kişilerin rolleri** ile ilgili sonuçlara ulaşılmıştır. Öncü kişilerin, aileden ya da akraba topluluğundan ilk gelen, sosyal ağların yardımı ya da kendi deneme yanılma yolları ile hedef ülkenin yaşam kriterlerini tecrübe etmiş, göç ile gelecek gruba göç hareketinin yapılabileceği ve gerekli ortamın hazırlandığının onayını veren, geldiklerinde barınma, iş piyasasına erişim ve diğer kurallar ile ilgili bilgi aktarımı yapan ve yardım eden kişiler olarak tanımlanabilir. Genel olarak bakıldığında göç sonrası ilk dönem öncü göçmenlerin belirlediği standartlarda devam eder. Öncü kişiler barınma ihtiyacını sosyal ağlarının yanında giderdikten sonra ailelerinin yanına gelişine istinaden geçici barınmayı sağlayacak ev tutma ve mobilya alma işini üstlenmektedir. Bununla birlikte çevre ve ihtiyaç oryantasyonunu yapan yine öncü kişilerdir.

Yaşanılan ekonomik ve sosyal zorluklar göç sonrası dönemin başka bir sonucudur. Daha önceki bölümlerde tahmin edilmeyen para kayıplarının olmasının göç sonrası dönemde yeni hayat kurmada olumsuz etki yaratabileceği üzerinde durularak olası ekonomik kayıpların hangi alanlarda olabileceğine değinilmişti. Türkmenlerde yaşanan ekonomik zorluklara istinaden kirasının ucuz olduğunu öğrendikleri yerlerde yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Göç sonrası ele alınması gereken bir diğer çıktı ise sığınmacıların sosyal ağları ve ekonomik nedenlerden dolayı ikametlerinin birbirlerine yakın olduğudur. Araştırmada özellikle Abidinpaşa ve Mamak noktalarında ikametinin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bir arada durma eğiliminin sebebi destek mekanizmalarının sosyal ağlardan gelmesinin daha pratik olarak sağlanması ve topluluk içi iletişimlerinin daha iyi sağlanmasıdır. Bundan dolayı uyrukları ne olursa olsun sığınmacıların bir savunma mekanizması olarak aynı mahallede oturdukları görülmektedir.

Göç Sonrası Döneme İlişkin Öneriler

Göç sonrası dönemde ülkeye yeni gelenlerin adaptasyonun sağlanması ve gerekli yaşam koşullarının oluşturulması için en önemli faktörlerdir. Bundan dolayı:

- Geri dönüş yapmak isteyen sığınmacılar ile ilgili olarak gerekli yasal düzenlemelerin olmasına rağmen, geri dönüşü sağlayıcı ve kolaylaştırıcı mekanizmalarında harekete geçmesi gerektiği düşünülmektedir. Göç öncesi dönemde bütün mal varlığını ve iş yerlerini orada kaybeden ya da satan kişilerin geri döndüklerinde yapacakları bir işlerinin olmaması ya da yaşam koşullarının oluşmamış olması geri dönüşün önündeki engellerdir. Öncelikle menşe ülke bilgi sisteminin çok iyi bir şekilde takip edilerek olası güvenlik ortamlarının sağlanması

ya da devlet hizmetlerinin tekrar düzene girmesi ile ilgili olarak bilgi edinilmesi, bu durumun düzenli olarak Türkmen toplumu ile paylaşılmasının gerekliliğinin altı çizilmelidir. Türkmenler, ülkeleri ile bilgileri hala orada bulunan yakınlarından cep telefonu ile bilgi alabilmektedirler. Burada önemli olan nokta güvenliğin sağlanması için ilgili devlet ile işbirliği yapılmasıdır. Bundan dolayı hem hedef ülke hem menşe ülke hem de külfet paylaşımında bulunacak ülkelerin buraların tekrar ıslah edilmesi ve hayat şartlarına kavuşmaları yolunda politika izlemeleri gerekmektedir.

- Külfet paylaşımı programlarının diğer ülkelerle eşgüdömlü olarak yürütölmesi gerekmektedir. Bundan dolayı gerek sığınmacılara sağlanacak hizmetler gerekse de üçüncü ülkelere çıkış programlarında ülkelerdeki kotaları arttıracak girişimlerin yapılması gerekmektedir.
- Gelen öncü kişiler ile yapılacak olan kayıt işlemlerinde doğru yönlendirilmeleri için gerekli ön bilgi ve mevzuat bilgilendiricilerinin hazırlanarak kendi dillerinde kayıt esnasında kendilerine verilmesi gerekmektedir. Öncü kişilerin kuralları ve hakları doğru bilmesi sonrasında gelecek aile üyelerinin var olan hizmetlere ve haklara ulaşımalarında büyük önem taşımaktadır. Öncü kişi olduğu ya da yeni oryantasyonu yapılan bir kişi ile ilgili bireylerle sosyal hizmet müdahalesinin yapılması ve takip edilmesi de gerekmektedir. Sığınmacıların sayılarının çok olması dolayısı ile oryantasyon sürecinde öncü kişiler ya da aile reislerle çalışmaların yapılması ve bilgilendirme toplantılarının yapılması prosedürlerin doğru yapılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Ekonomik zorluk çeken sığınmacılar için sosyal yardım mekanizmaların işletilmesi gerekmektedir. Bu durum sosyal yardım bölümünde ele alınacaktır.
- Bir diğer ele alınması gereken nokta da sığınmacıların yerleşim alanlarıdır. Öncelikli olarak sığınmacı nüfusunun hangi bölge olursa olsun yerleşim alanlarının haritalandırmasının yapılması gerekmektedir. Bundan dolayı söz

konusu nüfus dağılımının bölgedeki ilçe birimlerine göre tespit edilmesi gerekmektedir. Ayrıca nüfus dağılımının belli aralıklarla kontrol edilerek o bölgeye getireceği sosyal ve ekonomik riskler ile ilgili özellikle belediyeler bazında risk ve tehditlerin tanımının yapılması ve buna göre geliştirilecek sosyal programların oluşturulması için çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca göçmenler için oluşturulacak sosyal destek merkezlerinin bu haritalandırmalar bünyesinde planlanarak faaliyete geçirilmesi gerekmektedir.

Aile Yapısına İlişkin Sonuçlar

Aile yapısı göç evrelerinde ya da ekolojik olarak kişilerin çevreleri ile olan etkileşimlerinde önemli rol oynar. Bazı kültürlerde çevresel değişimlerle birlikte aile yapısında da değişiklikler meydana gelse de özellikle gelenekçi ve ataerkil yapıdaki ailelerde korumacılık ve örf, adetlere bağlılık görülebilir. Bu kapsamda göç eden ailenin göç sonrası uyum mekanizmalarından dolayı yapısında değişiklikler meydana geleceği gibi geleneklerini koruyan ailenin de bulundukları topluma göre kendi değerlerini korumak için çabaları bulunmaktadır. Aile yapısının genel özellikleri, hayata katılım tarzları ve sosyal rollerinin gerektirdiği sorumluluklarının üstlenip üstlenmedikleri aile işlevleri açısından büyük önem taşımaktadır. Sosyal hayata katılım ya da ev ekonomisine katkı vermede de aile yapısının önemi büyüktür.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin tamamının erkek olduğu bilgisi daha önce de verilmişti. Türkmenlerin aile yapıları gereği kadınların çalışmalarına sıcak bakmadıkları görüldüğünden kapalı bir aile yapısının olduğunu söylemek mümkün olur. Genel istatistiklere bakıldığında dünya çapında kadın çalışanlar ile erkek çalışanlar arasında büyük bir farkın olduğu söylenemez. Ancak bu durumda aile yapısı ve ataerkil bir aile kurgusunun olması nedeni ile kadınların daha çok ev sorumluluklarını yerine getirmektedirler. Kadınlar ile ilgili göç çalışmalarının olmaması cinsiyet körlüğü olgusunu da beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan bu

araştırmada kadınlar katılmasa da cinsiyet körlüğü kavramının farkındalığını sağlayıcı bir çıktı elde edilmiştir. Her ne kadar göç olgusundan aile bireyleri beraber etkilense de cinsiyet faktöründen dolayı farklı deneyimler de elde edilebilir. Çalışmanın bu bölümünde ortaya çıkan bir diğer sonuç ise erkek üstünlüğünün olmasıdır. Yazınsal alanda da iş deneyimleri, göç ve toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili çalışmalar yakın zamanda yapılmaya çalışıldığından kaynak sıkıntısı yaşanabilmektedir.

Aile yapısı ile ilgili elde edilen sonuçlarda geniş aile yapısının benimsendiği, evlilik modelleri, ailedeki evli çiftler ve aile reisliği rolleri çıktıları elde edilmiştir. Aile yapısı ile ilgili olarak Türkmenlerin menşe ülkelerinde devam eden aile yapısını aynı şekilde burada da muhafaza etmeye çalıştıkları görülmektedir. Evlilikler akrabalar içinde gerçekleşmektedir. Bundan dolayı evlilik modelleri akraba evliliğidir. Türkmenlerin azınlık içinde yaşamalarından dolayı kendi topluluklarını korumak için sosyal ağlar arasındaki ilişkilerden evlilikleri gerçekleştirmektedirler. Akraba evlilikleri dolayısı ile geniş aile biçiminde aile yapıları görülmektedir. Ayrıca Türkmenler, yeni geldiği ülkede ekonomik ve sosyal tedbir amaçlı olarak geniş aile yapısı ile beraber aynı evde ikamet etmektedirler.

Türkmenlerde aile reisi olarak baba, karar alıcı rolündedir. Bundan dolayı ailede her türlü durumda babanın kararına uygun davranılır. Özellikle geniş ailelerde evin fiziki özelliklerinin nüfusu kaldırmadığı zamanlarda ailenin ne şekilde bölünerek başka bir eve taşınacağına baba karar verir.

Aile Yapısına İlişkin Öneriler

Aile yapısına ilişkin olarak özellikle kadınların iş yaşamına erişimlerinin sağlanması açısından projelerin geliştirilmesi ve sığınmacılara yönelik sosyal destek merkezlerinde aile danışma birimlerinin kurulması gerekmektedir.

Türkiye’de ki İş Deneyimleri

Göç sonrası hedef ülkeye gelen sığınmacıların aşması gereken engellerin başında geçimlerini sağlayacak iş kolunu bulmalarıdır. Gelen sığınmacılar öncelikle temel insani ihtiyaç olarak barınma sorununu hallettikten sonra kazanç elde etme yolları arayacaktır. Sosyal ağların ya da diğer faktörlerin yardımı ile iş piyasasına giren yabancıların, karşılaştıkları faktörlerin bilinmesinin daha iyi bir uyumu beraberinde getirdiği bir gerçektir. Dünyanın birçok yerinde normal hayata uyum çalışmaları hükümetlerce yürütülmekte iken iş piyasasına uyum konusu ayrı olarak ele alınmakta ve projelendirilmektedir.

Türkmenlerin Türkiye’deki iş deneyimleri ile ilgili olarak temel çıktılar iş piyasasına erişimleri, iş deneyimleri, yaptıkları meslekler, iş hayatlarında yaşadıkları tecrübeler ve bu deneyimlerinin olumlu ve olumsuz taraflarıdır. Daha önce de değinildiği gibi Türkmenlerin çoğunun ilk iş deneyimi Türkiye’de gerçekleşmiştir. Meslek dallarına bakıldığında genel olarak eğitim gerektirmeyen ya da iş içerisinde öğrenilebilen işlerin seçildiği görülmektedir. İş dallarında genellikle yardımcı konumda çalışan Türkmenlerin özellikle paket taşıma servislerini tercih ettikleri görülmektedir. Göç öncesi ve göç sonrası meslek eşleştirme kriterlerine bakıldığında yok denecek kadar az kişinin menşe ülkesindeki işleri yaptığı görülmektedir. Onun dışındaki bütün meslekler ilk defa yapılan ve daha önce ülkelerinde görmedikleri mesleklerden oluşmaktadır. Genel olarak bakıldığında uzman kurum ya da kuruluşlarca mesleki yönlendirme ile ilgili olarak herhangi bir ön değerlendirme ya da yönlendirme yapılmamıştır.

Sürdürülebilir bir işin olması aile ekonomisinde istikrarı sağlayacaktır. Ancak Türkmenlerin çeşitli nedenlerden dolayı işleri bıraktığı, iş deneyimleri bölümünün çıktıları arasında yer almaktadır. Sığınmacıların küresel anlamda iş hayatı ile ilgili sorunu ücret azlığı ya da ücret dağılımının adil olmamasıdır. Ücret azlığındaki en

önemli neden kayıt dışı çalışmadır. İş sahiplerinin maliyetleri düşürmek istemesi, yabancı işçi çalıştırma prosedürlerinin tam olarak bilinmemesi ve yabancı işçilerin kayıtlı ve sigortalı çalışması ile ilgili olarak mesleki eğitim programları kapsamındaki teşviklerden haberdar olmamadan dolayı ücret düşüklüğü sorunu yaşanabilmektedir. Ücret azlığı ve kazançlar düşünüldüğünde Türkmenlerin standart bir ücret aldığı görülmemektedir. Genellikle çalıştıkları gün başı para alan Türkmenlerin kimi zaman bahşiş gibi yevmiye tarzına tabii olmaları nedeniyle günlük kazançlarının tam olarak belli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ücret azlığına etki eden bazı etmenler de araştırmanın çıktıları arasında yer almıştır. İş yeri sahiplerinin standart ücret tarifesini uygulamamasına bağlı olarak ücret belirsizliğinin olması, özellikle düşük ücretlerle çalışanların iki araç ile ulaşımını sağlamaları iş bırakma nedenleri arasındadır.

Ağır iş koşullarda çalışma dolayısıyla iş bırakmanın yanında çalışma süresi olarak daha fazla çalıştırılmaları Türkmenlerin iş bırakmasına neden olmuştur. Ağır iş koşulları altında çalışan Türkmenlere iş sağlığı ya da güvenliği ile ilgili olarak herhangi bir prosedür uygulanmamıştır. Yüksek riskli meslek gruplarında daha fazla istihdam edilen Türkmenlerin fiziksel tahribatın yanında ruhsal hastalıklara yakalanma riski taşıdıkları söylenebilir.

İşten çıkarılmaların Türkmenler tarafından sıklıkla yaşanan bir durum olduğu söylenebilir. İş sahiplerinin işe alma politikalarında sürekliliği değil de ihtiyacı görme süresinin önemli olması sebebi ile işin bitiminde işten çıkarılmaların ve yeni bir sipariş ya da iş gelene kadar geçici işsizliklerin görüldüğü söylenebilir. Ayrıca iş sahiplerinin herhangi bir iş kazası sonucunda meydana gelebilecek yaralanmalardan dolayı oluşması muhtemel adli ve idari yaptırımlardan çekinmeleri nedeniyle işten çıkarmaların yapıldığı bu çalışmanın başka bir çıktısıdır. Bununla birlikte iş ortamında yapılan kötü muamele, iş sahibinin iş yerini çeşitli nedenlerden dolayı devretmesi ve daha da önemlisi Türkmenlerin emeği olan çalışma ücretlerinin ödenmesinde gecikme yapılması ya da ödenmemesi iş bırakma sebeplerinin çıktıları arasında yer almaktadır.

Bu araştırmanın iş deneyimleri ile ilgili olarak elde edilen en önemli çıktılarından birisi de Türkmenlerin iş bulma yöntemleridir. Yurt dışında sığınmacıların iş bulma ile ilgili en çok tercih ettikleri strateji ülkede hizmet veren iş bulma kurumlarıdır. Türkiye’de böyle bir kurumun olup olmadığını bilmeyen yabancıların iş bulma stratejileri akrabalar, aile üyeleri, kendi çabaları ile iş bulma, çevrelerinin ve sosyal ağlarının yardımı gibi stratejiler üzerine kuruludur. Genellikle, katılımcıların, akrabalarının ya da sosyal ağlarının iş ortamında bulunmaları ve eleman açığı bilgisine ulaşmalarının ardından, yakınlarını boş olan iş pozisyonlarına yerleştirdikleri bilgisine ulaşılmıştır. Burada Türkçe bilgisinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Keza dil bilgisi olmayan Türkmenlerin piyasada çok ciddi iletişim sıkıntıları çektikleri anlaşılmıştır.

Araştırmanın bir diğer önemli çıktısının ise iş sürekliliğinin olmamasıdır. Türkmenlerin çoğu çalıştıkları işlerde kalıcı olmamaktadırlar. Bu durumun sebebi sayılan iş bırakma nedenlerinin yanında hane halkındaki genç nüfusun fazla olmasından dolayı nöbetleşe çalışma sistemlerinin olmasıdır. Çalışma kültürünün, özellikle Türkmen gençler arasında, pek yaygın olduğu söylenemez. Bir süre sonra çalışma hayatından bıkan kişi eve gelir getirmesi açısından çalışma nöbetini bir diğer aile üyesine devretmektedir. Bunu yaparken de genel olarak kendi çalıştıkları işten ayrılırken nöbetçi çalışacak aile üyesini orada işe aldırır. Araştırmanın bir diğer dikkat çekici çıktısı ise Türkmenlerin işe başlangıç zamanlarıdır. Türkmenlerin çoğu ülkeye geldikten 1-3 ay içerisinde iş piyasasına erişimlerini gerçekleştirmişlerdir. Bunun sebebi Türkmenlerin ekonomik olarak zorda olmaları ve hayat kurgularını hızlı şekilde yapmak istemeleridir. Bu açıdan bakıldığında sığınmacıların kısa süre içerisinde gelir getirici iş bulma eylemlerinin olduğunu söylemek doğru olur.

Aile üyelerinin çalışma durumları ve meslekleri de bu çalışmanın sonunda elde edilen çıktılarındandır. Türkmenlerin babalarının iş hayatına çoğunlukla dahil olmadığı görülmektedir. Kardeş ya da abiler çalışma hayatlarını sürdürmektedirler. Babaların sağlık sorunlarının olması ya da Türkçe dil bilgisine hâkim olmamaları Türkiye’de iş

bulma faktörünü etkilemektedir. Ayrıca geldikleri ülkede yaşam şartlarının normale dönmesi için çalışmaların olduğu, bundan dolayı da orada devlet memurluğu yapmış olan babaların birikmiş maaşlarını da aldıkları ve aile geçimine bu şekilde katkı verdiği bilgisine ulaşılmıştır.

Araştırmanın çıktısı olarak Türkmenlerin iş bulmada en çok zorlandıkları unsurlar, dil bilmemekten kaynaklı iş bulma zorluğu, yabancı olma faktörü, yaşam alanını tanımama ve mesleki yetersizliktir. İş piyasası ile ilgili en büyük sorun dil sorunudur. Dil bilmeden iş arama noktasında sıkıntı yaşayan Türkmenlerin, iş yerinde de dil bilmemekten dolayı sıkıntı çektikleri anlaşılmıştır. Dil sorunu ile ilgili olarak hem Türkmenler hem de iş yeri sahipleri iletişim konusunda sıkıntılar yaşamaktadırlar. Mesleki yetersizliklerde işyeri sahiplerinin işe almada en büyük kriteri olarak görülmektedir. Bu noktada dil eğitimleri ve mesleki eğitim ile ilgili programlar olsa da bunların varlığından ya da teşviklerinden hem iş yeri sahipleri hem de Türkmenler haberdar değildir.

Bir sosyal sorunun çözümü bazen başka sosyal sorunların çıkmasına neden olabilmektedir. Ekonomik sorunların çözülmesi için iş hayatına dahil olunması yoksulluk gibi bir sosyal sorunu çözerken beraberinde sosyal güvence eksikliği ve çocuk işçiliği gibi sosyal sorunları getirmektedir. Türkmenlerin birçoğunun 18 yaşının altında işe başladığı düşünüldüğünde çocuk işçiliği riskinin büyük olduğu görülmektedir. Aynı zamanda hangi uyruktan olursa olsun sığınmacıların iş piyasasına dahil olması, işsizlik oranlarının artmasına neden olmaktadır. İş sürekliliğinin olmaması sürekli ya da geçici işsizlik olmasına neden olmaktadır. Geçici işsizliğin olması da ailelerin kazanç istikrarlarının belli olmaması ve hane halkı geçim oranlarının değişmesine neden olmaktadır. Türkmenlerin işlerde sosyal güvenceleri olmadan çalışmaları, ağır işlerde çalıştıklarından dolayı risk altında olmaları büyük bir sosyal sorundur. Türkiye’de kayıt dışı istihdamın normal vatandaşlarda bile yüksek olması yabancıların sosyal güvence altına nasıl girecekleri konusunda soru işaretleri bırakmaktadır.

İş memnuniyetlerinin olumlu yönleri ile ilgili olarak Türkmenlerin bazıları olumlu muamele görmektedir. Bunun yanında kolay iş bulabildiğini ifade eden Türkmenler işlerinin konumuna ve ulaşılabilirliğine büyük önem vermektedirler. Ayrıca Türkmenler, Türk vatandaşlarının tercih etmediği iş kollarını keşfederek genel olarak bu mesleklere kanalize olmuşlardır. Bu durumda Türk vatandaşlarının iş beğenmemelerinin ya da beceri uyumsuzluklarının, iş bulamama faktörlerine etkisinin olduğu görülmekte olup bu durumun işsizlik sorununu doğrudan etkisinin olduğu söylenebilir.

İş hayatı ile ilgili araştırma sonucunda elde edilen çıktılar meslek ile ilgili memnuniyetsizlikler, iş ortamından kaynaklanan memnuniyetsizlikler, mesleki eğitim ve bilgilendirme eksikliği olarak değerlendirilmiştir. Bundan dolayı Türkmenler meslek, iş alanı ve mesleki yetersizlikten dolayı memnuniyetsizlik duymaktadırlar. Bu olumsuzluklara bakıldığında aynı zamanda iş bırakma nedenleri ile örtüştüğü görülecektir. Ancak bazı durumlarda her ne kadar olumsuz koşullarda çalışılırsa çalışılsın ekonomik sıkıntıda olan Türkmenlerin çalışmaya devam etme mecburiyetinde oldukları anlaşılmıştır. İş ile ilgili memnuniyetsizlikler bu araştırmanın sonucuna göre ağır iş koşullarının olması, adres öğrenmenin önemi, ücret düşüklüğü, izin azlığı, geçinememe, sosyal aktivite eksikliği, işsiz kalma korkusu ve iş sürekliliğinin olmamasıdır.

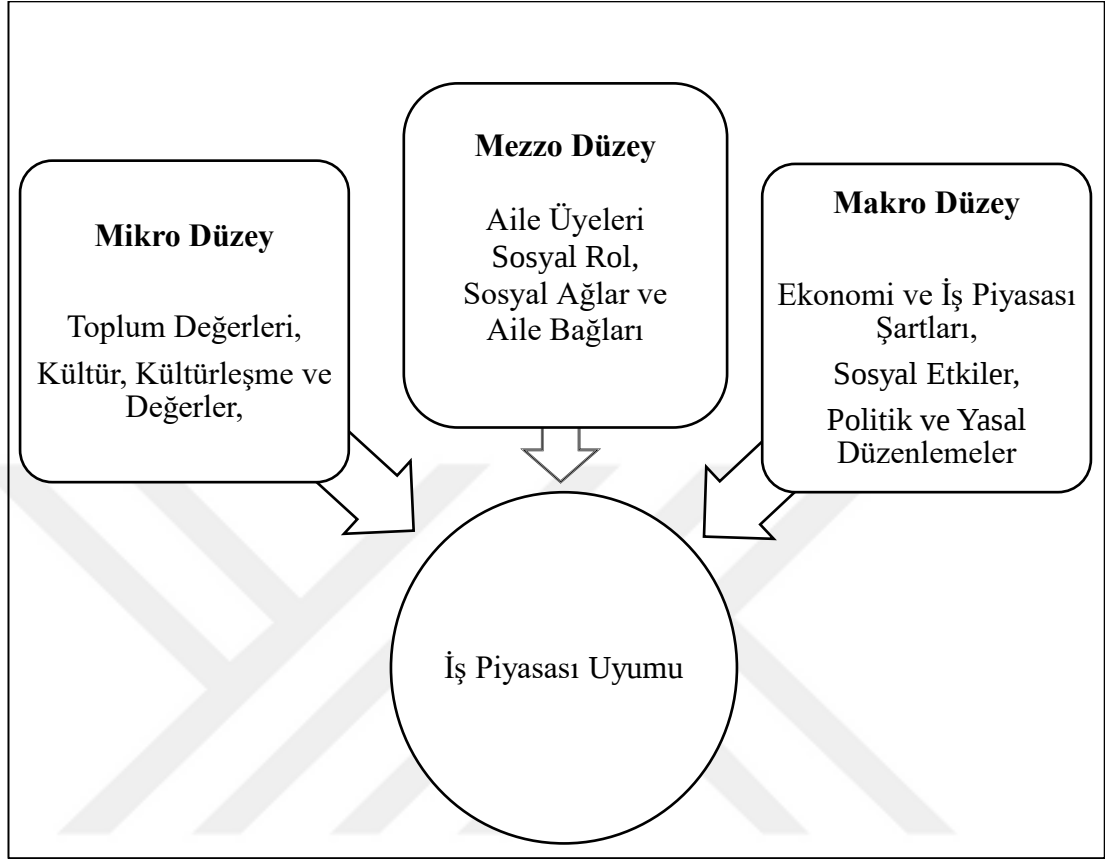
İşyeri ile ilgili memnuniyetsizlik çıktıları kötü muamele ve adil davranış görmeme hususlarıdır. Türkmenler, işyeri sahiplerinin ve işyerinde çalışan kişilerin sözlü ve bazen fiziksel muamelelerine maruz kalmışlardır. Aynı zamanda hata yaptıklarında maaşları kesilmiş ve izinleri iptal edilmiştir. Türkmenlerin cep telefonu alışkanlıklarının fazla olması işyerinde özellikle bu durumun antipati kazanmasına neden olmuş ve gereksiz kullanımlardan dolayı işyeri ile ilişkileri gerilmiştir. Özellikle yabancı olmaları ve ayrımcılık yaşadığını düşünen Türkmenlere genel olarak zor işler verilmiş ve işyerindeki çalışanlar ile farklı davranılmıştır.

Ülkelerinde yaşanan iç karışıklıklar ve çatışmalar dolayısı ile kitlesel olarak göç eden sığınmacıların, küresel bazda sosyal soruna dönüştükleri, gittikleri hedef ülkelerde ekonomik ve sosyo-kültürel etkiler yaptıkları görülebilmektedir. Bu etkilerin etkisinin azaltılması için sığınmacıların gelecekteki uyumlarının sağlanması ve buna bağlı olarak sığınmacı nüfusunun kapsamlı ve sürekli olarak değerlendirmesinin yapılması gerekmektedir. Özellikle iş piyasası ile ilgili olarak kontrollü ve sistematik çözümlerlerin yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda;

- Sığınmacıların iş piyasası ile ilgili olarak olumlu sonuçlar alınması ve takip çalışmalarının yapılması etkili göç yönetimini gerektirmektedir. Bu bağlamda kayıt alma işlemlerinin etkin ve verimli yürütülmesi gerekmektedir.
- Sürdürülebilir iş olanaklarının sağlanması ve istihdam piyasalarının düzenlenmesi büyük önem arz etmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi sığınmacıların hedef ülkeye gelmelerinden kısa bir süre sonra iş piyasasına erişim talepleri olmakta ve iş bulma ile iş sürdürülebilirliği kapsamında problemlerle karşılaşılabilir. Bu kapsamda kişisel ve çevresel şartların etkileri görülebilmektedir.

İş piyasasında sığınmacılar için kişisel uyum şartları ile çevresel şartlar birbiri ile ilişkilidir. Bu bağlamda özellikle bireyle sosyal hizmet müdahalesi yapacak meslek elemanlarının müdahalelerinde ekolojik yaklaşım çerçevesinde kişisel uyum ve çevre faktörlerini iyi bilmeleri gerekmektedir. Kişisel uyum kapsamında iş piyasasında toplum değerleri, kültür, kültürleşme, değerler, sosyal ağlar ve aile üyelerinin fonksiyonları değerlendirilmelidir. Çevresel şartlar bakımından ekonomi ve iş piyasası şartları, sosyal etkiler, politik ve yasal düzenlemeler dikkate alınmalıdır.

Şekil.5.1 İş Piyasası Uyum İlişkisi

Burada dikkat edilmesi gereken durum kişisel uyum faktörlerin, mikro, mezzo ve makro faktörlerden etkilenebileceğidir. Bu kapsamda iki türlü müdahale söz konusu olabilir. Bunlar kısa dönem ve sürdürülebilir olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kısa süreli müdahalelerde dil ve kültürel bariyerlerin açılması, temel ya da mesleki eğitim ve mesleki değerlendirmelerinin yapılması gerekmektedir. Sürdürülebilirlik açısından toplum bilgilendirmesi, gelişmiş mesleki eşleştirmeler ve sosyal uyum çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

- Bazı durumlarda sığınmacılara statü verilmemesinden dolayı iş piyasasına erişimleri noktasında problemlerin yaşandığı görülebilmektedir. Bundan dolayı bazı ülkelerde yüksek başvuru sayılarının olması sebebi ile alternatif çalışma

düzenlemeleri yapılabilmektedir. Genel değerlendirmelerin yapılarak çalışma hayatına katılım ve kayıtlı iş piyasasının oluşumu için bu tip düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

- Sığınmacılar için iş bulma destek birimlerinin profesyonel olarak yürütülmesi için kurumsal bazda yeni bir birim kurulması gerekmektedir. Kurumda kariyer uzmanlarının yanında psiko-sosyal destek elemanlarının da bulunarak iş bulma, iş deneyimleri ve iş uyumu ile ilgili olarak psiko-sosyal destek vermeleri gerekmektedir. Aynı modelin beceri uyumsuzluğu olan Türk vatandaşları içinde kurulması ve mesleki yönlendirme yapılması mesleklere erişilebilirlik açısından önemlidir.
- Eğitim, yetenekler ve mesleki yeterlilik, sığınmacıların iş piyasasına erişimi için anahtar rol oynamaktadır. Eğitim ile ilgili olarak öncü verilerin olması (kurumsal ya da araştırmalar dahilindeki veriler), yeteneklerin bilinmesi açısından önemli olsa da bu tür verilerin ülkelerde düzenlenmesi ve depolanması çok nadir yapılmaktadır. Bundan dolayı mesleki ön değerlendirme açısından veri merkezinin oluşturulması ve potansiyel iş eşleştirmelerinin yapılması için önemlidir.
- Kurum, kuruluş ve STK'lar arasında sistematik ve efektif iş birliğinin olması gerekmektedir. Birimler arasındaki görev dağılımının netleşmesi, görev dağılımının belirlenmesi ve çıktılar ile ilgili eylem planlarının hazırlanması gerekmektedir. Yukarıda verilerin öneminden bahsedilmişti. Bu kapsamda veri paylaşımlarında koordinasyonların kurulması için gerekli anlaşmaların yapılması gerekmektedir.
- Mesleki eğitim programları ile ilgili olarak yaygınlaştırmaların yapılması gerekmektedir. Ancak bunu yaparken sığınmacıların iş bilgisinin düzeyine

bakılması gerekmektedir. Bu bağlamda ön değerlendirme yapılarak düşük yetenekli kişilerin, çok yetenekli kişilerden ayrılarak ona göre eğitim prosedürlerinin uygulanması gerekmektedir. Aynı zamanda grupların psiko-sosyal destek birimi personeline takip edilmesi ve eğitimleri yarıda bırakan kişiler ile ilgili değerlendirmeler ve tekrar döndürme çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

- Diğer bir önemli nokta ise işverenler ile olan koordinasyondur. İş bulma kurumlarının özellikle işverenler ile aktif ve sürekliliği olan bir iletişimde bulunmaları gerekmektedir. İş bulma biriminin bu konudaki başarısı iş verenlerin sığınmacıları çalıştırmaya istekli hale gelmeleri ile mümkündür. Bu bakımdan meslek eşleştirmeleri ya da işverenin ihtiyaç duyduğu alanda ki talebinin aktif olarak takip edilmesi gerekmektedir.

İşverenler ile en iyi iletişim kurma yolu hangi sektörlerde işçi açığının olduğunun öğrenilmesi ve finansal teşviklerin sağlanmasıdır. Finansal teşvik ile kast edilen durumlar işçi ücretleri için devlet desteği, eğitim avantajları, iş yerindeki beceriyi değerlendirmeye bağlı tazminatlardır. İş bulma kurumlarında yapılacak uyum puanlama sistemi ile sığınmacı bazında teşviklerin çeşitlendirilmesi yapılabilir. İş bulma kurumları ile işverenler arasında iletişimin olması işverenlerin beklentilerinin anlaşılmasının yanında sürdürülebilir iş kaynakları açısından önemli bir faktördür.

Türkçe Öğrenme Şekillerine İlişkin Sonuçlar

Hedef ülkede en çok yaşanan uyum sorunlarından birisi dil problemidir. Türkmenlerin dil sorunu ile baş etmede ki mekanizmalarının araştırma sonundaki çıktıları iş hayatında aktif dil öğrenildiği, Türkçe ve Türkmen dillerinin yakın

olmasından dolayı kolay adaptasyonun sağlanması ve Türkmenlerin kendi ülkelerinde yapılan Türkçe radyo ve televizyon yayınlarının etkisi olarak belirlenmiştir. Türkçe ve Türkmençe dilinin ygöç olmasının yanında, kendi ülkelerindeki eğitim sisteminde Türkçe'nin müfredata alınması ve bir saatlik ders olarak verilmesi de dil temelini oluşturmuştur.

Çalışma hayatında iletişim kurma zorunluluğu olan Türkmenlerin, sahip oldukları temellerle iletişim kurabildiklerini ya da en azından karşıdakini anlayabildikleri görülmektedir. Bu bağlamda iş hayatında pratik yaparak ya da iş ile ilgili önemli deyimleri öğrenerek zamanla Türkçe dilini iyi bir şekilde konuşmaya başlamışlardır.

Basın yayın organlarının Türkmenler tarafından kendi ülkelerinde takip edilmesi ve izlenilmesi onlarda Türkçe algısını geliştirmiştir. Özellikle Türkiye menşeli filmler ve dizilerin Türkmenler tarafından takip edilmesinin Türkçe öğrenme stratejisi üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Kurtlar Vadisi gibi diziler ile birlikte Kemal Sunal'ın filmlerinin ilgi ile izlendiği ve bu yayınların onlarda Türkçe'nin gelişiminde yardımcı olduğu görülmüştür.

Türkçe Öğrenme Şekillerine İlişkin Öneriler

Türkçe öğrenme şekillerinin araştırma sonucunda ele alınan çıktılarına istinaden;

- Özellikle Türkmenlerin soydaş olmaları nedeniyle Türk dilini daha rahat öğreneceklerinden yola çıkarak Türkçe eğitimlerinin temel düzeyde projelendirilerek gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

- İş piyasası ile ilgili olarak, mesleki eğitime dayalı mesleki Türkçe eğitim programlarının düzenlenmesinin iş hayatına uyumda daha verimli olacağı değerlendirilmiştir.
- Alt yazılı dizilerin Türkiye’de dil öğrenimini aktif olarak etkilediği görülmektedir. Bundan dolayı sadece Türkmenlerin değil bütün sığınmacıların faydalanmaları için alt yazılı Türk kanallarının yayınlarının yapılması gerekmektedir. Görsel iletişimin en iyi eğitim metodu olduğu düşünüldüğünde özellikle yapılacak araştırmalarda sığınmacıların ilgi duydukları basın yayın kollarının tespit edilerek buna göre televizyon ve radyo programlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Sosyal Yardımlara İlişkin Sonuçlar

Türkmenleri iş deneyimlerinin yanında, sosyal destek mekanizmaları açısından desteklendikleri de bu çalışmanın sonuçları arasında yer almıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Belediyeler, STK’lar ve hayırseverlik kapsamında yapılan sosyal yardımlar Türkmenler tarafından değerlendirilmektedir. Bu kapsamda araştırma sonucunda, Türkmen Derneklerinden alınan yardımlar, maddi yardım, erzak yardımları ve hayırsever yardımların yapıldığı bilgisi edilmiştir. Bunun yanında diğer derneklerin yapmış olduğu yardımlarda bulunmaktadır. Özellikle Türk Kızılayı’nın yapmış olduğu yardımların olduğu öğrenilmiştir.

Araştırmanın sosyal yardımlarla ilgili olan bir diğer önemli çıktısı sosyal yardımların ulaşılabilirliğinin nasıl olduğudur. Sosyal yardımlardan haberdar olma yöntemleri ve sosyal yardımlar ile ilgili bilgilendirmeler sosyal yardımlar ile ilgili bölümün önemli çıktılarından. Cep telefonları, Türkmenlerin de hayatlarında önemli bir yer tutmakta ve haberleşmelerinde büyük rol oynamaktadır. Sosyal

yardımlara erişimde en büyük araçlardan birisi de cep telefonudur. Sosyal yardımlar için başvuruda bulunan yabancıların kayıt olmaları ve cep telefonlarına gelen bilgilendirme mesajlarını takip ederek yardımlara erişimlerinin sağlandığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte sosyal ağların haberleşme sistemleri de sosyal yardımların yapılmasında etkilidir. Sosyal yardım prosedürlerini öğrenen ya da deneyimleyen Türkmenler bu durumu hızlı şekilde topluluk içinde yaymaktadırlar. Bir diğer konu ise sosyal medya platformlarıdır. Sosyal medyanın Türkmenler tarafından sıklıkla takip edilerek, özellikle belirli sayfalar üzerinden yardımların yeri ve zamanı ile ilgili bilgi sahibi oldukları sonucuna varılmıştır.

Sosyal Yardımlara İlişkin Öneriler

Sosyal yardımlara ilişkin araştırmada elde edilen sonuçlara ilişkin öneriler şu şekildedir:

- Sosyal yardımlar ile ilgili olarak profesyonel yardım aşamalarının izlenmesi gerekmektedir. Özellikle kamu kurum ve kuruluşlarının sosyal yardımların adil olarak dağıtıldığını kontrol etmesi ve derneklerin yaptıkları yardımın hakkaniyet çerçevesi içinde yapıldığının kontrolünün yapılarak gerekli denetim mekanizmalarını işletmeleri önemli bir noktadır.
- Sosyal yardımların ulaşılabilirliğinin sağlanması için özellikle sığınmacıların ikamet ettiği bölgelerde değerlendirme ve risk çalışmaları yapılmalıdır.
- Sosyal yardımlar ile ilgili olarak sığınmacılara özel resmi web siteleri, sosyal medya sayfaları ve cep telefonu uygulamaları geliştirilmelidir.

Sosyal Kabullenmeye İlişkin Sonuçlar

Sosyal kabullenme ile ilgili olarak hedef ülkenin vatandaşları ile sığınmacıların birbirlerini kabul etmedeki hususları bu çalışmanın çıktıları arasında yer almıştır. Kültürleşme, kültür etkileşimi gibi konularda davranış kalıpları, gelenekler, görenekler, aile yapılarının etkisi olmakla birlikte düzen sağlayıcı kanunların benimsenmesi ve uyum sağlanması kabullenme için önemli faktörlerdir. Araştırmada sosyal kabullenme ile ilgili sonuçlarda sosyal kabullenmenin halk ile karşılıklı olarak belirli bir süreçten sonra gerçekleştiği, diğer uyruklarla geçinmede çeşitli sıkıntılar yaşandığı, çevre faktörlerinin desteği ile kabul sürecinin daha rahat geçirildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sosyal kabullenmenin ülkede yaşam için önemli bir kriter olduğu bilinci Türkmenlerde mevcuttur. Ancak sosyal hayattaki düzenlemeler kadar iş hayatında yapılacak düzenlemeler ile birlikte sosyal kabulün daha kolay gerçekleşeceği değerlendirilmektedir. Sosyal kabullenmenin en önemli toplumsal parçalarından birisi de komşuluk ilişkileridir. Komşuların maddi ve manevi destekleri Türkmenler için önemli bir yer tutmaktadır.

Sosyal kabullenme ile ilgili olarak en büyük engeller ön yargıların olması ve halkın kötü muamelesine maruz kalmalarıdır. Hem sosyal hayatta hem de iş hayatında adil davranış görmediğini belirten Türkmenlerin ötekileştirildiklerini aynı zamanda ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmektedirler. Bu kapsamda sosyal kabullenme boyutunda karşılaşılan iki sosyal sorun ayrımcılık ve ötekileştirme araştırma sonuçlarında yer almıştır. Ötekileştirme yapmak ve halktan kötü muamele görmek Türkmenlerin günlük yaşamda karşılaştığı sorunlardandır. Öyle ki barınma ihtiyaçlarının karşılanmasında evi kiraya vermeyen ev sahiplerinin ön yargıları olduğu ya da apartman sakinlerinin ayrımcı davranışları bunların kanıtı olabilmektedir. Savaştan kaçıp geldikleri yönünde yapılan suçlamalarda kendilerini Türk

vatandaşlarına anlatamayan Türkmenler, sözlü saldırılara, küçük düşürücü hareketlere maruz kalabilmektedirler. Azınlık olmaları nedeni ile de bazı kesimlerce sevilmeyen Türkmenlerin genellikle yer değiştirerek ya da akrabalarının yardımı ile başka barınma yeri bularak bu tür durumlarla baş ettikleri görülmektedir.

Sosyal Kabullenmeye İlişkin Öneriler

Sosyal kabullenme ile ilgili olarak yapılması gereken en önemli aktivite toplum bilinçlendirmesidir. Özellikle savaş ortamından kaçıp gelen sığınmacıların yaşadığı travmaların azaltılması için en önemli faktörlerden birisi çevre faktörüdür.

Sosyal kabullenme ile ilgili yürütülecek sosyal hizmet müdahalelerinde çalışma çıktılarından hareketle değerlendirme safhasında daha iyi bir değerlendirme yapılması mümkündür. Bu bağlamda ekolojik yaklaşım odağında bireyin ya da ailenin yeni toplum tarafından kabullenmesi için gerekli işlevlerin kazandırılması için çalışmalar yapılabilir.

Uyuma İlişkin Sonuçlar

Uyum konusu aslına bakılırsa araştırmanın birçok bölümünde yer almıştır. Yazınsal alanda da sığınmacılar ile ilgili en çok ele alınan konu toplumsal uyumdur. Araştırmada uyum kavramı ile ilgili olarak elde edilen sonuçlar, Türkmenlerin taşıdıkları kimliklerin kendilerinde oluşturduğu algılar ve fonksiyonları, günlük hayat deneyimleri, eğitim devamlılığı, güvenlik, diğer uyruklarla yaşanan uyum problemi,

sınır dışı korkusu, yeni uygulamalardan haberdar olma, temel hak ve yükümlölükler ile ilgili bilgi eksiklikleri ve uyum-dil faktörüdür.

Türkmenlerin kimlik kartlarını yanlarında taşımadıkları görölmektedir. Bunun sebebinin kimlik kartlarının boyutlarının büyük olması ya da kimlik kartlarını kaybetme korkusu yaşamalarıdır. Kimliklerin taşınmaması, güvenlik zafiyeti yarattığı gibi kişilerin toplumsal yaşam sorumluluğunu yerine getirmemesinin bir işareti olarak görölmelidir. Ayrıca statü karışımına dayalı olarak kimlik kartlarının yetkili makamlarca değıştirilmesi Türkmenlerin elde ettikleri haklarda da değışim yaratabilmekte, Türkmenlerin hak kaybı yaşamalarına sebep olabilmektedir. Türkmenlerin uygulamalardaki değışiklikleri sosyal platformlardan ya da sosyal ağlardan öğrendikleri de bu çalışmanın bir sonucudur.

Günlük hayat deneyimleri çıktısı olarak Türkmenlerin eğitimlerine devam edemedikleri görölmektedir. Ancak küçük yaştaki kardeşlerin okullara devamlılığının olduğu görölebilmektedir. Türkmenlerin en çok endişe duydukları konunun sınır dışı edilme korkusu olduğu söylenebilir. Toplumsal kurallara uymanın getirdiği sorumluluk bilincinden çok olumsuz olaya karışarak sınır dışı edilme çekincesi Türkmenlerde hakimdir. Bir diğer çıktı ise yabancılarla uyuşamama sorunudur. Özellikle işyerlerinde diğer uyruktan yabancılarla birlikte çalışmada sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu durum, Türkmen azınlığına karşı diğer yabancıların ötekileştirme hareketi olarak algılanabilir.

Çalışmada genel olarak dil konusunun sosyal, kültürel ve iş hayatına uyum konusunda en önemli araç olarak algılandığı görölmüştür. Türkmenlerin özellikle Türkçeye olan yakınlıkları bu sorunu halletmelerinde onlara avantaj sağlamaktadır. Ancak dil bilmeyen sığınmacılar için uyum konusu günlük hayatı yaşama bakımından çeşitleri engelleri içinde barındırmaktadır. Genç nüfusun dil öğrenmeye yatkın olduğu,

yaşlı nüfusun onlara nazaran dil öğrenmede daha zorlu bir süreç geçirdikleri görülebilmektedir.

Uyuma İlişkin Öneriler

Uyum yaşamın her alanında sığınmacılar için en önemli unsurlardan birisidir. Bu kapsamda ele alınan çıktılar değerlendirildiğinde ki öneriler şu şekildedir:

- Türkmenlerin taşıdıkları kimlikler ile ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşların çalışmalar yapması ve kimliğin daha rahat taşınması için boyutlarının standart seviyeye getirilmesi, kimlik isminin akıllarda kalır şekilde isimlendirilmesinin daha iyi olacağı değerlendirilmiştir.
- Sığınmacıların statüleri ile ilgili olarak değişimlere gidildiğinde beraberinde getirdi hak ve yükümlülükler de değişebilmektedir. Bu kapsamda statü ile ilgili olarak istikrarlı bir çözümün getirilmesinin gerektiği aynı zamanda buna göre yapılan değişimlerde hak ve yükümlülüklerin bildirilmesi gerekmektedir.
- 18 yaşına yeni giren sığınmacılar için bir çeşit toplu eğitim yapılması gerekmektedir. Bundan dolayı sosyal medya platformlarında, internet sitelerinde ya da cep telefonu uygulamalarında bu tür bir eğitim modülünün yer alması gerektiği anlaşılmıştır.
- Eğitim devamlılığının sağlanması açısından sosyal destek merkezlerinin proje bazlı çalışarak eğitime devam edecek Türkmenleri ya da sığınmacıları desteklemesi,

mesleki eğitim talebinde bulunanların ise gerekli yönlendirmelerinin yapılması önemli bir faktördür.

- Yeni kayıt olan her türlü sığınmacıya statüsüne göre temel hak ve yükümlülüklerine ait bilgilendirme çalışmalarının yapılması, okuma yazması olmayanlar ile ilgili olarak görsel bazda uyum programlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Araştırmacılara Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda Türkmenlerin göç konusunda çalışmalara yardımcı olma eğiliminde oldukları görülmüştür. Türkmenler ile ilgili çalışmaların sıklıkla yapılması gerektiği, azınlık psikolojisinin daha iyi anlaşılması için araştırma boyutlarının artırılması gerektiği anlaşılmıştır. Bu kapsamda sosyal hizmet uzmanı olarak iş hayatına uyum, meslek eşleştirme, stresle başa çıkma, ayrımcılık ve ötekileştirme gibi durumlar ile ilgili olarak bireysel ve grup çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Çevresi içinde insan modeli baz alınarak özellikle çevre faktörlerinin ele alınması, ön değerlendirme aşamasında müracaatçının hayat hikayesinin alınarak netür değişimler geçirdiğini görmek müdahale geliştirme açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle meslek deneyimleri bakımından daha önceki tecrübelerinin kullanılması, tecrübelerinin burada eşleniklerinin olmaması durumunda yeni bir iş koluna ya da mesleki eğitime yönlendirilmesi gerekebilmektedir. Özellikle her türlü uyumun bir süreç olduğu ve planlı bir değişim sürecini gerektirdiğini hatırlatmakta fayda vardır. Bu bakımdan meslek elemanlarının uyum sürecinde sekteye uğradığı yerde vakayı tekrar ele alarak uygun savunma mekanizmalarını müracaatçılarına

entegre etmesi beklenir. Bundan dolayı her türlü kabullenme ve uyum sürecinde araştırmacıların değişimi gösterici çalışmalar yapmasında fayda görölmektedir.

Bir diğér nokta ise araştırma sonucunda ortaya çıkan işsizlik, çocuk işçiliğı, sosyal güvence eksikliği, ayrımcılık, ötekileştirme sosyal sorunların travmatik sonuçlarının olabileceğı ön görölebilir. Bundan dolayı bu konuların odak noktası alınarak yürütölecek çalışmaların sonucunda daha iyi müdahale planlarının çıkarılacağı değérlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında kör nokta olan sığınmacı kadınlar ile ilgili araştırmaların yapılmasının da öneminin büyük olduğunu söylemek doğru olur. Toplumsal cinsiyet olarak baskın olan topluluklarda kadınlar görönmeyen bireyler olarak yerlerine almaktadırlar. Bundan dolayı kadınlar ile ilgili olarak araştırmaların yapılması da önemlidir.

ÖZET

Kitlesel Göç, Sosyal Kabullenme ve Uyum Bağlamında Türkmen İşçilerin Çalışma Deneyimleri

Bu araştırmanın amacı, kitlesel göç ile kuzey Irak'tan Türkiye'ye gelen Türkmenlerin çalışma deneyimlerini öğrenmek, baş etme stratejilerini anlamak, uyum, sosyal kabullenme kavramları kapsamında durum tespiti yapmaktır. Göç konusunda külfet paylaşımının küresel bazda en fazla üstlendiği ülke olarak Türkiye'nin jeopolitik konuma sahip olması nedeni ile bir göç güzergahı olması, çeşitli ülkelerden düzenli ya da düzensiz göçmenlerin Türkiye'de ikamet etmeleri önemli bir husustur.

Niteliksel araştırma yöntemlerinden yararlanılarak gerçekleştirilen araştırmada iş deneyimi yaşamış, yaşları 18 ve üstü olan, kitlesel göç ile Türkiye'ye gelmiş 40 Türkmen ile yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak görüşme formları uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler MAXQDA 2018 programıyla analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda göç öncesi dönem, transit göç dönemi, göç sonrası dönem, Türkiye'deki iş deneyimleri, Türkçe öğrenme şekilleri, sosyal yardım, sosyal kabullenme ve uyum olmak üzere sekiz adet tema oluşturulmuştur.

Araştırma sonucunda göre katılımcıların göç evrelerinde yaşadıkları olumsuz durumlardan dolayı, özellikle hedef ülkeye geldiklerinde ciddi ekonomik sıkıntılar yaşadıklarından dolayı hızlı şekilde iş piyasasına erişim isteklerinin olduğu görülmüştür. Göç öncesi dönemde çoğunlukla öğrenci olan katılımcıların ilk iş deneyimleri yaşadığı söylenebilir. Katılımcılardan çoğunun ülkelerinde yaptıkları işi burada yapamadıkları ya da mesleklerinin karşılığının olmadığı görülmüştür. Buna ek olarak katılımcıların kolay iş bulma gibi olumlu tecrübeleri olsa da başta ücret azlığı, kötü muamele, ağır şartlarda çalışma ve buna benzer nedenlerden dolayı işlerini bıraktıkları ya da bu şartlar altında çalıştıkları anlaşılmıştır.

Türkmenlerin iş deneyimlerinde birden çok sosyal sorunun varlığı da tespit edilmiştir. Çocuk işçilik, ayrımcılık, sosyal güvence olmadan çalışma, ötekileştirme, toplumsal cinsiyet bazında kadınların iş gücüne katılmaması, eğitim devamsızlığı, toplumdan dışlanma işsizlik ve yoksulluk gibi sosyal sorunlarda çalışmada elde edilen verilerde ortaya konan sosyal sorunlardır.

Türkmenlerin iş hayatında olumlu koşulların sağlanması durumunda sosyal kabullenme ve uyum bakımından daha kolaylıklar olacağı anlaşılmıştır. Genel olarak dil sıkıntısı olan sığınmacıların iş bulma ve normal yaşam koşullarına uyum sağlayamadığı görülmüştür. Sürdürülebilir iş olanaklarının sağlanması, çevre- kişi uyumunun sağlanması ve sığınmacılar için özel olarak iş bulma servislerinin oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Göç, İş Deneyimleri, Kitlesel Göç, Sosyal Kabullenme, Türkmen, Uyum

SUMMARY

The Experiences of Turkmen Workers' Access to Labor Market in the Context of Mass Application, Social Acceptance and Adaptation

The aim of this study is to learn with a mass influx from northern Iraq to Turkey Turkmen work experience, to understand their coping strategies, compliance, due diligence is to make the scope of social acceptance of concepts. With regard to migration, in countries where burden-sharing on a global basis, Turkey's geopolitical position has no reason to be a migration routes and is an important consideration to reside in Turkey of regular or irregular migrants from various countries.

In the study conducted qualitative research utilizing the method of work experience lived, ages 18 and older, with a mass influx came to Turkey with 40 Turkmen forms, semi-structured interviews have seen the application forms were applied. The data obtained in the research were analyzed with MAXQDA 2018 program. The analysis results in the period before migration, transit migration period, the post-migration work experience in Turkey, Turkish forms of learning, social assistance, social acceptance and compliance, including eight themes were created.

As a result of the research, it was observed that the participants had a desire to quickly access the labor market due to the negative situations they experienced during the migration phases, especially because they experienced serious economic problems when they came to the target country. It can be said that the participants, who were mostly students in the pre-immigration period, had their first work experience in Turkey. It was observed that most of the participants could not do their work here in their country or that their profession was not worth it. In addition, although the participants had positive experiences such as finding an easy job, it was understood that they quit their jobs due to low wages, ill-treatment, working in hard conditions and similar reasons or they worked under these conditions.

The existence of more than one social problem has also been identified in the Turkmen 'work experience. Child labor, discrimination, working without social security, othering, gender participation of women in the labor force, education absenteeism, exclusion from society, social problems revealed in the data obtained in the study in social problems such as unemployment and poverty.

It is understood that, if the favorable conditions are provided in the business life of the Turkmen, there will be more convenience in terms of social acceptance and harmony. In general, it was observed that asylum-seekers with language difficulties could not adapt to finding employment and normal living conditions. Providing sustainable job opportunities, ensuring environment-person compliance and creating employment services specifically for asylum seekers are of great importance.

Keywords: Adaptation, Mass Influx, Migration, Social Acceptance, Turkmen, Work Experiences.

KAYNAKLAR

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2018), Yabancıların Çalışma İzinleri, Erişim:<https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/31746/yabanciizin2018.pdf>.
- AKAY B, ŞAHİN N, ve AYDIN D, (2016) Göç olayının çocuk sağlığı üzerindeki etkisi, *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, **7**: 8-14, DOI:10.5222/buchd.2017.008
- AKCAN A,(2018), Türkiye işgücü piyasasında Suriyeli sığınmacıların yeri ve etkileri, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, **8(2)**: 59-73.
- AKİMOTO T, (2006), What is international social work? Its contribution to social work in a global society, Erişim Adresi: [https://www.ash-berlin.eu/100-Jahre-ASH/symposium/doc/3_5_akimoto.pdf] Erişim Tarihi: 12.05.2020
- AKKAŞ İ, (2015). Suriyeli'ler: Sınırlar ötesindeki yaşam mücadelesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE*, **5(1)**: 92-114.
- ARAB E, SAGBAKKEN M, (2019), Child marriage of female syrian refugees in Jordan -and Lebanon: A literature review, *Global Health Action*, **12:1**:17-35 , DOI:10.1080/16549716.2019.1585709
- ARAGONA M, PUCCI D, MAZETTI M ve GERACI S, (2012), Post-migration living difficulties as a significant risk factor for PTSD in immigrants: a primary care study, *Italian Journal Of Public Health*, **9(3)**: 112-131, DOI : 10.2427/7525
- ARTAR F, BAKİOĞLU A, İZMİR H, (2018), Ankara'daki Suriyelilerin mültecilik deneyimleri: Göç, gündelik yaşam, geçim deneyimleri ve sosyal dışlanma, *Sosyoloji Derneği Yayını*, No:25, Ankara,2018
- ASLAN G, ve GÜNGÖR F, (2019), Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç sonrası yaşadığı sorunlar: İstanbul örneği, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 18, DOI: 10.26466/opus.558512

- ASLAN Ş, (2018), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.
- Australian Association of Social Workers (AASW), (2016), Scope of social work practice with refugees and asylum seekers, Australian Association of Social Workers Level 7, Melbourne.
- Austrian Centre For Country Of Origin & Asylum Research And Documentation (ACCORD), (2013), Erişim Adresi: [<https://www.coi-training.net/handbook/Researching-Country-of-Origin-Information-2013-edition-ACCORD-COI-Training-manual.pdf>]. Erişim Tarihi: 12/03/2020
- AVCU T, (2019), Yoksulluğun önlenmesinde iradi işsizliğe neden olan “İş Beğenmeme Davranışı”, *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, **2**: 221-238.
- AYAN D, BEDER-ŞEN R, YURTKURAN S, ÜNAL G, (2002), Akraba evliliğinin kültür birikiminde ve toplum hayatındaki bazı görünüşleri: Dil, din ve tıp, *Aile ve Toplum*, **2**:7-25
- AYHAN B, ve ÇİFÇİ M, (2018), IŞİD, propaganda ve islamofobi, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, **1**:17-32
- BAHADIR H, DEMİRAL Y, (2019) Suriye’den Türkiye’ye zorunlu göç hareketi ve çocuk işçiliği, *ESTÜDAM Halkın Sağlığı Dergisi*, **4**: 389- 397, DOI: <https://doi.org/10.35232/estudamhsd.566939>
- BAKEWELL O, DE HAAS H, KUBAL A (2006), Migration systems, pioneer migrants and the role of agency, *Journal of Critical Realizm*, **11**: 413-437
- BAKIR A ve PEKİN S, (2018), Irak Türkmenlerinin mazlum şehri Telafer, *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, Haziran, **3**: 64-116.
- BALAZ V, WILLIAMS A ve FİFEKOVA E, (2014), Migration decision making as complex choice: Eliciting decision weights under conditions of imperfect and complex information Through Experimental Methods, *Population Space And Place*, **3**:01-33.

- BALINT R ve SİMİC Z, (2018), Histories of migrants and refugees in Australia, *Australian Historical Studies*, DOI: 10.1080/1031461X.2018.1479438
- BARKIN E, (2004), 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi, Ankara Barosu, ErişimAdresi:[<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2014-1/12.pdf>]. Erişim Tarihi: 12/02/2020
- BENZER E, AZARKAN E, (2018), Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme ve Türkiye'deki engelli hakları, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, **23**: 3-29
- BETER Ö. (2006). Sınırlar Ötesi Umutlar: Mülteci Çocuklar. Ankara: Sabev.
- BİLEK Ö, SANDAL A, YILDIZ N, (2019), Göçmenlerin iş sağlığı ve güvenliği konuları, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu 23. Olağan Kongresi.
- Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği Raporu, (2002). Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, 2017, Küresel Eğilimler Raporu. Erişim Adresi: [<https://www.unhcr.org/tr/19707-zorla-yerinden-edilen-insan-sayisi-2017de-68-milyonu-asti-multeciler-icin-kuresel-bir-anlasmanin-saglanmasi-kritik-onemde.html>] Erişim Tarihi: 15/01/2020
- Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, (2020), Resmi Web Sitesi, UNHCR/Help., Erişim Adresi: [<https://help.unhcr.org/turkey/tr/social-economic-and-civil-matters/social-and-financial-assistance/>] Erişim Tarihi: 18.02.2020
- Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, (2017), Uluslararası Çalışma Örgütü, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, Child labour within the Syrian refugee response: A regional strategic framework for action, Erişim Adresi: [<https://www.refworld.org/docid/5a74728d4.html>] Erişim Tarihi: 14/12/2019
- Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği, (2011), UNHCR Resettlement Handbook, Geneva Edition, s.25

- Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği, (2018), Rohingya refugee emergency at a glance, Erişim Adresi: [<https://unhcr.maps.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=5fdca0f47f1a46498002f39894fcd26f>], Erişim Tarihi: 26/04/2019.
- Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği, (2019), Partners presence in UNHCR managed camps, Erişim Adresi: [https://data2.unhcr.org/en/situations/myanmar_refugee], Erişim Tarihi: 26/04/2019.
- Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği, (2019), Rohingya Emergency, Erişim Adresi: [<https://www.unhcr.org/rohingya-emergency.html>], Erişim Tarihi: 26/04/2019.
- Birleşmiş Milletler, (2013), International Migration Policies: Government Views and Priorities, United Nations Report, United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division, ss. 29-51.
- BLAAUW P, (2006), The dual labour market theory and the informal sector in South Africa, North West University South Africa, DOI: 10.4102/ac.v6i1.122
- BOSTAN H, (2017), Türkiye’de iç göçlerin toplumsal yapıda neden olduğu değişimler, meydana getirdiği sorunlar ve çözüm önerileri, *Coğrafya Dergisi*, **35**:1-16
- BOWLES R, (2015), Social work with refugee survivors of torture and trauma, social work in the service for the treatment and rehabilitation of torture and trauma survivors, Erişim Adresi: [<http://www.startts.org.au/media/Research-Doc-Social-Work-with-Refugee-Survivors-of-Torture-and-Trauma.pdf>]. Erişim Tarihi: 16/02/2020
- BOYLU E ve BAŞAR U, (2015), Televizyondan yabancı dil olarak Türkçe öğrenimine ilişkin bir durum tespiti çalışması: İran örneği, *International Journal of Language Academy*, **3**: 401-414, DOI: <http://dx.doi.org/10.18033/ijla.311>.
- BÖLÜKBAŞ F, (2016), Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarının analizi: İstanbul örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, **9**: 23-46.

- BRZOZOWSKI J, (2008), Brain drain or brain gain? The new economics of brain drain reconsidered, *SSRN Electronic Journal, Cracow University of Economics*, **3**: 6-7, DOI: 10.2139/ssrn.1288043
- BUZ S, (2009), Göç ve kentleşme sürecinde kadınların "görünürlüğü", *Aile ve Toplum*, **5**: 40-50.
- BÜYÜKÖZTÜRK Ş, ÇAKMAK K., AKGÜN Ö. KARADENİZ Ş, DEMİREL F, (2016), Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- CANPOLAT H, (2015), Küresel göç ve Türkiye'nin göç politikalarının değişimi, s.35
- CASTLES S, LOUGHANA S ve CRAWLEY H, (2003), States of conflict: Causes and patterns of forced migration to the EU and policy responses, *The Institute for Public Policy Research*, **3**: 4-12
- CENKÇİ Z ve NAZİK E, (2018), Sığınmacı ve mülteci kadınların yaşadığı sorunlar ve sunulan sağlık hizmetleri, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, **21**:293-299
- CESUR E, (2017), İşgücü sunumunu etkileyen ücret dışı bir unsur olarak “düzensiz işgücü göçü” ve Türkiye işgücü piyasasına etkisi, *International Journal of Academic Value Studies*, **3**: 94-108
- CHANG MUY F, CONGRESS, E, (2016) Social work with immigrants and refugees, legal issues, clinical skills and advocacy, Second Edition, Springer Publishing Company.
- CHİB A, WİLKİN H, HUA S, (2013), International migrant workers' use of mobile phones to seek social support in Singapore, *Annenberg School for Communication & Journalism*, 9:19-34
- CİZRELİ B, (2015), Dünya sistemleri kuramı bağlamında Batı'nın göç haritası, *Sosyoloji Divanı*, **6**:31-39.

- CODELL J, HILL R D, WOLTZ D J ve GORE, P A,(2011), Predicting meaningful employment for refugees: The influence of personal characteristics and developmental factors on employment status and hourly wages, *International Journal for the Advancement of Counselling*, 33:216-224, DOI:10.1007/s10447-011-9125-5
- COMPTON B, GALAWAY B, (2005) Social Work Process, 7. Baskı, s. 187
- CONNOR, Phillip, (2017), India Is a Migration Superpower. Here's Why. World Economic Forum İnternet Sitesi, Erişim Adresi: [\[https://www.weforum.org/agenda/2017/03/5-facts-that-show-india-is-a-migration-superpower/\]](https://www.weforum.org/agenda/2017/03/5-facts-that-show-india-is-a-migration-superpower/) Erişim Tarihi: 13/11/2019
- CUMMINGS C, PACITTO J, LAURO D ve FORESTI M, (2015), Why people move: Understanding the drivers and trends of migration to europe, *Overseas Developmen İnstitute, Working Papers*, Londra.
- ÇAĞLAYAN S, (2006), Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 68-91
- ÇAKIR M ve İŞÇAN İ H, (2019), Türkiye'deki sığınmacı ve mültecilerin Türk işgücü piyasasına etkisi: Bir saha araştırması, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 43:77-236.
- ÇELİK F, CHEESMAN T, (2018), Sığınmacı ve mültecilerin Galler'e yerleşme sürecinde dil ile ilgili yaşadıkları zorlukların incelenmesi, *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi* 2: 48 – 66.
- ÇELİK N, GÜVEN M, (2014), Türkiye'de iç göç sorununa yeni bir yaklaşım: Stratejik iç göç yönetimi, *İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadı Enstitüsü Dergisi*, 25:23-45.
- ÇETİN İ, (2012), Kentsel ayrışma ve mekansal kümelenme biçimleri, *İdealkent*, 3: 160-186.

- ÇOBANER A, (2015), Çocuk hakları bağlamında Suriyeli mülteci çocukların haberlerde temsili, *Marmara İletişim Dergisi*, **24**:27-54. DOI: 10.17829/midr.20152419996
- DANIŞ Z, (2006), Davranış Bilimlerinde Ekolojik Sistem Yaklaşımı, *Aile ve Toplum*, **3(9)**:45-53
- DE HAAS H, (2010), The internal dynamics of migration processes: A theoretical inquiry, *journal of ethnic and migration studies*, **4**:1587-1617, DOI: 10.1080/1369183X.2010.489361
- DEDEOĞLU S, (2011), Türkiye’de göçmenlerin sosyal dışlanması: İstanbul hazır-giyim sanayiinde çalışan Azerbaycanlı göçmen kadınlar örneği, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, **66**: 27-48, DOI: 10.1501/SBFder_0000002193
- DEMİRBAŞ B, ve AKYİĞİT H, (2018), Suriyeli mülteci kadınların entegrasyon sürecinde sosyal ağların olumlu ve olumsuz etkileri, *Muhakeme Dergisi*, **1**:123-133.
- DEMİRBİLEK M, (2016), Çevre, çevre mültecileri ve çevreci sosyal hizmet, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, **2**: 906-914.
- Dış İşleri Bakanlığı, (2019), Resmi Web Sitesi. Erişim Adresi:[<http://www.mfa.gov.tr/vatandaslarinin-ulusal-kimlik-belgeleri-ile-ulkemize-girebilecegi-ulkelere-iliskin-liste.tr.mfa>], Erişim Tarihi: 28/02/2019.
- DİACONU M, RACOVİTA-SZİLAGYİ L ve BRYAN B, (2016), The social worker's role in the context of forced migration: A global perspective, *Interdisciplinary Journal of Best Practices in Global Development*, **2**:1-14
- DİKER E, İÇDUYGU A, (2017), Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin işgücü piyasası entegrasyonu: Mültecilikten göçmenliğe, **3(1)**:12-35.
- DOĞAN Y, (2019), Trabzon’da yaşayan Afganistan uyruklu sığınmacıların göç deneyimleri ve sorunları, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, **5**: 11 – 29, DOI: 10.31765/karen.584009

- DOĞAN İ, (1998), Sosyoloji, İstanbul: Sistem Yay.
- DOUGLES, S M, ARANGO J, HUGO G, KOUAOUĆI A, PELLEGRİNO A, TAYLOR J, (1993), Theories of international migration: A review and appraisal, *Population and Development Review*, **19**: 431-466
- DRACHMAN D, (1992), A Stage-of-migration framework for service to immigrant populations, *Social Work*, **37**: 68-72
- DRACHMAN D, ve RYAN S, (1991), Immigrants and refugees. In A. Gitterman (Ed.), Handbook of social work practice with vulnerable populations , New York: Columbia University Press. Ss: 618-646
- DURGUN S ve AYDIN A H, (2018), Kahramanmaraş'taki Suriyeli sığınmacıların yerel halk tarafından sosyo-ekonomik ve politik açıdan değerlendirilmesi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **15**: 501-526
- DUYAN V, (2010), Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri, Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- DUYAN V, ÖZGÜR SAYAR Ö ve ÖZBULUT M (2008). Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak. Ankara: Öncü Basımevi.
- DÜNDAR T ve ÖZER E, (2015), Türkiye'de belgesiz göçmenlerin sorunları, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, s. (47)
- DÜVELL F, (2008), Clandestine migration in Europe, Social Science Information SAGE Publications 2008 (Los Angeles, London, New Delhi, Singapore and Washington DC), 0539–0184 DOI: 10.1177/0539018408096442 Vol 47(4), s. 479–497; 096442.
- DÜVELL F, (2008), Transit migration in Europe, center on migration policy and society, University Of Oxford, Sunum: Tripoli 'First Conference on Irregular Migration' 18-19 Haziran 2008.

- DWYER P, HODKINSON S, LEWIS H ve WAITE L, (2016), Socio-legal status and experiences of forced labour among asylum seekers and refugees in the UK, *Journal of International and Comparative Social Policy*, 32:182-198, DOI: 10.1080/21699763.2016.1175961.
- EKİZ D., (2003). Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş, Ankara: Anı Yayıncılık.
- EKŞİ N, (2014), 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda İdari Gözetim, Beta Basım A.Ş., İstanbul.
- EKŞİ N, (2014), Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- ERMUMCU S,(2013), Sığınmacıların ve mültecilerin sosyal güvenlik hakkı, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 4: 58-76
- Eurofound, (2014), Labour migration in the EU: Recent trends and policies, International Documents, Cornell University
- European Commission, Migration and Home Affairs, (2019) Erişim Adresi: [https://ec.europa.eu/home-affairs/content/resettlement_en], Erişim Tarihi: 02/05/2019.
- EXECUTIVE COMMITTEE OF THE HIGH COMMISSIONER'S PROGRAMME (ECHO), (2004), Ensuring international protection and enhancing international cooperation in mass flux situations, Advance Summary Findings Of The Study Commissioned By UNHCR, 30 th Standing Committee, s:1
- FURR M G, (2008), Refugees employment, job and life satisfaction, perceptions of racism and experiences of discrimination, Department of Counseling Psychology and Human Services and the Graduate School of the University of Oregon, Doktora Tezi

FUSSELL E, (2010), The cumulative causation of international migration in Latin America, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, **630(1)**:162-177, DOI: 10.1177/0002716210368108.

GEMİCİ-BİRİNCİ N, (2016) Çalışma hayatında dezavantajlı bir grup: Göçmenler, *İş ve Hayat*, **2**: 239 – 261

GIORDANO F, CIPOLLA A, RAGNOLİ F ve BRAJDA F, (2019), Transit migration and trauma: The detrimental effect of interpersonal trauma on Syrian children in transit in Italy, *Psychological Injury and Law*, **12**:76–87 DOI: 10.1007/s12207-019-09345-x.

GLOBAL REPORT ON İTERNAL DİSPLACEMENT, (2018), İnternal Displacement Monitoring Center, Norwegian Refugee Council, s. 2-5

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2020), Resmi Web Sitesi, Erişim Adresi: [http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik], Erişim Tarihi: 30/04/2020

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, İstatistiki Veriler, (2020), Erişim Adresi: [http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik]. Erişim Tarihi: 30/04/2020

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2014), Geçici Koruma Yönetmeliği Erişim Adresi: [http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf] Erişim Tarihi: 02/10/2019

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017, (2017), Faaliyet Raporu, Erişim Adresi: [http://www.goc.gov.tr/files/files/Goc_%20idaresi_2017_.pdf]. Erişim Tarihi: 03/09/2019

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2018), Genel Bilgiler, Resmi Web Sistesi, ErişimAdresi:[http://www.goc.gov.tr/icerik6/genelbilgi_409_422_423_icerik]. Erişim Tarihi: 24/12/2019

- Göç Raporu, (2013), Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Erişim Tarihi: [\http://www.goc.gov.tr/icerik6/2013-yillik-goc-raporu yayinlandi_350_359_8850_icerik]. Erişim Tarihi: 17/04/2020.
- Göç Raporu, (2016), Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Erişim Adresi: [\http://www.goc.gov.tr/icerik6/2016-turkiye-goc-raporu yayinlandi_363_377_10625_icerik] Erişim Tarihi: 18/03/2020.
- GÖDRİ İ, (2006), Men and women at various stages of the migration process immigration to Hungary from a gender perspective, *TÁRKI Social Research Institute*. 4: 146-162.
- GÖNGÖR N, (2005), Göç olgusu ve arabesk, Uluslararası Göç Sempozyumu, s.229-236, Zeytinburnu Belediyesi.
- GRİGG, D B (1977), E.G. Ravenstein and the “laws of migration”, *Journal of Historical Geography*, 1: 41-54.
- GUHA-SAPİR D, VOSKO F, BELOW R, PONSERRE S, (2010), Annual Disaster Statistical Review, Univresite Catholique De Louvain, World Health Organization Collaborating With Center For Research On Epidemiology Of Disasters, s. 1-2
- GÜNDÜZ A, (2016), Sömürgecilik kavramı ve sömürgeci devletlerin uyguladığı taktikler “Orta Doğu Örneği”, *Tarih Okulu Dergisi*, 25: 763-784, DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh853>
- GÜNDÜZ A ve KALAYCI İ (2016), “Saddam döneminde Türkmen göçleri”, Ortadoğu'da Türkmenler (Irak-İran-Suriye) Sempozyumu, (Ed: Abdulhalik BAKIR- Ahmet ALTUNGÖK), Bilecik.
- HANLEY J, MHAMİED A, CLEVELAND J, HAJJAR O, HASSAN G, İVES N, KHYAR R, HYNİE M, (2018), The social networks, social support and social capital of Syrian refugees privately sponsored to settle in Montreal: Indications for employment and housing during their early experiences of integration, 50(2):123-148, DOI:<https://doi.org/10.81353/ces.2018.0018>.

- HARUNOĞULLARI M, (2016), Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği, *Göç Dergisi*, **3**:29-63, DOI: 10.33182/gd.v3i1.554
- HAZİMEH W, (2019), The Uniqueness of ISIS: Achievements and inevitable setbacks 2014-2018, *Human And Social Sciences*, **4**: 537-550
- HOOPER K, DESİDERİO M V ve SALANT B, (2017), İmproving the labour market integration of migrants and refugees, empowering cities through better use of EU instruments, Migration Policy İnstitute.
- HÜNLER O S, (2013), Üniversite öğrencisi kadınlarda toplumsal cinsiyet ideolojisi ile depresyon ilişkisi, *Kadın/Woman 2000*, **14 (2)**: 39-53
- HÜRMÜZLÜ H ve GÖKLER F Y, (2014), Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Türkmenlerin Irak Güncesi, Temmuz, Sayı: 42
- ILGAR R, (2019), Türkiye'ye yönelik insan kaçakçılığı ve çanakale örneği, *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, **7**:670 – 696, DOI: 10.33692/avrasyad.543859
- ILO, (2015) Global Estimates On Migrant Workers Results and Methodology Erişim Adresi:[http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_436343.pdf]. Erişim Tarihi:24/02/2020
- İŞIKLI İ E, (2018), Türkiye'deki göçmenlere yönelik sosyal politikalar, Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi Bildirgesi, Düzce Üniversitesi, s.75.
- İŞİKOĞLU- ERDOĞAN N, 2005, Okul öncesi eğitimde hikâye okuma ve öğretmen sorularının incelenmesi, *Eğitimde Nitel Araştırmalar*, **20**: 158-165.
- İÇDUYGU A, DİKER E, (2017), Labor market integration of Syrian refugees in Turkey: From refugees to settlers, *Göç Araştırmaları Dergisi*, **3**:12-35
- İNELİ-CİĞER M, (2015), Why do states share the burden during refugee emergencies?, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, **5**: 65 – 110

International Association of Schools of Social Work, (2016), Refugees and displaced persons: The role of social work, common statement, World Social Work Day 2016 in Geneva,

Internal Displacement Monitoring Center,(2019), Erişim Adresi: [<http://www.internal-displacement.org/internal-displacement/contexts-of-displacement>], Erişim Tarihi: 18/02/2019.

International Organization Of Migration, (2020), World Migration Report.

International Labour Organization, (2017), ILO Global Estimates on International Migrant Workers, Executive Summary

International Migration Integration Social Cohesion (IMISCOE) ve Center On Migration Policy And Society (COMPAS), (2008), Transit, migration and politics trends and constructions on the fringes of Europe, Summary paper written for the EU network on international migration, Integration and Social Cohesion (IMISCOE) and COMPAS, Erişim: <https://www.compas.ox.ac.uk/wp-content/uploads/ER-2008>

International Migration Organization, (2018), World Migration Report, s.15-16

International Migration Organization, (2020), World Migration Report

JAMES K, (2010), Domestic violence within refugee families: Intersecting patriarchal culture and the refugee experience, *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, **31**: 275-284.

JENNİSSEN R, (2007), Causality chains in the international migration systems approach, *Population Research and Policy Review*, **3**: 411- 436, DOI 10.1007/s11113-007-9039-4.

KADUSHİN A ve KADUSHİN G, (1997), The Social Work Interview, Columbia University Press, (4. Baskı), s. (321-352)

- KARAMAN, Z T, (2015), Türkiye’de göçün farklı tipleri ve yönetim stratejileri, Göç ve Uyum, s.187-216, Transnational Press London.
- KARATAŞ, Mustafa, (2015), Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacılar ile Halk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Göç Araştırmaları Dergisi, 1:112-151.
- KAROLİNE K, (2013), The temporary protection directive, *European Journal of Migration and Law*, 4: 193-214.
- KARSLI B, (2013), Toplumsal birlikteliklerde öncelikler: Kabullenme ve dışlamanın sosyo-psikolojik temelleri (Alevilik-sünnilik örneği), *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 3: 99-136
- KARTAL F, SİRKECİ İ, YÜCEŞAHİN M, ŞEKER G, ELÇİN D, EROĞLU D, KOVANCILAR B ve KÖSE D, (2014), Türkiye’ye Yönelik Kitlemel Göçler: Türkiye’nin Örnek Uygulamaları ve Liderliğı, Uygulanan Politikalar ve Bu Politikaların Sonuçları Üzerine Karşılaştırmalı Değerlendirme, Yük Paylaşımı Gerçeğı Projesi Sonuç Raporu, TODAİE.
- KAYGISIZ İ (2017). Suriyeli mültecilerin Türkiye iş gücü piyasasına etkileri, Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) yayınları, İstanbul:FES, s. (16-18).
- KELEŞ R ve ÜNSAL A (1982). Kent ve siyasal şiddet. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- KEMİK A, (2019), “Kadınlık” Deneyimi Kavramını Kadınların Gözünden Anlamlandırma Çabası: Göç Süreciyle İş Hayatına Giren Kadınların “Kadınlık” Deneyimlerine Dair Bir Sosyolojik Analiz, *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 2:238-260, DOI: 10.33708.ktc.642700
- KERBER, K. 2015, The temporary protection directive , *European Journal of Migration and Law*, 4: 193-214

- KHAWAJA W, NİGAR G, KATHERİNE M, SCHEWİTZER R, GREENSLADE R, JAİMİ H, (2008) Difficulties and coping strategies of Sudanese refugees: a qualitative approach. *Transcultural Psychiatry*, **45(3)**: 489-512
- KHAWAJA N G, HEBBANİ A, OBİJİOFOR L ve GALLOİS C, (2017), Refugee parents' communication and relations with their children: Development and application of the refugee parent-child relational communication scale, *Journal of Family Communication*, **17(4)**:372-385
- KHAWAJA, W., NİGAR, G., KATHERİNE, M., SCHWEİTZER, R., GREENSLADE, R., JAİMİ, H., ,2008, Difficulties and coping strategies of Sudanese refugees: a qualitative approach. *Transcultural Psychiatry*, **45(3)**: 489-512
- KILIÇ S, (2013), Örnekleme yöntemleri, *Journal of Mood Disorders*, **3**: 6-44, DOI: <http://dx.doi.org/10.5455/jmood.20130325011730>
- KILINÇ A, (2018), Sınır aşan göçler: Mülteci sorunu ve göç yönetimi, *Ombudsman Akademik*, **8**: 75-102.
- KIZMAZ Z, (2018), Suriyeli sığınmacılar: Güvenlik kaygıları ve suç, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **7**: 392-431
- KLABUNDE Anna ve WİLLEKENS Frans, (2015), Decision-mgöç in agent-based models of migration: State of the art and challenges, *Eur J Population*, DOI 10.1007/s10680-015-9362-0
- KOCADAŞ B, (2018), Suriyeli sığınmacılar ve çalışma hayatı: Sorunlar, tespitler ve öneriler, *Sosyolojik Düşün*, **3**: 1-13
- KOÇ M, (2018), Türkiye’de düzensiz Afgan göçü ve İran’ın göç politikaları, *İran Araştırmaları Merkezi*, Ankara, s.4-6.
- KOÇ M, GÖRÜCÜ İ ve AKBIYIK N, (2015), Suriyeli sığınmacılar ve istihdam problemleri, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, **5**: 63 – 94.

- KOÇAK Y, TERZİ E, (2012). Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **3**:163-184
- KOK P, (1999), The defination of migration and its application: Mgöçğ sense of recent South African Census And Survey Data, *Journal Of Demography*, **3**: 19-30,
- KONE Z, RUIZ İ ve SİLVA C V, (2019), Refugees and the UK labour market, Center on Migration And Policy.
- KORKMAZ A ve ÖZKARA O, (2012), İşçi davranışlarının işverenin işten çıkarma kararı üzerindeki etkileri: Isparta ili örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **16**:207 – 222.
- KORKMAZ S, (2017), Göç olgusunun mezhepsel kimlikler üzerindeki dönüştürücü etkisi, s.415-425, 1. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi Bildirileri, Düzce Üniversitesi.
- KOSER K ve KUSCHMİNDER K, (2016), Understanding irregular migrants decision mgöçğ factors in transit, research programme, Occasional Paper Series, No:21/2016, Avusturya Hükümeti, Göç ve Sınır Güvenliği Departmanı.
- KRYSİK J. ve FİNN J., ERBAY E. (Ed.) (2015). Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması. Ankara: Nika
- KUŞÇU D, (2017), Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Sınır Dışı Edilmelerine Karar Verilen Yabancıların İdari Gözetim Altına Alınmaları, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Makalesi*, **22**:241-284.
- Küresel Eğilimler Raporu, (2016), Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, Erişim Adresi: [<http://www.unhcr.org/tr/12402-kuresel-egilimler-raporu.html>]. Erişim Tarihi: 24/11/2019
- LABAN C, GERNAAT H, KOMPROE İ, TWEEL İ, (2006), Postmigration living problems and common psychiatric disorders in iraqi asylum seekers in the

Netherlands, *Journal of Nervous & Mental Disease*, **193**:825-32 DOI: 10.1097/01.nmd.0000188977.44657.1d

LEE E S, (1966), A theory of migration, *Demography Magazine (Population Association of America)*, **1**: 47-57.

LEERSH P M,(2016), Family migration and subsequent employment:The effect of gender ideology, *Journal of Marriage and Family*, **78**: 230-245, DOI: 10.1111/jomf.12251

LI M, (2015), Pre-migration trauma and post-migration stressors for asian and latino American immigrants: Transnational Stress Proliferation, Social Indicators Research, DOI 10.1007/s11205-015-1090-7

LIGABUE S, (2018), Forced migration and refugees: Trauma experience and participatory care, *Transactional Analysis Journal*, **48**:166-180, DOI:10.1080/03621537.2018.1429308

LODOVİCİ, Manuela Samek, (2010), Mğöç a success of integrating immigrants in the labour market, Peer Review, Discussion paper.

MERRİAM S B, (2018), Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber, Çeviri Editörü: Selahattin TURAN, Nobel Yayıncılık, Ankara.

MOİLANEN L, (2015), Diaspora, Gender and Social Work in the Palestinian Refugee Camp, Shatila, Social work Master's Thesis, School of Social Sciences and Humanities.

MONG N S, ROSCİGNO V C, (2009), African American men and the experience of employment discrimination, *Qualitative Sociology*, **33(1)**:1-21, DOI: 10.1007/s11133-009-9142-4

NARANGUİ H, (2017), Rapid Household Economy Analysis, Bidibidi Refugee Settlement, Yumbe District, Uganda, Dan Church Aid ve Save the Children Raporu, Uganda.

- NATURAL DISASTERS, (2017), Univresite Catholique De Louvain, Center For Research On Epidemiology Of Disasters, United State Agency International Development, s.1
- ODMAN, Mesut, (1995), Mülteci Hukuku, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi.
- OECD, (2017), G20 Global Displacement And Migration Trends Report. Erişim Adresi: [https://www.oecd.org/g20/topics/employment-and-social-policy/G20-OECD-migration.pdf]. Erişim Tarihi: 27/03/2020
- OLEJAROVA E, (2007), Labor Migration As A Socio-Economic Phenomenon- Slovakia And Czech Republic In a Comparative Perspective, Central European University International Relations And European Studies.
- OXFAM, (2015). Self-Protection And Coping Strategies Of Refugees From Syria And Host Communities In Lebanon A study conducted by Merits Partnership in collaboration with Oxfam, https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/rr-lebanon-refugees-protection-300616-en.pdf
- OYTUN O,(2014), The Situation Of Syrian Refugees in the Neighboring Countries; Findings, conclusions and Recomodaiton ORSAM report no:189
- ÖZ S., BAŞ A, AYSAN A, (2015), İzmir iline iç göç yoluyla gelen ailelerin ekolojik sistem yaklaşımı açısından incelenmesi, *Elementary Education Online* **14(1)**:295-310. doi:10.17051/io.2015.73875
- ÖZDEMİR A, (2018), Göçmen-mülteci ikileminde yeni bir kavram: “İklim mültecileri”, Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi Bildirileri, Düzce Üniversitesi, s.148
- ÖZSERVET Y ve SİRKEÇİ İ, (2016) Editörden: Çocuklar ve göç, *Göç Dergisi*, **3**:1-4.
- ÖZTAŞ C, ZENGİN E, (2005), Göç ve Azerbaycan - Bir insanlık dramı olarak Azerbaycan’da mülteciler sorunu, Uluslararası Göç Sempozyumu, s. 65-75, Zeytinburnu Belediyesi.

- ÖZTÜRK N Ö, (2017), Geçici Korumanın Uluslararası Koruma Rejimine Uyumu Üzerine Bir İnceleme, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, **66**:201-264
- PADGET D, (2008), *Qualitative Methods In Social Work Research*, 2. Press, Sage Publications, Londra.
- PAZARCIK, F S, (2010), Beyin göçü olgusu ve Amerika Birleşik Devletleri üniversitelerinde çalışan Türk sosyal bilimciler üzerine bir araştırma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, s. 13
- RAVENSTEIN E G, (1885), The laws of migration, *Journal of the Statistical Society of London*, **48**: 167-235.
- REICH M, GORDON M D, EDWARDS D, (1973), Dual labor markets: A theory of labor market segmentation, *Economics Department Faculty Publications*, **63**:359-365.
- RENZAHO A , DHINGRA N, (2016), Assesing the impact of post migration lifestyle changes on migrant settlement trajectories, Sydwest Multicultural Services, Western Sydney Univresity.
- SAĞLAM S, (2006), Türkiye’de iç göç olgusu ve Kentleşme, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, **5**:33-34
- SALİHİ E, (2019), IŞİD, şiddet ve propaganda: En-Nebe dergisi incelemesi, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **12(3)**: 399-411.
- SALOMON A, (2016), Position Paper: Social Work With Refugees In Refugee Accommodation Centers Professional Standarts and Socio- political Basis, Hoshschule University Berlin, University of Applied Sciences
- SANCHEZ G, HOXKAJ R, NARDİN S, GEDDES A, ACHİLLİ L, KALANTARYAN, R S, (2018), A study of the communication channels used by migrants and

asylum seekers in Italy, with a particular focus on online and social media, European Commission, Brüksel.

SARAÇLI M, (2011), Uluslararası Hukukta Yerinden Edilen Kişiler, ss.155-156, Ankara: Adalet Yayınevi

SAVRAN S ve SAT A, (2019), Ankara’da Suriyeli göçmenlerin yer seçimi tercihlerinin incelenmesi ve bir etnik kentsel adacık örneği olarak Önder, Ulubey, Alemdağ mahalleleri, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7:283-302

SEGROT, Jeremy, (2002), Understanding the Decision-Making of Asylum-Seekers, Home Office Research Study 243, Erişim Adresi: <https://www.researchgate.net/publication/248205716>

SEZGİN A A ve YOLCU T, (2016), Göç ile gelen uluslararası öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabulsüreci, *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4: 419-438, DOI: 10.20304/husbd.14985

SHEİBANİ A, KOWARZİK U, ARCHER L, HOLLİNGWORTH S, MAYLOR U, (2005), Challenging barriers to employment for refugees and asylum seekers in London, London Metropolitan University, Londra

SİRKECİ, İbrahim, (2005), Irak Türkmenleri Ve Türkmenlerin Yurtdışına Göçü, University of Bristol, Department of Sociology.

SMİTH J A, EATOUGH V, (2007). Interpretative Phenomenological Analysis. In E. Lyons ve A. Coyle (Eds.). *Analysing Qualitative Data In Psychology*. ss. 35-50. Los Angeles: SAGE Publications.

SOMERVİLLE K, (2012), Strategic Migrant Network Building and Information Sharing: Understanding “Migrant Pioneers” in Canada, *International Migration*, 53:104-117, DOI:10.1111/j.1468-2435.2010.00671.x

- Sosyal Güvenlik Kurumu, Resmi Web Sitesi, (2020), Kayıt Dışı İstihdam Verileri, Erişim Adresi:[http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari/kayitdisi_istihdam_orani] Erişim Tarihi:29/03/2020.
- STARK O ve BLOOM D, (1985), The New Economics Of Labor Migration, The American Economic Review, ss.173-178.
- STONE ,Jon, (2018), “The EU has built 1,000km of border walls since fall of Berlin Wall”,İndependent,ErişimAdresi:[<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/eu-border-wall-berlin-migration-human-rights-immigration-borders-a8624706.html>] Erişim Tarihi: 03/12/2019.
- SÜDAŞ İ ve YAKAR M, (2019), Türkiye’deki yabancı nüfusun yeni coğrafyaları, *Ege Coğrafya Dergisi*, **28**: 129-164
- ŞAHİN M, (2019), İşsizlik ve açık iş paradoksunun yeni söylemi: “İş Beğenmeme” işsizler, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, **17**:52-72
- ŞEKER D, (2015), Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme, Turkish Migration Series, Transnational Press, London.
- ŞEKER D, SİRKECİ İ ve YÜCEŞAHİN M, (2015), Göç ve Uyum, Turkish Migration Series, Transnational Press London
- ŞEKER D ve UÇAN G, (2016), Göç sürecinde kadın, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, **14**:200-214, DOI:10.18026/cbusos.36200.
- ŞEN M, (2014), Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, **1**:231-256
- ŞENOL D, ERDEM E ve ERDEM S, (2016), IŞİD: Küresel bir terör örgütü, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **26**: 277-292.
- ŞİMŞEK H ve KULA S S, (2018), Türkiye’nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: Eğitimsel uyum programı, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **2**: 5-21.

- ŞİMŞEK Y A, (2013), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 10. Baskı, Ankara: Seçkin.
- TAŞDEMİR N, (2017), Göçmenler arasında algılanan ayrımcılık, psikolojik iyi olma hali ve sosyal kimlikler ilişkisinin değerlendirilmesi, *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **1**: 47-70
- TEATER B, (2015), Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri, Editör: Abdullah Karatay, Nika, Ankara:2015
- TEKİN H, (2006), Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, **3**:101-116
- TEKKANAT S S ve TAŞ D, (2018), Yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar arasında bir kent: Elazığ örneği, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **10**: 77-90
- TEPEALTI F, (2019), Avrupa Birliği'ne yönelik Türkiye geçişli (transit) göç hareketleri ve Türkiye'nin düzensiz göçle mücadelesi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, **41**: 125-140
- The Work Of The International Organization For Migration (IOM), (2011), Unaccompanied Children on the Move, İsviçre. Erişim Adresi: [<https://publications.iom.int/books/unaccompanied-children-move>]. Erişim Tarihi: 25/02/2020.
- THOMAS E, (2015), BBC News, Migrant crisis: The fence being built to keep the migrants out, Erişim Adresi: [<https://www.bbc.com/news/av/world-europe-34047610/migrant-crisis-the-fence-being-built-to-keep-the-migrants-out>]
- TOBLER W, (1889), Migration: Ravenstein, Thorntwaite And Beyond, Geography Department (Article), University Of California.
- TODAİE, (2015), Türkiye'ye Yönelik Kitleli Göçler, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Ankara.

- TODAİE, (2015), Türkiye'ye Yönelik Kitlemel Göçler, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Ankara
- TUNCEL, Gökhan ve EKİCİ, Süleyman, (2015), Göç ve insan, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5:9-22
- TURAN, N. (1999), Sosyal Kişisel Çalışma Birey ve Aile İçin Sosyal Hizmet, Ankara:Aydınlar
- Türk Kızılayı, Resmi Web Sitesi, Erişim Adresi: [<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/goc-ve-multeci-hizmetleri>] Erişim tarihi: 18.02.2020
- Türkiye Ortadoğu ve Amme İdaresi Enstitüsü, (2015), Türkiye'ye Yönelik Kitlemel Göçler Türkiye'nin Örnek Uygulamaları ve Liderliği, Uygulanan Politikalar ve Bu Politikaların Sonuçları Üzerine Karşılaştırılmalı Değerlendirme, Yük Paylaşımı Gerçeği Projesi Özet Rapor, Ankara
- UÇAK, Salih, (2017), Irak'ta yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin Türkiye, Türkler ve Türkçe algısı, *Turkish Studies*, 12: 491-512.
- Uluslararası Göç Örgütü, (2009), Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Hukuku
- Uluslararası Göç Örgütü, (2004), Göç Yönetimin Esaslar, Politika Makamları ve Uygulayıcılar İçin Rehber, Birinci Cilt, Göç Yönetiminin Temelleri.
- Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM),(2016) Küresel Göç Ve Fırsatçılar: Türkiye'de Yasadışı Göçmenler ve Göçmen Kaçakçıları, UTSAM Raporlar Serisi:18, Polis Akademisi Başkanlığı, Ankara.
- UNHCR, İOM, UNİCEF, Refugee and Migrant Children in Europe Overview of Trends (2017), Erişim Adresi: <https://www.unicef.org/eca/emergencies/refugee-and-migrant-children-europe>. Erişim Tarihi: 12/03/2020
- UNHCR,(2013),Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status,
- United Nations High Commissioner for Refugees, (2011), UNHCR Resettlement Handbook, Division Of İnternation Protection, s. 412

United Nations On Smuggling Of Migrants, (2018), Global Study On Smuggling Of Migrants, United Nations, Viyana.

United Nations, (2017), İnternational Migration Report, New York

UZUN E, (2016), Uluslararası hukuk çerçevesinde BMMYK'nın yapısı, görevleri ve uluslararası mülteci hukukun gelişimindeki yeri, *Göç Araştırmaları Dergisi*, **2**:60-85.

ÜÇER- GÜREL Z A, ÖZKAZANÇ S, ATILGAN Z, (2018), Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kente uyumu: Ankara Siteler'de istihdama katılım, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, **3**:610-624

VELA C M,(2001),World System Theory,ErişimAdresi:[<http://web.mit.edu/esd.83/www/notebook/WorldSystem.pdf>]

VOULGARİDOU M. PAPADOPOULOS R, TOMARAS V, (2006), Working with refugee families in Greece: Systemic Considerations, *Journal of Family Therapy*, **28**: 200-220

WESSENDORF S, (2017), Pathways Of Settlement Among Pioneer Migrants in Super-Diverse London, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, **44**:1-17 DOI: 10.1080/1369183X.2017.1341719

WİMALARATANA, W,(2017), İnternational Migration And Migration Theories, Social Affairs: A Journal for the Social Sciences, Universty Of Colombo, s. 17

World Economic Form, (2017), Migration and its impact on cities committed to improving the state of the World.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, (2015)

YARDIM M, (2017), Göç ve entegrasyon politikaları ışığında Fransa'da toplumsal kabul, *Göç Araştırmaları Dergisi*, **3**:100-136.

- YILDIRIMALP S, İSLAMOĞLU E ve İYEM C, (2017), Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2: 107 – 126.
- YILMAZ İ, (2006), Geçmişten günümüze Irak'ta Türkmen politikası, *ÇTTAD*, 12:127–142.
- YILMAZ S ve ERTÜRK D , (2017), Zorunlu göç bağlamında Iraklı Ezidiler ve entegrasyon süreci (Mardin Örneği), *Mukaddime*, 8 : 197 - 214
- ZANKER J, (2008), Why do people migrate? A review of the theoretical literature, Munich Personal RePEc archive, Maastricht Graduate School of Governance, Erişim: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/28197/1/MPRA_paper_28197.pdf
- ZASTROW, C.,(2014), Sosyal Hizmete Giriş (Türkçe Uyarlama) (4. Baskı). Ankara: Nika

EKLER

Ek-1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

KİTLESEL GÖÇ, SOSYAL KABULLENME VE UYUM BAĞLAMINDA TÜRKMEN İŞÇİLERİN ÇALIŞMA DENEYİMLERİ

A. Giriş Bölümü:

“Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim dalı Doktora Tezi kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.”

B. Bilgilendirme Bölümü:

Bu araştırmanın amacı, kitlesel göç ile kuzey Irak'tan Türkiye'ye gelen Türkmenlerin çalışma deneyimlerini öğrenmek, hayat ile mücadelelerinde ne gibi çözümler ürettiklerini anlamak, göç edilen ülkeye ve halka uyum ve toplumun sosyal kabullenmesi ile ilgili kavramların incelenerek durum tespiti yapmaktır. Çalışmaya katılmak için 18 yaş üstünde olunması, katılan kişinin göç eden Türkmen olması, iş deneyimi yaşamış olması gerekmektedir. Çalışma kapsamında görüşmeler yapılacaktır. Araştırmacı tarafından bir görüşme takvimi hazırlanacak ve bu takvime göre görüşmeler yapılacaktır. Gerekirse ve kabul edilirse görüşmeler katılımcının kendi ikametinde yapılacaktır. Araştırmaya 40 gönüllü dahil edilecektir. Bir gönüllünün bu araştırmanın gereklerini yerine getirebilmek için harcayacağı süre 90 dakika olacaktır. Gönüllüler, araştırmaya katılmaları halinde herhangi bir riskle karşı karşıya kalmayacaklardır. Gönüllülerin bilgileri gizlilik kapsamında araştırmacıda

gizli olarak tutulacak ve herhangi bir kurum, kuruluş ya da üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Gönüllüler, araştırmaya katılmayı kabul etmemeleri ya da araştırmadan ayrılmalari durumunda herhangi bir olumsuz sonuçla karşı karşıya kalmayacaktır. Tamamen özgür iradesi ya da kendisine zarar verecek durumların meydana gelebilmesi halinde araştırmayı bırakabilir. Konu ile ilgili olarak katılımcı duyduğu rahatsızlıkları dile getirebilir, araştırmayı gönüllü olarak bırakabilir.

C. Güvence Bölümü:

“Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.”

D. Onay Bölümü:

Aşağıdaki paragraf, Formun katılımcılara yapılacak bilgilendirme sonrası, eğer varsa onaylarının kayıt altına alındığı kısmın örneğidir. Kendi çalışmanıza adapte ederek kullanabilirsiniz:

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı.

Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve

yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

E. İmza Bölümü:

İmza/Tarih	İmza/Tarih	Katılımcının/ların adı/soyadı	Araştırmacının/ların adı/soyadı
------------	------------	-------------------------------	---------------------------------

(*) Aydınlatılmış Onam Formu Araştırmacılara Anadillerinde Verilmiştir

Ek-2. Görüşme Formu

“KİTLESEL GÖÇ, SOSYAL KABULLENME VE UYUM BAĞLAMINDA TÜRKMEN İŞÇİLERİN ÇALIŞMA DENEYİMLERİ” DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI VERİ TOPLAMA FORMU

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

I. BÖLÜM

Sosyo- Demografik Bilgiler

- 1- Cinsiyet
- 2- Yaş
- 3- Eğitim Düzeyi
- 4- Mesleği
- 5- Medeni Durumu
- 6- Kaç yıl Önce Göç Ettikleri
- 7- İkamet Edilen Konutun Durumu
- 8- Aynı Evde İkamet Eden Kişilerin Durumu

II. BÖLÜM

- 1- Göç öncesindeki sosyo-ekonomik durum, mesleki beceriler ve iş piyasasına erişim hakkındaki deneyimleriniz ve düşünceleriniz nelerdir?
- 2- Göç sırasında yaşadığınız sosyo-ekonomik durumlar nelerdi? Yaşanılan zorluklar ve bunları kolaylaştırmak için yaşadığınız deneyimler nelerdir?
- 3- Türkiye’ye geldiğinizde ne tür sosyo-ekonomik deneyimler yaşadınız?
- 4- Hangi sosyal yardımlardan ya da sosyal hizmetlerden yararlandınız?
- 5- Türkiye’de çalışma deneyimleriniz nelerdir? Hangi işlerde çalıştınız? Ne tür deneyimler yaşadınız? Herhangi bir kurum ve kuruluştan destek aldınız mı?

- 6- İş piyasasına erişimde size yardımcı olan etmenler var mıydı? İş bulma ve iş değiştirme süreçlerinizi anlatır mısınız?
- 7- Ailenizde iş gücü dağılımı nasıl? Kimler hangi işlerle uğraşmaktadır? İşlerin kolaylıkları ve zorlukları ile ilgili bilgi verebilir misiniz?
- 8- İş bulma sürecinde karşılaşılan engeller ve toplumdan ya da halktan gelen davranışlar nelerdir?
- 9- Şu anda genel olarak hem iş gücü hem de yaşam olarak belirli bir kabul yaşandı mı?
- 10- İş bulma ve devam etme sürecinde iş yerinden herhangi bir şekilde bir tepki ya da olumsuz davranış ile karşılaştınız mı?
- 11- İş piyasasına ulaşım ile ilgili olarak yasal olarak bilgilendirildiniz mi?
Herhangi bir kurum size bilgilendirme yaptı mı? Herhangi bir yasal zorluk yaşadınız mı?
- 12- Yaşadığınız durum ile ilgili olarak herhangi bir sosyal hizmet biriminden yararlandınız mı? Ya da herhangi bir sivil toplum kuruluşundan yardım aldınız mı?
- 13- Katılımcının söylemek istediği başka bir duygu ve düşüncesi var mı?

Ek-3 Etik Kurul İzni

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

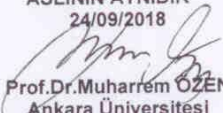
Karar Tarihi : 24/09/2018

Toplantı Sayısı : 14

Karar Sayısı : 187

187-Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı doktora öğrencilerinden **Mustafa Karataş'ın "Kitlemel Akın, Sosyal Kabullenme ve Uyum Bağlamında Türkmen İşçilerin Çalışma Deneyimleri" başlıklı tez çalışması ile ilgili 30/05/2018 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir**

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda **Mustafa Karataş**'ın "Kitlemel Akın, Sosyal Kabullenme ve Uyum Bağlamında Türkmen İşçilerin Çalışma Deneyimleri" başlıklı tez çalışması ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIĞIR
24/09/2018

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

Ek -4 Kurum Araştırma İzni

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı

Sayı : 62103649-604.02.02-E.38375
Konu : Araştırma İzni (Mustafa KARATAŞ)

15/08/2018

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı)

İlgi : 30/07/2018 tarihli ve 8548 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınızla, Anabilim Dalınız Doktora Programı öğrencisi Mustafa KARATAŞ'ın "Kitlemel Akın, Sosyal Kabullenme ve Uyum Bağlamında Türkmen İşçilerin İş Piyasasına Erişim Deneyimleri" konulu tezi için görüşmeler yapmak üzere gerekli iznin verilmesi talep edilmektedir.

Söz konusu çalışma talebi, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 94 üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği 51 inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkelerine gerekli hassasiyetin gösterilmesi; çalışmaya konu kişilerden ve/veya aile üyelerinden yapılacak araştırmanın hiçbir aşamasında **ad, soyad, telefon, e-posta adresi, ikametgâh adresi ile uyruk, din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi** veya **hâlihazırda gönderilen anket sorularının içerisinde** sayılan hususlardaki bilgi taleplerinin **çıkartılması**; çalışmalar esnasında ses/video kaydı alınmaması kaydı ile uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

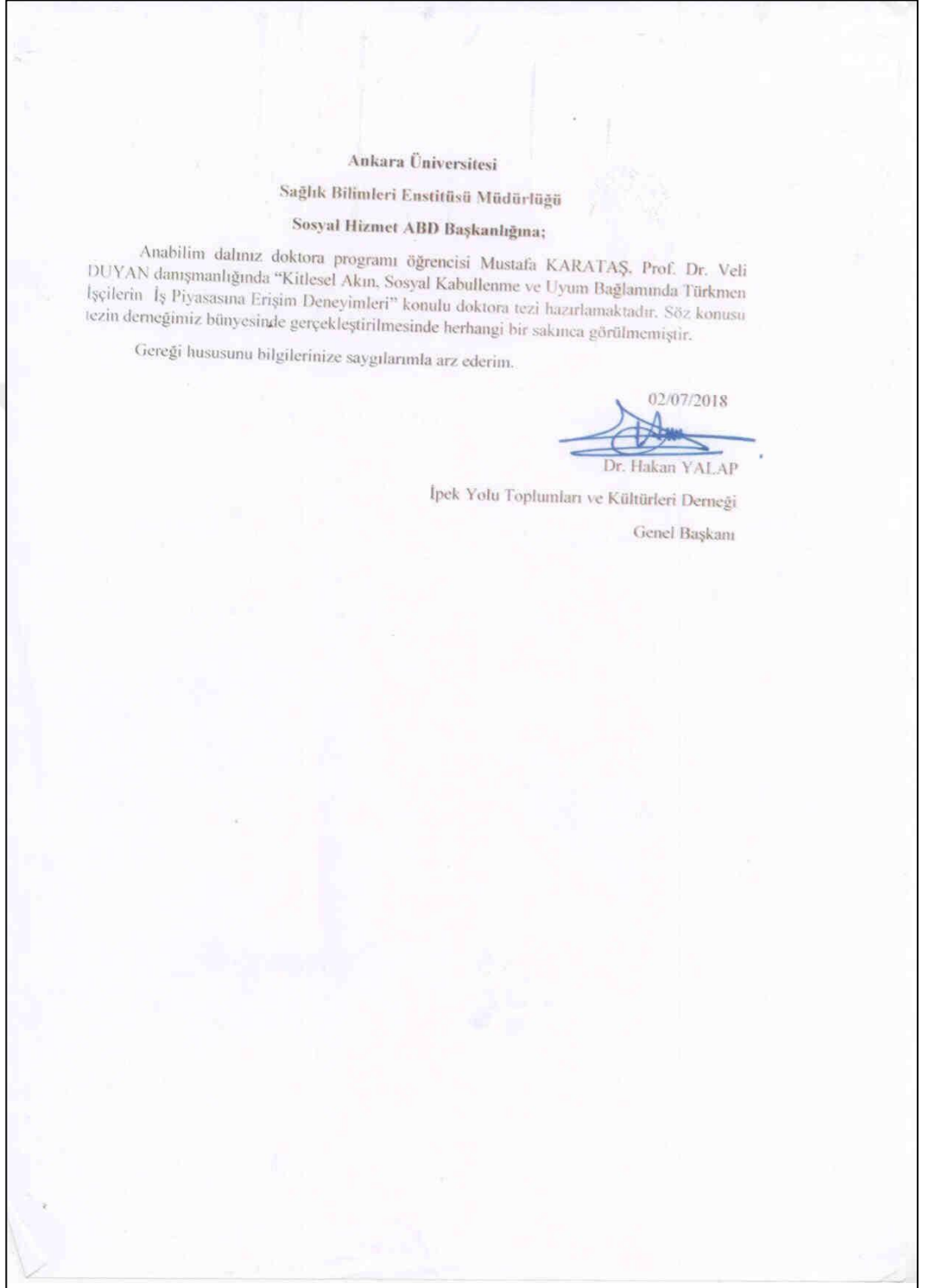
Salih BIÇAK
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (YbloiB-CjJo0U-ro5Vkc-vLFqiF-7jWVBnws) kodunu yazınız.

Lalegül Çamlıca Mahallesi 122.sk. No: 4, 06370 Yenimahalle/ Ankara
Telefon No: (312)422 05 00 Faks No: (312)422 09 00
e-Posta: gocpolitika PROJELERIDAIRESI@goc.gov.tr İnternet Adresi: <https://www.goc.gov.tr>

Bilgi için: Aykut TURKAY
GÖÇ UZMAN YARDIMCISI
Telefon No: 0312 422 07 63

Ek-5 Kurum İzni

Ek-6 TÜRKMENLERİN KISA YAŞAM ÖYKÜSÜ

Suriye (19 Yaş): Telafer’de doğmuştur. Bekar. Ülkesinde eğitim hayatına devam ederken 2016 yılında kitlesel göç ile Türkiye’ye gelmiştir. Irak’ta bulunan terör örgütünün baskılarından dolayı yerinden edilmiştir. Türkiye’ye geldikten sonra berberlerde bir süre çıraklık yapan Suriye, daha sonra lokantalarda paketçilik yapmaya başlamıştır. Şu anda aktif olarak paket servisi işine çalışmaktadır.

Cezir (23 Yaş): Bekar. Ülkesinde babasının yanında inşaat işlerinde günlük olarak çalışmıştır. Terör örgütünün baskılarından dolayı göç etmek zorunda kalmıştır. 2016 yılında Türkiye’ye gelen Cezir, inşaat işçiliği ve tarım işçiliği, paket servislerinde çalışmıştır. Cezir aktif çalışma hayatına lokantada komi olarak devam etmektedir.

Nasıriye (20 Yaş): Bekar. Şu anda fabrika işçisi olarak çalışmaktadır. 2015 yılında ülkesindeki iç karışıklıktan dolayı Türkiye’ye gelmiştir. Ülkesinde öğrenim hayatını sürdürürken yerinden edilen Cezir, lokantada paket servisi, pastacılık-baklavacılık gibi işlerde çalışmıştır.

Semave (24 Yaş): Bekar. Üniversite 1. sınıfta öğrenim hayatını ülkesindeki terör örgütünün faaliyetleri dolayısı ile bırakmak zorunda kalmıştır. Ülkesinde ailesinin yanında bez üretimi konusunda günlük işlerde çalışmıştır. 2015 yılında Türkiye’ye gelmiştir. Şu anda işsiz olan Semave, Türkiye’de oduncu çırağı, ızgaracı ve depoculuk işlerinde çalışmıştır.

Amare (26 Yaş): Musul’da eğitim hayatını üniversitede 3. sınıf öğrencisi olarak sürdürürken iç karışıklıklardan dolayı 2015 yılında Türkiye’ye gelmiştir. Bekar.

Komilik, ızgaracılık yapan Amare, aktif iş hayatına lokanta da paket servis elemanı olarak devam etmektedir.

Divaniye (20 Yaş): Bekar. Lise öğrencisi iken ülkesindeki iç karışıklıklar ve savaş dolayısı ile 2016 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Geldiği günden veri iş hayatını lokantalarda paket servis elemanlığı yaparak geçirmiştir.

Bakuba (23 Yaş): Bekar. Ülkesinde lise öğrencisi iken yaşanan savaşıardan dolayı Türkiye'ye gelen Bakuba, 2016 yılında ülkeye giriş yapmıştır. Aktif iş hayatında paket servis elemanı olarak çalışmaktadır.

Hille (23): Bekar. Üniversite öğrencisi iken bırakmak zorunda kalmıştır. Yaşadığı terör saldırıları ve iç karışıklar dolayısı ile temel ihtiyaçlarını karşılayamadığından 2017 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Dil sorununu çalışarak halleden Hille, girmiş olduğu komilik işinde hala çalışmaya devam etmektedir.

Elbaab (19 Yaş): Bekar. Lise öğrencisi iken terör örgütünün baskıları ve uçakların bombalamaları dolayısı ile ülkesini terk ederek ailesiyle birlikte 2016 yılında Türkiye'ye gelmişlerdir. Kendi ülkesinde herhangi bir çalışma deneyimi olmayan Elbaab, berberde çıraklık, fabrika işçisi, çamaşırcı dükkânında yardımcı olarak çalışmıştır. Aktif iş hayatını ızgaracılık ile sürdürmektedir.

Fırat (24 Yaş): Bekar. Liseyi zorunlu olarak terk etmiştir. Terör örgütünün ülkesindeki baskılarından dolayı 2015 yılında Türkiye'ye gelmişlerdir. Berberde çıraklık, oto yıkamacılığı işlerinde çalışan Fırat, aktif iş hayatına lokantalarda paket servis elemanı olarak devam etmektedir.

Tikrit (27 Yaş): Bekar. Üniversiteyi son sınıfta bırakma zorunda kalmıştır. 2015 yılında savaş ortamının olmasından dolayı Türkiye'ye gelmiştir. Ülkesinde babasının temizlik ürünleri satan dükkanında günlük işlerde çalışan Tikrit, iş yerlerinin tahrip olması nedeni ile göç etmek zorunda kalmışlardır. Türkiye'de fırıncılık, depoculuk işleri yapmıştır. Aktif çalışma hayatına bir deponun sorumlusu olarak devam etmektedir.

Ramadi (27 Yaş): Üniversite öğrencisi iken iç karışıklıklar nedeniyle 2015 yılında Türkiye'ye gelmiş, berberlerde çıraklık, lokantalarda komilik yapmıştır. Aktif iş yaşamına paket servis elemanlığı ile devam etmektedir. Bekar.

Süleymaniye (24 Yaş): Bekar. 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Ülkesinde hem öğrencilik hem de hayvancılık ile uğraşmıştır. Berberde çıraklık ve paket servis elemanlığı işlerinde çalışmıştır. Şu anda bir lokantada bulaşıkçı olarak çalışmaktadır.

Kahire (19 Yaş): Lise öğrenimini ülkesinde meydana gelen karışıklıklardan dolayı yarıda bırakmıştır. Bekardır. 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Öğrenci olduğu için herhangi bir işte çalışmayan Kahire, berberde çıraklık, kumaşçıda yardımcı işlerinde çalışmıştır. Şu anda fabrika işçisi olarak çalışmaktadır.

Selahaddin (23 Yaş): Bekar. Üniversite öğrencisi iken yaşanan çatışmalardan dolayı 2017 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Ailesini ülkede bırakmak zorunda kalmıştır. Türkiye'de girmiş olduğu komilik işine devam eden Selahaddin, öğrenimini tamamlamak üzere ülkesine dönmeyi planlamaktadır.

Ninova (20 Yaş): Lise eğitimine devam ederken terör örgütünün diğer güçlerle şiddetli çatışmasından kaynaklanan karışıklıklardan dolayı 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir.

Ailesinin marketinde çalışan hem de öğrenci olan Ninova, berberde çıraklık işlerinden sonra çeşitli esnaf ve işyerlerinde çalışmıştır. Şu anda itfaiye meydanında bir spotçuda çalışmaktadır.

Necef (19 Yaş): Bekar. Babasının aktar dükkanında kendisine yardımcı olarak çalışmıştır. Aynı zamanda öğrencidir. 2016 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'ye geldikten sonra lokantada paket servisi elemanı olarak çalışan Necef, aynı iş alanında çalışmaya devam etmektedir.

Müsenne (18 Yaş): Bekar. İlköğretim okulunda okurken ülkesinde yaşanan iç karışıklıklar dolayısı ile 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Ailesi ile birlikte göç etmiştir. Müsenne aktif çalışma hayatına lokantada komi olarak devam etmektedir.

Meysan (23 Yaş): 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Bekar. Ülkesinde öğrenci iken çatışmalardan dolayı göç etmek zorunda kalmıştır. Ailesi ile Ankara'ya gelen Meysan, inşaat işçiliği, mobilya çıraklığı gibi işlerde çalışmıştır. En son fabrika işçisi olarak çalışırken işten çıkarılmıştır. Şu an iş aramaktadır.

Kerbela (18 Yaş): İlköğretim öncesi iken savaş ortamından dolayı göç etmek zorunda kalmıştır. Bekardır. 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Konya ilinde geçici olarak kalmış ve tekstil atölyesinde çalışmıştır. Ankara'ya geldikten sonra berber çıraklığı işi yaptıktan sonra kalıcı olarak ayakkabı üretiminde çalışmaya başlamıştır.

Kadisiye (20 Yaş): Lise öğrenimini sürdürürken ülkesinde yaşanan karışıklıklar dolayısı ile kitlesel göç ile 2015 yılında Türkiye'ye gelmişlerdir. Bekardır. Düzenli bir işi yoktur. Genellikle günlük işlerde çalışmaktadır.

Halepçe (23 Yaş): Ülkesindeki iç karışıklıklardan kaynaklı olarak lise öğrenimini keserek 2015 yılında Türkiye'ye ailesi ile birlikte gelmiştir. Türkiye'de berberde çıraklık ve lokantada paket işlerinde çalıştıktan sonra şu anda aktif olarak çalıştığı fabrikada işe girmiştir.

Erbil (18 Yaş): İlkokul öğrenimini sürdürürken ülkesinde IŞİD terör örgütünün kötü muamelesine maruz kalmış ve 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'ye geldikten sonra berberde çıraklık, balıkçıda işçi, tekstil atölyesinde işçi olarak çalıştıktan sonra bir lokantada komi olarak çalışmaya başlamıştır. Hala aynı yerde çalışmaya devam etmektedir. Bekardır.

Duhok (18 Yaş): Bekardır. 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Ülkesinde terör örgütünün hayatı olumsuz yönde etkilemesi sonucu göç etmiştir. Göç etmeden önce öğrenci olan Duhok, Türkiye'ye geldiğinde oto yıkamacı, berberde çıraklık ve paket işleri ile uğraşmıştır. Şu an öğrencidir ancak geçimini sağlamak için hafta sonları çalışmaktadır.

Diyala (19 Yaş): İlköğretim öğrencisi iken ülkesinde meydana gelen karışıklıklardan dolayı 2016 yılında Türkiye'ye göç etmişlerdir. Türkiye'de mobilya çıraklığı, paket elemanı ve komilikte çalışmıştır. Aktif çalışma hayatında bir lokantada paket servisi elemanı olarak çalışmaktadır.

Basra (18 Yaş): Ülkesinde kaynaklanan savaştan dolayı 2016 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Göç etmeden önce öğrenci iken okulunu bırakmış ve Türkiye'ye geldikten sonra kahvecide, lokantada paket servisinde çalışmıştır. Doğalgaz işleri ve cam balkon işlerinde de çalıştıktan sonra nihai olarak lokantada komilik yapmaya başlamıştır.

Babil (27 Yaş): Üniversite öğrenimini sürdürürken ülkesindeki savaş ortamının hayati koşulları tüketmesi üzerine 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Bekardır. Türkçesinin iyi olması sebebi ile ofis işlerinde çalışan Babil, öğrenimini sürdürmek üzere ülkesine dönmeyi planladığından şu anda günlük işlerde çalışmaktadır.

Anbar (18 Yaş): Lise öğrencisi iken ülkesinde meydana gelen bombalamalar nedeniyle 2016 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Bekardır. Terzi çıraklığı, lokantada paketçi ve komi işleri yaptıktan sonra bir süre çalışmaya ara veren Anbar, şu anda bir lokantada komi olarak çalışmaya devam etmektedir.

Sincar (18 Yaş): Bekardır. İlköğretim eğitimini devam ettirirken ülkesinde meydana gelen savaştan dolayı göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye'ye 2015 yılında gelmiştir. Geldiğinde lokantalarda paket servis elemanı olarak çalıştıktan sonra Ankara'da bulunan bir özel okulda okumaya devam etmiştir. Okumakta ve aynı zamanda boş zamanlarında paket elemanlığı işini sürdürmektedir.

Şam (19 Yaş): İlköğretim öğrencisi iken yaşanan savaş ve terör örgütünün baskılarından dolayı göç etmek zorunda kalmıştır. 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. İlk olarak komi işinde çalışmaya başlamış daha sonra akrabasının yardımı ile ayakkabı imalatçısına girmiştir. Şu anda ayakkabı imalatçısında iki yılı aşkın süredir çalışmaktadır.

Kerkük (30 Yaş): Ülkesinde Hemşiredir. Bekardır. Musul'da meydana gelen olaylar sonucunda 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'de pastacılık-baklavacılık sektöründe çalışmıştır. Sağlık nedenlerinden dolayı çalışmaya geçici olarak ara vermiştir. Yurt dışına gitmeyi düşünmektedir.

Tahran (20 Yaş): Bekardır. Ülkesinde babası ile banyo lifi işi yaparken bir yandan da eğitim hayatına devam etmiştir. Çıkan savaştan dolayı 2016 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Mobilya çıraklığı ve fabrika işçiliği yapmıştır. İş sırasında yaralandığı için işten çıkarılmıştır. Şu an sağlık durumundan dolayı geçici olarak çalışmamaktadır.

Musul (18 yaş): Lise okurken ülkede meydana gelen iç karışıklıklar dolayısı ile 2017 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Lokantalarda paket servis elemanı olarak çalıştıktan sonra bir fabrikada işçi olarak çalışmaya başlamıştır. Aynı işi yapmaya devam etmektedir.

Rakka (18 Yaş): Bekardır. İlköğretim okurken terör örgütünün kötü muameleleri sonucu ülkesinden ailesi ile birlikte göç etmiştir. 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Plastikçi ve iplikçi gibi çeşitli esnaflarda getir götür işi yaptıktan sonra lokantada komi olarak işe başlamıştır. Aynı işte devam etmektedir.

Telafer (28): Evli ve bir çocuk babasıdır. Ülkesinde çadırcılık işi yaparken meydana gelen iç savaştan dolayı ailesinden ilk göç eden kişidir. 2015 yılında Türkiye'ye göç ettikten sonra burada ygöç akrabasının kızı ile evlenmiştir. Çeşitli esnaflarda çalıştıktan sonra lokantada bulaşıkçılık yapmıştır. Son olarak çadır fabrikasında işe girmiştir. Ülkesinde ve Türkiye'de aynı işi yapan tek katılımcıdır.

Bağdat (18 Yaş): Ülkesinde meydana gelen olaylardan dolayı ilköğretim öğrenimini yarıda keserek 2017 yılında ailesi ile birlikte Türkiye'ye gelmiştir. Göç etmeden önce hayvancılık ve tarım işleri ile uğraşmıştır. Şu anda bir lokanta da bulaşıkçı olarak çalışmaktadır.

Kudüs (18 Yaş): İlköğretim hayatına devam ederken terör örgütünün saldırıları nedeni ile göç etme kararı almıştır. Ailesi ile birlikte 2015 yılında Türkiye'ye gelmişlerdir. Çay ocağında, berberde çalıştıktan sonra şu anda aktif olarak çalıştığı lokantada paketçi işine devam etmektedir.

Riyad (18 Yaş): Ülkesinde savaş çıkması dolayısı ile ilköğretim hayatı kesilmiştir. 2015 yılında ailesi ile birlikte Türkiye'ye gelmiştir. Bekardır. İlk olarak lokantada paket servisinde çalışmış daha sonra komi, mobilya çıraklığı işlerini yapmıştır. Son olarak şu anda devam ettiği lokantada paket servis elemanı olarak çalışmaktadır.

Yemen (18 Yaş): Ülkesinde yaşanan savaşılarından dolayı ilköğretimde eğitimi kesilmiştir. Ailesinde bulunan araba çekicisi ile babasına yardım ettiği sırada terör örgütünün araçlarına el koyması ve kötü muamelesi sonucu göç etmeye karar vermişlerdir. 2015 yılında Türkiye'ye ailesi ile birlikte gelmiştir. İlk olarak komilik yapmış olup sonrasında fabrika işçiliği deneyimi yaşadıktan sonra tekrar komilik yapmıştır. Şuanda da komilik işine devam etmektedir.

Umman (18 Yaş): Terör örgütünün ülkesinde yaşattığı yıkımlardan dolayı ilköğretim hayatını keserek ailesi ile birlikte 2015 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Berberde çıraklık, komilik ve fabrika da işçi olarak çalıştıktan sonra komi olarak çalışma hayatında devam etmektedir. Bekardır.

ÖZGEÇMİŞ

I. Bireysel Bilgiler

Adı Soyadı: Mustafa KARATAŞ

Uyruğu: T.C.

Medeni Durumu: Bekar

İletişim Adresi ve Telefonu: Güzaltan Sokak No: 10/10 Maltepe Ankara-
05058582207- mustafakaratas83@gmail.com

İlgi Alanları: Göç, Sosyal Uyum, Kitlemel Göç, Suçluluk, Spor Rehabilitasyonu, Endüstriyel Sosyal Hizmet, Aile İletişim, Kadına Yönelik Şiddet.

II. Eğitim

Yüksek Lisans (2014)- Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı

Lisans (2007)- Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü

Lisans (2007)- Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Fakültesi

Yabancı Dil: İngilizce

III. Ünvanlar

Emniyet Genel Müdürlüğü – Komiser Yardımcısı (2007-2011)

Emniyet Genel Müdürlüğü- Komiser (2011-2018)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü – Grup Başkanı (2014-2016)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü – Merkezler Koordinatörü (2016- 2017)

IV. Mesleki Deneyimi

Emniyet Genel Müdürlüğü Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı- Komiser Yardımcısı (2007-2009)

Emniyet Genel Müdürlüğü Tanık Koruma Dairesi Başkanlığı Dairesi Başkanlığı- Komiser (2009-2014)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü – Grup Başkanı (2014-2016)

Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı Karar Grup Başkanlığı (Grup Başkanı)

Sevk ve Yerleştirme Grup Başkanlığı (Grup Başkanı) Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı (Grup Yönetici Yardımcısı)

Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Merkezler Koordinatörlüğü Çalışma Grup Başkanlığı (Merkezler Koordinatörü)

Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü (2018 kendi isteği ile memuriyetten çekilme) (2016-2018)

Ankara Analitik Proje Geliştirme Merkezi (Göç Projeleri Koordinatörü) 2018

V. Üye Olduğu Bilimsel Kuruluşlar

VI. Bilimsel İlgi Alanları

A. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

A1. Karataş, M., (2015), Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacılar İle Halk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Göç Araştırmaları Dergisi, 1(2): 112-151.

B. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

B1. Karataş, M.,2018, Dalgalarla Yüzleşmek: Görsellerle Kobani-Suruç Kitlemel Göçü, 21. Yüzyılda Uluslararası Göç Konferansı- 3, 10-11 Ekim, İstanbul.

B2. Karataş, M., 2018 Mültecilerle Sosyal Hizmet Çalışmalarında Değerlendirme Unsuru Olarak Menşel Bilgisinin Önemi, 2018 Sosyal Hizmet Kongresi 2018: Mülteciler ve Sosyal Hizmet Kongresi, 11-12 Mayıs, İstanbul.

VII. Bilimsel Etkinlikler

1- Emniyet Teşkilatında Özürlü Çocuğu Bulunan Personelin Desteklenmesi Projesi Eğitici ve Proje Yürütücüsü, 2008.

2- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç-Net Projesi, Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı Yetkilisi, 2014.

3- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Sığınmacıların Kent Yaşamlarına Uyum Kapasitelerini Arttırma Projesi, Proje Kurul Üyesi, 2015.

4- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yetki Devri Projesi, Kırşehir Bölge Proje Sorumlusu, 2016.

5- Emniyet Genel Müdürlüğü, Bizim Çocuklarımız Projesi, Danışma Kurulu Üyesi, 2008.

6- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Uluslararası Koruma Taşra Teşkilatı Eğitimi (Eğitici), 2015.

7- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Merkezler Personel Eğitimi, (Eğitici), 2016.

8- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Baro Bilgilendirme Seminerleri, (Eğitici), 2016

9- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Sınır Güvenliğinde Göç Prosedürleri, (Eğitici), 2016

VIII. Diğer Bilgiler

İlkyardım Eğitici (10.11.2007)

Özürlüler 2007 Kongre ve Sosyal Etkinlikler (06.12.2007)

Emniyet Teşkilatı Psikolojik Danışmanlık Ve Rehberlik Semineri (24.03.2008)

Çocuk İhmalini ve İstismarını Önleme Sempozyumu (08.05.2008)

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sağlık Personeli Eğitici Eğitimi (06.10.2008)

Poliste Algı Yönetimi Eğitimi (03.11.2008)

Tanık Koruma Temel Eğitim Kursu (18.08.2010)

EASO Uluslararası Koruma Mülakat Eğiticilerin Kursu